

**KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI
SZOLGÁLAT**

XVIII. évfolyam

3. szám

**FELDERÍTŐ
SZEMLE**

ALAPÍTVÁ: 2002

**BUDAPEST
2019**

**A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
tudományos-szakmai folyóirata**

Felelős kiadó

Dr. Béres János altábornagy, főigazgató

Szerkesztőbizottság

Elnök: Dr. Béres János altábornagy

Tagok: Dezső Sándor vezérőrnagy

Dr. Magyar István ny. dandártábornok

Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok

Dr. Hány Szabolcs ezredes

Dr. Magyar Sándor ezredes

Dr. Deák Anita alezredes

Dr. Fűrjes János alezredes

Dr. Tóth Sándor alezredes

Dr. Vida Csaba alezredes

Felelős szerkesztő: Dr. Deák Anita alezredes

Olvasószerkesztő: Gál Csaba ny. ezredes

Tördelőszerkesztő: Tóth Krisztina törzsszázlós

HU ISSN 1588-242X

TARTALOM

BIZTONSÁGPOLITIKA

BOHÁCS FERENC HADNAGY A TERRORIZMUS ÉS AZ ISZLÁM ÖSSZEFÜGGÉSEI	5
---	---

BERTALAN DÁVID OGY. ALEZREDES A HIBRID HADVISELÉS ÉS AZ ÁLHÍREK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE	23
---	----

MÜLLER ZSOLT EZREDES A TERVEZETT NICARAGUA-CSATORNA VÁRHATÓ BIZTONSÁGI KÖVETKEZMÉNYEI.....	39
--	----

HÍRSZERZÉS – FELDERÍTÉS

SZALAI IMRE NB. DANDÁRTÁBORNOK IPARI KÉMKEDEÉS A 21. SZÁZADBAN	72
---	----

CSURGÓ ATTILA EZREDES A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK SZEREPE AZ ERŐK MEGÓVÁSA FELADATAINAK TERVEZÉSÉBEN.....	81
--	----

ORSZÁGISMERTETŐ

PROF. DR. SZTERNÁK GYÖRGY NY. EZREDES OROSZORSZÁG TÚLTERHELÉSE ÉS KIMOZDÍTÁSA AZ EGYENSÚLYBÓL – A KÖLTEKEZÉSRE KÉNYSZERÍTÉS HATÁSÁNAK ÉRTÉKELÉSE	94
---	----

ERDÉSZ VIKTOR FŐHADNAGY AZ AMERIKAI HÍRSZERZÉSI REFORM ÉS TANULSÁGAI.....	111
--	-----

FÓRUM

NÉMETH ATTILA

**A MOBIL INFOKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK JELENTŐSÉGE
A TÖMEGRENDEZVÉNYEK, TÖMEGMEGMOZDULÁSOK
KOORDINÁLÁSA KAPCSÁN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
AZ EURÓPAI UNIÓ LET'S CROWD PROGRAMJÁRA.....129**

DR. GYENEI BALÁZS HADNAGY

A KIBERMŰVELETEK NEMZETKÖZI JOGI VETÜLETEI 144

CSERNUS KRISTÓF

**A JÁRMŰVEL ELKÖVETETT TERRORCSELEKMÉNYEK
ÉS A VÉDEKEZÉS LEHETŐSÉGEI 160**

HÉREGI ERIKA ALEZREDES

**INFORMÁCIÓS MŰVELETEK
MINT A HIBRID HADVISELÉS ESZKÖZEI 187**

AZ OLVASÓHOZ

A KÖTET SZERZŐI.....203

E SZÁMUNK TARTALMA 204

**A FELDERÍTŐ SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS
FELTÉTELEI 218**

„A terror célja általában az, hogy az ellenséget dühödt, elsietett – és ezért számtalan hibalehetőséget kínáló – ellenlépésekre kényszerítse.”¹

Lawrence Wright

Napjainkban az európai emberek biztonságát leginkább fenyegető tényezők közé sorolhatjuk a terrorizmust. De mi is valójában a terrorizmus? Ez napjaink egyik legnehezebben megválaszolható kérdése, ugyanis rengeteg meghatározással találkozhatunk, ha elkezdjük keresni a terrorizmus fogalmát. A legvitatottabb témakörök közé tartoznak az olyan alapkérdések tartalmi elemei, mint hogy ki a terrorista, mi a terrorszervezet és a terrorcselekmény. Ahány szakértő, annyi definíció és annyi megfogalmazás. Az eltérő meghatározások ellenére – tanulmányom átláthatósága és megértése szempontjából – szükségesnek tartom meghatározni a terrorizmussal kapcsolatos alapfogalmak közül azokat, amelyeket használok. Ezek közé tartozik a terror, a terrorizmus, a terrorista, a terrorszervezet, a terrorcselekmény, a terrorérzékenység, valamint a terrorfenyegetettség és a terrorveszélyeztetettség, amelyeket a következőkben fejtek ki, áttekintő (jogi és funkcionális) jelleggel.

A terrorizmus mint biztonsági kihívás

A terror kifejezés latin eredetű szó, rémületet jelent, ugyanakkor jelentéstartalma mára megváltozott, kibővült. Napjainkban a félelmet, a borzalmat és az ártó szándékot együttesen hordozza magában. A terror mögött általában megfélemlítési szándék áll, ehhez egy politikai, ideológiai vagy vallási eszme társul, amely az erőszak legitimációjául szolgál.² Gyökereit tekintve egy bizonyos filozófiai irányzat tudatos és logikus alkalmazása volt, amely szerint igazabbá kell formálni az embereket, és aki ezzel nem ért egyet, vagy útjában áll ennek, azt haladéktalanul el kell távolítani. A terror és a terrorizmus kifejezéseket az 1790-es évekbeli Franciaországhoz lehet kötni, hiszen ez volt az első tényleges megjelenési helye.³ Ez azonban megtévesztő lehet, tekintettel arra, hogy az „állami terror intézménye” tanulmányaim és értékelésem szerint tulajdonképpen már Dzsingisz kán birodalmában is jelen volt.⁴

---

¹ WRIGHT, Lawrence: Magasba nyúló tornyok – Az al-Kaida útja. Tericum Kiadó, Budapest, 2008. p. 272.

² HAVASI Zoltán: A terrorizmus és a jog. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 7. évfolyam 4. szám, 2003/4. szám. p. 44.

<https://docplayer.hu/41480425-A-terrorizmus-es-a-jog-a-terrorizmus-meghatarozasa-dr-havasi-zoltan-r-dandartabornok.html>; letöltés: 2019.02.20.

³ A francia forradalom idején a jakobinus terror kapcsán.

⁴ Dzsingisz kán a mongol birodalomban terror segítségével tartott vasfegyelmet. Seregei a felderítő portyázások során tudatosan alkalmazták a terror eszközeit, hogy megfélemlítsék a helyi lakosságot. A csaták után elsődleges cél volt, hogy elfogják és megöljék a meghódított terület uralkodóját, így vezető híján a lakosok mihamarabb elismertessék a kán uralmát. Amint ez megtörtént, megszűnt a terror is.

KLEIN, Shelley: A világ leggonoszabb diktátorai (Kocsis Péter ford.). GABO Könyvkiadó, Budapest, 2008. pp. 24–35.

Az államtól elkülöníthető, egyéni és csoportos terrorizmus azonban csak az 1850-es évek után jelent meg Európában, kezdetben az anarchista terroristák tevékenysége során. Ekkortól beszélhetünk olyan szervezetekről, amelyek a terrort ideológiai célból alkalmazták, ezek elsősorban felkelő- és szabadságharcos csapatok voltak.⁵ A terrort a félelem táplálja, ehhez kiváló táptalajt kínál a felgyorsult kommunikáció, a közösségi oldalakon és egyéb nemzetközi médiacsatornákon tapasztalható gyors (azonnali) híráramlás. A terror és a terror eszközeinek alkalmazása ezáltal nem más, mint a terrorizmus.

A terrorizmus fogalmát – véleményem szerint – legpontosabban a következőképpen lehet meghatározni: törvénytelen erőszak vagy azzal való fenyegetés alkalmazása félelemkeltés céljából, illetve valakinek a kényszerítése, hogy a fenyegető, az erőszak-alkalmazó a politikai, vallási vagy ideológiai céljait elérje. Magában foglalja a meghatározott helyen és időben elkövetett terrorcselekményeket, az ezeket elkövető szervezeteket, csoportokat, egyéneket, a számukra pénzügyi támogatást nyújtó személyeket, a terrorizmus sértettjeit, valamint a terrorizmus okozta károkat egyaránt.⁶ A kitűzött célok elérése érdekében a terroristák terrorcselekményt követnek el. A terrorcselekmény olyan bűncselekmény, amelyet vallási, faji, etnikai, nacionalista vagy más csoportérdek, illetve esetenként egyéni érdekek, sérelmek motiválnak. Elkövetési módjára a nyilvánosság, a kegyetlenséggel párosuló erőszak és a mások megfélemlítésére, céljuk kikényszerítésére irányuló törekvések jellemzőek.⁷

A terrorcselekmények típusait a terrorizmus visszaszorításáról szóló nemzetközi egyezmény⁸ szerint az alábbi felsorolásban foglalhatjuk össze:

- légi jármű hatalomba kerítése;
- a polgári repülés biztonsága ellen elkövetett jogellenes cselekmény;
- a nemzetközileg védett személyek élete, testi épsége, szabadsága elleni támadás;
- emberrablás, túszejtés, súlyos jogellenes fogva tartás;
- bomba, gránát, rakéta, automata tűzfegyver, levél- vagy csomagbomba használata;
- súlyos, tulajdon elleni bűncselekmény esetén a közveszélyokozás, ha az személyeket fenyeget.⁹

⁵ VÁGI Attila: Felkelők vagy terroristák – egy évszázados probléma kérdőjelei. *Terror & Elhárítás*, 2. évfolyam 2. szám, 2013/2. szám. p. 38.

http://tek.gov.hu/tt_pdf/2.%20%C3%A9vfolyam%202.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁶ BÖKÖNYI István: Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája, az Európai Unió belső biztonsági stratégiája, a megújuló magyar jogi szabályozás hatása a rendészettudományra. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XIII. kötet, 2012. pp. 42–43.

<http://www.pecshor.hu/periodika/XIII/bokonyi.pdf>; letöltés: 2019.02.20.

⁷ SZÖVÉNYI György: A terrorizmus néhány aspektusa. Szeged Biztonságpolitikai Központ, biztonságpolitika kurzus, 2004. február 19.

⁸ Az 1977. január 27-én Strasbourgban kelt – a terrorizmus visszaszorításáról szóló – egyezményt Magyarországon az 1997. évi XCIII. törvény hirdette ki.

Jogi értelemben a terrorcselekmény elkövetője a terrorista, aki végletekben való gondolkodásra hajlamos, valamint a cél elérésének érdekében tudatosan vagy heves érzelmeiktől vezérelve bármit képes lehet feláldozni, akár a saját életét is. A terroristák mögött leggyakrabban egy olyan szervezet áll, amely megszervezi, koordinálja és irányítja a cselekményeket, valamint biztosítja azok logisztikai hátterét. Ezt terrorszervezetnek nevezzük. A magyar Büntető Törvénykönyv szerint a terrorszervezet fogalmát a következőképpen lehet meghatározni: „... a három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja terrorcselekmény elkövetése.”¹⁰

A terroristák és a terrorszervezetek általi veszélyeztetettség miatt szükségesnek tartom a terrorfenyegetettség és a terrorveszélyeztetettség fogalmának jelen témához kapcsolódó értelmezését. A terrorfenyegetettség egy adott országgal, személlyel vagy objektummal szemben kialakult olyan fenyegetettség, amely terrorcselekmény elkövetését elhatározó egyének vagy terrorszervezet által az elkövetés előtt kinyilvánított fenyegetésen alapul. Létezik általános terrorfenyegetettség, amikor egy ország állampolgárai vagy objektumai ellen intéznek fenyegetést (például: diplomaták és követségek), illetve létezik konkrét terrorfenyegetettség, amikor egyetlen ember vagy objektum elleni terrorcselekményt helyeznek kilátásba rövid időn belül. A terrorveszélyeztetettség egy adott ország vagy személy ellen kialakult olyan veszélyeztetettség, amelyet – terrorcselekményt elkövetni szándékozó személyek vagy szervezetek – nyíltan nem deklaráltak, de a terrorelhárítás által felfedett elhatározáson alapul. Mindez annyiban tér el a terrorfenyegetettségtől, hogy az ártani akaró szándék kitudódott, de az elkövetők erről nem értesültek. Ezekből eredően alakult ki a terrorérzékenység, amely valakinek, illetve valaminek azon tulajdonságainak összessége, amelyek alkalmassá teszik őt arra, hogy terrorcselekmény sértettjévé váljon.¹¹

Régi és új típusú terrorizmus

A terrorizmussal foglalkozó szakemberek szerint mára a terrorizmust alapvetően két nagy csoportra oszthatjuk fel: a régi típusú és az új típusú terrorizmusra. Az ezek közötti választóvonalnak a 2001. szeptember 11-i terrortámadást tekintjük.¹²

---

⁹ BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2011. pp. 35–37.

<https://dfk.sze.hu/images/kiadvanyok/Bartko%20Robert%20-%20A%20terrorizmus%20elleni%20kuzdelem%20kriminálpolitikai%20kerdesei.pdf>; letöltés: 2019.02.20.

¹⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 319. §.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV>; letöltés: 2019.02.20.

¹¹ SZÖVÉNYI György: A terrorizmus néhány aspektusa. Szeged Biztonságpolitikai Központ, biztonságpolitika kurzus, 2004. február 19.

¹² TÁLAS Péter – PÓTI László – TAKÁCS Judit: A terrorizmus elleni küzdelem fogalmi és tartalmi keretei, különös tekintettel annak katonai dimenziójára. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések – 2004/3. szám. pp. 1–3.

<https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-e-2004-3-a-terrorizmus-elleni-kuzdelem-fogalmi-es-tartalmi-keretei-talas-poti-takacs.original.pdf>; letöltés: 2019.02.20.

A régi típusú terrorizmus esetén okkal lehetett számolni azzal, hogy az elkövetők hajlandóak valamilyen együttműködésre, tűszokat ejtettek és tárgyalásokat folytattak a sorsukról, béketárgyalásokat bonyolítottak le és tűzszüneteket fogadtak el. Ezzel szemben az új típusú terrorizmus jegyében a merénylők „egyszerűen” meg akarják semmisíteni a másik felet. Az új típusú terrorizmus megjelenését az al-Kaida¹³ Amerikai Egyesült Államok elleni, 2001-ben végrehajtott támadásához datáljuk. Az új típusú terrorizmus politikai szempontok alapján választja ki a célpontjait, azaz tudatosan politizál.¹⁴ A régi és az új típusú terrorizmus több szempontból eltér egymástól, e szempontokat az alábbi táblázatban foglaltam össze:¹⁵

Régi típusú terrorizmus	Új típusú terrorizmus
Elsősorban reális, elérhető, ugyanakkor megkülönböztetett célok (biztonsági erők, politikusok, gazdaság) kitűzése	Nem reális, nem elérhető célok kitűzése, megkülönböztetett célok makroszinten (jelképes objektumok) és megkülönböztetés nélküli célok mikroszinten (polgári lakosság)
Mindegyik fél kész tárgyalni és engedményeket tenni a másiknak	A támadási opciók korlátlanok
Hagyományos fegyverek használata (lőfegyverek, robbanóanyagok)	Hagyományos és nem hagyományos fegyverek használata
Lokalizált hatás	Nagy területre kiterjedő hatás
Általában államon belüli tevékenység	Nemzetközi jelleg
Kódolt figyelmeztetések küldése	Nincs figyelmeztetés
Nincsenek öngyilkos akciók	Öngyilkos akciók

1. táblázat. A régi és új típusú terrorizmus jellemzői¹⁶

A jelenkor terroristáit professzionális csapatmunka, ideológiai és financiai támogatottság, jó szervezethez is jellemezheti, ugyanakkor magányos farkas – „lone wolf” – is lehet az elkövető. Az internet megjelenése, a számítástechnika és a technológia rövid idő alatt bekövetkezett robbanásszerű fejlődése megkönnyíti a terroristák számára az információszerzést a környezettükről és a világ eseményeiről,

¹³ A 21. század első éveiben nagy fenyegetést jelentett az al-Kaida nemzetközi terroristahálózat. RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban – Kis háborúk nagy hatással. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. p. 60.

¹⁴ TÁLAS Péter: A terrorizmus anatómiája – Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. p. 12.

¹⁵ Uo. pp. 7–8.

¹⁶ TÁLAS Péter – PÓTI László – TAKÁCS Judit: A terrorizmus elleni küzdelem fogalmi és tartalmi keretei, különös tekintettel annak katonai dimenziójára. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések – 2004/3. szám. p. 2.

<https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-e-2004-3-a-terrorizmus-elleni-kuzdelem-fogalmi-es-tartalmi-keretei-talas-poti-takacs.original.pdf>; letöltés: 2019.02.20.

hatékonyabbá teszi azt, ugyanakkor bizonyos mértékű névtelenséget is biztosít számukra. Emiatt a terrorcselekmények ma már szinte bármilyen módon, bárhol és bármikor kivitelezhetők.¹⁷

A terrorizmus céljai

A terror célja, hogy a szemben álló felet valamilyen elsietett, ezáltal nem megfelelő döntésre kényszerítse.¹⁸ A terrorizmus „...tudatos döntés arról, hogy halálos taktikát választanak, mintegy kriminális szimbólum gyanánt, hogy egy ügy támogatására vagy népszerűsítésére rémületet, megfélemlítést és rettegést gerjesszenek.”¹⁹ Kaiser Ferenc szavaival élve: „a terroristák célja a fenyegetésekkel az, hogy elhitessék, az emberek sehol nincsenek biztonságban...”²⁰ A terrorszervezetek tehát ezt az állapotot próbálják meg előidézni, továbbá általános céljaik a következőképpen határozhatók meg:

- a teljes nyilvánosság figyelmének magukra irányítása a média segítségével;
- félelemkeltés: Ölj meg egyet és félemlíts meg százat!²¹;
- szimpatizánsok és további követők inspirálása;
- a hatalom provokálása és zsarolása.

Tetteik fő célja egyértelműen a megfélemlítés és a félelemkeltés a lakosság körében. A terrort a félelem táplálja, így a terroristák ennek folyamatos fenntartása érdekében egyre gyakrabban követnek el terrorcselekményeket, amelyek céljai között találjuk az emberáldozatok maximalizálását és a lehető legnagyobb káosz okozását az adott helyen, törekedve a minél jelentősebb káros utóhatásra. Az emberekben félelmet szül a terrortámadás, az emberi áldozatok látványa és a zűrzavar. A média pedig a terrortámadás hírére megdöbbentő és megrázó képsorozatok kíséretében minden egyes emberhez eljuttatja. Ezzel azonban közvetve segít megfélemlíteni a lakosságot, továbbá hozzájárul ahhoz, hogy a terrorszervezetek újabb szimpatizánsokat és támogatókat toborozzanak. A terrortámadások célja lehet ezen felül az adott hatalmi akarat elérése is, hogy egy bizonyos követelésnek a terrorizált fél tegyen eleget.²²

---

¹⁷ HAVASI Zoltán: A terrorizmus és a jog. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 7. évfolyam 4. szám. 2003/4. szám. pp. 44–45.

<https://docplayer.hu/41480425-A-terrorizmus-es-a-jog-a-terrorizmus-meghatározása-dr-havasi-zoltan-r-dandartabornok.html>; letöltés: 2019.02.20.

¹⁸ SIMON László: A fokozódó terrorizmus Európában és annak hatása a katonai tömegrendezvények biztosítására. Szakmai Szemle, 2015/2. szám. p. 147.

http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_2_szam.pdf; letöltés: 2019.03.09.

¹⁹ MARAS, Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016. p. 31.

²⁰ KAISER Ferenc biztonságpolitikai szakértő 2016. december 29-i nyilatkozata az MI csatornán. <https://www.youtube.com/watch?v=9SA3kGfB304>; letöltés: 2019.02.20.

²¹ Kínai közmondás.

²² TÁLAS Péter: A terrorizmus anatómiája – Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. p. 8.

A terroristák támadásait az áldozatok számára ismeretlen célok jegyében követik el. Nem ők a célpontok, ők „csupán” eszközök. Másképpen fogalmazva: egy-egy merénylet egyfajta üzenet, amelynek címzettje általában az adott ország politikai vezetése. A támadásnak áldozatul eső emberek nem tehetnek a támadó(k) sérelmeiről. Egy fanatikusan hívó terroristának igazából teljesen mindegy, hogy kit fog kivégezni vagy fogságba ejteni, hiszen a személyek kiválasztása legtöbbször véletlenszerű, csupán szimbolikus jelentősége van.²³

Ebben a témában hasonlóság fedezhetünk fel a gerillákkal, hiszen egy gerilla is politikai célt követ, és csak a kormány ellen támad. Európában az ír Sinn Fein és annak fegyveres szárnya, az IRA (Irish Republican Army – Ír Köztársasági Hadsereg)²⁴ indított először gerilla-hadviselést. Ennek az volt a célja, hogy felszabadítsa Észak-Írországot a megszálló brit hatalom uralma alól és egyesítése azt Írországgal. Az IRA számos alkalommal bizonyította, hogy képes terrorizálni az ellenfelét – ha szükségesnek látta – akár terrortámadásnak minősülő robbantásokkal is. Tagjai előszeretettel használtak robbanóanyagokat, üzemanyag-szállító gépkocsikat és gyalogsági fegyvereket is.²⁵

A nemzeti, jogi, vallási és ideológiai értékek és érdekek védelmére az emberek, törzsek, népcsoportok, államok és vallások gyakran folytattak gerilla-hadviselést az elnyomó diktatúrák és az idegen megszálló hatalmak ellen. Európa több országában is léteztek/léteznek még „gerillaszervezetek”, amelyek a politikai hatalom megszerzéséért küzdöttek, vagy akár még ma is küzdenek, mint például az IRA (és a PIRA), az új Vörös Brigádok, az ETA, Oroszországban pedig a dagesztáni és a csecsen felkelők, akiket esetenként a lakosság is előszeretettel támogat. A hivatalban lévő kormányok nem a „gerilla”, helyette inkább a „terrorista” megnevezést használják.²⁶ Tapasztalható, hogy a gerillaműveletek gyakran hasonlóak a terrorista akciókhoz, hiszen ezek során is emberek hálnak meg, járműveket robbantanak fel, vagy túszoikat ejtenek. *„A lényegi eltérés a terrorizmus és a gerilla- (felkelő-) hadviselés között azonban továbbra is megmarad: a [gerilla-hadviselés] politikai hatalomért folytatott küzdelem, amelyet a lakosság támogat.”*²⁷

²³ DETRE Zoltán: A terrorizmus kialakulásának történeti háttere, megnyilvánulási formái és jelenléte a XXI. században. Bolyai Szemle, XVI. évfolyam 2. szám, 2007/2. szám. pp. 71–86.

<https://docplayer.hu/130778-A-terrorizmus-kialakulasanak-torteneti-hattere-megnyilvanulasi-formai-es-jelenlete-a-xxi-szazadban.html>; letöltés: 2019.02.20.

²⁴ 1905-ben megalakult a Sinn Fein („Mi Magunk”) szervezet, amely az önálló ír kormányzást követelte. Ennek radikálisabb tagjaiból 1919-ben hozták létre az IRA-t, amely egy félkatonai szervezet. Az IRA radikális és fegyveres akciókat hajtott végre a brit hatalmi szervek, intézmények és a polgári lakosság ellen is. 1969-ben az IRA kettévált, kiléptek belőle az akciók radikális folytatását követelők, és megalapították a PIRA-t (Provisional: ideiglenes IRA-t). *„Sajátos és sokszor vitatott problémaként merül fel a médiában és a gerilla-hadviseléssel foglalkozó szakemberek között az ír gerillaszervezetek: az IRA és a PIRA megítélése. Leggyakrabban terrorszervezetként minősítik ezeket, a főként Észak-Írország városaiban tevékenykedő radikális, ír politikai mozgalmakat.”*

KŐSZEGVÁRI Tibor: Gerilla-hadviselés a városokban. Hadtudomány, XIX. évfolyam, 1–2. szám, 2009/1–2. szám. p. 68. http://mhtt.eu/hadtudomany/2009/1_2/063-071.pdf; letöltés: 2019.03.09.

²⁵ Uo. pp. 70–71.

²⁶ KŐSZEGVÁRI Tibor: A terrorizmus elleni háború. Hadtudomány, XXIII. évfolyam, 2. elektronikus szám, 2013/2. szám. p. 114.

http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus_2/2013_e_2_Koszegvari_Tibor.pdf; letöltés: 2019.03.09.

²⁷ Uo. pp. 114–115.

A terrorizmus eszközei

A terrorizmus történelmét áttekintve láthatjuk, hogy egy elkövető bármilyen eszközt – tőrtől a pokolgépig – képes felhasználni céljainak²⁸ elérésére, ami napjainkban a leggyakrabban a civilek megölését, megfélemlítését jelenti. A terrorizmus világunk minden egyes országában erőszakos cselekedetek formájában valósul meg. Gondolok itt a pokolgépes merényletekre és a lőfegyverrel végrehajtott támadásokra a nyílt utcákon vagy akár szórakozóhelyeken. Egy megfelelően felkészített terroristát a cél eléréséhez választott különböző eszközök tesznek különlegessé: például egy olyan helyet, objektumot választ a támadás helyszínéül, ahol az „utca embere” a napi fáradalmait piheni ki, így célpontja lehet egy válogatott meccsnek helyet adó stadion vagy egy sétálóutcai kávéház is.

A terrortámadások kezdetben kizárólag célszemély(ek) ellen irányultak, ami annak tudható be, hogy a támadónak testközelbe kellett kerülnie a célszeméllyel, hogy a választott fegyverrel (például tőrrel) végrehajthassa feladatát. A következő jelentős állomás a robbanóanyagok megjelenése volt. Sajnos, az ártó szándékú csoportok rájöttek, hogy több előnye is van a pokolgépes robbantásoknak, ugyanis nem kell a célszemély közelébe kerülni, és a támadás is nagyobb hatásfokkal (áldozatok száma, fizikai rombolás) kivitelezhető. Majd megjelentek a diplomáciai épületek elleni támadások, többszörös robbantásos merényletek és az utasszállító repülőgépek eltérítései is. Mára az emberi áldozatok maximalizálása miatt egyre gyakoribbak a forgalmas helyek ellen intézett támadások és a tömegközlekedési eszközökön utazók ellen házi készítésű robbanóeszközökkel elkövetett pokolgépes²⁹ merényletek. Az egyszerű, boltban beszerezhető késektől a számítógépekkel történő kibertámadásig minden eszközt alkalmaznak. Napjainkban a nemzetbiztonsági szolgálatok kiemelt figyelmet szentelnek ennek a kérdéskörnek.³⁰ Ami a leginkább aggodalomra ad okot, hogy – egyes szakértők szerint – napjaink terroristái a biológiai fegyvereket is alkalmas eszköznek tartják céljaik eléréséhez. Az 1970-es évek óta több olyan cselekmény³¹ is ismert, amely során terroristák kémiai és biológiai anyagokat alkalmaztak.³²

---

²⁸ A „terrorista csoportok többsége egyfajta politikai és ideológiai elhivatottságból hajtja végre akcióit...”
TÁLAS Péter: A terrorizmus anatómiája – Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006. p. 17.

²⁹ A világ bármelyik állampolgára beszerezhet a boltokban olyan mosóport vagy műtrágyát, amelyet ha összeönt gázolajjal, valamint elektronikus eszközökből összerakja hozzá a gyutacsot, tesz köré szögeket vagy csapágygolyókat, akkor készen is van a házi készítésű, repeszekkel rendelkező bomba.
KAISER Ferenc: Szíria, menekültáradat, terrorizmus. Előadás, Illyés Gyula Gimnázium, 2015. december 10. <https://www.youtube.com/watch?v=R8zxL5VseIc&t=2987s>; letöltés: 2019.02.20.

³⁰ BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2011. p. 89.
<https://dfk.sze.hu/images/kiadvanyok/Bartko%20Robert%20-%20A%20terrorizmus%20elleni%20kuzdelem%20kriminalpolitikai%20kerdesei.pdf>; letöltés: 2019.02.20.

³¹ 1984-ben az amerikai Dalles városban elkövetett biológiai terrortámadás során tíz salátabár ételeit fertőzte meg szalmonella baktériummal egy indiai szélsőséges vallási szekta, aminek eredményeként a város 751 lakosa betegedett meg. 1995-ben egy japán szélsőséges vallási szekta követői a tokiói metróban hajtottak végre szarin gázzal támadást, aminek következtében 12-en életüket veszítették, valamint több mint ötezer embernél tapasztaltak mérgezési tüneteket.

KASZNÁR Attila: A bioterrorizmus. Terror & Elhárítás, 1. évfolyam 2. szám, 2012/2. szám. pp. 18–20.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/1.%20C3%A9vfolyam%202.%20sz%20C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

³² Uo. p. 18.

Az iszlám és irányzatai

A 7. század elején hatalmas változások történtek az arab emberek életében, ugyanis megszületett a bálványimádást, a babonákat és a közösségek törzsi alapon való szerveződését eltörlő iszlám.³³ Az iszlám szó jelentése: megbékélni Isten akaratával. Monoteista vallásként célja az emberek közötti, valamint Isten (a továbbiakban: Allah) és ember közötti kapcsolat szabályozása. A vallás alapjai Allah kinyilatkoztatásában találhatóak, amelyet Mohamed prófétának adott. Ez materializálódik a Koránban, az iszlám vallás szent könyvében – ezt az iszlámhívők fenntartások nélkül kötelesek elfogadni – és a Szunnában, amely Mohamed cselekedeteit és szavait tartalmazza.³⁴ Az iszlámhívők (a továbbiakban: muszlimok) fő törvénye a saria, amely életük szinte minden szegmensére kiterjed.

Az iszlám hitet követőknek két fő irányzata van: a síita és a szunnita. A síiták csak Mohamed leszármazottjait, közülük is csak Ali kalifa (Mohamed veje) utódait tekintik imámoknak, azaz vezetőnek, akik a tökéletes iszlám rend megvalósításához szükséges természetfeletti többlettudás birtokosai voltak. A szunniták ezzel szemben nemcsak Ali utódait ismerik el, hanem Mohamed társainak cselekedeteit és tanításait is.³⁵ A két irányzat kölcsönösen elutasítja a másik által elismert hadiszok (a Szunnában Mohamed életére vonatkozó hagyományok) többségét. A megosztottság akkor éleződött ki, amikor 680-ban Kerbelában az uralkodó kalifa serege megölte Ali fiát, és ezt követően a szunnita kalifák megszerezték a politikai hatalmat. A szunniták 40%-a nem tekinti valódi muszlimoknak a síitákat, ugyanakkor a síiták szerint a szunnita dogmatizmus a szélsőségesek táptalaja lehet. A síiták és szunniták megoszlása 13–87%.³⁶

Az iszlám világ gondolkodásmódja teljesen más, mint az európai embereké. A mi gondolkodásmódunk a 18. századi felvilágosodásból ered, amely olyan eszméket tett általános érvényűvé, mint a humánus tisztelete, a demokrácia és a racionalizmus. Ezek azonban csak abban a társadalomban jelentenek valamit, ahol a társadalom berendezkedése az egyén primátusára épül. A demokráciára csak azokban az országokban lehet hivatkozni, ahol a társadalmi csoportok kialakítottak maguknak politikai érdekképviselőt, ami által érvényesíthetik akaratukat a döntéshozatal során. Az iszlám világban azonban nem alakultak ki az érdekek érvényesítésének alapvető normái, és az egyén elkülönülése sem történt meg. Itt mindenhol a közösség elvei a meghatározóak. Ebből következően sehol nem jött létre az európai értelemben vett demokrácia. A „harmadik világ” ezen országaiban élő lakosság számára teljesen más értékek fontosak, az itteni társadalmak továbbra is a szellemi értékeket tartják nélkülözhetetlenek. Sokkal többet jelent számukra a kultúrájuk és a vallásuk, mint azt mi, európaiak gondolnánk.³⁷

³³ MUNIF, Abdul-Fattah: Szélsőség és fundamentalizmus – muszlim szemszögből.

<http://iszlam.com/iszlam-az-elet-vallasa/iszlam-es-nyugat/item/1307-szelsoseg-es-fundamentalizmus-muszlim-szemszogbol>; letöltés: 2019.02.20.

³⁴ MARÓTH Miklós: Mit kell tudni az iszlámról? Terror & Elhárítás, 4. évfolyam 2. szám, 2015/2. szám. pp. 92. http://tek.gov.hu/tt_pdf/4.%20%C3%A9vfolyam%202.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

³⁵ NAPOLEONI, Loretta: Az iszlamista Főnix – Az Iszlám Állam születése és a Közel-Kelet újrafelosztása. HVG könyvek, Budapest, 2015. pp. 136–137.

³⁶ KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. p. 39.

³⁷ DETRE Zoltán: A terrorizmus kialakulásának történeti háttere, megnyilvánulási formái és jelenléte a XXI. században. Bolyai Szemle, XVI. évfolyam 2. szám, 2007. p. 81.

A Korán tanainak félreértelmezése miatt az iszlám világban a gyerekek egészen kicsi korukban megtanulhatják, hogy a földi élet semmit sem ér, csak egy „szükséges rossz”, egy út, amelyen keresztül eljutnak a paradicsomba. Ezt figyelembe véve nem is meglepő, hogy az öngyilkos merényletek jelentős részét iszlám irányzatú terrorista szervezet tagjai követik el, akik kihasználják a napjaink demokráciájára jellemző szabadságjogok által biztosított előnyöket, amelyek megkönnyítik céljaik elérését. Mindez azonban felveti a biztonság és a szabadság együttes megteremtésének a problémáját is. Az iszlám a kereszténység után a második legtöbb hívőt magában foglaló világvallás.³⁸ A muszlimok jelentős része békés, hívő ember, de nagyon sokan torzítják a vallás tanait, emiatt napjainkban egy átlagember gondolataiban az iszlám mint vallás olyan fogalmakkal függ össze, mint a terrorizmus, a szélsőséges és a fundamentalizmus.

A dzsiháád és ennek szerepe az iszlámban

Az iszlám egyik fő eleme a dzsiháád (szent háború), amely nem tartozik az iszlám alappillérei közé, ugyanakkor nagy jelentőség tulajdonítható neki. A dzsiháád doktrínája Medinában született meg a 18. században. Ez a Korán legutolsó szúrája, amely Mekka elfoglalása előtt, a pogányok elleni küzdelem idején íródott és a pogányok meggyilkolására motivál. Értelmezését nagyban befolyásolták az iszlám vallástudósok és jogtudósok vitái, valamint az arab világban – napjainkban is – jelen lévő konfliktusok. A vallás kialakulása utáni időkből a szent háború még a vallásos kötelezettségekkel szemben is előnyt élvezett.³⁹

A Korán alapján a dzsiháád egy életen át tartó offenzív tevékenység, amelyet a rossz ellen vívnak. E tevékenység során a hívő környezetét (külső dzsiháád) és önmagát (belső dzsiháád) is próbálja – erőszakmentesen – tökéletesíteni. A külső dzsiháád szerint jobbra kell tenni a világot azzal, hogy embertársainkat is – békésen – áttérítjük az iszlámra. Ennek a félreértelmezése az, hogy harcolni kell azok ellen, akik nem ehhez a valláshoz tartoznak. Napjainkban a radikális személyek ezzel igazolják a terrortámadásokat és az öngyilkos merényleteket. Az iszlám szerint aki szent háborúban mártírként hal meg, annak jutalma, hogy a paradicsomba kerül, a mártírságot azonban csak az ellenséggel vívott harc során lehet kiérdemelni.⁴⁰

Az iszlám világban a vallás terén nincsenek központi személyek, akik meghatározzák a különböző fogalmak egységes értelmezését, ezért azokat mindenki úgy interpretálja, ahogyan szüksége van rá ahhoz, hogy elérje a célját. Ebből adódóan a dzsihadista csoportok aktivizálásának egyik leghatékonyabb módja a vallási vezetők bevonása. A vallási csoportok tagjai azzal teszik legitimé közösségüket, hogy a vallási vezetőket helyezik a mozgalom központjába, akiknek fontos szerepük van az új

---

³⁸ Az iszlámhívők száma hozzávetőlegesen 1,8 milliárd.

LIPKA, Michael – HACKETT, Conrad: Why Muslims are the world's fastest-growing religious group. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/06/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/>; letöltés: 2019.02.20.

³⁹ KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. pp. 44–45.

⁴⁰ SIMON Róbert (ford.): Korán. Helikon Kiadó, Budapest, 1987. pp. 191–193.

generáció képzésében és ideológiai nevelésében. A 20. századtól az iszlámizmus⁴¹ a vallást félreértelmező mártírfelfogásával kiépítette az öngyilkos merényletek kultuszát az egész világon.⁴²

Az iszlám fundamentalizmus

A fundamentalizmus – mint ideológiai alap – latin eredetű szó, amely a visszatérést az alapokhoz, a kitartó ragaszkodást a gyökerekhez és ennek eszméjét jelenti. Az iszlám világban egyre jobban terjed a fundamentalizmus, amely nem azonos a szélsőségesekkel, ugyanakkor gyakran válik a szélsőséges – iszlamista – terroriszervezetek ideológiai alapjává.⁴³ A mai szóhasználatban a fundamentalisták azok az iszlámhívő emberek, akik fundamentumnak, azaz megváltoztathatatlan alapnak tartják a Korán előírásait és az ősi iszlám világot kívánják megvalósítani. Nézeteiket erőszakkal kényszerítik a többi iszlámhívőre. A fundamentalisták lényegében olyan reformokat szorgalmaznak, amelyek révén az iszlám társadalmak – a radikálisok álláspontja szerint – visszatérnek a vallás alapelveihez.

A fundamentalizmus három típusát különböztethetjük meg. Az első a vallási előírásokat és tanításokat erőszakkal próbálja érvényre juttatni. A második típus visszautasítja a tudományos elméleteket és a modern vallási törekvéseket egyaránt. A harmadik pedig visszatér a vallási tanításokban leírt és megfogalmazott, valamint a vallási gyakorlatban megvalósított közjogi állapotokhoz.⁴⁴

J. Dong-Joo a „The Rise of Political Islam” című művében a következő pontokban összegezte a fundamentalizmus tantételeit:

- az állam és a társadalom számára az iszlám sokoldalú ideológia;
- a Szunna a muszlim élet alapja és a Korán Isten kinyilatkoztatása;
- a saría, azaz az iszlám törvénye a muszlim élet vezérfonala;
- az iszlám közösség számára az Isten szuverenitásának helyreállítása iránti muszlim hűség vezet sikerhez, hatalomhoz és jóléthez;
- az iszlám társadalmak gyengesége abban keresendő, hogy hűtlenek az Isten kinyilatkoztatott törvénye iránt;
- a visszatérés az iszlám hatalmához az iszlámhoz és az isteni törvényekhez történő visszatérést feltételez.⁴⁵

⁴¹ Az iszlámizmus elméletét „az 1960-as évek végén dolgozták ki ideológusai, a pakisztáni Maudúdi, az egyiptomi Kutb és az iráni Homenei ajatollah.”

⁴² KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. p. 37.
BESENYŐ János – PRANTNER Zoltán – SPEIDL Bianka – VOGEL Dávid: Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0. Történet, ideológia, propaganda. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. p. 129.

⁴³ KASZNÁR Attila – POCSKAI Ákos: A demokráciaterjesztés terroraspektusú kockázatai. Terror & Elhárítás, 4. évfolyam 1. szám, 2015/1. szám. p. 26.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/4.%20%C3%A9vfolyam%201.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁴⁴ Terebess Ázsia E-tár: A fundamentalizmus.
<https://terebess.hu/keletkultinfo/fundam.html>; letöltés: 2019.02.20.

⁴⁵ Uo.

Az iszlám vallású fundamentalisták a Korán előírásai alapján kívánnak cselekedni, de a tanok félreértelmezése, ezek helytelen appercipiálása és az iszlám törvényekhez való ragaszkodás miatt sokszor erőszakos magatartást tanúsítanak céljaik elérése érdekében így veszélyt jelentenek a társadalom biztonságára is.

Iszlamista szélsőségesség mint ideológia

A szélsőséges irányzatok képviselőit közös ideológia köti össze. Ennek létrehozása azt jelenti, hogy közös alapelveken nyugvó konszenzust építenek ki, amelyhez a szervezet minden tagjának ragaszkodnia kell. Ez azt eredményezi, hogy a földrajzilag különböző helyeken élő személyek ugyanazt az ideológiát fogják képviselni.⁴⁶

Az iszlamista szélsőségesség alapelveit a következőképpen foglalhatjuk össze: elsősorban a saját véleményhez és vallási irányzathoz való fanatikus ragaszkodás, illetve mások nézetének teljes figyelmen kívül hagyása. Önféjű gondolkodás és a más emberek irányába mutatott „nemtörődömség”. A szélsőséges személyek nem hajlandóak figyelembe venni, illetve nem képesek elfogadni a sajátjaiktól eltérő vallási véleményeket, valamint durva, szigorú és türelmetlen viselkedést tanúsítanak, és olyan eszmék elfogadására kényszerítenek másokat, amelyekre az iszlám vallás tanaiban nem található kötelező érvényű parancs. A szélsőségesség nem egy adott valláshoz kötődik, sokkal inkább egy csoporthoz vagy egy személyhez.

A muszlim tudósok nagy része az iszlám vallás ismereteinek hiányát és az ebből fakadó tudatlanságot tartja felelősnek a szélsőségességért. Emellett meghatározó ok a muszlimok lelki kiábrándultsága, amely összefügg a politikai és társadalmi helyzetükkel is. Számos arab állam kormányzata lép fel elnyomóan és erőszakosan olyan vallásos mozgalmakkal szemben, amelyek jelentős tömegbázissal rendelkeznek.⁴⁷ Ezek az iszlám csoportok kezdetben nem szélsőségesként képelték el a jövőjüket, de az ellenük való erőszakos fellépés, valamint a rájuk nehezedő nyomás miatt voltak „kénytelenek” szélsőséges irányba fordulni. Ugyanakkor e társadalmak vallástudósai és értelmiségi felső rétege nem emeli fel a hangját a kormányzat hibáival szemben, sőt gyakran a kormányzat oldalán foglalnak helyet, így a beljükből vetett hit és a belőlük való kiábrándultság szintén oda vezethet, hogy az egyének vagy a csoportok szélsőségessé válhatnak.

---

⁴⁶ SZABÓ András: Nemzetbiztonsági kihívások a terrorizmus aszimmetrikus hadviselésének területén. Szakmai Szemle, 2016/4. szám. p. 14.
http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_4_szam.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁴⁷ MUNIF, Abdul-Fattah: Szélsőség és fundamentalizmus – muszlim szemszögből.
<http://iszlám.com/iszlám-az-elet-vallása/iszlám-es-nyugat/item/1307-szelsoseg-es-fundamentalizmus-muszlim-szemszoglobol>; letöltés: 2019.02.20.

Iszlám radikalizmus

A radikális iszlamizmus a 20. század elején kialakult ideológia – gyökerei azonban a 13. századi jogtudósig, Ibn Tajmijjáig⁴⁸ nyúlnak vissza –, amelynek csupán egyik eleme a saria alkalmazásának követése. „Az iszlamista olyan muszlim, aki a modern nyugati – elsősorban marxista és nacionalista – eszmeáramlatokra reagálva, azok eszköztárának segítségével értelmezi a politikai valóságot és alakítja ki az iszlám ideáljának megvalósítását célzó stratégiát.”⁴⁹

Az elmúlt 20 év terrortámadásai rávilágítottak arra, hogy egy terrorcselekmény megelőzése csak akkor lehet sikeres, ha a preventív intézkedések jelen vannak az esemény bekövetkezéséhez vezető folyamat kezdetétől térben és időben egyaránt. Ez a felismerés rávilágított arra, hogy kezelni kell a radikalizáció kérdéskörét.⁵⁰ A terrorcselekmény elkövetésének tárgyi feltételei mellett nagyon fontos szerep hárul a személyi feltételekre is. Az elkövetők egy folyamat eredményeképpen jutnak el oda, hogy végrehajtsanak egy terrortámadást. A radikalizmus egy egyre növekvő készség arra, hogy valaki olyan mélyreható változásokat kövessen és támogasson, amelyek ellentétben állnak a törvényes renddel és veszélyeztetik azt. A radikalizáció pedig egy folyamatos, hosszabb ideig tartó szociális folyamat, amelyben a legfontosabb szerepet a csoportdinamika kapja.⁵¹

Fontos kijelenteni, hogy nem egy tényező jelenléte indítja el a radikalizációs folyamatot. Az egyén több tényező együttes hatására válik a folyamat alanyává, amely során a kiindulási alap az, hogy elégedetlen a saját életével, a környezetével és a társadalmi helyzetével. Somoskői Áron szerint a legjelentősebb radikalizációs hatások a következők:

- spirituális vezető léte;
- elidegenedés érzése;
- politikai elnyomás és diszkrimináció érzése;
- konfliktuszónákban szerzett harci tapasztalatok;
- a nyugati értékrend elutasítása;
- az internet szerepe.⁵²

---

⁴⁸ Ibn Tajmijja (1263–1328) azt vallotta, hogy az állam és a vallás szervesen összetartozik, és az anyagi jólét csakis akkor valósulhat meg, ha a vallást a jogrendszeren keresztül átültetik a gyakorlatba. Véleménye szerint a vallásjog érvényesítésének letéteményese az uralkodó, ezért a kormányzás feladata a saria betartatása.

BESENYŐ János – PRANTNER Zoltán – SPEIDL Bianka – VOGEL Dávid: Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0. Történet, ideológia, propaganda. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. pp. 101–103.

⁴⁹ Uo. p. 101.

⁵⁰ SOMOSKÖVI Áron: A radikalizáció megelőzése és egy EU projekt: CoPPRa. Terror & Elhárítás, 3. évfolyam 2. szám, 2014/2. szám. p. 125.

http://tek.gov.hu/tt_pdf/3.%20%C3%A9vfolyam%202.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁵¹ KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus Európában. Szakmai Szemle, 2016. 3. szám. p. 44.

http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_3_szam.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁵² SOMOSKÖVI Áron: A radikalizáció megelőzése és egy EU projekt: CoPPRa. Terror & Elhárítás, 3. évfolyam 2. szám, 2014/2. szám. pp. 145–146.

http://tek.gov.hu/tt_pdf/3.%20%C3%A9vfolyam%202.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

A radikalizációs folyamat felismerése és megakadályozása legnagyobb részben a polgári titkosszolgálatok feladata, ugyanakkor az egyenruhás rendvédelmi szerveknek is jut szerep. 2010-ben 11 európai uniós tagállam együttműködésével elindult a CoPPRa⁵³ projekt, amelynek elsődleges célja, hogy az egyenruhás állomány részére olyan tudást szolgáltatson, amely lehetővé teszi a radikalizációs folyamat korai felismerését, és így egy lehetséges terrorcselekmény későbbi bekövetkezésének megelőzését.⁵⁴

Vahabizmus

Az iszlám világ területi hanyatlása 1258-tól, Bagdad ostromának kezdetétől⁵⁵ indult meg. Ezt követően a muszlim hittudósok saját politikai, gazdasági és társadalmi helyzetük javítása érdekében elkezdték torzítani a vallás tanait, majd megkezdődött a Korán félreértelmezése, ami az iszlám társadalmakban súlyos károkat okozott. A hanyatlás megfékezésére tett kísérleteket, az útkeresést a tiszta és igaz iszlám hithez, illetve a saját területi nagyság és dominancia visszaszerzésére tett radikális kísérleteket értelmezhetjük a napjainkban is jelen lévő iszlám terrorizmusként.

Ibn Tajmijja gondolatai inspirálták a 18. században megjelent vahabita mozgalmat, amelynek vezetője Muhammad ibn Abdul al-Vahab (a továbbiakban: Vahab) volt. A vahabizmus a Korán egyik legfundamentálisabb interpretációja.⁵⁶ A szunnita iszlám radikális irányzata, amelynek fő gondolata az iszlám eszméinek megtisztítása, és ezzel a Korán eredeti tanainak feltétlen és következetes érvényesítése.⁵⁷ Vahab kibékítette a háborúban álló törzseket, továbbá „szövetséget kötött a térség egyik katonailag meghatározó erőt képviselő családjával, a Szaúdokkal, majd ezt követően a szent háború jelszavával rövid idő alatt jelentős területeket hódítottak meg.”⁵⁸

Vahab vallási szempontból elítélte az iszlámtól idegen hiedelmeket és különböző vallási gyakorlatokat. Szerinte az iszlám ismét visszasüllyedt a Próféta előtti barbarizmus korába, amit szerinte Allah parancsára meg kell szüntetni. Ez egyben igazolást és jogokat adott számára, hogy harcot vívjon saját társai ellen.

---

⁵³ Community Policing and Prevention of Radicalisation, magyarul: Közösségi rendészet és a radikalizáció megelőzése.

⁵⁴ SOMOSKÖVI Áron: A radikalizáció megelőzése és egy EU projekt: CoPPRa. Terror & Elhárítás, 3. évfolyam 2. szám, 2014/2. szám. pp. 147–153.

http://tek.gov.hu/tt_pdf/3.%20%C3%A9vfolyam%202.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁵⁵ A mongolok – Dzsingisz kán legkisebb fiának vezetésével – 1258. január 28. és február 10. között sikeresen megostromolták Bagdadot, amely akkor az Abbászida Kalifátus egyik kiemelkedő jelentőségű központja volt. Kifosztották a várost, a kalifát pedig megölték.

⁵⁶ AMBRUS Éva: Alain Chouet: A különleges erők szívében – Az iszlámista fenyegetése: hamis nyomok és valódi veszélyek. Terror & Elhárítás, 1. évfolyam 1. szám, 2012/1. szám p. 9.

http://tek.gov.hu/tt_pdf/1.%20%C3%A9vfolyam%201.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁵⁷ HÁBER Péter: Az „Iszlám Állam” nevű terrorista szervezet és az általa gerjesztett biztonsági kockázatok. Szakmai Szemle, 2016/3. szám. p. 57.

http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_3_szam.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁵⁸ KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. p. 41.

A vahabita mozgalom Vahab radikális nézeteit valló, az iszlám megtisztítására törekvő és az elődök életmódjához való visszatérést sokszor erőszak útján hirdető hívekből jött létre.⁵⁹

Szalafizmus

A szalafizmus a szunnita iszlám tanítására épülő radikális irányzat, amelyben a próféta követőinek első három generációját tartják mérvadónak a vallási és a társadalmi kérdések aspektusaiban. Az irányzat lényege az iszlámnak abban a fundamentalista megközelítésében áll, amely szerint a hívők Mohamed prófétát és az ő követőit tartják példának. A szalafisták elutasítják a vallás modernizálását és támogatják a saría alkalmazását.

A szalafizmus Európában az 1960-as évek végén jelentkezett az Egyesült Királyságban élő pakisztáni közösségekben, ahonnan gyorsan továbbterjedt, legfőképpen Franciaországban és Németországban, de Belgiumban és Hollandiában is. Az igazi szalafita mozgalom 1990-ben Franciaországban az algériai ellenzékkel (Islám Megmentési Front) kezdődött. Ma is megfigyelhetjük, hogy a szalafizmus irányzatai egyre gyakrabban szolgálnak szélsőséges szervezetek, mozgalmak szellemi alapjául.⁶⁰

A szalafisták elutasítják a Nyugatot és annak hatásait, de az általuk használt technikákat és technológiákat felhasználják. A működésük során üldöztetések és kemény megtorlások kísérték a szervezetek életét, ami egyben a folyamatos radikalizálódáshoz és az erőszak fokozódásához vezetett. A szalafisták egyik legjelentősebb képviselője Szajjid Kutb Ibrahim volt, aki munkáiban felhasználta Vahab elképzelését, valamint megalapozta a napjainkban is ismert globális dzsihárad alapjait. Szerinte az emberiség és a civilizáció a szakadék szélén van, és a nyugati civilizáció nem kínálhat hiteles útmutatást a valódi haladáshoz, csak az iszlám. Az igazi muszlim közösségek megszűntek, és csak a barbár társadalom van jelen. Ezt a társadalmat fel kell számolni, hogy az emberek szabad akaratukból visszatérhessenek az igazi iszlámhoz.⁶¹ A „szalafizmusban kialakult egy olyan irányzat, amely magában foglalja az erőszakot is, a dzsihárad megjelenési formájaként”,⁶² ezért a szalafista gondolkodásmód szerint az erőszakos felkelés – a dzsihárad – az „Isten parancsát követő muszlimok harca a hitetlenek és bálványimádók ellen.”⁶³

---

⁵⁹ BÉRES János: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei. Doktori (PhD) értekezés, Budapest, 2008. p. 22.

https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/beres_janos.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁶⁰ BESENYŐ János – PRANTNER Zoltán – SPEIDL Bianka – VOGEL Dávid: Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0. Történet, ideológia, propaganda. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016. pp. 105–107.

⁶¹ POCSKAI Ákos: A szalafizmus, mint az iszlám szélsőséges irányzatok ideológiája. Terror & Elhárítás, 3. évfolyam 1. szám, 2014/1. szám. pp. 133.

http://tek.gov.hu/tt_pdf/3.%20%C3%A9vfolyam%201.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.

⁶² KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. p. 45.

⁶³ BÉRES János: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei. Doktori (PhD) értekezés, Budapest, 2008. p. 31.

<http://m.ludita.uni-nke.hu/repositorium/bitstream/handle/11410/9910/>

Teljes%20sz%C3%B6veg%21?sequence=1&isAllowed=y; letöltés: 2019.02.20.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a terrorizmus mint a biztonságot fenyegető tényező a világ minden részén volt, van és lesz a jövőben is. Napjainkban leginkább a muszlimok által elkövetett erőszakos cselekményekkel kapcsolatban emlegethetjük a terrorizmus kifejezést, az iszlámot mint vallást azonban nem szabad összemosni a szélsőséges, az erőszakos és a terrorista fogalmakkal.

Megállapítható, hogy „*a muzulmán lakosság önmagában nem értékelhető veszélyforrásként. A veszélyt sokkal inkább az idézi elő, hogy a körükben olyanok is akadnak, akik fogékonyak a szélsőséges, radikális eszmékre, illetve készek a szélsőséges tevékenységre, együttműködve egyes militáns csoportokkal.*”⁶⁴

A muszlimok legtöbbje békés és toleráns hívő ember, ugyanakkor elmondható az is, hogy muzulmánok egy része számára elfogadhatatlan, hogy a nyugatiak beviszik kultúrájukat, életvitelüket, szokásaikat és folyamatosan jelen vannak az ő területükön. Fordított helyzetben, ha muszlimok jönnek a „nyugati országok” egyikébe, egy részük elvárja, hogy semmilyen kötelezettségük ne legyen, ne kelljen integrálódniuk, ne kelljen betartaniuk a fogadó ország törvényeit, hanem a muszlim törvények és szokások követésével kívánják élni életüket. Éppen emiatt az iszlamista terrorizmus teljes felszámolása nem lehetséges. Ahhoz, hogy ezt megszüntessük, oda kell figyelniük a világban jelen lévő muzulmánok szükségleteire, tiszteletben kell tartanunk őket, és elsősorban fel kell számolni a terrorizmust kiváltó okokat.⁶⁵ Ameddig nem így cselekszünk, addig a dzsihadisták folytatni fogják a Nyugat elleni „hadjáratukat”, és ennek következtében évről évre egyre több ember fogja életét veszíteni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 319. §.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV>; letöltés: 2019.02.20.
- AMBRUS Éva: Alain Chouet: A különleges erők szívében – Az iszlamista fenyegetése: hamis nyomok és valódi veszélyek.
Terror & Elhárítás, 1. évfolyam 1. szám, 2012/1. szám pp. 4–12.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/1.%20%C3%A9vfolyam%201.%20sz%C3%A1m.pdf;
letöltés: 2019.02.20.
- BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései.
UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2011.
<https://dfk.sze.hu/images/kiadvanyok/Bartko%20Robert%20-%20A%20terrorizmus%20elleni%20kuzdelem%20krimin%C3%A1lpolitikai%20kerdesei.pdf>;
letöltés: 2019.02.20.
- BÉRES János: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei. Doktori (PhD) értekezés, Budapest, 2008.
https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/beres_janos.pdf; letöltés: 2019.02.20.

---

⁶⁴ KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. p. 53.

⁶⁵ DETRE Zoltán: A terrorizmus kialakulásának történeti háttere, megnyilvánulási formái és jelenléte a XXI. században. Bolyai Szemle, XVI. évfolyam 2. szám, 2007/2. szám. p. 83.

- BESENYŐ János – PRANTNER Zoltán – SPEIDL Bianka – VOGEL Dávid: Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0. Történet, ideológia, propaganda. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016.
- BÖKÖNYI István: Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája, az Európai Unió belső biztonsági stratégiája, a megújuló magyar jogi szabályozás hatása a rendészettudományra. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIII. kötet, 2012. pp. 41–49. <http://www.pecshor.hu/periodika/XIII/bokonyi.pdf>; letöltés: 2019.02.20.
- DETRE Zoltán: A terrorizmus kialakulásának történeti háttere, megnyilvánulási formái és jelenléte a XXI. században. Bolyai Szemle, XVI. évfolyam 2. szám, 2007/2. szám. pp. 71–86. <https://docplayer.hu/130778-A-terrorizmus-kialakulasanak-torteneti-hattere-megnyilvanulasi-formai-es-jelenlete-a-xxi-szazadban.html>; letöltés: 2019.02.20.
- HÁBER Péter: Az „Iszlám Állam” nevű terrorista szervezet és az általa gerjesztett biztonsági kockázatok. Szakmai Szemle, 2016/3. szám. p. 57. pp. 55–82. http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_3_szam.pdf; letöltés: 2019.02.20.
- HAVASI Zoltán: A terrorizmus és a jog. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, ZMNE, Budapest, 7. évfolyam 4. szám, 2003/4. szám. pp. 44–68. <https://docplayer.hu/41480425-A-terrorizmus-es-a-jog-a-terrorizmus-meghatarozasa-dr-havasi-zoltan-r-dandartabornok.html>; letöltés: 2019.02.20.
- KAISER Ferenc biztonságpolitikai szakértő 2016. december 29-i nyilatkozata az M1 csatornán. <https://www.youtube.com/watch?v=9SA3kGfB304>; letöltés: 2019.02.20.
- KAISER Ferenc: Szíria, menekültáradat, terrorizmus. Előadás, Illyés Gyula Gimnázium, 2015. december 10. <https://www.youtube.com/watch?v=R8zxL5VseIc&t=2987s>; letöltés: 2019.02.20.
- KASZNÁR Attila – POCSKAI Ákos: A demokráciaterjesztés terroraspektusú kockázatai. Terror & Elhárítás, 4. évfolyam 1. szám, 2015/1. szám. pp. 4–45. http://tek.gov.hu/tt_pdf/4.%20%C3%A9vfolyam%201.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.
- KASZNÁR Attila: A bioterrorizmus. Terror & Elhárítás, 1. évfolyam 2. szám, 2012/2. szám. pp. 4–36. http://tek.gov.hu/tt_pdf/1.%20%C3%A9vfolyam%202.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.
- KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus Európában. Szakmai Szemle, 2016/3. szám. pp. 42–54. http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_3_szam.pdf; letöltés: 2019.02.20.
- KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
- KLEIN, Shelley: A világ leggonoszabb diktátorai (Kocsis Péter ford.). GABO Könyvkiadó, Budapest, 2008.

- KŐSZEGVÁRI Tibor: A terrorizmus elleni háború.
Hadtudomány, XXIII. évfolyam, 2. elektronikus szám, 2013/2. szám. pp. 93–121.
http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus_2/2013_e_2_Koszegvari_Tibor.pdf;
letöltés: 2019.03.09.
- KŐSZEGVÁRI Tibor: Gerilla-hadviselés a városokban.
Hadtudomány, XIX. évfolyam, 1–2. szám, 2009/1–2. szám. pp. 63–71.
http://mhtt.eu/hadtudomany/2009/1_2/063-071.pdf; letöltés: 2019.03.09.
- LIPKA, Michael – HACKETT, Conrad:
Why Muslims are the world's fastest-growing religious group.
<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/04/06/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/>; letöltés: 2019.05.14.
- MARAS, Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata.
Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016.
- MARÓTH Miklós: Mit kell tudni az iszlámról?
Terror & Elhárítás, 4. évfolyam 2. szám, 2015/2. szám. pp. 91–125.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/4.%20%C3%A9vfolyam%20.%20sz%C3%A1m.pdf;
letöltés: 2019.02.20.
- MUNIF, Abdul-Fattah: Szélsőség és fundamentalizmus – muszlim szemszögből.
<http://iszlam.com/iszlam-az-elet-vallasa/iszlam-es-nyugat/item/1307-szelsoseg-es-fundamentalizmus-muszlim-szemszoglobol>; letöltés: 2019.02.20.
- NAPOLEONI, Loretta: Az iszlamista Főnix – Az Iszlám Állam születése és a Közel-Kelet újrafelosztása.
HVG könyvek, Budapest, 2015.
- POCSKAI Ákos: A szalafizmus, mint az iszlám szélsőséges irányzatok ideológiája.
Terror & Elhárítás, 3. évfolyam 1. szám, 2014/1. szám. pp. 121–148.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/3.%20%C3%A9vfolyam%201.%20sz%C3%A1m.pdf;
letöltés: 2019.02.20.
- RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint:
Aszimmetrikus hadviselés a modern korban – Kis háborúk nagy hatással.
Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.
- SIMON László: A fokozódó terrorizmus Európában és annak hatása a katonai tömegrendezvények biztosítására. Szakmai Szemle, 2015. 2. szám. pp. 145–162.
http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_2_szam.pdf; letöltés: 2019.03.09.
- SIMON Róbert (ford.): Korán.
Helikon Kiadó, Budapest, 1987.
- SOMOSKÖVI Áron: A radikalizáció megelőzése és egy EU projekt: CoPPRa.
Terror & Elhárítás, 3. évfolyam 2. szám, 2014/2. szám. pp. 124–161.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/3.%20%C3%A9vfolyam%20.%20sz%C3%A1m.pdf;
letöltés: 2019.02.20.
- SZABÓ András: Nemzetbiztonsági kihívások a terrorizmus aszimmetrikus hadviselésének területén.
Szakmai Szemle, 2016. 4. szám. pp. 5–30.
http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_4_szam.pdf; letöltés: 2019.02.20.

- SZÖVÉNYI György: A terrorizmus néhány aspektusa. Szeged Biztonságpolitikai Központ, biztonságpolitika kurzus, 2004. február 19.
- TÁLAS Péter – PÓTI László – TAKÁCS Judit: A terrorizmus elleni küzdelem fogalmi és tartalmi keretei, különös tekintettel annak katonai dimenziójára. ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések – 2004/3. szám. <https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-e-2004-3-a-terrorizmus-elleni-kuzdelem-fogalmi-es-tartalmi-keretei-talas-poti-takacs.original.pdf>; letöltés: 2019.02.20.
- TÁLAS Péter: A terrorizmus anatómiája – Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006.
- Terebess Ázsia E-tár: A fundamentalizmus. <https://tereless.hu/keletkultinfo/fundam.html>; letöltés: 2019.02.20.
- VÁGI Attila: Felkelők vagy terroristák – egy évszázados probléma kérdőjelei. Terror & Elhárítás, 2. évfolyam 2. szám, 2013/2. szám. pp. 35–63. http://tek.gov.hu/tt_pdf/2.%20%C3%A9vfolyam%202.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2019.02.20.
- WRIGHT, Lawrence: Magasba nyúló tornyok – Az al-Kaida útja. Tericum Kiadó, Budapest, 2008.

A HIBRID HADVISELÉS ÉS AZ ÁLHÍREK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE

Bevezetés

A publikáció fókuszában a hibrid hadviselés és az álhírterjesztés kapcsolata áll. Jelenleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának doktorandusz hallgatója vagyok. Kutatási témám a 21. század műveleti környezete, a humán környezet és a katonai erő kapcsolata műveletek során, azon belül a közös döntéshozatal és a vezetés-irányítási rendszerek kialakításának lehetőségei, illetve szükségyszerűsége a hon- és rendvédelmi együttműködés során. E széles spektrumú kutatási bázishoz álláspontom szerint jól illeszthető a publikáció témája, mert a hibrid hadviselés során kialakuló komplex műveleti környezet az egyik, amelyben a különböző hivatásrendeknek harmonizáltan, a hatékony együttműködés szinte napi igényével és követelményével kell, hogy ellássák feladataikat.

A hibrid hadviselés témakörében számos hazai és külföldi publikáció jelent már meg, ezért a tárgykörben tapasztalható vita néhány aspektusának bemutatása is részét képezi a publikációnak. A szakmai kutatótársadalomban napjainkban az álhírek és az összeesküvés-elméletek is a kutatások prioritásai között szerepelnek. Ezért úgy gondolom, hogy a kettő kapcsolata – azaz hogy mikor terjesztenek álhíreket, hamis információkat egy komplex, több dimenzióban zajló művelet keretében, és azoknak milyen hatása van az adott környezetben – kétségtelenül relevanciával bír. A téma aktualitását, a valóságos és a virtuális műveleti térben folytatott hibrid tevékenységek bizonyítható kapcsolatait például az aktuális ukrajnai vagy szíriai események is alátámasztják.

A hibrid hadviselés

A hibrid hadviselés, hibrid háború, hibrid kihívás kifejezések az utóbbi öt-hat év során mondhatni beépültek a szakmai köztudatba. Ha egy laikus meghallja ezeket a kifejezéseket, akkor nagy valószínűséggel Oroszországra és az Ukrajnában zajló háborúra gondol elsőként. Sokan Valerij Geraszimov hadseregtábornokhoz¹ kötik ennek az új típusú hadviselésnek a megjelenését és elterjedését. Véleményem szerint tévesen, annak ellenére, hogy Oroszország bizonyos esetekben (Ukrajna, Szíria) sikerrel alkalmazza a hibrid hadviselés elemeit. A fogalom, illetve annak kialakulása azonban jóval árnyaltabb képet mutat.

---

¹ Valerij Geraszimov hadseregtábornok jelenleg az Oroszországi Föderáció haderejének vezérkari főnöke, valamint a védelmi miniszter első helyettese. 1955-ben született, a katonai főiskolát harcokcsizó parancsnoki szakon végezte. Legmagasabb iskolai végzettsége az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erőinek Vezérkari Katonai Akadémiája. Karrierje során vezetett harcokcsizó kötelékeket szakasz-, század-, illetve zászlóaljszinten, majd különböző katonai körzetekben töltött be egyre magasabb szintű vezetői beosztásokat. Vlagyimir Putyin elnök 2012-ben nevezte ki jelenlegi beosztásába.
Ministry of Defence of the Russian Federation: Valery Gerasimov.
http://eng.mil.ru/en/management/deputy/more.htm?id=11113936@SD_Employee; letöltés: 2019.04.15.

Mielőtt meghatároznánk a hibrid hadviselés fogalmát, először tisztáznunk kell a hibrid szó jelentését. A Magyar Értelmező Kéziszótárban a következőket találjuk: „*hibrid: ... Felemás ... Keresztezéssel létrehozott...*”.² Kicsit részletesebb kifejtést ad a következő magyarázat: „*két különböző csoporthoz tartozó élőlény kereszteződéséből vagy keresztezésével létrejött, mindkét szülő genetikai tulajdonságát hordozó utód és ezeknek utódai; ilyen egyed; több összetevőből álló; vegyes, felemás...*”.³

Ennek margóján vizsgálódva általánosságban megállapíthatjuk tehát, hogy amennyiben a hibrid kifejezést használjuk, akkor két vagy több különböző dolog, tevékenység keverékét, vegyítését érthetjük ezen a fogalmon. Az ilyen módon integránsan létrehozott új minőségben annak alkotóelemei egymásra is egyidejűleg és kölcsönösen ható rendszere alakul ki. Amennyiben ezt az elvi megközelítésemet irányadónak tekinthetjük, akkor ezen az alapon tovább lépve célszerű megvizsgálni a hibrid kifejezés hadviselésre vonatkozó értelmezését.

A hibrid hadviselés fogalmát már több kutató is megpróbálta megadni. Elmondható azonban, hogy a kutatótársadalomban még nem alakult ki teljes egyetértés a definícióval kapcsolatban. Véleményem szerint ezek közül az egyik a Resperger István által alkotott megfogalmazás, amely így hangzik: „*A hibrid hadviselés a hagyományos reguláris (lineáris, konvencionális) és az irreguláris (nem lineáris, nem konvencionális) hadviselés puha, közepes és kemény módszereinek, eljárásainak rugalmas alkalmazása abból a célból, hogy az ellenség államát, fegyveres erőit működésképtelenné, védtelenné tegyünk és akaratainkat rákényszeríthessük, legfőképpen azzal a stratégiai céllal, hogy az erőszak szintje a konfliktus folyamán ne haladja meg a háborús szintet.*”⁴ Látva a fogalom összetettségét, indokoltnak tartom bemutatni a hibrid hadviselés kialakulásának legfontosabb állomásait és kutatóit, valamint részben interpretálni a definíció körüli vitát is.

A nem lineáris hadviselés⁵ elmélete kapcsolódik a generációs elméletekhez, amelyek közül a legismertebb az 1980-as években született. William S. Lind és szerzőtársai⁶ voltak, akik lefektették az alapokat. Felosztásuk szerint az aszimmetrikus hadviselés megfelel a negyedik generációnak, és ez a legnépszerűbb elmélet nemcsak a laikusok között, de a kutatótársadalomban is. El kell azonban mondani, hogy létezik egy, az orosz hadtudományi iskolák által alkotott generációs elmélet is, amely szerint jelenleg a hatodik generációs háborúkat vívják az egyes konfliktuszónákban. Az orosz megközelítés megalkotója és legfőbb képviselője Vlagyimir Szlipcsenko nyugalmazott vezérőrnagy.

² KOVALOVSKY Miklós – JUHÁSZ József – SZŐKE István – O. NAGY Gábor: Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. p. 543.

³ Szómagyarító: hibrid. <https://www.szomagyarito.hu/szocikk.php?id=2189>; letöltés: 2019.05.03.

⁴ RESPERGER István: „Nomen est omen” nevében a végzet(e)? – A hibrid fenyegetésekre adható válaszok, a kontra hibrid műveletek. Terror & Elhárítás, 5. évfolyam 1. szám, 2016/1. szám. p. 49. http://epa.oszk.hu/02900/02932/00009/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2016_1.pdf; letöltés: 2019.04.15.

⁵ Az orosz kutatóműhelyek által használt terminológia, a hibrid hadviseléssel szinonim kifejezésként használom.

⁶ LIND, William S. – NIGHTENGALE, Keith – SCHMITT, John F. – SUTTON, Joseph W. – WILSON, Gary L.: The Changing Face of War: Into the Fourth Generation, Marine Corps Gazette, October 1989. pp. 22–26.

Eszerint a hadviselést a következő generációkra lehet felosztani:

1. generáció: vágó-szűrő fegyverek;
2. generáció: huzagolás nélküli lőfegyverek;
3. generáció: huzagolt csövű lőfegyverek;
4. generáció: automata sorozatlövő és önjáró fegyverek, légi harceszközök;
5. generáció: nukleáris eszközök;
6. generáció: nagypontosságú fegyverrendszerek.⁷

Bár ezekben az elméletekben nem teljesen illeszthető be a hibrid hadviselés elmélete, véleményem szerint kétségtelen, hogy legalább az elérendő cél érdekében alkalmazott haditechnikai eszközök szintjén már értelmezhetővé válik a hibrid kifejezés. Az nem egy eldöntött kérdés, hogy lehet-e ötödik vagy orosz megközelítés szerint hetedik generációsnak nevezni a nem lineáris hadviselési formát.

Az első olyan tudományos munka, amelynek fókuszába a reguláris és az irreguláris hadviselés elemeinek vegyítése került, a kínai Qiao Liang és Wang Xiangsui által írt Határok nélküli hadviselés.⁸ Ennek a koncepciónak a legfontosabb elvei: a *mindenirányúság*, a *szinkronitás* és az *aszimmetria*. A határok nélküli hadviselés keretein belül ötvözik a különböző hadviselési formák előnyeit, és a konfliktusok során azok koordinált, együttes alkalmazása a cél. Egyes kutatók úgy vélik, hogy az elmélet továbbfejlesztett verziója jelenik meg Kína „három háború” (Three Warfares) koncepciójában, amely tulajdonképpen a távol-keleti ország hibrid hadviselési elképzelése.⁹

A nyugati kutatók közül elsőként William Nemeth alezredes nevesítette a hibrid hadviselés elméletét, aki az orosz–csecsen háborúk kapcsán írta meg nézeteit.¹⁰ A hibrid hadviselés kifejezés elterjedése is az ő nevéhez kötődik. Nemeth munkájának folyományaként Frank Hoffman¹¹ fogalmazta meg először a hagyományos és az irreguláris hadviselés rugalmas, egy időben történő koordinált alkalmazásának elveit mint a hibrid hadviselés alapját.

---

⁷ SIMICSKÓ István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. *Hadtudomány*, XXVII. évfolyam 3–4. szám, 2017/3–4. szám. pp. 5–6. http://mht.eu/hadtudomany/2017/2017_3-4/Ht_201734_5-18.pdf; letöltés: 2019.05.02. Álláspontom szerint ennek a megközelítésnek az egyik hiányossága, hogy főleg a technikai eszközök fejlődése szempontjából vizsgálja a hadviselésben bekövetkezett változásokat. A generációs elméletek egy másik magyarázatát ismerhetjük meg Somkuti Bálint és Kiss Álmos Péter doktori értekezéseiben.

SOMKUTI Bálint: A negyedik generációs hadviselés – az érdekvényesítés új lehetőségei. Doktori értekezés, NKE HHK, Budapest, 2012.

KISS Álmos Péter: A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai. Doktori értekezés, ZMNE HTK, Budapest, 2011.

⁸ LIANG, Qiao – XIANGSUI, Wang: *Unrestricted warfare*. PLA Literature and Arts Publishing House, Beijing, 1999.

⁹ MATTIS, Peter: China's 'Three Warfares' in Perspective. <https://warontherocks.com/2018/01/chinas-three-warfares-perspective/>; letöltés: 2019.05.03.

¹⁰ NEMETH, William J.: *Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare*. Naval Postgraduate School, Monterey, California, USA, 2002. <https://core.ac.uk/download/pdf/36699567.pdf>; letöltés: 2019.04.15.

¹¹ HOFFMAN, Frank: *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA, USA, 2007.

Az elmélet 2013 után került be a köztudatba, és az ukrán válságot követően lett igazán közismert, még hozzá az orosz hadművészethez kapcsolódóan. Habár az orosz szakirodalom inkább a *stratégiai elrettentés* megfogalmazást használja a nyugaton elterjedt hibrid hadviselés helyett. Az elmélet kifejlesztőjeként az előzőekben már említett Valerij Gereaszimov tábornokot, az orosz vezérkar főnökét szokták azonosítani a 2013-ban megjelent publikációi, illetve előadásai nyomán. Ki kell emelni azonban, hogy a legtöbb nyugati kutató tévesen azonosítja az elméletet doktrínaként, amelyről maga Geraszimov tábornok is elmondta, hogy nem tekinthető annak,¹² valószínűleg csak a média általi felnagyításról van szó. Azt viszont hangsúlyozni kell, hogy a tábornok által egyébként *nem lineáris hadviselésnek* nevezett elmélet elemei visszaköszönnek az ukrainai válság orosz kezelése kapcsán.

Geraszimov tábornok a nyílt erő alkalmazásával szemben az álcázott tevékenységi módokra helyezi a hangsúlyt. Nézete szerint a háború kezdeti szakaszában az aszimmetrikus, indirekt módszerek dominálnak, félkatonai, civil irreguláris és különleges erők bevetése a célszerű. Elengedhetetlen eleme a hibrid hadviselésnek a fizikai sík mellett az információs térben vívott harc is, tehát a kiberhadviselés kiemelt fontosságú. Az információs dimenzióban a bevetett erők és módszerek koordinációja is végrehajtott. Fontos szerepe van az ellenség egész területén, teljes mélységben mért koordinált csapásoknak, a kritikus infrastruktúra elleni támadásoknak. A hagyományos (reguláris) erők bevetésére csak a műveletek késői fázisában kerül sor.¹³

Látható tehát, hogy meglehetősen komplex hadviselési formáról van szó, amelyben az irreguláris, reguláris (aszimmetrikus, szimmetrikus) hadviselés mellett fontos szerep jut a valós és a virtuális műveleti alkalmazási terekben történő kiberhadviselésnek, illetve a médiának, különösen a közösségi médiának, amely jelen publikáció központi eleme is.

Geraszimov tábornok hat lépésben írta le egy válság kezelésének szakaszait, amelyek nézetei szerint a következők:

1. *Rejtett ellentétek megjelenése*

A támadó fél a gyenge pontok felmérése után a célkörnyezetben hozzá hűséges civil és politikai szervezeteket hoz létre. Ezzel párhuzamosan a média felhasználásával alakítja a közvéleményt (hazait és nemzetközit egyaránt).

2. *Feszültség keltése, éleződése*

A támadó ország politikai és diplomáciai nyomásgyakorlásba kezd. A célország területén igyekszik fokozni az elégedetlenséget az állami hatalommal szemben. A támadó haderő ebben a fázisban az erődemonstrációra fókuszál.

¹² SIMICSKÓ István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. *Hadtudomány*, XXVII. évfolyam 3–4. szám, 2017/3–4. szám. pp. 6–7.

http://mhtt.eu/hadtudomany/2017/2017_3-4/Ht_201734_5-18.pdf; letöltés: 2019.05.02.

¹³ RESPERGER István: „Nomen est omen” nevében a végzet(e)? – A hibrid fenyegetésekre adható válaszok, a kontrahibrid műveletek. *Terror & Elhárítás*, 5. évfolyam 1. szám, 2016/1. szám. p. 49. http://epa.oszk.hu/02900/02932/00009/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2016_1.pdf; letöltés: 2019.04.15.

3. A konfliktus kialakításához vezető lépések, a konfliktus kezdete

Ebben a fázisban a válságállapot kialakítása a cél. Ezért a műveletek mind ezirányúak. A nyomásgyakorlás fokozása mellett a célországot minden dimenzióban (politikai, gazdasági stb.) válságkörzetnek igyekeznek beállítani, az esetleges szövetségeseket ellehetetleníteni. A katonai műveletekre kijelölt erők elérik a készenléetet, felvonulnak a kijelölt körzetekbe.

4. A válság (krízis)

A műveletek elsődleges célja a válság elmélyítése. A különleges műveleti erők aktív szerepet vállalnak, a nukleáris elrettentés érdekében készültségbe helyezik a csapásmérő erőket, blokádot, repülési tilalmat vezetnek be.

5. A válság megoldása

A válság alatt meggyengült célországban a hatalom megdöntése, illetve a támadó félhez hűséges erők kormányra segítése.

6. A béke helyreállítása, konfliktus utáni rendezés

A támadó fél számára megfelelő helyzetű politikai, társadalmi, gazdasági rend visszaállítása.¹⁴

Véleményem szerint a hibrid hadviselésről folyó vita két síkon zajlik. Az egyik magának az elméletnek az elnevezése. A Geraszimov-féle válságkezelési modell hibrid hadviselésként való megnevezése és elterjesztése Mark Galeottihoz köthető.¹⁵ Az ukrán események hatására a *mainstream* média is hamar felkapta a kifejezést, és az hamar elterjedt a köztudatban. Az elismert Oroszország-szakértő később ő maga is belátta,¹⁶ hogy a névválasztás nem volt a legszerencsésebb, továbbá annak kihatásai lehetnek a jelenség tényleges megítélésére és a válságkezelés helyes módjának kiválasztására.

A másik síkon – a tevékenységek oldaláról közelítve – arról vitáznak a kutatók, hogy vajon létezik-e hibrid hadviselés, vagy esetleg egy korábban már felállított kategória kiszélesítéséről van szó. Hiszen a nem lineáris elmélet nem katonai elemei korábban is az adott állam rendelkezésére álltak, és azok önmagukban is fenyegetést jelentenek (pl. kiberhadviselés). Egyes kutatók azonban – köztük jómagam is – azon az állásponton vannak, hogy a katonai és a nem katonai, az irreguláris és a reguláris elemek összehangolt koncepcióban történő megjelenítése, alkalmazása új szintet jelent a hadviselésben.¹⁷ Ezen erők, eszközök, illetve módszerek és eljárások akár egyidejű műveleti alkalmazása képezi le a hibrid

¹⁴ DEÁK Anita: Az orosz katonai gondolkodás átalakulása a 21. században az Oroszországi Föderáció hidegháborút követő katonai doktrínáinak tükrében. Doktori értekezés, NKE HHK, Budapest, 2018. p. 160. táblázat alapján.

¹⁵ GALEOTTI, Mark: 'Hybrid War' and 'Little Green Men': How It Works, and How It Doesn't. <https://www.e-ir.info/2015/04/16/hybrid-war-and-little-green-men-how-it-works-and-how-it-doesnt/>; letöltés: 2019.05.04.

¹⁶ GALEOTTI, Mark: (Mis)Understanding Russia's two 'hybrid wars'. <https://www.eurozine.com/misunderstanding-russias-two-hybrid-wars/>; letöltés: 2019.05.04.

¹⁷ DEÁK Anita: Az orosz katonai gondolkodás átalakulása a 21. században az Oroszországi Föderáció hidegháborút követő katonai doktrínáinak tükrében. Doktori értekezés, NKE HHK, Budapest, 2018. p. 157.

hadviselés fogalomkörét. Tévútra viheti viszont az elemzőket a hibrid katonai fenyegetés egyes elemeinek önálló hadviselésként való kezelésére való törekvés, mert egyes jelek arra utalnak, mintha Oroszország tudatosan készülne egy nem lineáris jellegű konfliktus megvívására haderőreformmal, kiképzéssel, gyakorlatokkal és hadszíntéri tapasztalatokkal (Ukrajna, Szíria).¹⁸ Fontos kitéltet fogalmaz meg a tárgykörben Rácz András és Resperger István is: a háború nem lett hibridde, hanem a hadszíntér vált komplexsége, hibrid fenyegetéseivel. „A széteső államok, amelyek nem rendelkeznek központi hatalommal, nem uralják az állami erőszak monopóliumát, nem tudják irányítani területüket, a lakosság védelmét sem képesek ellátni. Az erőszak monopóliuma szétaprózódott, az állam helyét az irreguláris, terrorista csoportok, a felkelők, a gerillák, szervezett bűnözők, drog-, ember-, fegyverkereskedők vették át.”¹⁹

Álláspontom szerint a hibrid hadviselés elmélete még korántsem teljesen kimunkált, a körülötte zajló fogalmi kategóriák és az alkalmazási módszertan kidolgozása a kutatótársadalom egyik jövőbeni kihívása lehet. Az államoknak, szövetségeknek és a nemzetközi szervezeteknek azonban fel kell készülniük a nem lineáris típusú válságok számának növekedésére és ezzel együtt annak kezelésére.²⁰

Az álhírek – fake news

Az álhír megnevezés kapcsán a legtöbb embernek Donald Trump amerikai elnök jut az eszébe, aki gyakorta használja a „fake news” kifejezést az általa nem hitelesnek gondolt vagy csak nem kedvelt sajtóorgánumokkal szemben. Érdekes, hogy ezt az új, álhírekre épülő világot éppen Trump elnök sajtófőnökének szavaival tudjuk a legjobban megmutatni. Kellyanne Conway arra a kérdésre, hogy hányan voltak az elnök beiktatásán, a valóságtól merőben eltérő választ adott, majd magyarázatként azt fűzte hozzá, hogy ezek „alternatív tények, nem hazugságok”.²¹ Mai világunk egyik fontos jellemzőjét írja le ez a mondat, miszerint már nemcsak véleményük lehet az egyéneknek, hanem saját tényeik is.

Mégis fontos kérdés, hogy mit tekintünk álhírnek és annak milyen formái vannak? Milyen kapcsolódó fogalmak azok, amelyek még relevánsak lehetnek, ha meg akarjuk érteni a „fake news” jelenséget? Nos tehát az *álhírek* olyan nyilvános fórumokon megjelent hírek, információk, amelyek megerősíthetően és szándékosan helytelenek, illetve félrevezethetők az olvasót.²² A kifejezés maga a 19. századból származik és eredetileg a szándékos megtévesztés céljából fabrikált híreket nevezte így.²³

¹⁸ DEÁK Anita: Az orosz katonai gondolkodás átalakulása a 21. században az Oroszországi Föderáció hidegháborút követő katonai doktrínáinak tükrében. Doktori értekezés, NKE HHK, Budapest, 2018. p. 158.

¹⁹ RESPERGER István: A válságkezelés és a hibrid hadviselés. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 22.

²⁰ RÁ CZ András: The good, the bad and Clausewitz – Why a war between Ukraine and Russia is unlikely. Magyar Külügyi Intézet, Budapest, 2014. p. 13–14.

²¹ CONWAY: Press Secretary Gave 'Alternative Facts'. <https://www.nbcnews.com/meet-the-press/video/conway-press-secretary-gave-alternative-facts-860142147643>; letöltés: 2019.05.10.

²² ALLCOTT, Hunt – GENTZKOW, Matthew: Social Media and Fake News in the 2016 Election. Journal of Economic Perspectives, Volume 31, Number 2, Spring 2017. p. 213.

²³ KREKÓ Péter: Tömegparanoia – Az összeesküvés-elméletek és az álhírek szociálpszichológiája. Athenaeum Kiadó, Budapest, 2018. p. 17.

Az álhíreket fajtájuk szerint hét kategóriába sorolhatjuk be:²⁴

- *szatíra vagy paródia*: a terjesztőnek nem áll szándékában ártani, de becsaphat;
- *rossz kapcsolt tartalom*: amikor a főcím vagy a kiemelés nem egyezik a cikk tartalmával;
- *félrevezető tartalom*: az információ félrevezető felhasználása, hogy hamisan lehessen beállítani egy személyt, tárgyat vagy eseményt;
- *félrevezető kontextus*: amikor valós tartalmat nem valós vagy félrevezető kontextusban közölnek;
- *imposztor tartalom*: valós forrásokat félrevezető vagy hamis forrásokkal helyettesítenek;
- *manipulált tartalom*: amikor valós tartalmat manipulálva tárnak a nyilvánosság elé, ennek tipikus példája a képek manipulálása;
- *kreált tartalom*: új, 100%-ban hamis, szándékosan megtévesztésre alkotott hír, információ.

Ezen kategóriák mindegyike a felhasználás célját tekintve három csoportba sorolható be. Az első a *félretájékoztatás*: lényege, hogy hamis információt terjesztenek, ártó szándék nélkül. A második a *dezinformáció*: kreált vagy hamis hírek terjesztése, ártó szándékkal. A dezinformáció mindig is jelen volt a történelem folyamán, különös tekintettel a hadviselésre, hiszen célja mindig is az ellenség megtévesztése volt. A harmadik csoport a *szivárogtatás*, amelynek során valós információkat terjesztenek akár ártó szándékkal is. Ez utóbbi egyik legkézenfekvőbb formája a szigorúan titkos minősítésű dokumentumok, információk nyilvánosságra hozatala vagy illetéktelen személyek számára hozzáférhetővé tétele.²⁵

Az álhírek mögött különböző motivációk bújhatnak meg, amelyek az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- *gyenge újságírás*: az író nincs a megfelelő szubjektív képességek és objektív tények birtokában, hogy hiteles cikket készítsen;
- *paródia*: a cél a humor előtérbe helyezése;
- *provokálás*: agresszív ráhatás egyes egyének vagy csoportok alaptevékenységeinek érzékeny pontjaira;
- *partizánkodás*: az álhírgyártó csoport különösebb indok nélkül tevékenykedik;

---

²⁴ WARDLE, Claire: Fake News. It's Complicated.

<https://medium.com/1st-draft/fake-news-its-complicated-d0f773766c79>; letöltés: 2019.05.10.

²⁵ Uo.

- *profit*: a készítő célja egyértelműen a profitszerzés (tipikusan a *clickbait*²⁶ címek és oldalak);
- *politikai befolyás*: a célközönség (általában választók) manipulálása az adott politikai párt, mozgalom vagy formáció irányába;
- *propaganda*: a motiváló erő bizonyos nézetek elterjesztése, a célközönséggel való megismertetése.²⁷

Az álhírekhez kapcsolódó fogalmak a különböző *összeesküvés-elméletek* is. Ezek alapja bővebben: „*olyan hiedelem, amely szerint több nagy hatalmú szereplő titkos együttműködést folytat egy olyan terv megvalósítása érdekében, amely a saját csoportra ártalmas lehet, és amelynek célja, hogy az adott csoport felett valamilyen gazdasági, politikai hatalomra tegyen szert.*”²⁸ Úgy gondolom, hogy az összeesküvés-elméleteknek nincs szignifikáns szerepe a hibrid hadviselés teljes vertikumában, az emberi pszichére gyakorolt manipulatív hatását tekintve azonban annak egyes csoportjait mindenképpen érdemes figyelembe vennünk. Mégis miért van ennyi összeesküvés-elmélet, és miért ilyen népszerűek? Persze ez nem azt jelenti, hogy nem létezhetnek igazi összeesküvések, mert természetesen azok is vannak. Elmondható azonban, hogy vélhetően több összeesküvés-elmélet van, mint valódi összeesküvés.²⁹

A népszerűségük mellett általában négy fő indokot szokás említeni, amelyek azonban nagyrészt nem állják meg a helyüket: *pszichopatológia, az emberi butaság termékei, a „vesztesek” elméletei és az öncélúság*. Ezek mindegyike kis mértékben igaz az összeesküvés-elméletben hívők körében. A tényleges ok a csoportkohézió, a csoportdinamika, illetve a csoportvédelem területén keresendő. Ugyanis ezek a hiedelmek segítik az egyén és a csoport számára a világ jobb megértését. Amelyekben hisznek, azok illeszkednek a csoport identitásához, gondolkodásához és motivációihoz, ezáltal kielégítő pszichológiai választ adnak a világ politikai és gazdasági jelenségeire. Kiszolgálják az embereket.³⁰

A *post-truth* szintén az álhírekhez kapcsolódó fogalom, amelynek ismerete elengedhetetlen a *fake news* jelenség megértéséhez. Az igazság utáni világ (*post-truth world*) olyan világra, helyzetre utal, amelyben az emberek egyéni hiedelmei, érzelmei, szubjektív véleménye nagyobb szerepet játszanak a közvélemény, a politika formálásában, mint a tények.³¹

²⁶ A Columbia Egyetemen végzett felmérés szerint a *tweet*-ekben (Twitter-üzenet) újraosztott cikkekből a felhasználók 59%-a a címen kívül egy betűt sem olvas el. Ezért a cím a legfontosabb, amely manipulatív módon, sokszor kérdőjeles vagy feltételes módban van megszerkesztve. Ezek mögött a cikkek mögött általában nem áll szerkesztőség, újságírói gárda, illetve a források sem fellelhetők.

KREKÓ Péter: *Tömegparanoia – Az összeesküvés-elméletek és az álhírek szociálpszichológiája*. Athenaeum Kiadó, Budapest, 2018. pp. 68–69.

²⁷ WARDLE, Claire: *Fake News. It's Complicated*.

<https://medium.com/1st-draft/fake-news-its-complicated-d0f773766c79>; letöltés: 2019.05.10.

²⁸ KREKÓ Péter: *Tömegparanoia – Az összeesküvés-elméletek és az álhírek szociálpszichológiája*. Athenaeum Kiadó, Budapest, 2018. p. 17.

²⁹ Uo.

³⁰ Uo. pp. 30–37.

³¹ Uo. p. 15.

Ez a fogalom jól leírja a 21. századi társadalmakat. Több kiváltója is van annak, hogy bekövetkezett ez a korszak. Egyrészt a megnövekedett *információmenyiség*, amelynek beszerzése és feldolgozása minden nap kihívások elé állítja az egyént. Az információ terjedésének *gyorsasága*. A 20. század folyamán a tömegkommunikációs eszközök – a rádió, a televízió, aztán a század végén különösen az internet –, manapság pedig a közösségi média meggyorsították az információáramlás sebességét. Ennek következtében az emberek pillanatok alatt rengeteg adathoz és információhoz hozzájuthatnak. Az *interdependencia* növekedése szintén befolyásolta ezt a folyamatot.

A globalizációnak és az imént említett sebességnövekedésnek köszönhetően a világ egyes jelenségei, történései, csoportjai, illetve egyénei között olyan mértékű összefüggés és kölcsönös függőségi rendszer van a valós és a virtuális térben, amely egyetlen ember számára már fel sem fogható teljes egészében. Nagyon kevés ember érti valójában a világ működését, a háttérben zajló mechanizmusokat, de még ők sem képesek átlátni minden egyes apró részletet. A homo sapiens a korai története során a nagyobb csoportnak számító, maximum 150 fős csoportok tagjai közötti összefüggéseket értette meg, illetve látta át. Ma a Föld népessége kb. 7,5 milliárd fő. Egyszerűen az emberi agy nem tudott alkalmazkodni az evolúció során a gyors népességnövekedéshez és technológiai fejlődéshez, hogy ekkora rendszert átlásson. Az emberek számára az *igazság keresése* fáradtságos munka. Rengeteg időbe telik megtalálni azokat a forrásokat, amelyek hitelesek, leellenőrizni azokat, több szempontból megvilágítani a jelenségeket, feltárni az ok-okozati összefüggéseket.³²

Egy ilyen világban az emberek nagy százaléka két dolgot tud tenni saját életük megkönnyítése érdekében: lebutítanak vagy tagadnak. Azaz vagy lebutítják a tényeket, hogy azok jobban, könnyebben, gyorsabban megérthetőek legyenek, csorbítva ezzel az információ valóságtartalmát, vagy nem fogadják el őket, és ez esetben fordulnak azon hiedelmek felé, amelyek beleillenek a saját világvéleltükbe, felfogásukba, identitásukba, tehát végső soron az álhírekhez, összeesküvés-elméletekhez.

Az álhírek jelentősége és felhasználása a hibrid hadviselés során

Az álhírek egyik első, a hadviselés során a győzelem megszerzése érdekében felhasznált, dokumentált európai esete a trójai háborúhoz kapcsolódik. Mint tudjuk, a görögök elterjesztették a hírt, hogy visszavonták a flottájukat Trója falai alól, és ajándékként – ennek bizonyítékául – ott hagyták a falovat.³³ Későbbiekben a hadviselés története során számtalanszor használták az ellenérdekelt felek a dezinformációt mint az álhírek egy típusát. Ennek a klasszikus értelemben vett álhírterjesztésnek a csúcspontja és időszaka például a német propagandagépezet második világháborút megelőző, majd annak során bizonyítható komplex tevékenysége volt.³⁴

³² HARARI, Yuval Noah (Torma Péter ford.): 21 lecke a 21. századra. Animus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 98–201.

³³ HOMÉROSZ: Íliász. (Devecseri Gábor ford.): Európa Könyvkiadó, Budapest, 2012.

³⁴ ADENA, Maja – ENIKOLOPOV, Ruben – PETROVA, Maria – SANTAROSA, Veronica – ZHURAVSKAYA, Ekaterina: Radio and the Rise of The Nazis in Prewar Germany. The Quarterly Journal of Economics, Volume 130, Issue 4, November 2015. pp. 1885–1939.

Ezt követően a *fake news* használata a kibertér megjelenésével és kiszélesedésével kapott újabb lendületet. Azt le kell szögeznünk, hogy nem mindegy, milyen céllal történik az adott álhír terjesztése. A megítélés és az ellene való fellépés szempontjából nem lehet irreleváns, hogy a profit, a politikai befolyásszerzés jelenik-e meg motivációs tényezőként, vagy már egy nem lineáris hadviselést folytató agresszor információs műveleteihez³⁵ kapcsolódó jelenségről van-e szó. Ezért is fontos ilyenkor a holisztikus megközelítés vizsgálati módszere és alkalmazása az erre való helyes reakció, a válaszlépések foganatosításával kapcsolatban.

Álláspontom szerint ugyanis az álhírek, illetve az összeesküvés-elméletek felhasználásával könnyebben lehet információs fölényt, valamint politikai hatalmat szerezni és megtartani az előbbieken részletezett társadalmi, egyéni pszichológiai hatások végett. Ezért a politikusok előszeretettel ki is használják ezeket a lehetőségeket. Ez még inkább megnehezíti a helyes tudományos kategorizálást. Egyrészt mivel egy ország belső irányításáért folytatott politikai küzdelmek során használt, és a más ország által a kiberhadviselés egyéb eszközeivel összehangoltan alkalmazott álhírek és összeesküvés-elméletek között nagyon vékony határvonal húzódik, másrészt az álhírek – különös tekintettel az összeesküvés-elméletekre – könnyen lehetnek a hatalmon lévők és a hatalomból kirekesztettek eszközei is. Az összeesküvés-elméletek megalkotása és felhasználása szempontjából – Lakatos László, egykori szakértő szerint – három fő csoport különíthető el:

- az „alul lévők” a hatalmat birtoklókkal szemben;
- a „felül lévők” által a társadalom bizonyos csoportjaival szemben;
- az „egyenragú” csoportok egymással szemben megalkotott összeesküvés-elméletek.³⁶

Úgy gondolom, hogy a hibrid hadviselés során mindhárom csoportba besorolt elméletek akár egyidejűleg is alkalmazásra, felhasználásra kerülhetnek.

Politikai relációban legjobban a populizmus³⁷ és annak képviselői használják ki leginkább az álhírek nyújtotta lehetőségeket, potenciális előnyöket.

---

³⁵ „Az információs műveletek azon koordinált tevékenységeket jelentik, amelyek a szemben álló fél információira, távközlési információs rendszereire gyakorolt ráhatásokkal képesek támogatni a döntéshozókat a politikai és a katonai célkitűzéseik elérésében úgy, hogy emellett a saját hasonló rendszereket hatékonyan kihasználják és megóvják.”

HAIG Zsolt – VÁRHEGYI István: A cybertér és a cyberhadviselés értelmezése. Hadtudomány, 2008. elektronikus szám.
http://mhtt.eu/hadtudomany/2008/2008_elektronikus/2008_e_2.pdf; letöltés: 2019.05.15.

³⁶ LAKATOS László: Munkahipotézisek az összeesküvés-elméletek szociológiai elméletéhez.
In: IVÁNYI Erika – SOLYMOSI Zsuzsa (szerk.): Írások Huszár Tibor 70. születésnapjára. ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2000. pp. 196–239.

³⁷ Nehezen körülhatárolható politikai ideológia. „A populizmus nem komplex ideológiai rendszer, amelyre egy teljes körű társadalmi struktúrát lehet alapozni, mint amilyen a liberalizmus, a szociáldemokrácia vagy a konzervativizmus... A populista ideológia szűk kereteiből következően a populista/nem-populista felosztás nem értelmezhető a hagyományos baljobboldali keretben. Nemzetközi szinten éppúgy elképzelhető, hogy egy populista párt a szociális egyenlőségért és a társadalmi befogadásért küzd, minthogy az egykulcsos adót, az EU-ból való kilépést és a kisebbségek kirekesztését tűzi zászlajára. Az ideológiai alapvetés, amiben a populizmust elemző akadémiai tanulmányok jelentős része egyetért, az elit és a nép szembeállításának centrális jelentősége a populista felfogásban.”

Az összeesküvés-elméletek és a populizmus közös jellemzőkkel rendelkezik. Mindkettő központi eleme a „nép” eleve áldozatként való aposztrofálása. További jellemzőjük az elitellenesség, mivel a néppel szemben a politikai, gazdasági elitek titkos machinációit feltételezik, akár globális viszonylatban is. A populizmus és az összeesküvés-elméletek is hajlamosak fekete-fehér világot a társadalom kiválasztott célcsoportja elé tárni, amelyben a jó és a gonosz harca áll a középpontban.³⁸ A populizmus ebből a szempontból kaméleontermészetű, hiszen a nép az elit elleni, a jó a gonosz elleni narratívát könnyen lehet elfogadtatni és hatékonyan felhasználni az adott politikai környezetben, illetve a társadalom széles rétegeiben.

A hibrid hadviselés keretében alkalmazott álhírek a nem liberális,³⁹ illetve az autoriter berendezkedésű országok esetében jelentős prioritással bírnak. A közösségi média megjelenése és az azokon terjesztett megtévesztő információk elsősorban ezen államok hadviselési és érdekérvényesítő képességeit tükrözik. Ezekben az országokban – például Oroszország, Törökország – a szinte korlátlan hatalommal rendelkező vezetők (Vlagyimir Putyin, Recep Tayyip Erdogan) előszeretettel használják azt a narratívát, hogy a népük egy széles körű nyugati nemzetközi összeesküvés célpontja és áldozata. Ők azonban – mint a népük gyermekei – hatékonyan tudják mozgósítani támogatóikat a feltételezett külső és belső ellenségeikkel szemben. Elmondható, hogy ezek az autoriter rendszerek túlnyomó része is populista berendezkedésű.

Álláspontom szerint az ilyen rendszerekben és környezetben terjesztett álhírek és összeesküvés-elméletek előkészítő szerepet játszhatnak, illetve játszanak is a hibrid hadviselés eredményes alkalmazásában. Ha a Geraszimov tábornok által alkotott elméletet tekintjük irányadónak, elmondható, hogy a kiberhadviselés, illetve az információs műveletek mind a hat lépés során jelen vannak. Az ezekkel összehangoltan alkalmazott álhírterjesztés – véleményem szerint – fokozottan kerülhet alkalmazásra az első két fázis során (rejtett ellentétek megjelenése és feszültség keltése, éleződése). Az első fázis során a megfelelő összeesküvés-elméletek kellő alapot nyújthatnak bizonyos ellenálló, az adott ország vezetésével szembehelyezkedő csoportok tevékenységeihez, amelyek az adott csoporton belüli, az egyének közötti összekötő kapcsok erősítésére szolgálhatnak. Majd ezen az alapon a második fázis során az álhírek könnyen segíthetik, gyorsíthatják az etnikai, politikai és társadalmi feszültségek gerjesztését.

Biztonságpolitikai realitás, hogy az információs és kommunikációs technológiák összehangolt, a geopolitikai célok elérése érdekében történő alkalmazása megjelenik például az orosz stratégiai dokumentumokban is.⁴⁰ Továbbá az orosz Védelmi

---

A populizmus az új korszellem? A populista pártok helyzete Európában 2015-ben. Policy Solutions, Friedrich Ebert Stiftung Büro Budapest, 2015. október. pp. 2–3.
https://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/2/policy_solutions_populizmus_az_uj_korszellem.pdf;
letöltés: 2019.05.16.

³⁸ KREKÓ Péter: Tömegparanoia – Az összeesküvés-elméletek és az álhírek szociálpszichológiája. Athenaeum Kiadó, Budapest, 2018. p. 111.

³⁹ ZAKARIA, Fared: The Rise of Illiberal Democracy. Foreign Affairs, November/December 1997. pp. 22–43.

⁴⁰ SIMICSKÓ István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. Hadtudomány, XXVII. évfolyam 3–4. szám, 2017/3–4. szám. p. 8.
http://mhtt.eu/hadtudomany/2017/2017_3-4/Ht_201734_5-18.pdf; letöltés: 2019.05.02.

Minisztérium honlapján az információs térben végrehajtott tevékenységekre vonatkozó koncepcióban is megtalálható az az elv, hogy az orosz fegyveres erőknek a komplex műveleti környezetre tekintettel a kinetikus erőkkel összehangoltan kell alkalmazniuk a kiberműveleteket.⁴¹

Véleményem szerint ez értelmezhető úgy is, hogy ezek a dokumentumok burkolt formában hordozhatják az összeesküvés-elmélet és álhírterjesztés metódusait is. Oroszországban (valamint Törökországban is) a konteó,⁴² illetve álhírgyártás elképesztő méreteket ölt.⁴³ Ezen az alapon már jobban megérthetjük az úgynevezett orosz „trollgyár” vagy „trollhadserég” létrehozását és tevékenységeit. Az abban szolgáló kormányzati alkalmazottak elsődleges feladata a globális közösségi médiák felhasználásával – például Facebook, Twitter, Instagram stb. – az ország politikai, geopolitikai érdekszerével harmonizáló hírek tudatos és összehangolt terjesztése a nyugati országokban.⁴⁴ Több olyan oldal is található az interneten, amely joggal nevezhető „kamuhíroldalnak”, amelyek egyetlen feladata az orosz vagy esetlegesen más idegen ország érdekeinek globális képviselése a megtévesztés módszerével.⁴⁵ Az álhírek és az összeesküvés-elméletek terjesztése nem kizárólagosan az autoriter országokra (pl. Oroszország, Törökország, Kína, Észak-Korea) jellemző. Az azonban trendként azonosítható, hogy a diktatúrákhoz közelebb álló államok jobban ki tudják aknázni az internet, különös tekintettel a közösségi média nyújtotta lehetőségeket a hibrid hadviselés során. A helyzet komolyságát mutatja, hogy az Európai Unió is fontosnak tartja az álhírterjesztés elleni védekezést,⁴⁶ valamint az a tény is, hogy a német kancellár az egyik legnagyobb nemzetbiztonsági veszélyként azonosította ezt a jelenséget.⁴⁷

Következtetések, javaslatok

A hibrid (nem lineáris) hadviselés és az álhírek összefüggéseinek, viszonyának kutatása során következtetésem és javaslatom az alábbiak:

– Általánosságban megállapítható, hogy a hibrid kifejezés alatt két vagy több különböző dolog, tevékenység keverékét, vegyítését érthetjük. Az ilyen módon integránsan létrehozott új minőségben annak alkotó elemei egymásra is egyidejűleg és kölcsönösen ható rendszerré alakulnak.

---

⁴¹ Ministry of Defence of the Russian Federation: Russian Federation Armed Forces' Information Space Activities Concept.

<http://eng.mil.ru/en/science/publications/more.htm?id=10845074@cmsArticle> letöltés: 2019.05.04.

⁴² Az összeesküvés-elméletek szinonim kifejezése.

⁴³ KREKÓ Péter: Tömegparanoia – Az összeesküvés-elméletek és az álhírek szociálpszichológiája. Athenaeum Kiadó, Budapest, 2018. p. 122.

⁴⁴ HANULA Zsolt: Putyin trollhadserége: ezer ember, havi egymillió dollárért. https://index.hu/tech/2017/11/06/putyin_trollhadserege/; letöltés: 2019.05.17.

⁴⁵ Például NewsFront: <https://hu.news-front.info/>; Hídfő: <http://www.hidfo.ru/>.

⁴⁶ Pénzzel is beszáll az EU az orosz álhírek elleni harcba. https://hvg.hu/vilag/20171125_penzzel_is_beszall_az_eu_az_orosz_alhirek_elleni_harcba; letöltés: 2019.05.12.

⁴⁷ MERKEL, Angela: Az álhírterjesztés az egyik legnagyobb nemzetbiztonsági kihívás. <https://168ora.hu/kulfold/angela-merkel-az-alhirterjesztes-az-egyik-legnagyobb-nemzetbiztonsagi-kihivas-163308>; letöltés: 2019.05.14.

– A hibrid hadviselés fogalmát már több kutató is megpróbálta megadni, elmondható azonban, hogy a kutatótársadalomban még nem alakult ki teljes egyetértés a definícióval kapcsolatban. A hibrid hadviselés kifejezés főleg az angolszász kutatók között és a mainstream médiában terjedt el, míg az ezzel szinonimaként jelentkező nem lineáris fogalomkör inkább az orosz kutatóműhelyekben elfogadottabb.

– Az orosz megközelítésben a nem lineáris (hibrid) hadviselés kezdeti szakaszában az aszimmetrikus, indirekt módszerek dominálnak, félkatonai, civil irreguláris és különleges erők alkalmazása jellemző. Elengedhetetlen elemként jelentkezik a fizikai sík mellett az információs térben vívott kiemelt fontosságú küzdelem, amely a háborús küszöb elérését követően is folytatódik, amikor már a hagyományos (reguláris) erők bevetésére sor került.

– Álláspontom szerint a katonai, nem katonai, illetve az irreguláris, reguláris elemek összehangolt koncepcióban történő megjelenítése és alkalmazása új, integráns szintet jelent a hadviselésben. Ezen erők, eszközök, illetve módszerek és eljárások egyidejű művelési alkalmazása fedi le a hibrid hadviselés komplex fogalomkörét. Az államoknak, szövetségeknek, illetve nemzetközi szervezeteknek harmonizáltan fel kell készülniük a nem lineáris (hibrid) típusú konfliktusok számának növekedésére és az ebből adódó releváns hon- és rendvédelmi válaszok autentikus megadására az előre kialakított, kodifikált nemzeti és nemzetközi jogi környezetben.

– A biztonságpolitikai kutatótársadalomban az álhírek, illetve az összeesküvés-elméletek is a kutatások prioritásai között szerepelnek napjainkban. Az álhírek bemutatott csoportosítása tartalmában jól foglalja össze azok differenciáltságát, amelyek alapján a mögöttes motivációk is szignifikánsan azonosíthatóak.

– A globalizációnak köszönhetően a világ egyes jelenségei, történései között olyan mértékű összefüggés és kölcsönös függőségi rendszer alakult ki a valós, továbbá a virtuális térben, amely egyetlen ember számára már fel sem fogható teljes egészében. Ez képezi alapját annak, hogy az információáradat feldolgozhatatlansága okán az egyének és közösségek a hiedelmek felé fordulnak, amelyek jól beilleszthetőek a saját világvéjükbe, felfogásukba, identitásukba, tehát végső soron termékeny talajt jelentenek az álhírek és összeesküvés-elméletek hatásmechanizmusához.

– A hibrid hadviselés keretében alkalmazott álhírek alapvetően a nem liberális, illetve az autoriter, populista berendezkedésű országok esetében jelentős prioritással bírnak. A globális közösségi média megjelenése és az azokon terjesztett megtévesztő információk elsősorban ezen államok hadviselési elveit és érdekérvényesítő képességeit tükrözik. Álláspontom szerint az ilyen politikai rendszerekben és működési környezetben terjesztett álhírek és összeesküvés-elméletek előkészítő szerepet játszhatnak a hibrid hadviselés eredményes alkalmazásában.

– Kutatásaim során több olyan internetes oldallal is találkoztam, amelyek joggal nevezhetőek úgynevezett „kamuhíroldalnak”. Álláspontom szerint ezek egyetlen feladata az agresszor államok érdekeinek globális képviselése a megfélemlítés módszerével. Az álhírek és az összeesküvés-elméletek terjesztése viszont nem kizárólagosan az autoriter országokra jellemző. Az azonban trendként azonosítható, hogy a diktatúrákhoz közelebb álló államok még hatékonyabban akarják kiaknázni az internet nyújtotta lehetőségeket mind az álhírterjesztés, mind az esetleges hibrid hadviselés terén.

– A kutatások további folytatását jól determinálja, hogy az Európai Unió is fontosnak tartja az álhírterjesztés elleni védekezést, amit alátámaszt az a tény is, hogy a német kancellár az egyik legnagyobb nemzetbiztonsági veszélyként azonosította ezt a jelenséget.

– A civil társadalom tagjainál, csoportjainál és szervezeteinél fontosnak tartom az életvitelükhöz, munkájukhoz kapcsolódó információk kontrollját, amelynek során az összeesküvés-elméletek megvilágítása és kritikája, továbbá az álhírek felismerésének képessége kiemelt jelentőségű. A hivatásrendek erre kijelölt állománya körében fokozott relevanciával bír ezen kockázatok és kihívások beazonosítása, az információk széles körű ellenőrzése, az összehasonlító elemzések során pedig annak eldöntése, hogy fennáll-e a hibrid hadviselés bármely vertikumú fenyegetése. Ezt követően szükséges a döntéshozók szintenként differenciált tájékoztatása, majd az általuk meghatározott kockázatsökkentő rendszabályok fogantatása és végrehajtása.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A populizmus az új korszellem? A populista pártok helyzete Európában 2015-ben. Policy Solutions, Friedrich Ebert Stiftung Büro Budapest, 2015. október pp. 2–3. https://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/2/policy_solutions_populizmus_az_uj_korszellem.pdf; letöltés: 2019.05.16.
- ADENA, Maja – ENIKOLOPOV, Ruben – PETROVA, Maria – SANTAROSA, Veronica – ZHURAVSKAYA, Ekaterina: Radio and the Rise of The Nazis in Prewar Germany. *The Quarterly Journal of Economics*, Volume 130, Issue 4, November 2015. pp. 1885–1939.
- ALLCOTT, Hunt – GENTZKOW, Matthew: Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*, Volume 31, Number 2, Spring 2017.
- CONWAY: Press Secretary Gave 'Alternative Facts'. <https://www.nbcnews.com/meet-the-press/video/conway-press-secretary-gave-alternative-facts-860142147643>; letöltés: 2019.05.10.
- DEÁK Anita: Az orosz katonai gondolkodás átalakulása a 21. században az Oroszországi Föderáció hidegháborút követő katonai doktrínáinak tükrében. Doktori értekezés, NKE HHK, Budapest, 2018.

- GALEOTTI, Mark: (Mis)Understanding Russia's two 'hybrid wars'.
<https://www.eurozine.com/misunderstanding-russias-two-hybrid-wars/>;
letöltés: 2019.05.04.
- GALEOTTI, Mark: 'Hybrid War' and 'Little Green Men': How It Works, and How It Doesn't.
<https://www.e-ir.info/2015/04/16/hybrid-war-and-little-green-men-how-it-works-and-how-it-doesnt/>; letöltés: 2019.05.04.
- HAIG Zsolt – VÁRHEGYI István: A cybertér és a cyberhadviselés értelmezése. Hadtudomány. 2008. elektronikus szám.
http://mhtt.eu/hadtudomany/2008/2008_elektronikus/2008_e_2.pdf; letöltés: 2019.05.15.
- HANULA Zsolt: Putin trollhadserege: ezer ember, havi egymillió dollárért.
https://index.hu/tech/2017/11/06/putyin_trollhadserege/; letöltés: 2019.05.17.
- HARARI, Yuval Noah (Torma Péter ford.): 21 lecke a 21. századra. Animus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 198–201.
- Hídfo. <http://www.hidfo.ru>
- HOFFMAN, Frank: Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA, USA, 2007.
- HOMÉROSZ: Íliász. (Devecseri Gábor ford.) Európa Könyvkiadó, Budapest, 2012.
- KISS Álmos Péter: A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai. Doktori értekezés, ZMNE HTK, Budapest, 2011.
- KOVALOVSKY Miklós – JUHÁSZ József – SZŐKE István – O. NAGY Gábor: Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.
- KREKÓ Péter: Tömegparanoia – Az összeesküvés-elméletek és az álhírek szociálpszichológiája. Athenaeum Kiadó, Budapest, 2018.
- LAKATOS László: Munkahipotézisek az összeesküvés-elméletek szociológiai elméletéhez. In: IVÁNYI Erika – SOLYMOSI Zsuzsa (szerk.): Írások Huszár Tibor 70. születésnapjára. ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2000. pp. 196–239.
- LIANG, Qiao, XIANGSUI, Wang: Unrestricted warfare. PLA Literature and Arts Publishing House, Beijing, 1999.
- LIND, William S. – NIGHTENGALE, Keith – SCHMITT, John F. – SUTTON, Joseph W. – WILSON, Gary L.: The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. Marine Corps Gazette, October 1989. pp. 22–26.
- MATTIS, Peter: China's 'Three Warfares' in Perspective.
<https://warontherocks.com/2018/01/chinas-three-warfares-perspective/>;
letöltés: 2019.05.03.
- MERKEL, Angela: Az álhírterjesztés az egyik legnagyobb nemzetbiztonsági kihívás.
<https://168ora.hu/kulfold/angela-merkel-az-alhirterjesztes-az-egyik-legnagyobb-nemzetbiztonsagi-kihivas-163308>; letöltés: 2019.05.14.
- Ministry of Defence of the Russian Federation: Russian Federation Armed Forces' Information Space Activities Concept.
<http://eng.mil.ru/en/science/publications/more.htm?id=10845074@cmsArticle>;
letöltés: 2019.05.04.

- Ministry of Defence of the Russian Federation: Valery Gerasimov.
http://eng.mil.ru/en/management/deputy/more.htm?id=11113936@SD_Employee;
letöltés: 2019.04.15.
- NEMETH, William J.: Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare.
Naval Postgraduate School, Monterey, California, USA, 2002.
<https://core.ac.uk/download/pdf/36699567.pdf>; letöltés: 2019.04.15.
- NewsFront. <https://hu.news-front.info>
- Pénzzel is beszáll az EU az orosz álhírek elleni harcba.
https://hvg.hu/vilag/20171125_penzzel_is_beszall_az_eu_az_orosz_alhitek_elleni_harcba;
letöltés: 2019.05.12.
- RÁCZ András: The good, the bad and Clausewitz – Why a war between Ukraine and Russia is unlikely. Magyar Külügyi Intézet, Budapest, 2014. p. 13–14.
- RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint:
Aszimmetrikus hadviselés a modern korban – Kis háborúk nagy hatással.
Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.
- RESPERGER István: „Nomen est omen” nevében a végzet(e)? –
A hibrid fenyegetésekre adható válaszok, a kontrahibrid műveletek.
Terror & Elhárítás, 5. évfolyam 1. szám, 2016/1. szám. pp. 44–109.
http://epa.oszk.hu/02900/02932/00009/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2016_1.pdf;
letöltés: 2019.04.15.
- RESPERGER István: A válságkezelés és a hibrid hadviselés.
Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 22.
- SIMICSKÓ István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai.
Hadtudomány, XXVII. évfolyam 3–4. szám, 2017/3–4. szám. pp. 3–16.
http://mhtt.eu/hadtudomany/2017/2017_3-4/Ht_201734_5-18.pdf; letöltés: 2019.05.02.
- SOMKUTI Bálint: A negyedik generációs hadviselés – az érdekérvényesítés új lehetőségei. Doktori értekezés, NKE HHK, Budapest, 2012.
- Szómagyarító: hibrid.
<https://www.szomagyarito.hu/szocikk.php?id=2189>; letöltés: 2019.05.03.
- TLEMCANI, Rachid: Electoral Authoritarianism.
<https://carnegieendowment.org/2007/05/29/electoral-authoritarianism-pub-19176>;
letöltés: 2019.05.16.
- WARDLE, Claire: Fake News. It’s Complicated.
<https://medium.com/1st-draft/fake-news-its-complicated-d0f773766c79>;
letöltés: 2019.05.10.
- ZAKARIA, Fareed: The Rise of Illiberal Democracy.
Foreign Affairs, November/December 1997. pp. 22–43.

MÜLLER ZSOLT EZREDES

A TERVEZETT NICARAGUA-CSATORNA VÁRHATÓ BIZTONSÁGI KÖVETKEZMÉNYEI¹

BEVEZETÉS

A magyar kormány 2015. július elsejével meghirdetett déli nyitási stratégiájának egyik fókuszja Latin-Amerikára irányul. Az ezt megelőző, keleti nyitási folyamata során szerzett tapasztalatok rámutattak arra, hogy a gazdasági kezdeményezés során tárgyalási pozícióink előnyösebbek lehetnek egy, már elemeiben ismert stratégiai környezetben. A tervezett „óceánok közötti” csatorna geostratégiai fekvése, a lehetséges kivitelezők gazdasági-politikai háttere, illetve a projekt egyéb karakterisztikái olyan hatással bírhatnak majd a térség biztonságpolitikai és gazdasági tényezőinek alakulására, amely meghatározó lehet a világ óceánjain folyó kereskedelem, valamint az ehhez kapcsolódó egyéb gazdasági és politikai viszonyok alakulására. A Közép-Amerikán áthaladó lehetséges új kereskedelmi útvonalaknak egy közös nevezőjük van: Kína jelenléte. Az ország nemzetközi terjeszkedésének egyik leghangúlyosabb területe a gazdaság: az ázsiai ország óriási tőketartalékokkal rendelkezik, amely a külső adósság hitelezésére, illetve a nagy infrastrukturális beruházások finanszírozására is alkalmas lehet, ezzel növelve az ország globális jelenlétét.²

A projekt jelenleg megtorpanni látszik, így jelen tanulmány célja, hogy egy magyar nyelven elérhető, rövid, vázlatos képet nyújtson a terv előzményeiről, részleteiről, annak aktuális helyzetéről, valamint a csatorna megnyitásának lehetséges opcióiról, amelyek később, a projekt esetleges megvalósulása esetén kiinduló alapként szolgálhat a témával kapcsolatos további kutatások számára.

Nicaragua csendes-óceáni partvidékén, Punta Britonál kezdődhet, majd Közép-Amerika legnagyobb édesvízű tavát átszelve és a Karib-hegységen áthaladva az Atlanti-óceán partján végződhet az összesen mintegy 280 kilométer hosszú csatorna, amely a történelem egyik legnagyobb mérnöki projektje lehet. A tervben érintett kivitelezők „nagy óceánközi csatorna” (Grand Inter-Oceanic Canal – GIOC) elnevezéssel illetik a fejlesztési tervet.

A tervek szerint maga a csatorna 275,5 kilométer hosszú, 26,9–30 méter mély és 230–520 méter széles lesz. Nicaragua csendes-óceáni partján, a Brito folyó torkolatánál kezdődik, az atlanti-óceáni kijárata pedig Punta Gordában lesz. Az egész projekt további hat alprojektet tartalmaz, köztük egy 29 négyzetkilométeres szabadkereskedelmi zónát, két kikötőt a csatorna két végén, egy nemzetközi repülőtérrel, idegenforgalmi központokat és az ezeket összekötő autópálya-hálózatot.

---

¹ Az írás a szerző 2019-ben, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem nemzetbiztonsági felsővezetői tanfolyamán készített záródolgozatának szerkesztett változata.

² SÁNTHA Hanga: A nicaraguai csatorna; Nicaragua aktuális biztonsági helyzete; Az USA politikai álláspontja a Nicaragua-csatorna projekttel kapcsolatban – elemzések.

A projekt építési munkálatainak támogatásához vízerőmű, cementgyár és más ipari létesítmények is szükségesek lennének.

Az elmúlt években a világkereskedelem átlagosan évi 3 százalékkal nőtt, ennek megfelelően szükség van új kereskedelmi útvonalakra is. A világkereskedelem növekedése a közép-amerikai országokat is arra készítette, hogy infrastrukturális beruházási projekteket hozzanak létre annak érdekében, hogy logisztikai központokká válhassanak az áruk fogadására és ideiglenes tárolására a Csendes-óceán és az Atlanti-óceán összekapcsolásával. Az eddigiekben többek között Honduras, Guatemala és Nicaragua igyekezett felvenni a versenyt a logisztikai szolgáltatások kínálatával, ez utóbbi kezdte el 2014 decemberében – mintegy a nemzetközi áruforgalom alternatív útvonalaként – a „második Panama-csatorna” kiépítését. A projekt kivitelezője, a kínai milliárdos Wang Jing „Hongkongi Nicaragua-csatorna Fejlesztési Csoportja” (Hongkong Nicaragua Canal Development – HKND). Hivatalos bejelentései szerint a munkálatok 2014-ben kezdődtek és 2019-ben fejeződhetnek volna be.³

A GIOC-PROJEKT TÖRTÉNELMI ELŐZMÉNYEI⁴

Az Atlanti-óceánt a Csendes-óceánnal összekötő szállítási útvonal kiépítésnek terve régóta foglalkoztatja a térségben stratégiai befolyásszerzésre törekvő hatalmakat. A San Juan folyót a Nicaragua-tóhoz vezető útvonal lehetősége először a korai koloniális korszakban vetődött fel.

Az első elképzelések (1551–1909)

Egy Közép-Amerikát átszelő vízi út terve már régóta foglalkoztatta a térség gyarmatosításában érintett nagyhatalmakat. A kezdeti tervekben szereplő útvonalak általában Nicaragua, Panama vagy Mexikó területén futottak. Az akkor tengeri nagyhatalom Spanyolország gyarmati közigazgatása már 1551-ben, majd az ötlet újjáéledésekor, 1781-ben konkrét felméréseket kezdett a területen, ám az elképzelés elhalt.

1825-ben az újonnan létrehozott Közép-amerikai Szövetségi Köztársaság ismét felvetette a csatorna megépítésének a lehetőségét, tervezőket vettek fel, tendert írtak ki a vízi út lehetséges útvonalának megrajzolására. A finanszírozási igények és a szállítási útvonal építéséhez szükséges mérnöki technológiák hiánya miatt a terv kapcsán felvették a kapcsolatot az Amerikai Egyesült Államok kormányával. Az 1830-as évekből származó felmérés szerint a vízi út 278 kilométer (172,7 mérföld) hosszú lett volna, és általában követte volna a San Juan folyót a Karib-tengerről a Nicaragua-tóra, majd egy sor zsilipen és alagúton keresztül futott volna tovább a Csendes-óceánba.

---

³ HKND Group: Project Introduction.
<http://hknd-group.com/portal.php?mod=list&catid=36>; letöltés: 2017.12.02.

⁴ COLQUHOUN, Archibald Ross: The Key of the Pacific: The Nicaragua Canal.
<https://archive.org/details/keypacificnicar02colqgoog>; letöltés: 2017.12.02.

A Henry Clay államtitkár nevével fémjelzett tervet az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa, hivatkozással Nicaragua politikai instabilitására és a térségben jellemző szegénységre, nem fogadta el.

1849. augusztus 26-án a nicaraguai kormány szerződést írt alá Cornelius Vanderbilt amerikai üzletemberrel, és 12 év időintervallumra kizárólagos jogot adott az Accessory Transit Company számára kelet–nyugat irányú vízi utak építésére, hogy kiválthassák az addig közúti és vasúti szállításra korlátozódó kereskedelmi utakat. Ezt követően 1850-ben a Clayton–Bulwer-szerződés, majd 1890-ben az amerikai tulajdonú Nicaragua Canal Construction Company foglalkozott komolyan a témakörrel.

A Nicaragua Canal Board számára 1895-ben küldött levelében Henri François Pittier földrajztudós javasolta először, hogy – a csatorna lehetséges irányvonalaként addig vizsgált térségekre jellemző gyakori esőzések miatt – optimális volna az esőzések és a szeizmikus mozgások által kevésbé terhelt, a Nicaragua-tó és a Csendes-óceán közötti, a Brito folyótól keleti irányban húzódó területet megvizsgálni.

Az Amerikai Egyesült Államokban 1897-ben újonnan létrehozott Nicaraguai Csatorna Bizottság (Nicaraguan Canal Commission) ismét javaslatot tett a csatorna kiépítésére, ahogyan azt a későbbi Isthmai Csatorna Bizottság is tette 1899-ben. A bizottság – másodlagos opcióként – azt is javasolta, hogy az Amerikai Egyesült Államok vegye át a Panama-csatorna francia kézben lévő munkálatait, majd 1904-ben az amerikaiak 40 millió dollárért megvásárolták a francia koncessziót.

A Nicaraguai Csatorna Bizottság elvégezte a San Juan folyó és vízgyűjtő területének hidrogeológiai felmérését, és 1899-ben arra a következtetésre jutott, hogy a két óceánt összekötő csatorna mintegy 138 millió dolláros költségvetéssel megvalósítható. Ezzel szinte egyidejűleg, 1899 májusában az Amerikai Földtani Társaság kiadta a „Nicaragua-csatorna útvonalához közel álló régió fiziográfiája és geológiája” című kiadványát, amely a San Juan folyó vízgyűjtő területének máig is egyik legrészletesebb bemutatása.

A 19. század végén az Amerikai Egyesült Államok kormánya tárgyalásokat kezdett José Santos Zelaya nicaraguai elnökkel egy, az országon áthaladó csatorna melletti földterület bérebevételének feltételeiről, valamint aláírta Nicaraguával a Sánchez–Merry-szerződést arra az esetre, ha a Panamán keresztül vezető csatorna projektje kudarcba fulladna. A Nicaragua-csatorna megvalósítását azonban hátráltatta a Panama-csatorna projektjét támogató Spooner-törvény, valamint a francia „Csatornaszindikátus” (Canal Syndicate) lobbija. Ez utóbbi vezetője, Philippe Bunau Varilla 1898-ban felbérelte, illetve megbízta a Kongresszus tagjai körében befolyásosnak számító William Nelson Cromwellt, hogy terjesszen a Momotombo vulkán aktivitását hangsúlyozó szórólapokat a szenátorok körében. Így az 1902 májusában, Martinique szigetén történt és közel 30 ezer ember halálát okozó vulkánkitörés katasztrófájának emlékei aztán meggyőzték az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa tagjainak jelentős részét, hogy a Panama-csatorna projektje mellett szavazzanak.

A Panama-csatorna megépülése utáni időszak (1910–1989)

1914-ben megnyílt a Panama-csatorna, és ez a nicaraguai útvonalat támogatók számára is azt jelentette, hogy át kell gondolniuk addigi terveiket. Az 1916-ban aláírt Bryan–Chamorro-egyezmény alapján az Amerikai Egyesült Államok mintegy 3 milliárd dollár járadékot ajánlott fel Nicaragua számára, ha engedélyezi egy haditengerészeti bázis létesítését a Fonseca-öbölben. 1929-ben az Amerikai Egyesült Államok óceánok közötti ügyekért felelős testülete (United States Inter-ocean Canal Board) elfogadta az úgynevezett Sultan-jelentést.⁵ Az abban megfogalmazott szakértői vélemények szerint a tervezett Nicaragua-csatorna megközelítőleg háromszor lenne hosszabb, mint a Panama-csatorna. A jelentés szól arról is, hogy a kutatómunkát, illetve a felméréseket komolyan nehezítette a rendkívül csapadékos időjárás, valamint a veszélyes, „mérgező” állapotvilág.

A második világháború idején, 1939 és 1940 között készült egy három lehetséges változatot, viszonylag sekély csatornamélységet vizsgáló terv, ám az 1960-as években az úgynevezett „ekevas művelet”⁶ (Operation Plowshare) részeként ismét egy, a Panama-csatorna méreteit túlszárnyaló vízi út elképzelését vizsgálták. Az ezt követő időszakban jogi viták nehezítették a csatornával kapcsolatos további elképzeléseket. Costa Rica hivatalosan tiltakozott, hogy a San Juan folyóhoz való jogát megsértették, Salvador pedig kijelentette, hogy a javasolt haditengerészeti bázis kiépítése stratégiai fenyegetést jelentene számára és Honduras számára is. A jogi kérdéseket a Közép-amerikai Bíróság vizsgálta, ám annak döntéseit sem az Amerikai Egyesült Államok, sem Nicaragua nem fogadta el, így 1970. július 14-én mindkét ország felmondta a Bryan–Chamorro-egyezményt.

Hosszú ideig semmi nem történt a tervezett csatorna kapcsán, de az ezredforduló körül újra felvetődött a megépítésének a lehetősége.

1999-ben a nicaraguai nemzetgyűlés egyhangúlag jóváhagyta a San Juan folyó mentén – az Ecocanal néven ismert – sekélyvízi útvonal építését tárgyaló, úgynevezett „319-es törvényt”, amely egy, Nicaraguát a Karib-tengerrel összekötő csatorna tervét vizsgálja, ám ebből a projektből hiányzott a Csendes-óceánra kifutó csatornaszakasz terve.

2004-ben a nicaraguai kormány felvetette egy olyan új csatorna tervét, amely az egész országot átszelné, és szelvényméreteit tekintve elég nagy volna ahhoz, hogy az akkori maximum 250 000 tonna vízkiszorítású úgynevezett post-Panamax hajók áteresztésére is alkalmas volna – a Panama-csatorna akkori áteresztőképessége maximum 65 000 tonna vízkiszorítású hajó volt –, ám a projekt becsült költsége Nicaragua éves költségvetésének mintegy 25-szöröse, azaz megközelítőleg 25 milliárd USD lett volna.

---

⁵ Daniel Sultan ezredes közel kétéves kutatómunka és katonai-műszaki kutatások alapján készítette el jelentését.

⁶ Az Amerikai Egyesült Államok által folytatott kísérletsorozat, amely a nukleáris energia békés célokra történő felhasználásának egyik lehetséges módjaként földfelszín alatti atombomba-robbantásokkal végrehajtott nagyméretű földmunkák műszaki lehetőségeit vizsgálta.

2006. október 2-án Enrique Bolaños elnök a nyugati félteke védelmi minisztereinek tanácskozásán bejelentette, hogy Nicaragua kész továbblépni a csatornatervvel. Álláspontja szerint a projekt szükséges költségvetése megközelítőleg 18 milliárd USD lett volna, és az építés 12 év alatt kivitelezhető lenne. Hossza közel 250 km volna, a New York–Kalifornia közötti tengeri útvonalat mintegy 800 km-rel, azaz közel egy nappal rövidítené le, és a 250 000 tonnás áteresztő képességgel jelentősen csökkentené az Európából Kínába, illetve Japánba haladó tengeri kereskedelem költségeit. Bolaños rámutatott, hogy a csatorna működtetése megduplázzhatná Nicaragua éves GDP-jét, így az az országot Közép-Amerika leggazdagabbjai közé emelhetné. A projekt iránt eddig Brazília, Dél-Korea, Japán, Kína, Oroszország és Venezuela mutatott érdeklődést. A nicaraguai parlament 2012 júliusában elfogadta az Óceánok Közti Bizottság (Inter-Oceanic Board) felállításáról szóló 800-as törvényt, amely megteremti a jogi alapot a csatornaépítés munkálatainak a megkezdéséhez.

A HKND-CSOPORT⁷

2012. szeptember 26-án a nicaraguai kormány és az újonnan létrejött Hongkongi Nicaragua-csatorna Fejlesztési Csoport együttműködési megállapodást írt alá, amely okmány részletesen tárgyalja a HKND-csoport a fejlesztési projektekre, valamint az építési munkálatok lépéseire vonatkozó elképzeléseit.

A HKND a Wang Jing kínai milliárdos, a Xinwei Telecom Enterprise Group elnöke nevével fémjelzett magánvállalkozás. A csoport és a nicaraguai kormány által – a csatorna kiépítésére vonatkozó – 50 évig érvényes és további 50 évig meghosszabbítható megállapodásban a felek rögzítették, hogy a HKND külsős szakértői cégek bevonásával elvégzi a szükséges megvalósíthatósági tanulmányokat, környezeti értékeléseket és hatásvizsgálatokat. Ennek megfelelően a HKND a China Railway Construction Corporationt, a McKinsey & Companyt és más – alapvetően ausztrál és belga – cégeket bízott meg az előbbieken tárgyalt tanulmányok elkészítésével.

A csoport hivatalos kommunikációja szerinti legfontosabb tényezők

A világ újrafelfedezésével, az új kereskedelmi és kommunikációs irányok és módszerek megjelenésével új irányt vett a földrészek közötti kereskedelem globalizációja is. A WTO statisztikái szerint 2012-ben a globális kereskedelem monetáris értéke 18,3 ezer milliárd USD volt, és ennek mintegy 90%-át a szállítmányozási forgalom alkotta, amely kb. 9 milliárd tonna volt. Mindezek tükrében kézenfekvő cél a tengeri kereskedelem közlekedési-szállítási távolságainak csökkentése, a hajózás hatékonyságának és biztonságának növelése, a kényelmesebb tengeri utak kiépítése. A 21. század első évtizede soha nem látott mértékű változást hozott a globális tengeri kereskedelemben. A globális kereskedelem volumene a 2008–2009-es pénzügyi válság előtti és alatti időszakban is gyorsan növekedett,

---

⁷ HKND Group: Significance.
<http://hknd-group.com/portal.php?mod=list&catid=35>; letöltés: 2017.12.02.

köszönhetően annak, hogy Kína az ebben is egyik meghatározó szerepvállalóként ez időszak alatt is gazdasági növekedést mutatott, ami hatással volt legfontosabb fejlett, illetve fejlődő kereskedelmi partnereire is. A pénzügyi válság lecsengését követően Kína és sok más ország a korábnál alacsonyabb ívű gazdasági növekedési pályákat produkált, ugyanakkor a tengeri kereskedelem az 1990-es évek közepétől kezdődő fejlődése ettől fogva ismét az mutatta, hogy egyre nagyobb igény van az egyre nagyobb kereskedelmi hajók iránt is. A közel háromszorosára növvő vegyesáru-, konténer- és tartályhajóméret-igénnyel párhuzamosan viszont a szállítási költségek egységenkénti csökkenése is cél lett. Jól mutatják ezen igények fontosságát azok az elképzelések, beruházások, amelyek például a Panama-csatorna befogadó- és áteresztőképességének növelését célozzák. Az erre vonatkozó tervek ugyanakkor továbbra sem adnak választ a post-Panamax vagy neo-Panamax – azaz a Panama-csatorna befogadóképességét meghaladó méretű és merülésű – hajók óceánok közti hajózása gyorsításának igényeire.

A GIOC szükségességére utaló tendenciák

- A globális tengeri kereskedelem további növekedése várható.
- A globalizáció, a technológiai fejlődés és az újonnan feltörekvő vállalkozások piaci igénye a termékeket nagy mennyiségben és egységárban olcsóbban továbbítani képes szállítási lehetőségeket részesíti majd előnyben.
- Várhatóan változni fog a globális kereskedelmi modellek struktúrája. Kína tovább növeli majd belső piacát, gazdasági és stratégiai befolyása szintúgy növekszik, és 2030 környékére látványosan felértékelődhet az Afrika és Latin-Amerika, valamint Kína és a Távol-Kelet közti tengeri kereskedelem fontossága.
- A pénzügyi válság, valamint az a tényező, hogy Kína a feldolgozóipar egyik központjává vált, azt eredményezte, hogy ugrásszerűen megnőtt a konténerszállító és a tartályhajók szuper méretezése iránti igény, ami nyilvánvalóan szükségessé teszi majd az ezek kiszolgálását biztosító egyéb infrastrukturális kapacitások bővítését, méreteinek növelését.
- A legnagyobb globális kereskedelmi sávok egy része az Amerikai Egyesült Államok keleti és nyugati partjai térségében futnak, s az ország nyugati partjaihoz érkező legnagyobb konténerszállító hajók immár 21 413 TEU⁸ szállítóképességűek (post-Panamax), ám a Panama-csatorna az átépítését követően is csak az úgynevezett új-Panamax (neo-Panamax) 12–13 000 TEU kapacitású konténerszállító hajók átszilipelésére lesz képes.⁹

---

⁸ Twenty Foot Equivalent Unit – szabványos konténeregység, a hajók és a kikötői berendezések konténerszállító kapacitásának mértékegysége. A konténer mérete 20×8×8 láb (kb. 6×2,4×2,4 m). <https://www.freightos.com/freight-resources/what-are-teu-and-feu-shipping-containers/>; letöltés: 2019.09.27.

⁹ OOCL HONG KONG – Container Ship. https://www.marinetraffic.com/en/ais/details/ships/shipid:4910459/mmsi:477333500/imo:9776171/vesel:OOCL_HONG_KONG; letöltés: 2018.12.18.

- A Panama-csatorna méretkorlátai jelenleg hátráltatják a Karib-tenger térségében és a Mexikói-öbölben kitermelt kőolaj szállítását, illetve az ázsiai olajfinomítók által egyre inkább előnyben részesített úgynevezett palaolaj-szállítás kapcsán az olaj Amerika–Ázsia viszonylatában futó tengeri kereskedelmében is további növekedésigény prognosztizálható.
- A kőolaj mellett várhatóan megnövekszik a vasérc, a szén, a gabonafélék és a cseppfolyósított földgáz (LNG¹⁰) Ázsiába, Dél-Koreába és Japánba tengeri úton történő szállítására iránti igény is.

A GIOC TERVEZETT FÖLDRAJZI ELHELYEZKEDÉSE, PARAMÉRETEI

A csatorna tervezett elhelyezkedése, útvonalai

1. ábra. A csatorna korábban vizsgált, lehetséges útvonalai¹¹

A GIOC korai terveinek kialakítása során számos lehetséges útvonal jött számításba, amelyek mindegyikére jellemző volt, hogy igyekezett kiaknázni a 32 m tengerszint feletti magasságban fekvő Nicaragua-tó nyújtotta természetes adottságokat.

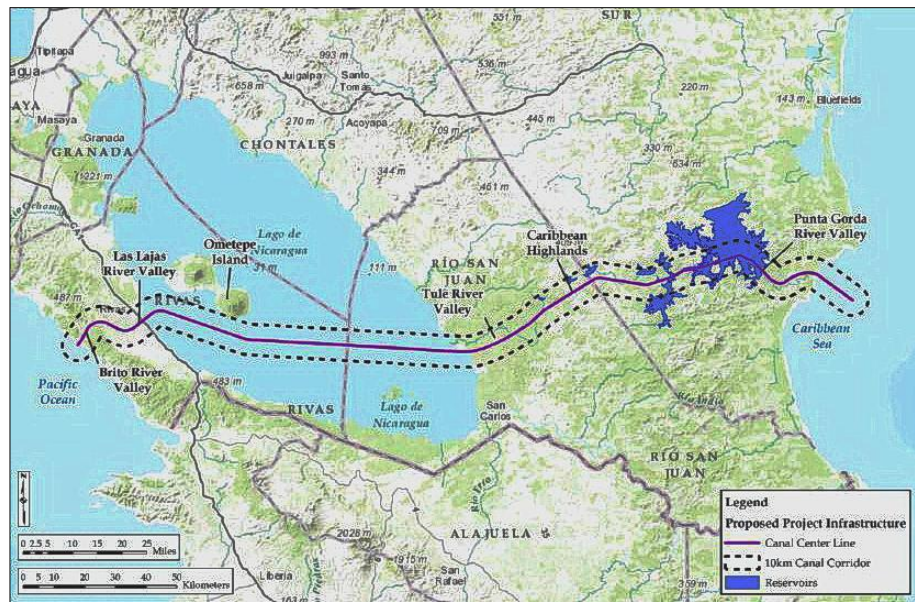
¹⁰ Liquid Natural Gas.

¹¹ FOXMAN, Simone: Nicaragua still thinks it can build a better canal than Panama after 200 years of trying. <https://qz.com/93707/nicaragua-still-thinks-it-can-build-a-better-canal-than-panama-after-200-years-of-trying/>; letöltés: 2018.12.10.

Ennek megfelelően alapvetően hat különböző útvonal lehetőségeit vizsgálták:

1. Cayman Rock – Escondido folyó – Mico folyó – Oyate folyó – Nicaragua-tó – Brito;
2. Cayman Rock – Escondido folyó – Rama és Oyate folyók – Nicaragua-tó – Brito;
3. Deer-sziget (Isla de Venados) – Oyate folyó – Nicaragua-tó – Brito;
4. Punta Gorda – Nicaragua-tó – Brito;
5. Punta Gorda – San Carlos – Nicaragua-tó – Brito;
6. San Juan de Nicaragua város – San Juan folyó – Nicaragua-tó – Brito.

A környezeti hatások felméréséért felelős testület (ERM¹²) 2014 júliusában a negyedik változat elfogadására tett javaslatot.

2. ábra. A csatorna elfogadott, tervezett útvonala¹³

Javaslatuk mellett olyan érveket sorakoztattak fel, amelyek szerint e választott útvonal gyakorolja a legkisebb negatív hatást a térség vízgyűjtő területeire, a területen élő veszélyeztetett állatfajokra, valamint a helyi, indián törzsek életére.

¹² Environmental Resources Management.

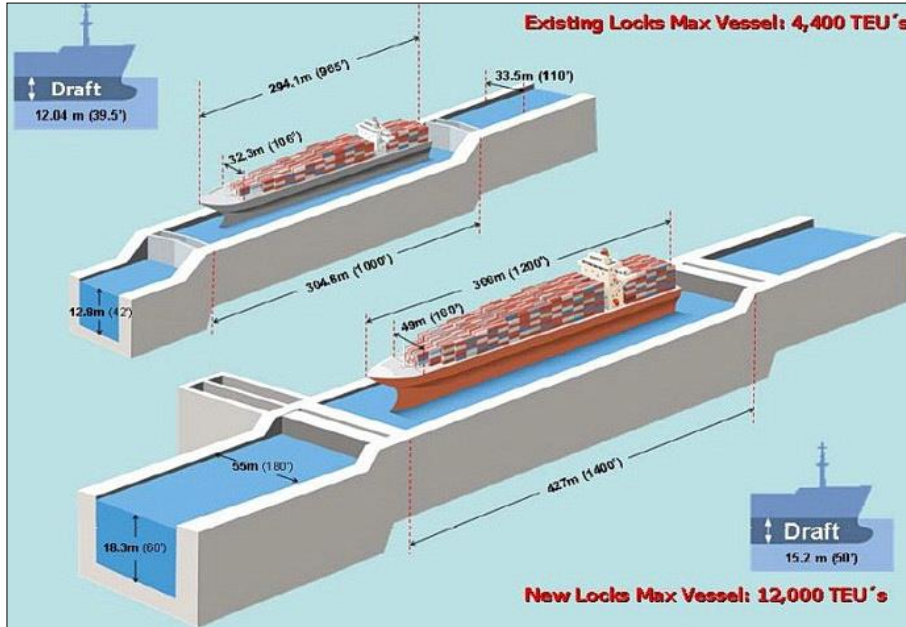
¹³ Nicaragua Canal Projekt Description. p. 2.

http://hknd-group.com/upload/pdf/20150105/Nicaragua_Canal_Project_Description_EN.pdf;
letöltés: 2018.12.10.

A GIOC tervezett paraméterei

Összehasonlító adatok

	Panama-csatorna	Szuezi-csatorna	GIOC
Hossza:	77,1 km	193,3 km	275,5 km
Szélessége:	150–300 m	280–345 m	230–520 m
Vízmélység:	12,3 m	22,5 m	26,9–30 m

3. ábra. A Panama-csatorna régi és új zsiliprendszerének paraméterei, valamint az átépítés utáni, úgynevezett post-Panamax méretek¹⁴

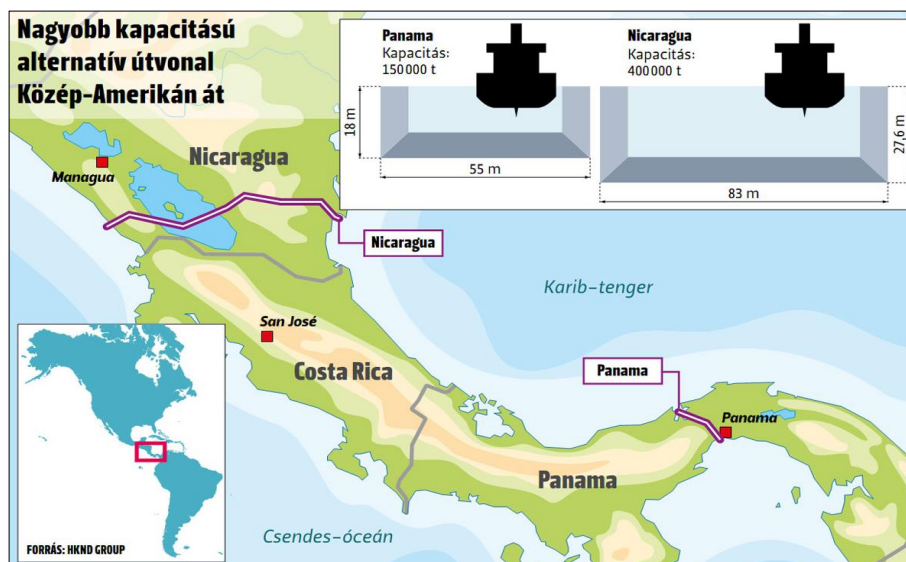
A csatornák áteresztőképességének szempontjából meghatározó tényező a zsiliprendszerek mérete és áteresztőképessége. Az összehasonlító ábrák jól mutatják, hogy GIOC minden tekintetben fölülmúlná a Panama-csatorna átépítés utáni méreteit is. A GIOC kialakításának egyik meghatározó célja, hogy paraméterei következtében képes legyen az úgynevezett post-Panamax vagy over-Panamax méretű úszógységek átbocsátására is. A post-Panamax gyűjtőfogalom körébe az úgynevezett VLCC- és ULCC-tankhajók¹⁵ tartoznak.¹⁶

¹⁴ Panamax and New Panamax. <http://maritime-connector.com/wiki/panamax/>; letöltés: 2018.12.10.

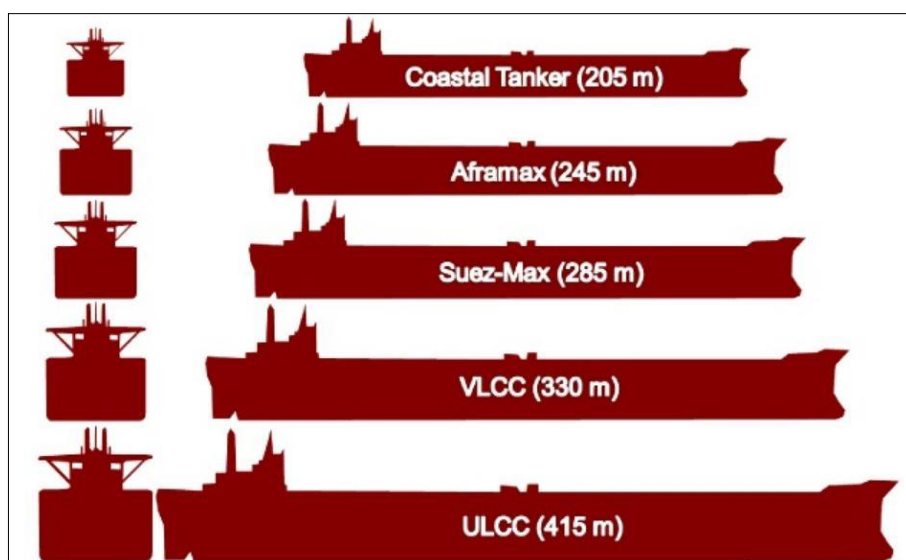
¹⁵ VLCC – Very Large Crude Carriers: 180–320 000 DWT, hossza 300–330 m, szélessége 58 m, maximális merülése 31 m;
ULCC – Ultra Large Crude Carriers: 320–500 000 DWT, hossza 415 m, szélessége 63 m, maximális merülése 35 m.

¹⁶ Ship Sizes. <http://maritime-connector.com/wiki/ship-sizes/>; letöltés: 2018.05.19.

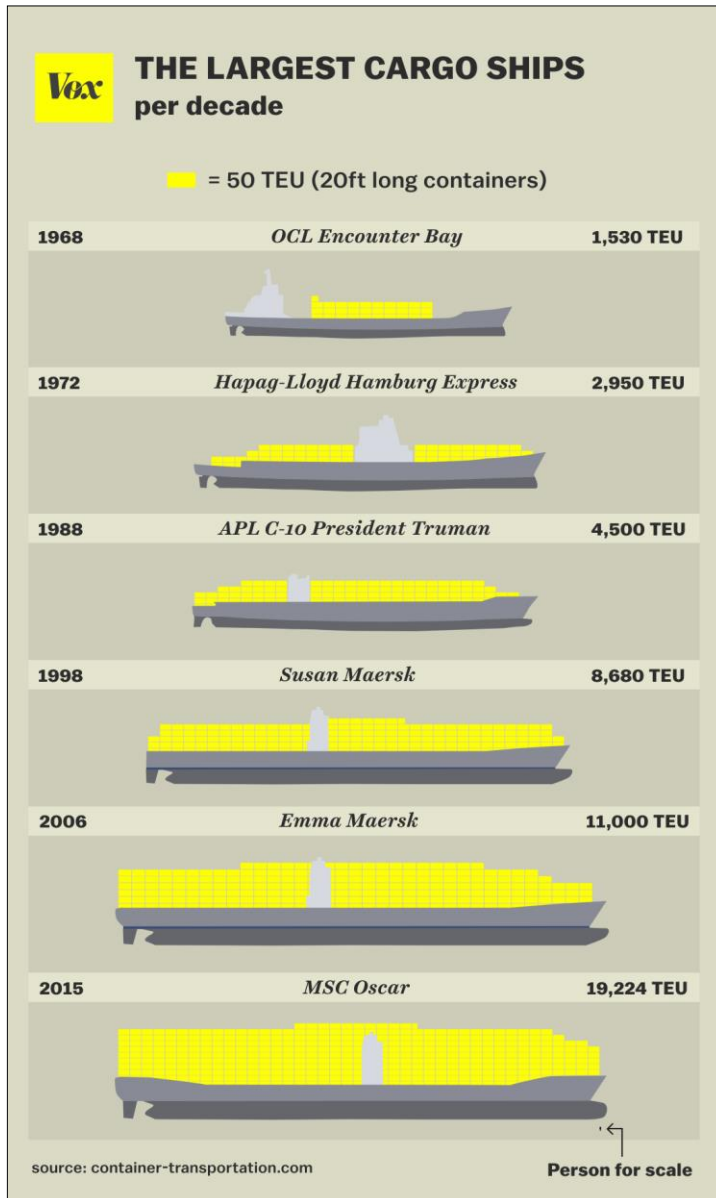
4. ábra. A Panama- és a tervezett Nicaragua-csatorna összehasonlító metszete¹⁷

5. ábra. Tartályhajó-kategóriák összehasonlító ábrája¹⁸

¹⁷ TÓTH Loretta: Rejtélyes út vágja ketté Amerikát. https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/Rejtelyes_ut_vagja_kette_Amerikat; letöltés: 2018.12.10.
¹⁸ Ship Sizes. <http://maritime-connector.com/wiki/ship-sizes/>; letöltés: 2018.05.19.

6. ábra. Konténerszállító hajók¹⁹

¹⁹ Mediterranean Shipping Company's (MSC's) Olympic Series Ultra Large Container Ships. <http://www.kemplon.com/mediterranean-shipping-companys-mscs-olympic-series-ultra-large-container-ships/>; letöltés: 2018.05.19.

A GIOC VÁRHATÓ HATÁSAI

Környezeti hatások²⁰

A környezetvédelmi kockázati kihívások megnyugtató kezelésére nyújtott garanciák hiánya a GIOC-projekt megkezdésének az egyik legkomolyabb akadálya. A csatorna megépítésének bejelentésétől kezdve az azt ellenzők tábora alapvetően azzal érvel, hogy jelenleg fel sem lehet mérni az építkezés által okozandó környezeti pusztítás nagyságát. A legkomolyabb aggodalom amiatt van, hogy a csatorna érintené a Nicaragua-tavat, az ország legfontosabb ivóvízforrását.

A negatív környezeti hatásokkal érvelők nyomására a HKND végül a brit ERM céget bízta meg egy környezeti hatástanulmány elkészítésével, amelyet a cég a HKND hivatalos honlapján²¹ tett közzé 2015-ben.

A Nicaragua-tó átlagos mélysége 13 méter, ám a csatorna tervezett mélysége 30 lenne. Ez óriási mértékű beavatkozással járna a tó ökoszisztémájába. A mederben lévő sziklák eltávolításához a jelenleg ismert egyetlen módszer a víz alatti robbantás. A csatorna útja mentén 22 olyan faj él, amely jelenleg a kihalás szélén áll, többek közt a tapír, a jaguár, illetve különféle teknősök.

A környezeti hatástanulmány által vázolt további lehetséges negatív tényezők:

- a tó vize kémiai összetételének és oxigénszintjének a megváltoztatása számos növény- és állatfaj kipusztulását okozhatja;
- a hajók által keltett állandó hullámozgás, valamint a csatorna medrének rendszeres kotrása meggyengítheti a folyószakaszok partjait;
- San Miguelito és Bluefields árterületei tönkremennek a rendszeres mederkotrás, a hajók által kibocsátott szennyezés, a toxikus üledék, valamint a területre behurcolt idegen fajtájú növények és élősködők miatt;
- a területen élő közel 20 veszélyeztetett faj természetes élőhelyének egy részét az építkezés során megsemmisítenék. Vélhetően kipusztulna a területen őshonos tapírfaj (*Tapirus bairdii*), valamint az itt élő pókmajom (*Ateles geoffroyi*), hárpia (*Harpia harpyja*) és jaguár (*Panthera onca*) populációja.

---

²⁰ TORRES NAVARRO, Fidel: Analysis of the impact in the maritime traffics of the Nicaragua Canal. <https://upcommons.upc.edu/handle/2117/109831>; letöltés: 2018.05.19.

²¹ Environmental and Social Impact Assessment (ESIA). <http://hknd-group.com/portal.php?mod=view&aid=293>; letöltés: 2017.12.02.

Amint az alábbi ábrán is jól látható, a csatorna kijelölt útvonala számos, környezetvédelmi szempontból veszélyeztetett területet érint. Nicaraguában jelenleg kilenc, úgynevezett nemzetközi fontossággal bíró lápság²² van, amelyek teljes kiterjedése 406 852 hektár (kb. 4070 km²), valamint van három, az UNESCO által elismert bioszférarezervátum.

7. ábra. A tervezett csatorna által érintett természetvédelmi területek²³

Társadalmi hatások

A leghevesebb kritikát a 2012-ben elfogadott kisajátítási törvény váltotta ki, amelynek értelmében mindazon földterületeket kisajátíthatják az addigi tulajdonosoktól, amelyekre az építkezéshez a HKND-nek szüksége van.

Mindezek ellenére a közvélemény-kutatások szerint az ország lakosságának többsége még mindig támogatja az építkezést, bár ez folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A pozitív hozzáállás elsődleges oka, hogy a hongkongi cég és a kormány 50 ezer új munkahelyet és jelentős gazdaságbővülést ígér. Igaz az is, hogy az új munkahelyek legalább felét kínai munkásokkal töltenék fel. A helyszíni riportokban megszólaló nicaraguaiak legnagyobb félelme, hogy bár az ország belevág az építkezésbe, ám ha menet közben elfogy a pénz, eltűnik a befektető is, és

²² Wetlands of International Importance.

²³ WATTS, Jonathan: Nicaragua canal: in a sleepy Pacific port, something stirs. <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/24/nicaragua-canal-interoceanic-preparations>; letöltés: 2018.05.19.

Nicaragua a projekt befejezése nélkül marad, felmérhetetlen környezeti károkat elszenvedve. Az ERM által elvégzett hivatalos környezeti hatásvizsgálat szerint a csatorna mintegy 30 ezer ember áttelepítését igényelné, ám az Amnesty International értékelése szerint a Karib-tenger partvidékein élő őslakosok által lakott védett területekről a becslések szerint 120 ezer főt, köztük rama és creole közösségeket kényszerítenének ki.

Biztonsági tényezők, következmények

A GIOC-projektben érintett Nicaragua, valamint a vele szomszédos országok GDP-jének növekedése a lakosság társadalmi jólétének jelentős javulását eredményezheti, ami pozitív hatást gyakorolhat a térség általános biztonsági helyzetére, stabilizálhatná azt, ugyanakkor a régió az Amerikai Egyesült Államok számára stratégiai fontosságú terület.

Az Amerikai Egyesült Államok politikai álláspontja²⁴

Az Amerikai Egyesült Államok nicaraguai érdekeltsége nem új keletű, hiszen az óceánközi csatorna megépítésének ötlete elsőként 1823-ban merült fel. Nicaragua földrajzi adottságainak köszönhetően (többek között két nagy tava és aránylag könnyen átjárható domborzata miatt) korán felkeltette tehát Amerika (és más, az óceánközi csatornák iránt érdeklődő országok) figyelmét. Ezért is övezték minden ehhez hasonló csatorna megépítésének és ellenőrzésének kérdését súlyos diplomáciai viták az amerikai bel- és külpolitikában egyaránt.²⁵ Az Amerikai Egyesült Államok a 19. század eleji színre lépésekor magára vállalta a csatorna teljes finanszírozását, ám a megvalósítás többek között a regionális politikai instabilitás, a korrupció és egyéb országok hasonló csatornaépítési szándéka miatt végül meghiúsult.

A nicaraguai függetlenségi háborút követő években Washington – mindamelllett, hogy már világos volt az akkor francia érdekeltségű Panamán keresztül átvezető csatorna gazdasági előnye a nicaraguaival szemben – továbbra is ragaszkodott a második csatorna megépítéséhez. Ennek érdekében a 20. század elején az amerikaiak az akkori nicaraguai elnök elleni lázadókat támogatták. Válaszként az elnök mintegy 500 lázadót, köztük két amerikait is kivégeztetett. Ez megfelelő ürügyként szolgált egy 1933-ig tartó amerikai katonai megszállásnak, amely idő alatt Nicaraguát az úgynevezett Bryan–Chamarro-szerződés megkötésére kényszerítették, ami 100 évre amerikai ellenőrzés alá helyezte a csatorna tervezett övezetét.²⁶

---

²⁴ Sántha Hanga: A nicaraguai csatorna; Nicaragua aktuális biztonsági helyzete; Az USA politikai álláspontja a Nicaragua-csatorna projekttel kapcsolatban – elemzések.

²⁵ American Policy in Nicaragua.
<https://library.cqpress.com/cqresearcher/document.php?id=cqresrre1927011000>; letöltés: 2018.12.08.

²⁶ JAMRIK Levente: Elkézdtek a második Panama-csatorna építését.
http://gyartastrend.hu/muveltmernok/cikk/elkezdték_a_masodik_panama_csatorna_epiteset;
letöltés: 2018.12.08.

A szerződés erőteljes ellenállásba ütközött, különösen Costa Rica és Salvador részéről. Mindkét kormány fellebbezett a Közép-amerikai Bírósághoz, amelyet az 1907-es washingtoni konferencián hoztak létre, azzal érvelve, hogy a szerződés sérti az államok jogait. A bíróság – bár igazat adott a felpereseknek –, elutasította a szerződés érvénytelenítését, mivel nem rendelkezett hatáskörrel az Amerikai Egyesült Államokkal szemben. Emellett mind Amerika, mind pedig Nicaragua figyelmen kívül hagyta a bírósági keresetet, és a bíróság rövidebb idő után meg is szűnt. A szerződés 2013-ban járt le, ekkor kötötte meg Daniel Ortega nicaraguai elnök a csatorna megépítésre vonatkozó szerződést a kínai Wang Jing üzletember képviselte HKND-csoporttal.

Az általános bilaterális politikával kapcsolatos legfrissebb információk az amerikai Külügyminisztérium (*Department of State*) honlapján találhatóak.²⁷ Eszerint:

- „Az Egyesült Államok kormánya Nicaraguában a jólét, a biztonság és a demokratikus kormányzás előmozdítása érdekében dolgozik.
- Nicaragua demokratikus intézményeinek közelmúltbeli romlása jelentős aggodalomra ad okot az Egyesült Államok számára.
- Nicaragua kormánya és az Egyesült Államok a bűnüldözés, a kábítószer-kereskedelem elleni küzdelem, a migráció területén, a katasztrófavédelem és válságkezelés, a kereskedelem és más kölcsönös érdekeltségbe tartozó területeken működnek együtt.
- Az Egyesült Államok az egyetlen nagy nemzetközi adományozó, amely nem nyújt közvetlen segítséget a nicaraguai kormánynak.
- Mint a nicaraguai export 51 százalékának felvásárlója, az Egyesült Államok Nicaragua meghatározó gazdasági partnere.”

Általános lassító tényezők

A nicaraguai csatorna finanszírozásával kapcsolatos kérdéseket jelen pillanatban homály borítja, minden valószínűség szerint a megvalósításához szükséges források hiánya miatt. Nicaragua számára – lévén Latin-Amerika egyik legszegényebb országa – sorsfordító lehetne a csatorna megépítése, különösen arra való tekintettel, hogy a Panama-csatorna évente 2 milliárd USD jövedelmet hoz Panamának. Nem titok, hogy a GIOC megvalósítása jelentős kínai befolyást biztosítana egy olyan földrészen, amely mindeddig elsősorban amerikai érdekszférájához tartozott. A Bloomberg pénzügyi hírnökség milliárdosokat összegyűjtő listája szerint a projektet elnyerő távközlési vállalkozó a világ 200 leggazdagabb embere közé tartozott nettó 10,2 milliárd dollár értékű vagyonával, amely viszont a 2015-ös tőzsdepiaci visszaesést követően egytizedére apadt.²⁸

---

²⁷ U.S. Relations with Nicaragua.

<https://www.state.gov/u-s-relations-with-nicaragua/>; letöltés: 2018.12.08.

²⁸ Chinese company postpones US\$50 billion canal project in Nicaragua as chairman's personal fortune tumbles.

<https://www.scmp.com/news/world/article/1883514/chinese-company-postpones-us50-billion-canal-project-nicaragua-chairmans>; letöltés: 2018.12.06.

A 2016-ban megkezdett munkálatok leálltak, akárcsak az autópályák építése, amelyek hozzáférést biztosítottak volna a csatornához. Azokat az újságírókat pedig, akik az építkezés megtorpanásáról tudósíthattak volna, a nicaraguai kormány komoly cenzúra alá vonta, mivel nem érdeke, hogy a projekttel kapcsolatos negatív hírek (a korrupció, a visszaélések és a súlyos környezetvédelmi következmények) nagyobb nyilvánosságot kapjanak.²⁹ 2016 júniusában egy – az amerikai kormány által támogatott kutatót – aki a csatorna építésével kapcsolatos interjúkat készített volna – az érkezését követő napon kiutasították az országból.

A csatornáért felelős állami hatóság tagadja a munkálatok szünetelését, de több szakértő kételkedik ebben, és tartja inkább valószínűbbnek azt, hogy a csatorna iránti érdeklődés a kínai befektető gyengülésével jelentősen csökkent. A nicaraguai kormány önerőből bizonyosan nem lenne képes egyedül finanszírozni a nagy horderejű projektet, hiszen a fejlesztés becsült ára – mintegy 50 milliárd dollár – négyszer akkora, mint a teljes nicaraguai bruttó hazai össztermék.³⁰ A csatorna kivitelezéséről számos megvalósíthatósági tanulmány készült, de ezek soha nem láttak napvilágot. Az Nicaragua-csatorna iránt korábbiakban érdeklődő más országok – például Irán – már nem tartják napirenden a kérdést.

A kínai befektető hirtelen eltűnése azért is figyelemre méltó, mert diplomáciai források szerint Kína kész évi 25 milliárd USD-t befektetni a térség országaiába.³¹ Ezt megneszelve Panama megszakította kapcsolatát a tajvani Kínai Köztársasággal, hogy helyette Kínával létesítsen diplomáciai kapcsolatokat. A „szakítást” a kínai angol nyelvű sajtó (is) üdvözölte, hiszen ez a lépés „jelentősen növeli Peking jelenlétét az Amerikai Egyesült Államok háza táján” (azaz a latin-amerikai térségben).³² Kína mostanra már több térségbeli ország legfontosabb kereskedelmi partnerévé vált, főleg Brazília és Chile számára. Peking bőségesen hiteleket is nyújt a latin-amerikai országoknak, számos projektet futtat és több üzletet is indít. A gazdasági kapcsolatait pedig a pekingi adminisztráció közismerten ügyesen kovácsolja politikai kapcsolatokká.³³ A Kínával és az Amerikai Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem között az a fő különbség, hogy az utóbbi esetében a szerződő fél általában a magánszektor, ami jóval gyengébben kötődik a kormányzathoz, mint az a kínai vállalatok és a kínai központi kormányzat esetében megfigyelhető. Ez a tény a már említettekkel egyetemben egyértelműen Kínának a térségben folytatott expanziós politikáját igazolja, így nem kizárt, hogy a Nicaragua-projekten kívül más, hasonló volumenű térségbeli beruházással összefüggésben is hallunk még az ázsiai országról.

---

²⁹ Freedom House, 2017. Nicaragua profile.

<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/nicaragua>; letöltés: 2018.12.06.

³⁰ GHITIS, Frida: Would huge Nicaragua canal be win for China?

<http://edition.cnn.com/2014/11/24/opinion/ghitis-nicaragua-canal-project/index.html>; letöltés: 2018.12.06.

³¹ Nicaragua's US\$50b rival to Panama Canal 'going ahead slowly' as funding evaporates and Chinese investor keeps low profile.

<https://www.scmp.com/news/world/americas/article/2134250/nicaraguas-us50b-rival-panama-canal-going-ahead-slowly-funding>; letöltés: 2018.12.06.

³² WONG, Catherine: Panama established diplomatic ties with Beijing in blow to Taiwan.

<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2098038/panama-establishes-diplomatic-ties-china-blow-taiwan>; letöltés: 2018.12.06.

³³ GHITIS, Frida: Would huge Nicaragua canal be win for China?

<http://edition.cnn.com/2014/11/24/opinion/ghitis-nicaragua-canal-project/index.html>; letöltés: 2018.12.06.

Nicaragua általános biztonsági helyzete mint lassító tényező

A nicaraguai biztonsági helyzetről – külképviseleti és diplomáciai forrásból származó elemzések alapján – általánosságban elmondható, hogy az elmúlt években jelentősen megnőtt a lopások, a betörések és az utcai rablótámadások száma.³⁴ A köztörvényes bűnözésen túl komoly, a GIOC-projekt szempontjából fontos tényező, hogy a 2018 áprilisában ismét fellángoltak a kormányellenes tüntetések, amelyeket a kormány a fegyveres erők és rendvédelmi szervek, illetve különféle félkatonai csoportosulások bevetésével erőszakkal igyekszik elfojtani. A tüntetések és a rájuk adott erőszakos válaszlépések következtében eddig mintegy 300 ember vesztette életét és több mint kétezeren sebesültek meg (igaz, a konfliktus szereplőinek idevonatkozó adatai helyenként igencsak eltérőek), emellett tízezrek menekültek a szomszédos államokba, és ez a jelenség már a regionális biztonsági helyzet alakulására is kihathat. Az Amnesty International 2018. októberi jelentése szerint a kormányellenes tüntetéseket követő állami büntetőjogi üldöztetés következtében 8000 nicaraguai kért menedéket Costa Ricában, és 15 000 ember kapott már időpontot az elbírálás megkezdésére.³⁵

2018. április elején helyi környezetvédelmi csoportok, a vidéki lakosság egy része és diákok kezdtek el tüntetni a kormány Indigo Maíz tartományban kitört súlyos erdőtüzekre adott, s előbbieik véleménye szerint túl lassú és elégtelen intézkedéseire reagálva. Miután a kormány április 18-án bejelentette a Nemzeti Szociális Biztonsági Intézetről szóló reformot és a nyugdíjak csökkentését, a tömeges tiltakozások az egész ország területére kiterjedtek. A kialakult válsághelyzet több fázisban jelentkezett. A kezdeti időszakot az államnak a nyilvános tüntetésekre és a tiltakozásokra adott elnyomó válaszlépései jellemezték, továbbá a tiltakozások további kiterjedése és új megjelenési formái (barikádok és útlezárások). A második szakaszban (június közepétől július közepéig) a kormányzati fegyveres erők erőszakkal távolították el az útlezárásokat és barikádokat. A harmadik és egyben máig tartó fázist a tüntetések leverését követő megtorlás, s a megmozdulásokon részt vett és kormányellenesnek kikiáltott személyek büntetőjogi eszközökkel történő üldözése jellemzi.³⁶ A Nicaraguai Emberi Jogi Központ (*CENIDH*) szerint 602-re emelkedett a kormányellenes tüntetések kapcsán letartóztatott személyek száma (eddig). A kormány hivatalosan 273 fogva tartottat ismert el, terrorizmussal, államcsínyekkel és köztörvényes bűncselekményekkel vádolva őket.³⁷

---

³⁴ Foreign Travel Advice – Nicaragua.

<https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/nicaragua/safety-and-security>; letöltés: 2018.12.06.

³⁵ Nicaragua: Los autoridades intensifican la represión y cometen graves violaciones de derechos humanos durante la 'Operación Limpieza'.

https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/nicaragua-las-autoridades-intensifican-la-represion-y-cometen-graves-violaciones-de-derechos-human/?utm_source=TWITTER&utm_medium=social&utm_content=News-Amnesty--Nicaragua-20181018-1836781001-TWITTER&utm_term=Freedom+of+Expression&utm_campaign=Awareness_education; letöltés: 2018.12.08.

³⁶ Human Rights Violations and Abuses in Nicaragua. 18 April – 18 August 2018. p. 8.

https://www.ohchr.org/Documents/Countries/NI/HumanRightsViolationsNicaraguaApr_Aug2018_EN.pdf; letöltés: 2018.12.06.

³⁷ Political Prisoners in Nicaragua Reaching 610 and Rising.

<https://confidencial.com.ni/political-prisoners-in-nicaragua-reaches-610-and-rising/>; letöltés: 2018.12.07.

Az Amerikai Egyesült Államok által képviselt biztonsági értékelés

A térségben több szempontból is érdekelt ország Külügyminisztériumának konzuli igazgatósága a nicaraguai biztonsági helyzetre vonatkozó figyelmeztetést 2018 szeptemberében emelte meg a négyfokozatú skálán hármásra („*Reconsider travel*”).³⁸ Bár a figyelmeztetés elsősorban saját állampolgárainak szól, a biztonsági helyzet leírása minden érdekelt számára releváns és precíz információkat tartalmaz. Az értékelés szerint „*a Nicaragua egész területén fegyveres és erőszakosan fellépő, egyenruhás rendőrök vagy rendőri hatóságként eljáró polgári lakosság („parapolice”) olyan embereket céloz meg, akik minden bizonnyal ellenzik Ortega elnök kormányzását.*” Ezek a rendfenntartó erők gyakran arcukat eltakarva, olykor százfős csoportokban mozognak, és jelöletlen (tehát azonosíthatatlan) járműveket használnak.³⁹ Hivatalos jelentések szerint a kormány és a hozzá köthető fegyveres csoportok a következő visszaéléseket követték el a zavargások ideje alatt:

- kormányellenes tüntetők önkényes fogva tartása;
- kínzás és emberek eltüntetése;
- ellenzéki személyek szisztematikus célba vétele, beleértve a papság tagjait is;
- bizonyos személyek országból történő kiutazásának megakadályozása;
- magántulajdonban lévő föld elkobzása;
- magánhasználatban lévő telefonok és számítógépek önkényes átkutatása kormányellenes tartalomra való hivatkozással;
- egyes személyek önkényes fogva tartása terrorizmus, pénzmosás és szervezett bűnözés koholt vádjaival.

A tüntetések országszerte széles körben terjedtek el, és lényegében mindennaposaknak tekinthetők. A kormányzati erők, az egyenruhás rendőrség és a félkatonai csoportok több alkalommal támadtak meg békésen tüntetőket, ami sokak halálát, sebesülését okozta. A zavargások kísérőjelenségeként gyakran ütötte fel fejét a zaklatás, a vandalizmus és a gyújtogatás. A főváros és más nagyvárosok köré kihelyezett útakadályok korlátozzák az élelmiszerek és az üzemanyagok elérhetőségét. Emellett az állami kórházak munkaerőhiánnyal küzdenek, és egyes beszámolók szerint a kormányellenes tüntetések sebesültjeinek kezelését akár meg is tagadhatják. Megint más források szerint a mentősök nem válaszolnak a leadott vész hívásokra, illetve nem kaptak hozzáférési mandátumot olyan területekhez, ahol sürgősségi ellátásra volna igény. Az Amerikai Egyesült Államok konzuli szolgálatának értékelése szerint az erőszakos bűncselekmények, például a szexuális zaklatás és a fegyveres rablás is gyakori az országban.

---

³⁸ Nicaragua Travel Advisory.
<https://travel.state.gov/content/travel/en/traveladvisories/traveladvisories/nicaragua-travel-advisory.html>;
letöltés: 2018.12.07.

³⁹ Uo.

Az ENSZ értékelése

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztossága (OHCHR)⁴⁰ négy hónapon keresztül (2018. április–augusztus) figyelte meg regionális képviselőtől és egy különbizottságon keresztül az emberi jogok helyzetének alakulását az országban – ami szoros összefüggésben áll a biztonsági helyzettel.⁴¹

Az OHCHR a kormányellenes tüntetésekkel összefüggésben a következőket dokumentálta: rendőri erőszak aránytalan felhasználása (ami esetenként halálos kimenetelű is volt), emberrablás (nem feltétlenül a szó hétköznapi, anyagi motivációt feltételező értelmében), az orvosi ellátáshoz való hozzáférés akadályozása, önkényes vagy illegális fogva tartás, kínzás és szexuális erőszak.⁴² A jelentés nyilvánosságra hozatalát követően a tüntetések száma csökkent.

2018 szeptemberében az ENSZ Biztonsági Tanácsa – az Amerikai Egyesült Államok kezdeményezésére – külön ülést tartott a nicaraguai biztonsági helyzet romlásának apropóján. Az ülés alatt Nikki Haley, akkori amerikai ENSZ-nagykövet párhuzamot vont a nicaraguai menekülthullám és a több millió kivándorolt szír között, mondván, hogy ez egyrészt túlterheli a szomszédos államokat, másrészt pedig feszültséget okoz a régióban.⁴³ A nagykövet asszony arra ösztönözte a testület tagjait, hogy a BT ne legyen a továbbiakban passzív megfigyelője annak, amikor egy ország egyre inkább válik egy „korrupt, diktatórikus és bukott állammá”.⁴⁴ Ezzel szemben Vaszilij Nyebenzja orosz nagykövet – mint ahogy az várható volt – arra való hivatkozással ellenezte a BT beavatkozását, hogy ez nem csupán az ország szuverenitását sértené, hanem (indokolatlan) engedményt jelentene a kormányellenes erőknél. Az ülésen jelen lévő nicaraguai külügyminiszter, Denis Moncada Colindres is élén bírálta egy esetleges beavatkozást országának belügyeibe, mondván, ez ellentétben állna mind az ENSZ Alapokmányában foglaltakkal, mind pedig a nemzetközi joggal.⁴⁵

Gazdasági hatásai

Egy, a csatorna hatékonyságát vizsgáló előzetes tanulmány szerint a Nicaragua-csatorna óriási kereskedelmi potenciált mutat, mivel a projekt a Panama-csatornához képest nagyobb hatékonyságot, kisebb költségeket biztosítana a világkereskedelmi útvonalakon. Csak egy példa: a New York és San Francisco közötti utat 800 kilométerrel – egy nappal – lerövidítené, így olcsóbb szállítási árakat eredményezne, többek között a kilométerek csökkentésével, ami nem csupán az áruk tranzitidejét csökkenti, hanem a felhasznált üzemanyag mennyiségét is. A HKND-csoport értékelése szerint általánosságban véve felértékelődne Közép-Amerika globális szerepe. A Nicaragua-csatorna építése 50 ezer új munkahelyet

---

⁴⁰ Office of the High Commission for Human Rights.

⁴¹ Human Rights Violations and Abuses in Nicaragua. 18 April – 18 August 2018. p. 8.
https://www.ohchr.org/Documents/Countries/NI/HumanRightsViolationsNicaraguaApr_Aug2018_EN.pdf;
letöltés: 2018.12.06.

⁴² Uo. p. 8.

⁴³ Security Council takes up Nicaragua crisis, with some reservations.
<https://news.un.org/en/story/2018/09/1018442>; letöltés: 2018.12.04.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo.

teremtene, és látványos GDP-növekedést eredményezne nemcsak Nicaragua, de a szomszédos Honduras és Salvador számára is.⁴⁶

A Panama-csatorna használatakor különböző díjszabás vonatkozik a különböző típusú, illetve eltérő árukat szállító hajókra. Így kevesebb áthajózási költséggel számolhat például egy ömlesztett árut szállító hajó, mint egy LNG-szállító tanker, s ismét más díj vonatkozik a konténerszállító hajókra. A vegyesáru-szállító hajók esetében egy áruval megtöltött konténer után átlagosan 99 dollár, míg egy üres konténer után 54 dollár volt az áthajózási költség 2014-ben. Az adatok nyilvánvalóvá teszik, hogy valójában rendkívül veszteséges az üres konténerekkel történő áthajózás. Az alapidíjakon túl további járulékos költségek is terhelik az átszilipelő hajó tulajdonosát. Egy 3800 db konténerrel áthaladó hajó költségei 2014-ben az alábbiak voltak:

- 321 446 USD a konténerek darabszáma miatt kiszámlázott költség;
- 11 445 USD az átkeléshez szükséges hét vontatóhajó költsége;
- 4745 USD a parti személyzet munkadíja;
- 3600 USD az átszilipelés során a kikötő által biztosított kötél és egyéb felszerelés rendelkezésre állási díja.

Az eredeti (tehát a bővítés előtti) Panama-csatorna idején regisztrált legmagasabb áthajózási díj 461 000 USD volt, míg a 2018-ban kifizetett legmagasabb összeg 1,1 millió USD volt. Ezen adatok láttán nem meglepő, hogy Panama bruttó nemzeti össztermékének 12%-át a csatorna használati díja adja.⁴⁷

A GIOC nemzetközi gazdasági hatásának egyik eredménye lehet, hogy 2030-ra a Nicaragua- és a Panama-csatornán áthaladó áruk együttes értéke meghaladhatja az 1400 milliárd USD-t. Az Amerikai Egyesült Államok keleti partvidéke, valamint Kína és a Távol-Kelet térségei közti hajózási útvonal jelentősen rövidül, így csökkennek a hajók üzemanyagköltségei is.⁴⁸

Panamát és Nicaraguát összehasonlítva szembevetve, hogy Nicaragua általánosságban véve lényegesen „olcsóbb” ország, mint Panama. Néhány példa a különbségek érzékeltetésére: Panamában az árucikkek átlagosan 13,5%-kal drágábbak, mint Nicaraguában. Az ingatlanbérleti árak 176,05%-kal (!), a helyi előállítású energiaköltség pedig közel 70%-kal magasabb, mint Nicaraguában. Nicaragua tehát általánosságban véve is olcsóbb, s ha a GIOC egyik alapcélját nézzük, azaz hogy az átbocsátott árumennyiség és a bekerülési költség közötti arány csökkenjen, akkor minden esély megvan arra, hogy a GIOC arányaiban olcsóbb közlekedési útvonal lesz, mint a Panama-csatorna.⁴⁹

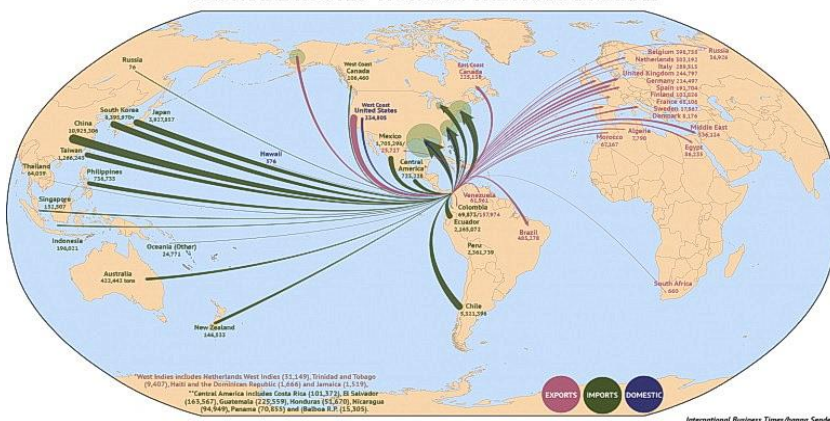
⁴⁶ HKND Group: Project Description.
http://hknd-group.com/upload/pdf/20150105/Nicaragua_Canal_Project_Description_EN.pdf;
letöltés: 2017.12.02.

⁴⁷ LEFFEL, Tim: How Much Does It Cost to Go Through the Panama Canal?
<https://www.cheapestdestinationsblog.com/2013/07/19/how-much-does-it-cost-to-go-through-the-panama-canal/>; letöltés: 2018.12.02.

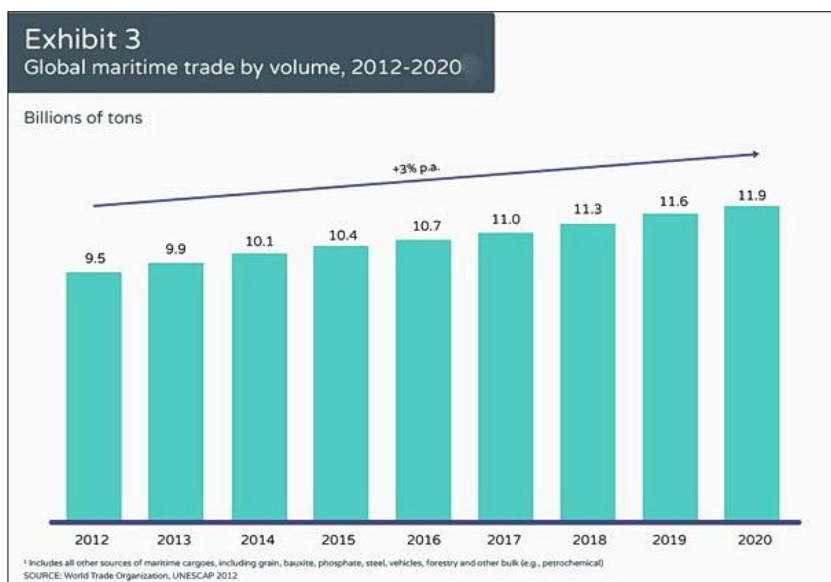
⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Cost of Living Comparison Between Nicaragua and Panama.
https://www.numbeo.com/cost-of-living/compare_countries_result.jsp?country1=Nicaragua&country2=Panama; letöltés: 2018.05.19.

U.S. TRADE ROUTED THROUGH THE PANAMA CANAL

8. ábra. Az Amerikai Egyesült Államok főbb, a Panama-csatornán át vezetó tengeri kereskedelmi útvonalai⁵⁰

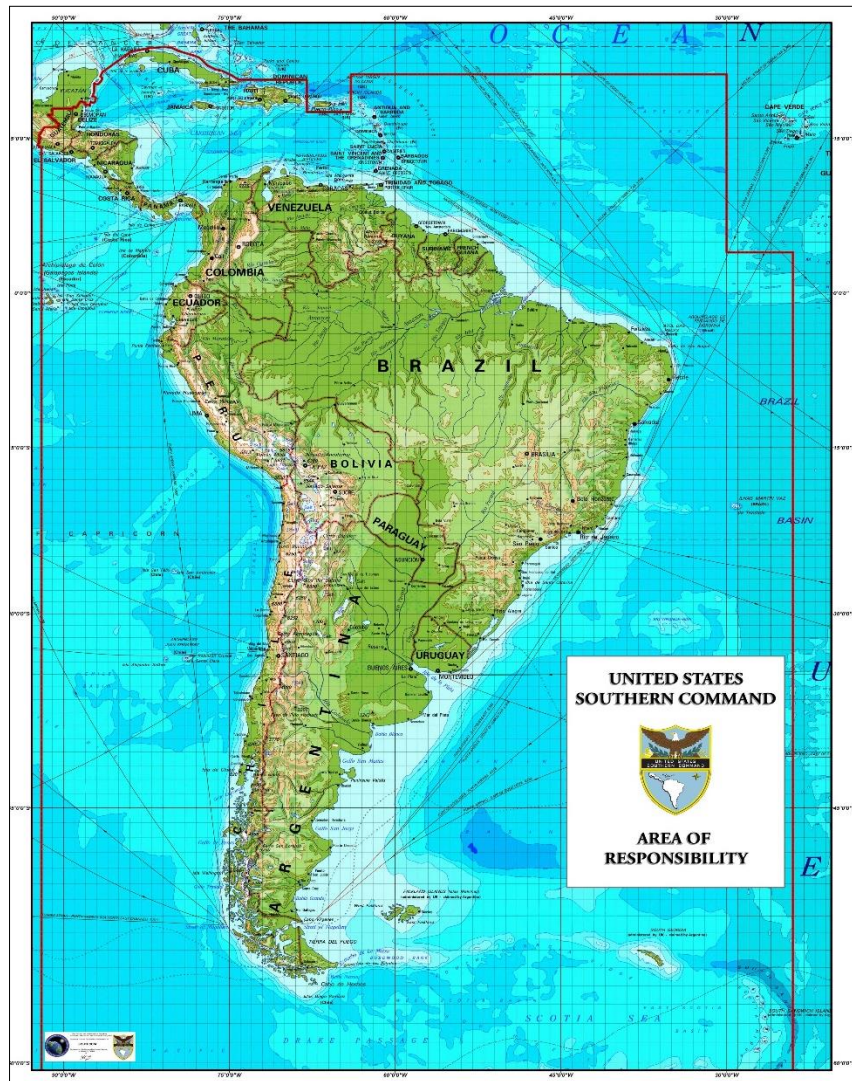

9. ábra. A globális tengeri kereskedelem volumenének változása⁵¹

⁵⁰ KENNEDY, David: The Panama Canal: mosquitoes, a soft voice and a big stick. <http://www.infometrics.co.nz/panama-canal-mosquitos-soft-voice-big-stick/>; letöltés: 2018.05.19.

⁵¹ Uo.

Lehetséges katonai-stratégiai hatások

10. ábra. Az Amerikai Egyesült Államok Déli Parancsnokság felelősségi területe⁵²

⁵² Area of Responsibility.
<https://www.southcom.mil/About/Area-of-Responsibility/>; letöltés: 2018.05.19.

A Nicaraguának juttatott külföldi pénzügyi segély 2016-ban 18,2 millió USD volt, amelyet elsősorban a független média erősítésére, a civil-társadalmi szervezetek támogatására, valamint a térség biztonsági helyzetének javítására szántak. A Kongresszus a 2016-os pénzügyi évben 10 millió USD-t folyósított Nicaragua számára. 2017-ben a Nicaraguának nyújtott amerikai fejlesztési hozzájárulás (DA – Development Assistance) összege 14,5 millió USD volt, amely csomag egyik fontos részét képezte a nemzetközi katonai képzés (IMET⁵³) keretében mintegy 300 ezer USD összegű pénzügyi támogatás. Az Amerikai Egyesült Államok az úgynevezett Közép-amerikai Regionális Biztonsági Kezdeményezés (CARSI⁵⁴) keretein belül katonai felszerelést biztosít, közös kiképzési programokat folytat és technikai támogatást nyújt a nicaraguai rendőri erőknek, továbbá általános biztonsági kérdésekben és a kábítószer-kereskedelem ellen folytatott küzdelemben is együttműködik Nicaraguával.⁵⁵

Az Amerikai Egyesült Államok tehát már most kézzelfogható pénzügyi-katonai támogatást nyújt Nicaraguának, amelynek mértéke valószínűleg jelentősen csökkenne a GIOC-projekt megvalósulása esetén. Valószínű az is, hogy a térség stratégiai egyensúlyának módosulása kapcsán Washingtonnak elemeiben kellene módosítania a térség ellenőrzéséért felelős Déli Parancsnokság (US Southern Command) szervezetét, és ezen belül kiemelten a Hondurasban állomásozó erőinek létszámát és összetételét. A jelenlétnövelés további pénzügyi terheket róna az amerikai adminisztrációra.

A GIOC-PROJEKT MEGVALÓSÍTÁSÁT KÍSÉRŐ ANOMÁLIÁK – POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI VETÜLETEK

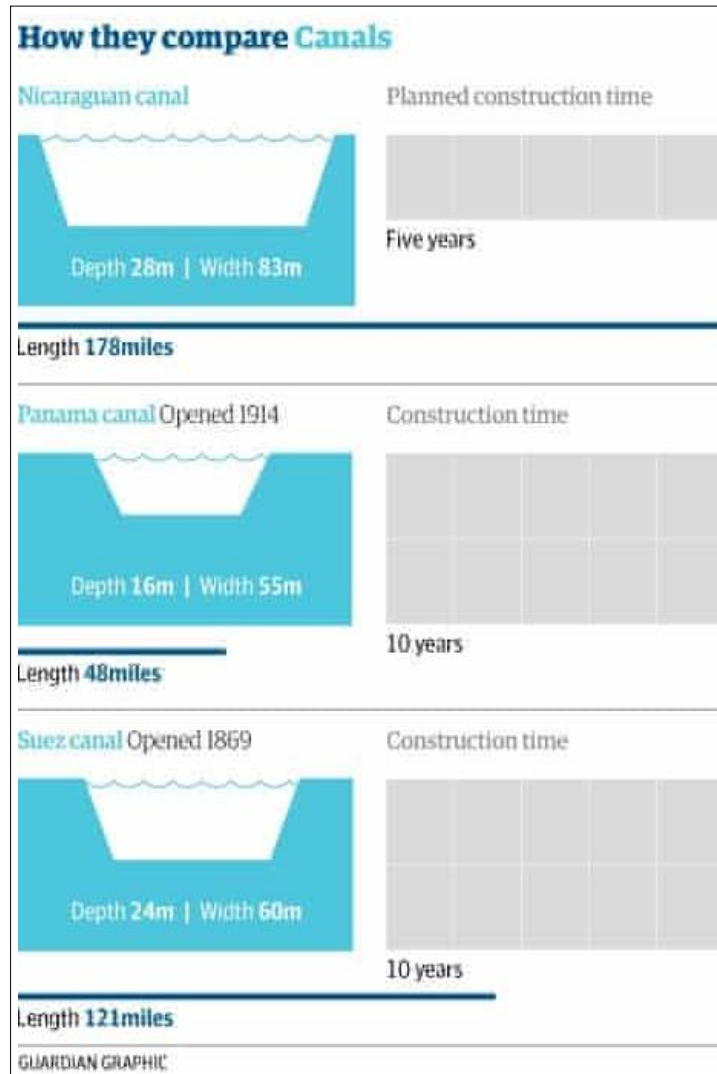
A korábban már tárgyalt hátráltató tényezőkön túl az esetlegesen beinduló projekt hatásainak elemzéséhez a gazdasági és a környezeti hatások egymáshoz viszonyított arányát kell majd vizsgálni úgy, hogy valamennyi esetben össze kell vetni a globális kereskedelmi igények változásának tükrében a GIOC és a Panama-csatorna által nyújtott lehetőségeket is. A projektben érintett országok saját gazdaságuk fellendítésére fektetik a hangsúlyt. Komoly kihívás, hogy mindezt a környezetvédelmi szempontok lehető legszélesebb körű szem előtt tartásával kell tenniük.

Ennek tükrében tovább növekedhet a hajózás, illetve a tengeri kereskedelem – mint a relatíve legkevésbé károsanyag-kibocsátó szállítási mód – szerepe, és így növekszik majd a kereskedelmi hajók és kiszolgáló egységeik méretnövekedése iránti igény is. A tengeri forgalomra gyakorolt hatása tekintetében mind a GIOC, mind pedig a Panama-csatorna üzemeltetői számára kötelező érvényű lesz a káros környezetvédelmi hatások minimalizálása. Ilyen célú rendszabályok lehetnek, hogy meghatározott mértékben szankcionálják majd a csatornákon áthaladó hajók széndioxid-kibocsátásának mértékét. Ez a most, illetve a közeljövőben épülő, legújabb post-Panamax úszógégek építésekor már számottevő szempont lehet.

⁵³ International Military Education and Training.

⁵⁴ Central America Regional Security Initiative.

⁵⁵ TAFT-MORALES, Maureen: Nicaragua: In Brief.
<https://fas.org/sgp/crs/row/R44560.pdf>; letöltés: 2018.05.19.

11. ábra. A Szezi-, a Panama- és a Nicaragua-csatorna megépítésének idődiagramja⁵⁶

⁵⁶ WATTS, Jonathan: Land of opportunity – and fear – along route of Nicaragua’s giant new canal. <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/20/-sp-nicaragua-canal-land-opportunity-fear-route>; letöltés: 2018.09.15.

Értékelésem szerint egy másik, érdekes megközelítés lehet, ha a GIOC-projekt kiépítésekor egyfajta „hajóspecializáció” megközelítést alkalmaznak. Ez azt jelentheti, hogy a hajózási folyosót és annak kiszolgáló egységeit úgy építik ki, hogy csak egy-két speciális úszóegység típus (pl. környezetvédelmi szempontból az eddigieknél jelentősen kisebb károsanyag-kibocsátási rátával épített, az eddigieknél nagyobb méretű post-Panamax konténerszállító- és tankerhajók) áteresztésére fektetnék a hangsúlyt. Ezzel a megoldással jelentősen csökkenthetnék az áthajózás időtartamát és az áthajózott árumennyiségnek a költséghez viszonyított arányszámát.

A GIOC-projekt kiépítésének ezen megközelítése lehetővé tenné, hogy a Nicaragua-csatorna bizonyos szempontok szerint a Panama-csatornával párhuzamosan funkcionáljon, nem zárva ki azt a térségben folyó tengeri kereskedelemben való további szerepvállalásból. Ez mind gazdasági, mind pedig biztonsági-stratégiai szempontból megnyugtató, elfogadható lehetne elsősorban az Amerikai Egyesült Államok és annak katonai-stratégiai partnerei számára.

A kezdeményezést számos ellentmondás és nehezítő tényező kíséri, így mindenekelőtt az, hogy a nicaraguai kormány egy – valójában – ismeretlen kínai magáncéget bízott meg a csatorna kivitelezésével és működtetésével, ami már önmagában is a kínai kormány szerepét és érdekelttségét valószínűsíti. A projekt komplexitására való tekintettel a csatorna kiépítése ettől függetlenül is számos jogi és környezetvédelmi kérdést is felvet, úgymint a földművesek és az őslakosok jogai, akinek földjein keresztül halad a csatorna, illetve a kivitelezés okozta természeti károk orvosolhatósága. Ezekon túl több közép-amerikai ország is inkább egy – számukra nem kívánatos – térségbeli nicaraguai terjeszkedésnek tekinti a csatorna kiépítését.

A GIOC-projekt 2016 óta megtorpanni látszik. Találgatások szerint a HKND-csoport tulajdonosát jelentős gazdasági kudarc érte – az említett évben állítólag elveszítette 10 milliárd dolláros vagyonának 80%-át.⁵⁷ Az újabb alternatív útvonalak felvázolásával tovább csökkent a csatorna nemzetközi jelentősége és versenyképessége. Ilyen lehetséges útvonalak a Kolumbián átvezető (a csendes-óceáni térséget az Atlanti-óceánnal összekötő vasútvonal az ország északi partján), az ecuadori útvonal (autópályák, vasút és a belvízi útszakasz Ecuador csendes-óceáni kikötőjétől Brazília atlanti-óceáni kikötőjéig, ami a Csendes-óceánt kötné össze a Karib-térséggel az Amazonason keresztül).⁵⁸

---

⁵⁷ DALEY, Suzanne: Lost in Nicaragua, a Chinese Tycoon's Canal Project. <https://www.nytimes.com/2016/04/04/world/americas/nicaragua-canal-chinese-tycoon.html>; letöltés: 2018.09.15.

⁵⁸ MÁRQUEZ DOMÍNGUEZ, Juan Antonio – DÍAZ-DIEGO, José: The Nicaragua Interoceanic Grand Canal in the Central American Regional Development Context: Considerations for the Debate. *Investigaciones Geográficas*, 2016, 66. pp. 27–41. doi:10.14198/INGEO2016.66.02. <http://www.cervantesvirtual.com/downloadPdf/the-nicaragua-interoceanic-grand-canal-in-the-central-american-regional-development-context-considerations-for-the-debate-780458/>; letöltés: 2018.02.10.

A Közép-Amerikán áthaladó lehetséges új kereskedelmi útvonalaknak egy közös nevezőjük van: Kína jelenléte. Az ország nemzetközi terjeszkedésének egyik leghangsúlyosabb területe a gazdaság: az ázsiai ország óriási tőketartalékokkal rendelkezik, ami a külső adósság hitelezésére, illetve a nagy infrastrukturális beruházások finanszírozására is alkalmas lehet, ezzel növelve az ország globális jelenlétét. Az európai, a globális kereskedelmi és gazdasági trendeket figyelő és elemző European Laboratory of Political Anticipation nevű agytröszt egyik tanulmányában a kínai (globális gazdasági) stratégiát a következőképpen jellemezte: „miközben a sakk, a tipikus nyugati hódító játék, ösztönzi a közvetlen konfrontációt, keleti megfelelője – a go – inkább az ellenség megfojtását elősegítő stratégiákat alkalmaz. Ezt a stratégiát Kína globálisan alkalmazza, különösen Latin-Amerikában: masszív beruházások után diplomáciai támogatást, végül geostratégiai támogatást gyűjt.”⁵⁹

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy egy a GIOC-projekt méretű óceánközi csatorna kiépítésére csak egy nagy gazdasági és technológiai erőt képviselő kivitelező képes. A Nicaragua-csatorna megépítése becslések szerint legalább tíz évet vesz majd igénybe, és ennek legfontosabb komponense a robusztus anyagforrás-szükséglet. A finanszírozást – a legutóbbi információk szerint – egy brazil, dél-koreai, japán és orosz tulajdonban lévő konzorcium biztosíthatná a nicaraguai kormánnyal együttműködésben. A különböző építési szakaszok és végül a csatorna megépítése, működtetése és karbantartása a várakozások szerint több ezer munkahelyet teremthet, ami jelentősen növelheti Nicaragua GDP-jét.⁶⁰ (Már önmagában az új csatornához szükséges munkaerőigény is megduplázza Nicaragua jelenlegi GDP-jét). Viszont tekintettel a csatorna kiépítésével járó jelentős – és valahol visszafordíthatatlan – ökológiai beavatkozásra, a beruházás minden valószínűség szerint számottevően befolyásolja majd a térség turisztikai vonzerejét, ami az állam számára egyenlő lesz egy fontos bevételi forrás csökkenésével.⁶¹

A projekt aktuális állása szerint a pénzügyi nehézségeket követően Wang 2018 áprilisában végül bezárta a HKND-csoport irodáját Kínában, ám ennek ellenére a nicaraguai kormány jelezte, hogy a 2013-ban hatályba lépett 840. sz. földjogi kisajátítási törvény alapján folytatódik a már megkezdett alprojektek megvalósítása (szabadkereskedelmi övezetek fejlesztése, olajcsővezetékek kiépítése stb.).⁶²

---

⁵⁹ ZIBECHI, Raúl: Geopolítica de los canales.

<https://confidencial.com.ni/archivos/articulo/11706/geopolitica-de-los-canales>; letöltés: 2018.05.19.

⁶⁰ MÁRQUEZ DOMÍNGUEZ, Juan Antonio – DÍAZ-DIEGO, José: The Nicaragua Inter-oceanic Grand Canal in the Central American Regional Development Context: Considerations for the Debate. *Investigaciones Geográficas*, 2016, 66. pp. 27–41. doi:10.14198/INGEO2016.66.02.

<http://www.cervantesvirtual.com/downloadPdf/the-nicaragua-interoceanic-grand-canal-in-the-central-american-regional-development-context-considerations-for-the-debate-780458/>; letöltés: 2018.02.10.

⁶¹ SÁNTHA Hanga: A nicaraguai csatorna; Nicaragua aktuális biztonsági helyzete; Az USA politikai álláspontja a Nicaragua-csatorna projekttel kapcsolatban – elemzések.

⁶² RAMÍREZ, Franciska: Inter-oceanic Grand Canal project, Nicaragua.

<https://ejatlas.org/conflict/gran-canal-nicaraguas-project>; letöltés: 2017.12.02.

ÖSSZEGZÉS

A téma érdekességét számomra az adta, hogy a GIOC-projekt aktuális megtorpanásától függetlenül úgy vélem, nem véletlen, hogy a csatorna megvalósításának ötlete immár több száz éve foglalkoztatja a szakértőket. A témakörrel kapcsolatban rendkívül korlátozottan elérhető olyan forrás, amely a GIOC-projekt aktuális helyzetéről naprakész információkat hordozna, ezért munkámhoz alapvetően a külföldi nyílt médiában megjelenő cikkeket és témaköri elemzéseket tudtam felhasználni. Magyar nyelvű szakirodalmat nem találtam, elemzés e témában – ismereteim szerint – még nem készült, viszont Sántha Hanga, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának doktorandusza volt olyan kedves, hogy az általa készített háttéranyagokat munkámhoz rendelkezésre bocsátotta.

Korábbi szakmai tapasztalataim egyértelműen azt bizonyítják, hogy egy adott politikai és biztonsági környezetben az akkor még utópisztikusnak tűnő elképzelés alig néhány éven belül megkerülhetetlen realitássá válhat. Ilyenek voltak a Magyar Honvédség nemzetközi békeművelési szerepvállalásai kezdetén, 1995-től az MH Magyar Műszaki Kontingens munkacsoportjai esetében, majd 1999-ben az MH Őr- és Biztosító Zászlóalj esetében a Goles-hegyen települt erők védelme kapcsán a saját magyar felelősségi körzet (AOR⁶³) kihívásai, amely témakör aztán 2006-ban a Magyar Honvédség afganisztáni szerepvállalása során megkerülhetlenné vált. A saját AOR felderítő-hírszerző támogatásának biztosítása érdekében – először a művelési területen – jött létre az egységes vagy integrált felderítő/hírszerző rendszer, amelynek hazai, nyilvánvalóan szélesebb spektrumú megfelelőjét ma a Magyar Honvédség katonai egységes felderítőrendszerének nevezzük. Ezt kevesen gondolták 1995-ben...

A globalizáció elkerülhetetlen hatásai szintén azt mutatják, hogy szükség van egy az eddigieknél kisebb környezetszennyezéssel megvalósuló, hatékonyabb, kisebb tömeg és szállítási költség arányú, Ázsiát az észak-amerikai kontinens keleti partjával összekötő tengeri kereskedelmi útvonal kiépítésére. A Nicaragua-csatorna fentiekben vázolt stratégiai megközelítéssel történő kiépítése – vagyis hogy a GIOC elsősorban a nemzetközi egyezményekben szabályozott környezetvédelmi előírásoknak megfelelő hajók számára a Panama-csatorna nagyobb méretű, modernebb „kiegészítő útvonalaként” funkcionáljon – a közép-amerikai térség érintett országainak GDP-növekedése, valamint a munkaerőpiac bővülése miatt egyfajta belpolitikai biztonsági stabilizáló hatással bírna. Nyilvánvaló, hogy a projekt megvalósításában érintett országokkal politikai-gazdasági és kereskedelmi együttműködésben álló országok – még akkor is, ha hivatalosan nem Kína, hanem egy „hong-kongi konzorcium” áll a terv mögött –, így Magyarország is komolyan profitálhatna annak létrejöttéből.

Jelenleg nehéz volna megjósolni, hogy a GIOC-projekt megvalósul-e vagy sem.

---

⁶³ Area of Responsibility.

Értékelésem szerint az egyik opció, hogy a Trump elnök nevével fémjelzett amerikai adminisztráció a Nicaraguával jelenleg is folyó bilaterális együttműködés, a térség biztonsági instabilitása, valamint a környezetvédelmi tényezők mentén érvelve igyekszik megakadályozni, lassítani a projekt beindulását. Ez természetesen nem akadályozza annak, hogy a háttérben kétoldalú és/vagy multilaterális tárgyalások mentén egyeztetések kezdődjenek, amelyek során a felek – a megkerülhetetlen globalizációs tendenciák miatt – kompromisszumos megoldást keresnek. Ilyen lehet a GIOC és a Panama-csatorna együttes működtetése úgy, hogy a GIOC a Panamax-nál nagyobb, környezetvédelmi szempontból modernebb, ám lassabb, de a szállított mennyiség és bekerülési költség arányában olcsóbb egységek közlekedését biztosítja, míg a Panama-csatorna privilégiuma lesz a legkisebbektől a Panamax-méretig terjedő úszóegységek átbocsátása.

A másik lehetőség, hogy szembenézzünk a megkerülhetetlen gazdasági globalizáció jellemzőivel. Ezek közül a növekedési kényszer erősödését, a világ összekapcsoltságát, valamint a gazdasági hatalom a demokratikusan ellenőrzött szférán kívüli koncentrációját említeném mint a GIOC lehetséges megvalósulása szempontjából legfontosabbakat. A nemzetközi kereskedelem és a pénzügyi tevékenységek a nemzetek feletti globális szinten működnek, így ennek következményeként e tevékenységek hatása is globális méretűvé válik (pl. pénzügyi válságok, környezetszennyezés).⁶⁴

A gazdasági globalizáció fő haszonélvezői a nemzetek feletti vállalatok vezetői, és ebben a tekintetben ilyen szereplő lehet a HKND-csoport is. A GIOC-projekt beindulásának lendületet adhat például a Nemzetközi Pénzügyi Társaság (IFC⁶⁵) által nyújtott pénzügyi injekció. Az IFC a Világbank-csoport magánszféra felé kinyújtott keze, ám nem egy alkalommal érte az a kritika, hogy környezetvédelmi szempontból problémás tevékenységeket (pl. Yanacoba aranybánya Latin-Amerikában, Sarshatali szénbánya Nyugat-Bengáliában) támogatott.

Markáns példa erre a Csád–Kamerun kőolajvezetékkel kapcsolatos beruházási terv támogatása. A kőolajvezeték jelentős tiltakozást váltott ki a társadalmi szervezetek körében. Ehhez a beruházáshoz az IFC 250 millió dollárt adott egy, az ExxonMobil vezette konzorciumnak. A tervek szerint Csádból a Guineai-öböl felé épül egy 650 km hosszú kőolajvezeték, amely a kameruni parti esőerdőkön és fontos folyórendszereken vezetne keresztül. A környezetvédő szervezetek az erdőirtás, folyószennyezés miatt aggódnak. A Világbank is elismeri, hogy a beruházás a térségben az olajipari fejlesztések erősödéséhez, valamint az üvegház hatású gázok hosszú távú felhalmozódásához vezet, az egész bolygó környezeti állapotát veszélyeztetve. A Transparency International szerint az elmúlt években Kamerun volt a világ legkorruptabb országa. Szintén jelentős gondok vannak az emberi jogokkal is a térségben.⁶⁶

---

⁶⁴ FIDRICH Róbert: Globalizáció és környezet.
<https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm>; letöltés: 2018.12.02.

⁶⁵ International Financial Corporation.

⁶⁶ FIDRICH Róbert: Globalizáció és környezet.
<https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm>; letöltés: 2018.12.02.

Mindez arra enged következtetni, hogy előfordulhat olyan scenárió is, amelyben a gazdasági globalizáció által generált érvek részlegesen felülírják a környezetvédelem és az emberi jogok tiszteletben tartásának értékeit, és egy „stratégiailag fontosabb” (pl. Nicaragua gazdasági fejlődésének előmozdítása, illetve a térség biztonsági helyzetének javítása) érdekében a régió és a projekt meghatározó szereplői kompromisszumot kötve zöld utat adnak a GIOC-projekt megvalósításának.

A magyar kormány „keleti nyitás” stratégiájának egyik – katonadiplomáciai feladataim során Afganisztánban és Pakisztánban személyesen szerzett – tapasztalata volt, hogy a gazdasági együttműködési lépéseket azokkal az országokkal lehetett dinamikusabban, eredményesebben fejleszteni, amelyekkel a kétoldalú együttműködés csírái már korábban megfogantak. Ennek tükrében pedig úgy vélem, érdemes továbbra is figyelemmel követni a Nicaragua-csatorna projekt további alakulásával kapcsolatos fejleményeket, illetve megvizsgálni a kormány által meghirdetett „déli nyitás stratégia” további, Latin-Amerikát célzó bővítésének lehetőségeit, valamint lehetőségeink szerint továbbfejleszteni kétoldalú politikai, gazdasági és kereskedelmi kapcsolatainkat a GIOC-projektben esetlegesen érintett vagy szerephez jutó országokkal.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Against the Grand Interoceanic Canal Project in Nicaragua.
<https://earthfirstjournal.org/newswire/2017/08/08/against-the-grand-interoceanic-canal-project-in-nicaragua/>; letöltés: 2018.05.19.
- American Policy in Nicaragua.
<https://library.cqpress.com/cqresearcher/document.php?id=cqresrre1927011000>;
letöltés: 2018.12.08.
- ARDILA, Andrea Muñoz – REBSCHER, Angela – HACK, Jochen: An Open-Data Based Assessment of Expected Changes in Land Use and Water Availability as a Result of the Construction of the West Segment of the Nicaragua Interoceanic Canal.
<https://pdfs.semanticscholar.org/cdcb/3c2b64cbdf9972fe9fdf32647e026da4fac9.pdf>;
letöltés: 2018.09.15.
- Area of Responsibility.
<https://www.southcom.mil/About/Area-of-Responsibility/>; letöltés: 2018.05.19.
- BOUW, Eva: The combined Social and Environmental Impact of the Nicaragua Interoceanic Grand Canal.
https://www.researchgate.net/publication/317013127_The_combined_Social_and_Environmental_Impact_of_the_Nicaragua_Interoceanic_Grand_Canal; letöltés: 2017.12.02.
- BUDNIK, Vlad – CHERNYI, Sergei:
Future Development of the World Ocean Mining for the Industry.
<https://core.ac.uk/download/pdf/81979881.pdf>; letöltés: 2018.03.17.
- Canal Interoceánico de Nicaragua, ¿alternativa para el comercio de mercancías?
<https://revistadelogistica.com/actualidad/canal-interoceanico-de-nicaragua-alternativa-para-el-comercio-de-mercancias/>; letöltés: 2018.09.15.

- Canal interoceánico en Centroamérica.
https://www.centralamericadata.com/es/search?q1=content_es_le%3A%22canal+interoce%C3%A1nico%22; letöltés: 2018.09.15.
- Chinese company postpones US\$50 billion canal project in Nicaragua as chairman's personal fortune tumbles.
<https://www.scmp.com/news/world/article/1883514/chinese-company-postpones-us50-billion-canal-project-nicaragua-chairmans>; letöltés: 2018.12.06.
- COLQUHOUN, Archibald Ross: The Key of the Pacific: The Nicaragua Canal.
<https://archive.org/details/keypacificnicar02colqgoog>; letöltés: 2017.12.02.
- Cost of Living Comparison Between Nicaragua and Panama.
https://www.numbeo.com/cost-of-living/compare_countries_result.jsp?country1=Nicaragua&country2=Panama; letöltés: 2018.19.02.
- DALEY, Suzanne: Lost in Nicaragua, a Chinese Tycoon's Canal Project.
<https://www.nytimes.com/2016/04/04/world/americas/nicaragua-canal-chinese-tycoon.html>; letöltés: 2018.09.15.
- DU, Yubin: 5 things you need to know about the Nicaragua Canal.
<https://america.cgtn.com/2015/01/27/5-things-you-need-to-know-about-nicaragua-canal>; letöltés: 2018.09.15.
- Environmental and Social Impact Assessment (ESIA).
<http://hknd-group.com/portal.php?mod=view&aid=293>; letöltés: 2017.12.02.
- FIDRICH Róbert: Globalizáció és környezet.
<https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm>; letöltés: 2018.12.02.
- Foreign Travel Advice – Nicaragua.
<https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/nicaragua/safety-and-security>; letöltés: 2018.12.06.
- FOXMAN, Simone: Nicaragua still thinks it can build a better canal than Panama after 200 years of trying.
<https://qz.com/93707/nicaragua-still-thinks-it-can-build-a-better-canal-than-panama-after-200-years-of-trying/>; letöltés: 2018.12.10.
- Freedom House, 2017. Nicaragua profile.
<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/nicaragua>; letöltés: 2018.12.06.
- GHITIS, Frida: Would huge Nicaragua canal be win for China?
<http://edition.cnn.com/2014/11/24/opinion/ghitis-nicaragua-canal-project/index.html>; letöltés: 2018.12.06.
- HKND Group: Project Description.
http://hknd-group.com/upload/pdf/20150105/Nicaragua_Canal_Project_Description_EN.pdf; letöltés: 2017.12.02.
- HKND Group: Project Introduction.
<http://hknd-group.com/portal.php?mod=list&catid=36>; letöltés: 2017.12.02.
- HKND Group: Significance.
<http://hknd-group.com/portal.php?mod=list&catid=35>; letöltés: 2017.12.02.

- HOYT, Katherine: Nicaragua and the Inter-Oceanic Canal.
<http://www.nicanet.org/images/canal-powerpoint-for-delegation.pdf>;
letöltés: 2017.12.02.
- Human Rights Violations and Abuses in Nicaragua. 18 April – 18 August 2018.
https://www.ohchr.org/Documents/Countries/NI/HumanRightsViolationsNicaraguaApr_Aug2018_EN.pdf; letöltés: 2018.12.06.
- JAMRIK Levente: Elkezdtek a második Panama-csatorna építését.
http://gyartastrend.hu/muveltmernok/cikk/elkezdték_a_masodik_panama_csatorna_epiteset;
letöltés: 2018.12.08.
- KENNEDY, David: The Panama Canal: mosquitoes, a soft voice and a big stick.
<http://www.infometrics.co.nz/panama-canal-mosquitos-soft-voice-big-stick/>;
letöltés: 2018.05.19.
- LAGUNA, Francisco A. – KORNACKI, Wojciech:
The Grand Inter-oceanic Canal and the Economic Future of Nicaragua.
<https://translegalllc.wordpress.com/2015/03/06/the-grand-interoceanic-canal-and-the-economic-future-of-nicaragua/>; letöltés: 2018.03.17.
- LEFFEL, Tim: How Much Does It Cost to Go Through the Panama Canal?
<https://www.cheapestdestinationsblog.com/2013/07/19/how-much-does-it-cost-to-go-through-the-panama-canal/>; letöltés: 2018.12.02.
- Libro Blanco Sobre el Proyecto Del Gran Canal Interoceánico De Nicaragua.
<https://www.el19digital.com/app/webroot/tinymce/source/2017/00-Septiembre/Del04al10Septiembre/Martes05Septiembre/Libro%20Blanco,%20Canal%20Interoce%C3%A1nico.pdf>; letöltés: 2018.09.15.
- MÁRQUEZ DOMÍNGUEZ, Juan Antonio – DÍAZ-DIEGO, José: The Nicaragua Inter-oceanic Grand Canal in the Central American Regional Development Context: Considerations for the Debate. *Investigaciones Geográficas*, 2016, 66. pp. 27–41.
doi:10.14198/INGEO2016.66.02.
<http://www.cervantesvirtual.com/downloadPdf/the-nicaragua-interoceanic-grand-canal-in-the-central-american-regional-development-context-considerations-for-the-debate-780458/>; letöltés: 2018.02.10.
- MAYNARD, Lisa: The Nicaragua Canal. Is the Assessment in line with National Environmental Law?
<https://digital.lib.washington.edu/researchworks/bitstream/handle/1773/36309/Maynard%20-%20Capstone.pdf?sequence=1>; letöltés: 2018.12.02.
- Mediterranean Shipping Company's (MSC's) Olympic Series Ultra Large Container Ships.
<http://www.kemplon.com/mediterranean-shipping-companys-mscs-olympic-series-ultra-large-container-ships/>; letöltés: 2018.05.19.
- Nicaragua: Los autoridades intensifican la represión y cometen graves violaciones de derechos humanos durante la 'Operación Limpieza'.
https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/nicaragua-las-autoridades-intensifican-la-represion-y-cometen-graves-violaciones-de-derechos-human/?utm_source=TWITTER&utm_medium=social&utm_content=News-Amnesty--Nicaragua-20181018-1836781001-TWITTER&utm_term=Freedom+of+Expression&utm_campaign=Awareness_education; letöltés: 2018.12.08.

- Nicaragua's US\$50b rival to Panama Canal 'going ahead slowly' as funding evaporates and Chinese investor keeps low profile.
<https://www.scmp.com/news/world/americas/article/2134250/nicaraguas-us50b-rival-panama-canal-going-ahead-slowly-funding>; letöltés: 2018.12.06.
- Nicaragua Travel Advisory.
<https://travel.state.gov/content/travel/en/traveladvisories/traveladvisories/nicaragua-travel-advisory.html>; letöltés: 2018.12.07.
- OOCL HONG KONG – Container Ship.
https://www.marinetraffic.com/en/ais/details/ships/shipid:4910459/mmsi:477333500/im_o:9776171/vessel:OOCL_HONG_KONG; letöltés: 2018.12.18.
- OQUIST, Paul: The grand interoceanic canal in the economic development of Nicaragua, Central America and Latin America.
http://www.fita-mpa.org/downloads/pastevents/nicaragua/1%20Dr%20Paul%20Oquist%20GRAND%20CANAL-Belgium%20Complete%20version_11022015.pdf; letöltés: 2018.12.02.
- Panamax and New Panamax.
<http://maritime-connector.com/wiki/panamax/>; letöltés: 2018.12.10.
- Political Prisoners in Nicaragua Reaching 610 and Raising.
<https://confidencial.com.ni/political-prisoners-in-nicaragua-reaches-610-and-rising/>; letöltés: 2018.12.07.
- RAMÍREZ, Franciska: Interoceanic Grand Canal project, Nicaragua.
<https://ejatlas.org/conflict/gran-canal-nicaraguas-project>; letöltés: 2017.12.02.
- SÁNTHA Hanga: A nicaraguai csatorna; Nicaragua aktuális biztonsági helyzete; Az USA politikai álláspontja a Nicaragua-csatorna projekttel kapcsolatban – elemzések. 2018. december 2. és december 17.
- Security Council takes up Nicaragua crisis, with some reservations.
<https://news.un.org/en/story/2018/09/1018442>; letöltés: 2018.12.04.
- SERRA, Luis: Los Efectos del Canal Interoceanico en Nicaragua.
<https://www.scribd.com/document/298031455/Los-Efectos-del-Canal-Interoceanico-en-Nicaragua>; letöltés: 2017.12.02.
- Ship Sizes.
<http://maritime-connector.com/wiki/ship-sizes/>; letöltés: 2018.05.19.
- SMITH, Hedrick: U.S. Latin Force In Place if Needed, Officials Report.
<https://www.nytimes.com/1984/04/23/world/us-latin-force-in-place-if-needed-officials-report.html>; letöltés: 2018.02.10.
- TAFT-MORALES, Maureen: Nicaragua: In Brief.
<https://fas.org/spp/crs/row/R44560.pdf>; letöltés: 2018.05.19.
- TORRES NAVARRO, Fidel:
Analysis of the impact in the maritime traffics of the Nicaragua Canal.
<https://upcommons.upc.edu/handle/2117/109831>; letöltés: 2018.05.19.

- TÓTH Loretta: Rejtélyes út vágja ketté Amerikát.
https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/Rejtelyes_ut_vagja_kette_Amerikat;
letöltés: 2018.12.10.
- TSEKOV, Borislav: About Nicaragua Canal, geopolitics and „South Stream” Pipeline.
<https://www.modernpolitics.org/wp-content/uploads/analyses-nicaragua-canal.pdf>;
letöltés: 2018.05.19.
- U.S. Relations with Nicaragua.
<https://www.state.gov/u-s-relations-with-nicaragua/>; letöltés: 2018.12.08.
- WATTS, Jonathan:
Land of opportunity – and fear – along route of Nicaragua’s giant new canal.
<https://www.theguardian.com/world/2015/jan/20/-sp-nicaragua-canal-land-opportunity-fear-route>; letöltés: 2018.09.15.
- WATTS, Jonathan: Nicaragua canal: in a sleepy Pacific port, something stirs.
<https://www.theguardian.com/world/2016/nov/24/nicaragua-canal-interoceanic-preparations>; letöltés: 2018.05.19.
- WONG, Catherine: Panama established diplomatic ties with Beijing in blow to Taiwan.
<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2098038/panama-establishes-diplomatic-ties-china-blow-taiwan>; letöltés: 2018.12.06.
- ZIBECHI, Raúl: Geopolítica de los canales.
<https://confidencial.com.ni/archivos/articulo/11706/geopolitica-de-los-canales>;
letöltés: 2018.05.19.

SZALAI IMRE NB. DANDÁRTÁBORNOK
IPARI KÉMKEDÉS A 21. SZÁZADBAN

Bevezetés

A bipoláris világrend felbomlásával új biztonsági problémák kerültek előtérbe, amelyekre mind a társadalom, mind a regnáló kormányzatok és azok nemzetbiztonsági szolgálatai késve reagáltak. Az átalakulás ok-okozati összefüggésben van a globalizáció folyamataival, és ez példátlan technikai fejlődéshez vezetett a gazdaság és az ipar területén. Kétségtelen, a legnagyobb innováció az információs és kommunikációs technológia világában zajlott le, amely kihatott a gazdaság további szereplőire. A tőke transznacionalizációja, a multinacionális vállalatok térnyerése, a bankszektor nemzetközi jellege és így a pénzügyi tranzakciók sebessége követetlenné, átláthatatlanná tette a globális piacot. A nemzetbiztonsági szolgálatok kihívásai a múlt században egybeváltak az állam szuverenitásának megőrzésével, a katonai biztonság garantálásával, a társadalmi *status-quo* fenntartásával. Ehhez elengedhetetlen volt egy stabil gazdasági háttér kiépítése, amely szavatolta a szükséges anyagi erőforrásokat.

Napjainkban a biztonság dimenziói közül előtérbe került a gazdasági dimenzió. A biztonság katonai dimenziójának szerepe csökkent, ami nem jelenti azt, hogy nincs jelen. A válságkörzetek nem mentesek a fegyveres konfliktusoktól. A változások megkövetelik az elsődleges biztonsági kihívások és a gazdaságot fenyegető elemek elhárítását és a gazdasági érdekek érvényesítését.

A korábban jellemző kelet–nyugat irányú gazdasági információszerzést felváltotta a ciklusos, körkörös adatgyűjtés. A célok kibővültek, nem kizárólag a technológiai, szabadalmi ismeretek megszerzése a cél. Kulcsfontosságú az állami és a magáncégek piaci céljainak a megismerése és azok gazdasági tevékenységének a figyelése, valamint a nemzetközi piac változásainak követése abból a célból, hogy megfelelő tanácsokat tudjanak adni a politikai vezetés számára a nemzetgazdaságot érintő kérdésekben. A globalizáció mentén a gazdaság és szereplői már nem kötődnek minden szállal az államhoz, külön álló entitássá váltak, a nemzetközi politika szereplőjévé, ami jelentős biztonsági kihívást jelent a fejlett (és fejlődő) országok számára.¹

Üzleti hírszerzés kontra ipari kémkedés

Az üzleti hírszerzés és az ipari kémkedés sokáig a katonai hírszerzéshez hasonlóan titokban és *ad-hoc* módon működött, pedig a vállalati kontrolling már rendszeresen figyelte és elemezte a belső termelési adatokat és mutatókat. Először az 1960-as és 1970-es években merült fel, hogy a külső környezetből származó

---

¹ HARMADOS György: Gazdasági hírszerzés és ipari kémkedés. 1. rész. Detektor Plusz magazin, 2006/5–6. szám, pp. 45–47. www.detektor.siteset.hu/fajl.php?id=8277; letöltés: 2019.03.17.

információkat is ugyanolyan figyelem kísérje, mint a belsőket, hiszen azok ugyanúgy szerepet játszhatnak egy vállalat életében.²

Az aktuális hatalommal bíró politikai elit számára befolyásának megtartásához – a demokratikus választások megnyeréséhez – többnyire a társadalmi jólét és a tartós fejlődés fenntarthatósága szükséges. Nélkülözhetetlen az erős gazdaság és az országonként specifikus stratégiai ágazatok, illetve az azokban részt vevő szereplők, multinacionális vállalatok piacgazdasági pozícióinak a javítása, a versenytársak megelőzése.

A versenyelőny megszerzésének és a státusz megőrzésének elengedhetetlen eszköze a piac állandó monitorozása, az igények felmérése, amire külön ágazat/szakma specializálódott marketing címszó alatt. Ugyanakkor ez – egyrészt a társadalmi változások következtében marginalizálódott állami biztonsági szférából a civil szektorba vándorló szakképzett nemzetbiztonsági szakembergárda, másrészt az állam érdekeltsége a nemzetgazdaság húzóágazataiban és azok nyereséges működésében – megállíthatatlanul a korábban monopolizált és államilag irányított titkosszolgálati eszközök és módszerek megjelenéséhez vezetett az üzleti szférában.

Ez a tendencia régmúlta nyúlik vissza, már a második világháború során is megalakultak az akkor még katonai szempontból dominált hírszerző szervezetek egyes alegységeinél – például a harmadik birodalomban – a környező országokat gazdasági potenciál (elsősorban fegyvergyártó kapacitás, erőforrások, tartalékok) alapján elemző és értékelő részlegek.

Napjainkban már elengedhetetlen, hogy egy-egy mamutvállalat biztonsági részleg nélkül működjön. Feladataik széleskörűek: állományuk ex-titkosszolgálati, -biztonsági és -katonai szakemberekből áll. Őrzik a társaság titkait, informatikai adatbázisait, üzleti stratégiáját és ellenőrzik a humán erőforrásokat. Mindezzel párhuzamosan megjelentek az üzleti titkok és stratégiák megszerzésére szakosodott magánvállalkozások is, más esetben az állam és hivatásos szolgálatai avatkoznak be a nemzetgazdasági okokból releváns folyamatok rendezésébe.

Az aktuális terminológia értelmében a gazdasági hírszerzés *olyan állami hírszerző szerv által irányított tevékenység, amelynek célja a minősített/kizárólagos információk megszerzése a gazdasági előnyszerzés érdekében. Alapvető feltétel, hogy az adott gazdálkodó szervezet kifürkészése az érintett állam érdeke legyen.*³

Ezzel szemben a gyakran szinonimaként használt ipari kémkedés *olyan tevékenység, amely törvénytelen, a versenytárs végzi a konkurenciával szemben, hogy kifürkéssze annak piaci pozícióját, továbbá erősítse saját pénzügyi helyzetét, és jelentős költségmegtakarítást végezzen a megszerzett információk alapján.*⁴

---

² RUSSELL, Sharon – PRINCE, Michael J.: Environmental scanning for Social Services. Long Range Planning, Volume 25, Issue 5, October 1992. pp. 106–113.

³ DOBOKAY Gábor: Gazdasági hírszerzés, ipari kémkedés. Belügyi Szemle, 48. évfolyam 6. szám, 2000/6. szám. p. 90.

⁴ Uo.

Összegzésül az Amerikai Egyesült Államok Hírszerző Igazgatósága (DNI, a tizenhat hírszerző tevékenységet folytató szolgálatot összefogó kormányzati szervezet) terminológiáját idézem, amely szerint *a gazdasági vagy ipari kémkedés a kereskedelmi titkok és szabadalmi információk ellopását vagy egyéb, a tulajdonosa hozzájárulása nélküli megszerzését, lemásolását jelenti, akár csalás, megtévesztés, félrevezetés útján.*⁵

Aktuális trendek

Az imént definiált tevékenység legrelevánsabb, legaktívabb felülete az infokommunikációs eszközök, adatbázisok és azokon keresztül gyűjtött adatok megszerzése legális és illegális eszközökkel.

Az információs forradalom és ezzel párhuzamosan a kibertérben fellépő fenyegetések jelentőségét mutatja, hogy az Amerikai Egyesült Államok Hírszerzési Igazgatósága által megfogalmazott 2018-as „Külföldi gazdasági hírszerzés a kibertérben”⁶ című jelentésében a kihívások közt a három potenciálisan „ellenérdekelt” ország után (Kína,⁷ Oroszország és Irán) megemlíti, hogy az alapvetően szövetségi rendszerben szereplő „baráti” országok is visszaélnék az Amerikai Egyesült Államok képességeivel. Üzleti titkokat, metodikákat és érzékeny civil információkat gyűjtenek és szereznek meg az ország kárára.⁸ Nem mellékesen több esetben hozzáfértek olyan szenzitív adatokhoz, amelyek katonai titkokat érintettek és közvetlenül nemzetbiztonsági relevanciával bírtak.⁹

A PwC jelentése alapján az ipari kémkedésre utaló kibertámadások és azok közvetett hatása a gazdasági növekedésre 2018-ban csak Európában 60 milliárd euró kiesést okozott, illetve 289 ezer állást veszélyeztetett. A digitalizáció térnyerésével ez a szám növekedni fog, a veszteség 2025-re egymillió munkavállalót is érinthet.¹⁰ A gazdasági hatások hatványozottan bekövetkeznek az érzékeny információk megszerzése vagy károsodása esetén. A banki és a vállalati szektorban akár csődhöz is vezethet egy-egy célzott támadás. A kiberbűnözés világviszonylatban is hátráltatja az innovációt és a technológiai fejlődést. A cégeknek megnövekedtek a biztonsági költségei, és a többletkiadásokat az ügyfeleknek kell megfizetniük. A szabadalmi jogok illegális eltulajdonítása ráadásul hátrányosan hat az új megoldások kifejlesztésére. A kutatási-fejlesztési tevékenység rendkívül költséges. Ha egy vállalat a befektetett erőforrások töredékéért megszerezheti a kívánt eredményt

⁵ NCSC: Foreign Economic Espionage in Cyberspace Report, 2018. p. 5.
<https://www.dni.gov/files/NCSC/documents/news/20180724-economic-espionage-pub.pdf>; letöltés: 2019.04.23.

⁶ Uo.

⁷ A Kínához köthető egyik legaktívabb hackercsoport az ATP10, amelynek tagjai az FBI körzeti listáján is szerepelnek. Egy tagjuk – KeyBoy – követte el 2017-ben a PricewaterhouseCoopers (PwC) ellen szervezett adatlopást is.

⁸ NCSC: Foreign Economic Espionage in Cyberspace Report, 2018. p. 8.
<https://www.dni.gov/files/NCSC/documents/news/20180724-economic-espionage-pub.pdf>; letöltés: 2019.04.23.

⁹ Például a Boeing vagy a Lockheed Martin ellen intézett kibertámadások, üzleti információk megszerzésére irányuló törekvések közvetlenül érintik az Amerikai Egyesült Államok katonai képességeit, de fontos előnyt jelenthetnek a polgári légiközlekedésben piacvezetői pozícióra törő légitársaságnak is.

¹⁰ PwC: Study on the Scale and Impact of Industrial Espionage and Theft of Trade Secrets through Cyber.
<https://www.pwc.com/it/it/publications/docs/study-on-the-scale-and-impact.pdf>; letöltés: 2019.04.23.

annak eltulajdonításával – például egy magáncégen keresztül –, az negatív hatással lesz az innovációs támogatásokra. Ezen a téren nem számít a közös szövetségi rendszer. Lehetséges, hogy egy nemzet politikai és katonai szövetségese ugyanannak az országnak a gazdasági versenytársa is egy időben. Az ipari kémkedés a Symantec IT biztonsági cég szerint az Amerikai Egyesült Államok vállalatainak évi 250 milliárd dollár kárt okoz, más becslés szerint a kiberkémkedéssel az ország a GDP-je 0,1–0,5%-át veszíti el.¹¹

Vége annak a kornak, amikor a titkokat páncélszekrényekben őrizték, vagy az információk megszerzéséhez fel kellett bontani mások levelezését. Bizonyos értelemben ez ma is hasonlóan működik, de az eszközrendszer megváltozott. Az internet korában és a telekommunikációs rendszerek térnyerésével – okosóra, -telefon, -TV, akár okoshűtő – az üzleti, gazdasági titkok megszerzése is sokkal egyszerűbb és nehezebben követhető lett. A legfejlettebb iparágakban minden munkavállaló rendelkezik hozzáféréssel a világháléhoz. Egy kirúgott munkatárs, egy anyagi gondokkal küzdő alkalmazott szinte minden szervezetben található, a hanyag, rosszul karbantartott vagy alacsony költségvetésből kiépített infrastruktúra szintén támadási felület. A sokszor titkosszolgálati előképzettséggel bíró, vagy a nemzetbiztonsági szolgálatok/szervezetek által működtetett támadó jellegű magáncégek, csoportok, könnyen férköznek a vállalatok informatikai védelmi vonalai mögé.

Az Amerikai Egyesült Államok – veszélyeztetettsége okán – élen jár a felé irányuló ipari kémkedés elhárításában is. Ahogy anno James Comey, korábbi FBI-igazgató fogalmazott:

„Kétfajta nagy cég létezik az Egyesült Államokban: azok, amelyeket meghekkelték a kínaiak, és azok, amelyek nem tudják, hogy meghekkelték őket a kínaiak.”¹²

Kanada – mint Amerika erős szövetségese és tagja az Öt Szem rendszernek (megosztják a hírszerzési információkat) – szintén gyakori áldozata a kínai és az orosz ipari kémtevékenységnek. 2012-ben orosz diplomatákat utasítottak ki az országból, mert érintettek voltak egy kanadai tengerésztiszt intrikálásában. Kanada az Északi-sarkvidékért folyó küzdelem miatt vált célponttá, az érintett országok és vállalataik az arany-, gyémánt-, vasérc-, ólom- és urániumbányászati lehetőségekért harcolnak.¹³

Oroszország kapcsán nem csak a kódtörők jelentik a veszélyforrást. A Kaspersky Lab IT biztonsági cég antivírus- és internetbiztonsági megoldásokat kínál több millió ügyfélnek, közös platformon van a Microsoft, a Cisco és a Juniper Networks szoftvereivel, azonos kódokat futtatnak. Minden alkalommal, ha egy

---

¹¹ REID, Melanie: A Comparative Approach to Economic Espionage: Is Any Nation Effectively Dealing With This Global Threat? University of Miami Law Review, Vol. 70, No. 1, 2016. p. 5.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2934488; letöltés: 2019.04.03.

¹² COOK, James: FBI Director: China Has Hacked Every Big US Company.
<https://www.businessinsider.com/fbi-director-china-has-hacked-every-big-us-company-2014-10>;
letöltés: 2019.03.23.

¹³ REID, Melanie: A Comparative Approach to Economic Espionage: Is Any Nation Effectively Dealing With This Global Threat? University of Miami Law Review, Vol. 70, No. 1, 2016. p. 21.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2934488; letöltés: 2019.04.03.

felhasználó letölt egy applikációt, a munkaállomáson található adatokat a szoftver továbbítja a moszkvai központba. Nem meglepő módon Jevgenyij Kaszperszkij Oroszország egyik leggazdagabb embere és ex-KGB-s.¹⁴ A biztonsági szoftverének használatát több állam kormánya kitiltotta a közigazgatási rendszeréből.

A kínai „fordulat”

Jelenleg a kínaiak jelentik a legnagyobb veszélyt az ipari kémkedés és a gazdasági hírszerzés világában. Az Amerikai Egyesült Államokban folyamatban lévő perek, eljárások 50–80%-ában az elkövetők Kínához köthetők, amit a kínai hatóságok természetesen tagadnak. A szervezett információgyűjtés egyszerű szisztéma alapján működik: minden adatot összegyűjtenek minden elérhető iparágban. Kiemelt jelentőségűek a hadiipari vállalatok, illetve az energiaszektorban érdekelt cégek, de a kisebb volumenű fejlesztéseket egyaránt próbálják megszerezni és lemásolni. Három módszerrel dolgoznak, ez általános összefoglalója is az iparágban.

- feltörik a célpont számítógépes rendszereit, elsődleges céljaik a pénzügyi adatok, innovációs és szabadalmi adatok megszerzése;
- fiatal pályakezdők és üzletemberek toborzása, akik az anyacégbe épülve szerzik meg és továbbítják a szükséges kereskedelmi titkokat;
- gyártókapacitásban, beszállításban vagy nyersanyagellátásban érdekelt kínai vállalatok szerzik meg és adják tovább a megismert technológiát, *know-how*-t.

A kínai gazdasági fellendülés és az ipari kémkedés kéz a kézben jár egymással. Az információgyűjtési metodikájuk eltér a hagyományos hírszerzési eszközöktől és a célkijelöléstől. Kevés hírszerző szervezet engedheti meg magának a totális/globális adatgyűjtést és az ezzel járó elemzési-értékelési kapacitás létrehozását. A legtöbb esetben kifinomult célhoz kötött eszközöket alkalmaznak a „*big-data*” elemzések során is, míg a HUMINT kapcsán különösen fontos a véges erőforrások hatékony alkalmazása. A nyugati szolgálatokat jellemzően köti a demokratikus berendezkedésben kialakult jogszabályi háttér és az ezzel járó kontrollfunkciók. A Kínai Népköztársaság mindezzel szemben más megközelítést alkalmaz az üzleti hírszerzés területén is.

A CIA publikus jelentése alapján megállapítható, hogy az ipari kémkedést Kína új szintre emelte. Elsődlegesek a stratégiai ágazatok és a védelmi szektor kapcsán keletkezett információk, de sok esetben ezekhez tömegesen gyűjtött kevésbé releváns forrásokból jut hozzá, nem alábecsülve az OSINT-eredményeket.

A kínai metodika alkalmazza a hagyományos hírszerzési eszközöket, mégis kevés eset ismert, amikor kínai hírszerzők buknának le nyugati országokban. Ennek oka abban keresendő, hogy tömegesen alkalmaznak „kapcsolatokat”, sokszor a delikvens tudta nélkül. A kínai technológiai innovációért felelős minisztériumok és

---

¹⁴ SHACHTMAN, Noah: Russia's Top Cyber Sleuth Foils US Spies, Helps Kremlin Pals. https://www.wired.com/2012/07/ff_kaspersky/; letöltés: 2019.04.11.

Jevgenyij Kaszperszkijnek 300 millió ügyfele van, és technikusai fedték fel az Amerikai Egyesült Államok egyes kiberfegyvereit, mint a Stuxnet vagy a Flame.

NGO-k tízezzrel küldik a kínai egyetemistákat és üzletembereket nyugati cégekhez, míg másik oldalról kiváló ösztöndíjprogramokat indítanak külföldi diákoknak, kutatóknak. Gyakori módszer a terület nyugati szakértőinek meghívása egy adott, Kínában felmerült probléma megoldására, legyen az egy gyár menedzsmentjének hatékonyságnövelése vagy egy termék fejlesztése. A különböző problémákra összehívott szakértői gárda külön-külön oldja meg a feladatot, míg központilag összegezve ez egy fejlettebb (védett) technológia megoldását világítja meg.

A kínai szervezetek preferálják az etnikumoktól eltérő forrásokat (nem kínai források), de a statisztikák szerint kevés sikerrel járnak. Erős hazafias kötődés áll fenn azonban a már külföldön született diaszpórák tagjai között is, hagyományosan építenek a család és a közösség motiváló erejére.¹⁵ A Szilícium-völgy egyik kínai mérnöke szerint hazájának nem érdeke a különböző szektorokban tevékenykedő kínai szakértők hazahívása, mivel a kutatóközpontokban vagy azok közelében dolgozó munkavállalók és az általuk továbbított információk adják az anyaország technikai fejlődésének alapját.¹⁶

A kínai ipari kémkedés és üzleti hírszerzés „leleményességét” – másik oldalról nézve: gátálatlanságát – az alábbi példán keresztül szemléltetem.¹⁷

2015-ben az amazon.com¹⁸ felvásárolta az Elemental Technologies nevű *startup* céget, *videostream*-szolgáltatásainak fejlesztése céljából. A cég – szoftverei által – közreműködött olyan események közvetítésében, mint az olimpiai játékok, de segítettek a nemzetközi úrállomással folytatott kommunikációt is, és szerződésben álltak a CIA-val a drónprogram kapcsán. A kormányzati szerepvállalás sem állt távol az amazon.com-tól, felhőalapú szolgáltatások terén több fejlesztésben is részt vettek az AWS¹⁹ szakemberei. A felvásárolt Elemental cég beszállítója egy Super Micro Computer Inc. nevű vállalat volt, amely a szerverek alaplapját szállította a munkafolyamatban.

---

¹⁵ Németországban vád alá helyeztek két kínai felmenővel rendelkező személyt (egyikük alkalmazott), akik a Lanxess cég kémiai reaktorának terveit tulajdonították el és adták tovább Kínába.

WEISS, Patricia – BURGER, Ludwig: German prosecutors charge Chinese-born engineer in industrial espionage case.

<https://www.reuters.com/article/us-germany-chemicals-espionage-exclusive/exclusive-german-prosecutors-charge-chinese-born-engineer-in-industrial-espionage-case-idUSKCN1NK0UT>; letöltés: 2019.04.11.

¹⁶ HANNAS, William C. – MULVENON, James – PUGLISI, Anna B.: Chinese Industrial Espionage: Technology Acquisition and Military Modernization. Routledge, 2013. Reviewed by MUNOZ, Arturo G., Studies in Intelligence Vol 59, No. 4 (Extracts, December 2015).

<https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol-59-no-4/pdfs/Munoz-Chinese-Industrial-Espionage.pdf>; letöltés: 2019.03.23.

¹⁷ ROBERTSON, Jordan – RILEY, Michael: The Big Hack: How China Used a Tiny Chip to Infiltrate U.S. Companies.

<https://www.bloomberg.com/news/features/2018-10-04/the-big-hack-how-china-used-a-tiny-chip-to-infiltrate-america-s-top-companies>; letöltés: 2019.03.23.

¹⁸ Napjaink legnagyobb internetes kereskedelmi cége, alapítója Jezz Bezos, jelenleg a világ leggazdagabb embere.

¹⁹ AWS – Amazon Web Server – felhőalapú szolgáltatás.

A leszállított eszközöket tesztelésre Ontarióba küldték, ahol a szakemberek egy rizsszemnyi méretű mikrochipet találtak, amely nem volt feltüntetve a terveken. Az Amazon munkatársai értesítették a biztonsági szervezeteket, ugyanakkor tény, hogy az Elemental gépei a Védelmi Minisztériumban ugyanúgy megtalálhatóak voltak, mint a CIA drónprogramjában és a Haditengerészet hadihajóin. A chipet további három évig tesztelték, miközben azok egy úgynevezett *backdoor*-lehetőséget biztosítottak a gyártóknak a hálózati hozzáféréshez. A vizsgálat megállapította, hogy a „kiegészítő elemet” a cég kínai gyártói illesztették az alaplapokra.

A hardveres megközelítés ilyen mély szintű, tömeges alkalmazása példátlan a kibertámadások tekintetében. A szoftveres védelemre dollármilliárdokat költő védelmi szektor konstansan átjárható volt a kínai fejlesztők által beépített chipen keresztül. A hardveres támadásnak két tipikus fajtája van. Első esetben a gyártó és a felhasználó közötti transzferúton fertőzik meg a célzott eszközt, erre felhasználhatnak viszonteladó hálózatokat, disztribútorokat, logisztikai központokat – ezt egyes jelentések szerint gyakran alkalmazták az Amerikai Egyesült Államok nemzetbiztonsági szolgálatai is. Ritkább esetben már a gyártónál beépítik a hozzáférést biztosító kiskapukat az eszközökbe.

Az ügy kirívó eset két további szempontból is.

A méreteinél és a piaci részesedésénél fogva a gyártó több mint 30 cégnek szállított az eszközből: bankoknak, telekommunikációs cégeknek, és köztük a világ akkori legértékesebb vállalatának, az Apple Inc.-nek. Ez nem véletlen. Kínai gyártósorok állítják elő a mobiltelefonok 75, valamint az asztali számítógépek 90%-át.

Ugyanakkor a fiaskó jelentőségével ellentétben – paradox módon – kevesen ismerték el érintettségüket, a legtöbb cég nem talált sebezhetőséget a szerverparkjain. Ennek több oka lehet, például félelem az anyagi veszteségtől, a többletkiadásoktól, a bizalomvesztéstől. Különösen csendesek voltak az amerikai elhárító szolgálatok is.

A vizsgálatot folytató szakértők szerint a kínaiak hosszú távra terveztek, és minőségi, nem mennyiségi információkat céloztak meg. A hétköznapi felhasználók és ügyfelek személyes adatait nem érintette az adathalászat.

A chip működése – mint a hardveres támadások általában – illegális hozzáférhetőséget biztosított a telepítőnek. A kémeszköz több módozatát is azonosították, egyes verziók csak a legegyszerűbb pársoros kódokat futtatták, amelyek távoli hálózati helyeken keresztül további programokat tölthettek fel a kompromittált szerverre. Más chippek megkerülték a jelszavakat, adatokat loptak, illetéktelen protokollok alkalmazásával károsították a felhasználókat.

A hardveres – fizikai – támadások hátránya, hogy nyomot hagynak. A nemzetbiztonsági szolgálatok által folytatott vizsgálat – a beszállító alvállalkozásain keresztül – négy (kínai és tajvani) gyárat azonosított mint potenciális beépülési helyszínt. Az amerikai hatóságok titkosszolgálati eszközökkel figyelték a gyárat és a menedzsmentet, és több befolyásolási kísérletet is észleltek a kínai hatóságok részéről. Hol vesztegetéssel, hol fenyegetéssel bírták rá a vezető mérnököket, gyárigazgatókat az alaplapokon „szükséges” változtatásokra.

A tárgyalt esetből indult ki a ZTE és a Huawei cégek által gyártott eszközök kivitiltása is több nyugati országban. A metodika és a kivitelezés mérete magán hordozza a kínai ipari kémkedésre vonatkozó jellemzőket.

Miért nem könnyű az ipari kémkedés felfedése, büntetése?

A törvényi szabályozás általánosságban véve gyenge. A legtöbb országban nem kötelező az adatvesztés vagy súlyosabb biztonsági fiaskók jelentése, mivel ez kihathat a cég megítélésére, megbízhatóságára, így a legtöbb esetben az esemény nem kerül nyilvánosságra. Ugyanakkor a törvény adta lehetőségeket korlátozzák az országoként eltérő jogszabályi hátterek, a kiadatási és a nyomozóhatósági korlátok. Eltérőek a magántulajdonhoz és a fejlesztéshez viszonyuló társadalmi normák és kulturális jellemzők is. Az állami támogatással végrehajtott információgyűjtő tevékenység felelőseit a felbujtó ország – értelemszerűen – nem fogja „lenyomozni”, kiadni.

A következmények elévülésének, illetve az ellenlépések késésének oka az is, hogy a professzionális végrehajtás következtében – amerikai IT biztonsági szakértők szerint – átlagosan 229 nap telik el, mire felfedeznek egy támadási kísérletet. Összességében is csupán 33%-uk észleli saját ellenőrző tevékenységük alapján a támadási kísérletet.²⁰ A megelőzés és az elhárítás alappillére az oktatás és a biztonságtudatos munkavállalói magatartás ötvözete. Míg azonban a legerősebb várfal is csak annyira hatékony, mint a leggyengébb bástyája, úgy a multinacionális cégek sem mentesek a hanyag, meggondolatlan munkaerőtől vagy költséghatékony megoldásoktól. A kutatás-fejlesztés célja így napjainkban a sebezhetőségek minimalizálása és a kárrendezés optimalizálása.

Összefoglaló

A nyugati társadalmakban átalakult a biztonság értelmezése, előtérbe került a gazdasági stabilitás, a kiszámíthatóság és a versenyképesség fenntarthatósága, aminek a piacot domináló IT-szektor a mozgatórúgója. Az információáramlás felgyorsulásával és az erőforrások diverzifikációjának növekedése ellenére – paradox módon – a *high-tech* eszközök előállításának versenyében monopolizálódott a piac. Az ipari kémkedés legaktívabb területe a – *high-tech* – digitális világ, ahol a legjelentősebb résztvevők a konvencionális és az extrém eszközök használatától sem riadnak vissza. Kína gazdasági motorjának fenntartása érdekében külön szintre emelte az „üzleti hírszerzés” tevékenységét. „Soft és hard” módszerek ötvözéséből hatékony hálózatot működtet a legfejlettebb technológiák megszerzése céljából.

---

²⁰ Mandiant: M-Trends 2014 Threat Report: Beyond The Breach.
<https://www.slideshare.net/FireEyeInc/mtrends-2014-beyond-the-breach>; letöltés: 2019.04.23.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- COOK, James: FBI Director: China Has Hacked Every Big US Company. <https://www.businessinsider.com/fbi-director-china-has-hacked-every-big-us-company-2014-10>; letöltés: 2019.03.23.
- DOBOKAY Gábor: Gazdasági hírszerzés, ipari kémkedés. Belügyi Szemle, 48. évfolyam 6. szám, 2000/6. szám. pp. 89–96.
- HANNAS, William C. – MULVENON, James – PUGLISI, Anna B.: Chinese Industrial Espionage: Technology Acquisition and Military Modernization. Routledge, 2013. Reviewed by MUNOZ, Arturo G., Studies in Intelligence Vol 59, No. 4 (Extracts, December 2015). <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol-59-no-4/pdfs/Munoz-Chinese-Industrial-Espionage.pdf>; letöltés: 2019.03.23.
- HARMADOS György: Gazdasági hírszerzés és ipari kémkedés. 1. rész. Detektor Plusz magazin, 2006/5–6. szám, pp. 45–47. www.detektor.siteset.hu/fajl.php?id=8277; letöltés: 2019.03.17.
- Mandiant: M-Trends 2014 Threat Report: Beyond The Breach. <https://www.slideshare.net/FireEyeInc/mtrends-2014-beyond-the-breach>; letöltés: 2019.04.23.
- NCSC: Foreign Economic Espionage in Cyberspace Report, 2018. <https://www.dni.gov/files/NCSC/documents/news/20180724-economic-espionage-pub.pdf>; letöltés: 2019.04.23.
- PwC: Study on the Scale and Impact of Industrial Espionage and Theft of Trade Secrets through Cyber. <https://www.pwc.com/it/it/publications/docs/study-on-the-scale-and-impact.pdf>; letöltés: 2019.04.23.
- REID, Melanie: A Comparative Approach to Economic Espionage: Is Any Nation Effectively Dealing With This Global Threat? University of Miami Law Review, Vol. 70, No. 1, 2016. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2934488; letöltés: 2019.04.03.
- ROBERTSON, Jordan – RILEY, Michael: The Big Hack: How China Used a Tiny Chip to Infiltrate U.S. Companies. <https://www.bloomberg.com/news/features/2018-10-04/the-big-hack-how-china-used-a-tiny-chip-to-infiltrate-america-s-top-companies>; letöltés: 2019.03.23.
- RUSSELL, Sharon – PRINCE, Michael J.: Environmental scanning for Social Services. Long Range Planning, Volume 25, Issue 5, October 1992. pp. 106–113.
- SHACHTMAN, Noah: Russia's Top Cyber Sleuth Foils US Spies, Helps Kremlin Pals. https://www.wired.com/2012/07/ff_kaspersky/; letöltés: 2019.04.11.
- WEISS, Patricia – BURGER, Ludwig: German prosecutors charge Chinese-born engineer in industrial espionage case. <https://www.reuters.com/article/us-germany-chemicals-espionage-exclusive/exclusive-german-prosecutors-charge-chinese-born-engineer-in-industrial-espionage-case-idUSKCN1NK0UT>; letöltés: 2019.04.11.

CSURGÓ ATTILA EZREDES

**A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK SZEREPE
AZ ERŐK MEGÓVÁSA FELADATAINAK
TERVEZÉSÉBEN**

---

*„... operations usually take place in a dynamic environment
in which actors are constantly changing the political, military,
economic, social, infrastructure and information (PMESII) elements.
Therefore, the planning is a continuous process that takes place
throughout the course of an operation.”*

*„... A műveletekre általában egy olyan dinamikus környezetben kerül sor,
amelyben a szereplők folyamatosan változtatják a politikai, katonai,
gazdasági, társadalmi, infrastrukturális és információs (PKGTII) elemeket.
Ezért a tervezés egy folyamatos tevékenység,
amely a művelet teljes ideje alatt zajlik.”*

AJP-5¹

Bevezetés

Magyarország 1990. március 25-én, a Varsói Szerződés felbomlása² és az április 8-án megtartott első szabad választások előtt megkezdte a tárgyalásokat a Szovjetunióval a hazánkban állomásoztatott csapatainak a kivonásáról. Magyarország 1990 júniusában elsőként jelentette be az akkori Varsói Szerződés tagállamai közül, hogy az év végéig kilép a politikai-katonai tömbből.³ A Szovjetunió szétesésével⁴ a bipoláris nemzetközi rendszer keleti pillére omlott össze, így a porondon egyedüli szuperhatalomként az Amerikai Egyesült Államok maradt. A szuperhatalom jelzöt Gazdag professzor úr szerint *„abban az értelemben használjuk, hogy csak ez az ország rendelkezett az érdekeinek globális érvényesítéséhez szükséges katonai képességekkel, gazdasági és politikai eszközrendszerrel”*.⁵

---

¹ Allied Joint Publication AJP-5, Allied Joint Doctrine for the Planning of Operations, Edition A, Version 2. NATO Standardization Office (NSO), 2019. május. Chapter 1, 1-7.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/819762/doctrine_nato_planning_ops_ajp_5.pdf; letöltés: 2019.04.20.

² A Varsói Szerződés – hivatalosan Varsói Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási Szerződés – 1955. május 14-én alakult, nyolc ország közreműködésével. Hivatalosan 1991. július elsején szűnt meg.

Warsaw Pact. <https://www.britannica.com/event/Warsaw-Pact>; letöltés: 2019.04.19.

³ BOHLEN, Celestine: Warsaw Pact Agrees to Dissolve Its Military Alliance by March 31.

<https://www.nytimes.com/1991/02/26/world/warsaw-pact-agrees-to-dissolve-its-military-alliance-by-march-31.html>; letöltés: 2019.04.19.

⁴ 1991. december 31-én egy többéves folyamat eredményeként az addig egységes szovjet állam felbomlott és 15 független állam alakult helyette.

Collapse of the Soviet Union.

<https://www.britannica.com/event/the-collapse-of-the-Soviet-Union>; letöltés: 2019.04.19.

⁵ GAZDAG Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013. p. 16.

A szocialista tömb széthullása, a Szovjetunió felbomlása és Oroszország hanyatlása megváltoztatta a lehetséges globális konfliktusok jellegét, kialakulásuk és kezelésük mechanizmusait egyaránt. Megszűnt a nukleáris elrettentésen alapuló stabilitás, azaz a nagy kockázat, kis valószínűség elvét a kisebb kockázat, nagy valószínűség elve váltotta fel. A nukleáris elrettentés veszélyének elmúltával helyi háborúk sora tört ki számos konfliktuszónában. A kétpólusú hatalmi szembenállás megszűnésével az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) is szükségesnek vélte, hogy átértékelje a nemzetközi biztonságot veszélyeztető tényezőket, az azokra történő reagálás lehetőségeit, valamint a Szövetség helyét és szerepét a kialakult új világrendben, amely már jóval bonyolultabban jellemezhető.

Az összetett válságokat, konfliktusokat és katasztrófákat dinamikus és kiszámíthatatlan események jellemzik: politikai átmenetek, hatalmi vákuumok, erőszakos felkelések, terrorizmus, bűnözés, bizonytalanság, etnikai feszültségek és konfliktusok, állami és/vagy gazdasági összeomlás, korrupció, betegségek és jelentős társadalmi átrendeződés. A NATO útkeresése már az 1991-ben megfogalmazott stratégiai elgondolással elkezdődött, de igazán az 1999-ben Washingtonban elfogadott tervezetben⁶ teljesedett ki. A washingtoni csúcstalálkozón, a Szövetség megalakulása 50. évfordulóján elfogadott stratégiai útmutatóban jelent meg a 21. század kihívásaira adandó válaszok fogalmai között a *Force Protection* (FP), amelynek magyar megfelelője az erők megóvása.⁷

Amint arra már a fent említett stratégiai útmutató 1999-ben rámutatott, az utóbbi években a Szövetség által végrehajtott katonai műveletek tapasztalatait figyelembe véve a fegyveres küzdelem megvívása jelentős mértékben megváltozott mind formai, mind tartalmi szempontból. Több új jelenség fordult elő a katonai műveletek megvívásakor, különösen a békekikényszerítés, a békefenntartás, a békeépítés és a felkelők elleni katonai műveletek során. A tapasztalatokat elemezve megállapítható, hogy – ahogyan korábban is – jelenkorunk katonai műveletei sikeres végrehajtásának is alapját képezi a minden részletre kiterjedő tervezés. A műveleti területre jellemző különböző – politikai, katonai, gazdasági – összetevők átfogó ismerete, azok elemzése a műveleti szintű tervezés egyik meghatározó eleme. A művelettervezés újragondolásának időszerűségét a 2019-ben megjelent, teljesen megújult NATO-doktrína⁸ is jelzi. Jelen tanulmány kiemelten a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatnak (KNBSZ) a műveletek előkészítése, tervezése érdekében, a műveleti területen kialakult helyzet megismerésében és megértésében játszott szerepét vizsgálja az FP feladatainak tervezését alapvetően meghatározó kockázatelemzésen keresztül.

---

⁶ SOLANA, Javier: The Washington summit: A new NATO for the next century. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03932729908456860?journalCode=rspe20>; letöltés: 2019.04.22.

⁷ KOVÁCS Tibor – TALIÁN István: A „Force Protection” és a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége. *Felderítő Szemle*, III. évfolyam 1. szám, 2004. március. p. 94. <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2004-1.pdf>; letöltés: 2019.04.22.

⁸ Allied Joint Publication AJP-5, Allied Joint Doctrine for the Planning of Operations, Edition A, version 1. NATO Standardization Office (NSO), 2019. május.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról általában

Magyarországon a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységét elsődlegesen Magyarország Alaptörvénye szabályozza, amely alapvetően meghatározza általános feladataikat, irányításuk rendjét, illetve meghatározza, hogy a szolgálatok tevékenységének, működésének, továbbá a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait sarkalatos törvény szabályozza.⁹ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. CXXV. törvény¹⁰ 1. §-a határozza meg azon szervezeteket, amelyek összességében Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatait képezik:

- a) Információs Hivatal;
- b) Alkotmányvédelmi Hivatal;
- c) Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat;
- d) Nemzetbiztonsági Szakszolgálat;
- e) Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ.

A fenti felsorolás a 2011. évi CLXXI. törvény¹¹ a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításban foglaltakat is tartalmazza. Az 1995. évi törvény 2. §-a egyértelműen rögzíti, hogy a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kivételével az összes többi szervezet a polgári nemzetbiztonsági szervezetekhez tartozik. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat feladatainak részletes szabályozását is a fent említett 2011. évi módosítás 2. §-a tartalmazza. A módosítást alapvetően a Katonai Biztonsági Hivatal és a Katonai Felderítő Hivatal összevonása, azaz a katonai jellegű nemzetbiztonsági feladatok egységesítése indokolta.

Resperger István az általa szerkesztett „*Nemzetbiztonsági alapismeretek*” kiadvány II. fejezetében – amely szintén az ő nevéhez kötődik – kiemeli, hogy a törvényi értelmezés mellett két másik fontos dokumentum is meghatározza a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait: Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (NBS) és Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája (NKS). Az NBS fontos megállapításaként kiemeli, hogy a „*külföldre vonatkozó védett információk, amelyek a kockázatok és fenyegetések időbeni felismeréséhez és kivédéséhez, a kormányzati döntések megalapozásához szükségesek, rendelkezésre álljanak a jó döntések meghozatalához, azaz a szolgálatok biztosítsák a kormányzat részére a döntéshozatalhoz a megfelelő, pertinens (pontosan odaillő) információt.*”¹²

⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

46. cikk – A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV>; letöltés: 2019.04.19.

¹⁰ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.TV>; letöltés: 2019.04.19.

¹¹ 2011. évi CLXXI. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról.
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100171.TV>; letöltés: 2019.04.19.

¹² RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések. In: RESPERGER István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 30.
https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsagi_alapismeretek.pdf;
letöltés: 2019.04.22.

Ugyanakkor az NKS értelmezése során rámutat, hogy a „A haderő alkalmazási lehetőségeinek meghatározásakor a teljes bevetési spektrum szabályozása megtörtént, az alacsony intenzitású konfliktusoktól a magas intenzitású műveletekig. A szolgálatoknak tehát minden típusú fegyveres összeütközés információigényének biztosítására készen kell állniuk.”¹³ Tehát a szolgálatoknak támogatniuk kell a Magyar Honvédség mind a hazai környezetben, mind a szövetségi kötelezettségből adódó feladatainak ellátását. Ugyanakkor rámutat, hogy a NATO-kötelékben végrehajtásra kerülő műveletek alapvetően válságkezelő műveletek lesznek, akár jelentős távolságra Magyarországtól.¹⁴

A NBS-re hivatkozva a szerző összefoglalja az ország biztonságát érintő fenyegetéseket,¹⁵ ezáltal meghatározva azon irányokat, területeket, amelyeken a nemzetbiztonsági szolgálatoknak információgyűjtési, valamint elemző-értékelő tevékenysége meghatározó.

Összefoglalva: az NBS és az NKS meghatározza a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének irányait, míg az 1995. évi nemzetbiztonsági törvény, valamint az annak módosítására kiadott 2011. évi törvény biztosítja a szolgálatok működésének törvényi hátterét.

A biztonsági környezet

A biztonsági környezetet globálisan, alapvetően katonai megközelítésből vizsgálva úgy kell végrehajtanunk, hogy az magában foglalja mindazon jelenlegi folyamatokat, valamint a hozzájuk kapcsolódó következményeket, amelyek együttes hatása a jövőben érvényesül. A NATO ACT¹⁶ által 2017-ben készített tanulmány¹⁷ rámutat, hogy a változások egyre gyorsabbak, és azok előrejelzése egyre nehezebb. Indoklásul rámutat, hogy a 2013-as jelentéshez képest mérhetően megnövekedett a kockázata egy jelentős összecsapásnak, amelynek globális hatásai is lehetnek. Az elmúlt néhány év változásait négy pontban foglalja össze:¹⁸

1) Oroszország tevékenysége Kelet-Európában, valamint Kína határozott fellépése érdekeinek érvényesítése érdekében a Dél-kínai-tengeren. Mindkét állam esetében mind az indirekt, mind a direkt eszközök felhasználása megnőtt céljaik elérése érdekében.

2) A gyenge, illetve sikertelen államok politikája, valamint a gyenge gazdasági teljesítményük által generált hatások a radikalizálódás és a terrorizmus felerősödéséhez vezetett. Mindezek együttes hatása instabilitást okozott a NATO-országok határai mentén.

---

¹³ RESPERGER: p. 31.

¹⁴ RESPERGER: pp. 30–32.

¹⁵ RESPERGER: pp. 32–33.

¹⁶ A NATO átalakításáért és felkészítésért felelős stratégiai szintű parancsnoksága: Allied Command Transformation, Norfolk, Virginia (US).

Allied Command Transformation. <https://www.act.nato.int/>; letöltés: 2019.04.22.

¹⁷ NATO ACT: Strategic Foresight Analysis (SFA), 2017 Report.

http://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/171004_sfa_2017_report_hr.pdf;
letöltés: 2019.04.22.

¹⁸ NATO ACT: Strategic Foresight Analysis (SFA), 2017 Report. p. 12.

3) A Szíriában, Irakban, a Száhel övezetben, valamint „Afrika szarván” kialakult konfliktusok már globálisan jelentenek fenyegetést a békére és a biztonságra.

4) A tömeges migráció, amelynek egyre jelentősebbek a szociális, a gazdasági és a geopolitikai következményei.

A jelentés hangsúlyozza, hogy a biztonsági környezet a jövőben is összetett lesz, a folyamatokat továbbra is a változások jellemzik majd, ami jelentősen megnehezíti az előrelátást. A jelentés kiemeli mindazon általános folyamatokat és a kapcsolódó hatásokat, amelyek segítséget nyújtanak a Szövetségnek a jövőbeni kihívásokra történő felkészülésben. A jelenlegi folyamatok elemzése alapján a jelentés – a Szövetség felkészülése érdekében – a következő szempontokat ajánlja a döntéshozók figyelmébe:¹⁹

- a) Tevékenységi irányok beazonosítása a jövőbeni biztonsági környezet kialakítása érdekében, vagy más módon alkalmazkodni a változó világhoz.
- b) A változó biztonsági környezetnek megfelelő egyezmények és politika, valamint szervezeti felépítés kialakítása.
- c) A változásoknak megfelelő védelmi tervezés és képességfejlesztés végrehajtása.
- d) A Szövetség biztonságának jogi, etikai és humanitárius aspektusainak megértése, amelyek a következő évtizedekben potenciálisan fejlődhetnek.

A jelentés struktúrájából adódóan a bevezető részben tett ajánlásokhoz tartozó részletes elemzéseket a következő fejezetek tartalmazzák. Az első fejezet a jövő általános folyamatainak jellemzőit, valamint azok következményeinek megértését segíti az alábbi irányvonalak bemutatásával:²⁰

- A globális átmenet időszaka

Az időszak gyakorlatilag a második világháború végétől számítva folyamatosan zajlik. A jelenleg kialakult nemzetközi szervezeti és intézményi „rend” továbbra is a nemzetközi politika alapját képezi, ugyanakkor mind több feltörekvő hatalom és szervezet kérdőjelezi meg ezt a rendet. Példaként említve a BRICS-országokat²¹ vagy az ASEAN²² tömörülést.

- A gyors változás mértéke

Az exponenciálisan növekvő technológia és a számítógépesítés, valamint a mesterséges intelligencia, biotechnológia, továbbá az autonóm rendszerek fejlesztése terén elért eredmények egyrészt segítséget jelentenek, másrészt hagyományos munkahelyek eltűnését és más váratlan negatív hatások megjelenését eredményezik.

---

¹⁹ NATO ACT: Strategic Foresight Analysis (SFA), 2017 Report. p. 12.

²⁰ NATO ACT: Strategic Foresight Analysis (SFA), 2017 Report. pp. 15–19.

²¹ A betűszó öt feltörekvő gazdaság társulását takarja: Brasil, Russia, India, China, Republic of South Africa (Brazília, Oroszország, India, Kína, Dél-afrikai Köztársaság).

²² Association of Southeast Asian Nations – Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége.

A társadalmi-gazdasági folyamatok – mint például a népesség, a GDP²³ alakulása, a városiasodás, valamint az energiaforrások, az élelmiszer, a víz, a műtrágyák növekvő felhasználása – elemzése mutatja, milyen jelentős hatások érik a természeti környezetet.

- **Összetettség**

Ez az irányvonal azt a váltást hangsúlyozza ki, amely a bonyolult és összetett környezet között zajlik.

Egy bonyolult környezetben a különböző helyzetekkel rendelkező szereplőkkel való kölcsönhatás elemzése még mindig észszerű következtetéseket vonhat le a döntések támogatására. Összetett környezetben viszont túl sok interakció van, hogy megértsük az összes lehetséges eredményt, növelve a meglepetés vagy akár a kudarc kockázatát.

Az összetett környezet valószínűleg növeli az eltérést a nemzeti érdekek között, és különbségeket generál a kockázatok és a fenyegetések megítélésékor.

- **Bizonytalanság**

A fenti irányvonalakban leírt változások összessége által generált bizonytalanság szükségessé teszi a hierarchikus döntési mechanizmusok helyett a közvetlen forrásokból (az elemzőrendszer megkerülésével) származó információk alapján hozott merész és innovatív döntéseket.

- **Globalizáció**

Általános, határokon átnyúló hatását elemezve a nyugati társadalmak döntően vesztesei, míg a korábban említett tömörüléshez, illetve csoporthoz tartozó országok egyes rétegei egyértelműen nyertesei a folyamatnak. A Nyugat, különösen Európa gazdasági szilárdságának meggyengüléséhez vezethet.

- **Egymásra hatás és összekapcsolódás**

A folyamatok és irányvonalak egymásra hatása és összekapcsolódása. A technológia, különösen az internet a motorja az irányvonalak egymásra hatásának. Az összekapcsolódott folyamatok hatást gyakorolnak a politikai, a társadalmi és a gazdasági irányvonalakon keresztül a természeti környezetre is. A különböző folyamatok összekapcsolódása megsokszorozza azok hatásait, így bár a hatásukat előrejelezni nem lehet, az általuk generált kihívásokkal mindenféleképpen számolni kell a jövőben.

- **Bomlasztó változások és stratégiai megdőbbenés**

Az irányvonalak összemosódása a bizonytalansággal kiegészülve, valamint a vártnál korábban érkező, vagy egyáltalán nem várt (9/11 támadás) veszélyes esemény (pl. a globális felmelegedés nem megfelelő kezelése) nagy valószínűséggel stratégiai sokkot vált ki. Ugyanakkor a technológia rohamos fejlődése olyan nem várt másod- és harmadlagos hatásokat válthat ki, amelyek a társadalomra nézve bomlasztó hatást fejtenek ki.

---

²³ Gross Domestic Product – nemzeti össztermék.

A következő fejezetekben az irányvonalak vizsgálata történik, öt fő téma köré csoportosítva: a politika, a társadalom, a technológia, a gazdaság és erőforrások, valamint a természeti környezet elemzése történik meg.²⁴ A témakon belül jól kivehető az a folyamat, amelyet Gazdag professzor „biztonságiasítás”-ként definiál.²⁵ A politikai területen megjelenik a nem állami szereplők befolyásoló hatásának vizsgálata állami és nemzetközi ügyekben. A társadalmi téma elemzésekor megjelenik a gendernormatívák és -kapcsolatok mint vizsgált szektor. A technológiai témában a technológiai függőség elemzése különös hangsúlyt kap. A gazdaság és erőforrások témán belül a jelentés külön foglalkozik a védelmi kiadások terén jelentkező aszimmetriával.

A jövőbeni folyamatok és irányvonalak elemzése alapján az ACT 2018-ban elkészítette az FFAO-jelentést,²⁶ amely iránymutatást és segítséget ad a NATO tag- és partnerországainak ahhoz, hogyan és milyen fejlesztéseket végezzenek a korábbi jelentésben megfogalmazott kihívásokra és fenyegetésekre adandó megfelelő válasz érdekében. Az FFAO-jelentés alapvetően a stratégiai szintű döntéshozók munkájához ad iránymutatást, valamint ajánlásokat tesz a katonai/védelmi fejlesztési irányokra. Hazai viszonylatban a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderő-fejlesztési Programban megfogalmazottak biztosítják a jövő kihívásaira történő felkészülést, ami egyben a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok elemző-értékelő tevékenységének eredménye is.

A műveleti tervezés nemzetbiztonsági feladatai

A tanulmányban a hazai nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének bemutatásakor már utaltam azokra a feladatokra, amelyek a Magyar Honvédség műveleteinek támogatására irányulnak. A Magyar Honvédség szövetségi kötelezettségéből adódó feladatainak ellátása során végrehajtásra kerülő műveletek alapvetően válságkezelő műveletek, akár jelentős távolságra Magyarországtól.²⁷ A válságkezelő műveletek előkészítése és tervezése a rendelkezésre álló információk alapján és a kialakult helyzet értékelésén alapszik.

Az információt és az annak megszerzésére irányuló tevékenységet általában a hírszerzéssel kapcsoljuk össze. A hírszerzés szó jelentését *A nemzetbiztonság általános elmélete* című jegyzetben Béres János altábornagy, a KNBSZ főigazgatója így fogalmazza meg: „...a hírszerzés szó a különböző nyelveken nagyon hasonló tartalommal bír, alapvetően az információhoz, a tájékoztatáshoz, az értesüléshez, a kutatáshoz és a felvilágosításhoz köthető. Ennek alapján megállapítható, hogy a hírszerzés az információhoz kapcsolódik, annál azonban sokkal többet jelent.”²⁸

²⁴ NATO ACT: Strategic Foresight Analysis (SFA), 2017 Report. pp. 21–60.

²⁵ GAZDAG Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013. pp. 23–24.

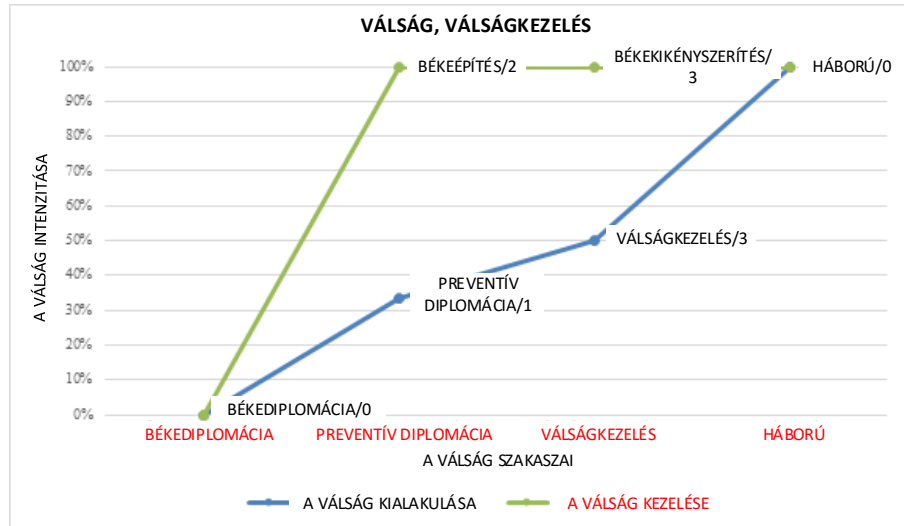
²⁶ NATO ACT: Framework for Future Alliance Operations (FFAO), 2018. https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/180514_ffao18-txt.pdf; letöltés: 2019.04.19.

²⁷ RESPERGER: p. 13.

²⁸ BÉRES János: A hírszerzés feladatrendszere. In: DOBÁK Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014. p. 117. <https://docplayer.hu/46057689-A-nemzetbiztonsag-altalanos-elmélete.html>; letöltés: 2019.04.19.

Majd rámutat, hogy az információ már azon adatok összesége, amelyek feldolgozása, elemzése megtörtént.²⁹ Tehát a műveleti szintű tervezés alapját a már feldolgozott, kiértékelt és elemzett adatok összesége, azaz a rendelkezésre álló információ biztosítja.

A válságkezelő műveletek tervezésének alapját a kialakult helyzet megértése, a válság körülményeinek elemzése jelenti. Az egyik legelfogadottabb átfogó megfogalmazás a válságra: „A válság átcsapási pont, egy államnak bármely más külső szereplővel való viszonyában a háború–béke kontinuum mentén... A válság mintegy a konfliktus tetőpontja, összesűrűsödése.”³⁰

1. ábra. Válságdiagram³¹

Az ábra jól szemlélteti, hogy nagy valószínűséggel a válság tetőpontján következhet be az eltérő érdek- és/vagy értékkülönbségek okán a katonai erő alkalmazása.³² A válságkezelés során, a katonai erő alkalmazását megelőzően az „ösztönzőket és a szankciókat”³³ összehangoltan kell alkalmazni. Resperger is rámutat, hogy a politikai, gazdasági ösztönzők alkalmazása fontos ugyan, de a katonai erő időben történő bevetése döntő lehet a válság kezelésében. A katonai erő időbeni alkalmazásához megfelelő támpontot a nemzetbiztonsági szolgálatok folyamatos elemzőtevékenysége adhat. Héjja István azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a válságreakáló műveletek *hírszerző és felderítőtámogatására*, a műveletek végrehajtásában részt vevő NATO- vagy más partnerországok kerülnek

²⁹ BÉRES: p. 119.

³⁰ ÁGH Attila: Konfliktusok, háborúk. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989. p. 114.

³¹ RESPERGER István: A válság szakaszai, intenzitása és az alkalmazott fegyverek típusai című ábrája alapján a szerző saját szerkesztése.

RESPERGER: p. 35.

³² RESPERGER: p. 35.

³³ RESPERGER: p. 37.

bevonásra.³⁴ Arra is rámutat azonban, hogy a válság kezelésébe bevonásra került országok részvétele eltérő lehet. A műveletekben való részvételükkel kapcsolatos fenyegetettség értékelése a saját országuk tekintetében szintén a nemzetbiztonsági szolgálatok feladata.³⁵

Napjaink összetett válságkezelési feladatai egy átfogó, a rendelkezésre álló információk alapján minden részletre kiterjedő tervezéssel kezdődik. A műveleti tervezés végrehajtására kiadott NATO-doktrína úgy fogalmaz, hogy a műveleti környezet megértése, részletes ismerete kritikus előfeltétele minden tervezési tevékenységnek.³⁶ A műveleti környezetben kialakult helyzet teljes körű megértése, valamint az átfogó értékelés érdekében a hagyományos katonai felderítés és információszerezés helyett a doktrína az úgynevezett PMESII-modellt³⁷ alkalmazza, ezáltal biztosítva a döntéshozók számára a minden részletre kiterjedő információkat a válság területéről és annak környezetéről. A modell egyértelműen mutatja, hogy a hat szektor külön-külön történő elemzése, majd az egyes folyamatok összevetése a válságkezelésben részt vevő országok nemzetbiztonsági szolgálatainak összehangolt tevékenységét igényli. A teljes kép kialakítása érdekében a katonai és a polgári titkosszolgálatoknak együttműködniük kell. Hazai viszonylatban példaként a migrációs válsághelyzet kezelése az iránymutató, hiszen a honvédelmi és a rendvédelmi erők mellett hazai és nemzetközi szervezetek közös munkája biztosítja a sikeres végrehajtást.

Az FP műveleti tervezése

Az FP egy olyan összhaderőnemi tevékenység, amely a hadviselés minden időszakában megjelenik. Jellegét tekintve a harc támogatása érdekében végrehajtott műveletek között találjuk, együtt olyan más funkciókkal, mint vezetés-irányítás, felderítés, tüztámogatás, civil-katonai együttműködés, harcképesség fenntartása és információs műveletek.³⁸ Fogalmát tekintve az FP a harc támogatása érdekében alkalmazott mindazon rendszabályok és eszközök összessége, amelyek csökkentik a személyek, létesítmények, felszerelések, anyagok, műveletek és tevékenységek sebezhetőségét a végrehajtás közben jelentkező fenyegetettségekkel szemben, megőrizve ezáltal a műveleti szabadságot és a hatékonyságot, evvel hozzájárulva a küldetés sikeréhez.³⁹

---

³⁴ HÉJJA István: A hadszíntér felderítő előkészítése. In: DOBÁK Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest, 2014. p. 237.

<https://docplayer.hu/46057689-A-nemzetbiztonsag-altalanos-elmlete.html>; letöltés: 2019.04.19.

³⁵ HÉJJA: p. 241.

³⁶ Allied Joint Publication AJP-5: Chapter 3, 3-3.

³⁷ Political, Military, Economic, Social, Infrastructure, Information. A modell lényege, hogy az adott válságterületre vonatkozóan megtörténik a katonai szektor mellett a politikai, a gazdasági, a társadalmi, az infrastrukturális, valamint az információs szektor elemzése is.

³⁸ Allied Joint Publication AJP-03 (C): Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations. NATO STANAG 2490, NATO Standardization Office (NSO) 2019. február. Chapter 1, 1.41.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/797323/doctrine_nato_conduct_of_ops_ajp_3.pdf; letöltés: 2019.04.20.

³⁹ Allied Joint Publication AJP- 3.14: Allied Joint Doctrine for Force Protection. NATO STANAG 2528. NATO Standardization Office (NSO) 2015. április. Chapter 1. 0102.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/454616/20150804-AJP_3_14_Force_Protection_Secured.pdf; letöltés: 2019.04.20.

Az FP fogalmát értelmezve megállapítható, hogy az a csapatok harcképessége megőrzésére irányuló olyan tevékenységek összesége, amelyek feladata, hogy ellensúlyozzák a műveleti környezetből, különösen az ellenfél tevékenységéből fakadó kihívásokat és veszélyeket. Az FP feladatainak hadműveleti szintű tervezése, a feladatok végrehajtásának folyamatos nyomon követése, a kialakított rendszabályok betartása és betartatása a harcászati szint sikerének alapja a művelet kezdeti időszakától a művelet befejezéséig, az erők teljes kivonásáig.⁴⁰

A tervezési folyamatot a kihívások és a veszélyek, azaz a fenyegetettség azonosítása általánosan a műveleti területre, valamint annak egyes részeire jellemző kockázatelemzés folyamatos végrehajtása mozgatja. Az FP-vel kapcsolatos tervek folyamatosan változhatnak a műveleti környezetben bekövetkezett változások lekövetése eredményeként. Ugyanakkor a kockázatkezeléssel kapcsolatban fontos elfogadni, hogy a műveleti parancsnoknak tisztában kell lennie azzal, hogy a feladatok végrehajtása során nem lehetséges minden kockázatot megszüntetni. A feladat tervezése során azonosítani kell a felmerülő kockázatokat, törekedni kell azok hatásainak csökkentésére a küldetés sikeres teljesítése érdekében. Ugyanakkor a kockázatok elfogadása nagyban függ a kialakult helyzetől, valamint a kitűzött célok elérésére biztosított időtől.⁴¹

Az FP-vel szemben támasztott követelmény, hogy a tervezés során kialakított rendszabályok a feladatban részt vevő erők harcképességének megőrzését szolgálják. Mindezek teljesüléséhez az alábbi elveket kell a tervezés során figyelembe venni:⁴²

1. A fenyegetés értékelése: a fenyegetések pontos mindenre kiterjedő értékelését a rendelkezésre álló felderítési adatok alapján kell végrehajtani. Lényege, hogy az elemzés lehetőséget teremtsen a parancsnok számára az erők és eszközök megfelelő elhelyezésére és a szükséges rendszabályok időbeni fogantatására. A fenyegetés körülmények értékeléséhez nemcsak a katonai forrásokból, de a rendelkezésre álló más szakszervek által gyűjtött adatokra is szükség van. Az adatok teljes ismeretében lehet a fenyegetésekre megfelelő válaszokat adni.

2. Kockázat értékelése: a feladat tervezése során azonosítani kell a felmerülő kockázatokat, és törekedni kell azok hatásainak csökkentésére a küldetés sikeres teljesítése érdekében.

3. Interoperabilitás: az FP-vel kapcsolatos feladatok tervezését úgy kell végrehajtani, hogy megőrizze az együttműködési képességet amellet, hogy figyelembe veszi a szövetségesek, koalíciós partnerek és a befogadó nemzet politikáját, doktrínáját és eljárásait az interoperabilitás biztosítása érdekében.

---

⁴⁰ AJP-3.14: Preface, 0002.

⁴¹ KOVÁCS Tibor – TALIÁN István: A „Force Protection” és a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége. Felderítő Szemle, III. évfolyam 1. szám, 2004. március. p. 97.
<http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2004-1.pdf>; letöltés: 2019.04.22.

⁴² CSURGÓ Attila: A Force Protection, az erők megóvásának alapjai. Műszaki Katonai Közlöny, XXVIII. évfolyam, 2018. 1. szám. pp. 209–217.
https://mkk.uni-nke.hu/document/mkk-uni-nke-hu/2018_1sz.pdf; letöltés: 2019.04.20.

4. Fontossági sorrend: Az FP-feladatok fontossági sorrendjét úgy kell kialakítani, hogy az biztosítsa az erők harcképességének megóvása mellett a manőverszabadság fenntartását. Az FP rendszabályait úgy kell felépíteni, hogy azok a főerőkifejtés irányát biztosítsák, figyelembe véve a politikai iránymutatást és a közvélemény folyamatosan változó álláspontját is.

5. Rugalmasság: A műveleti tervezés alapvetően a változók adaptációjára épül. Az FP rendszabályainak tervezése is ugyanezen elvekre épül. A tervezésbe épülő rugalmasság lehetőséget teremt a kialakult helyzet és a környezet adta lehetőségek figyelembevételére és kihasználására akár az alacsonyabb szintű parancsnok részére is.

Tehát az FP tervezését meghatározó elvek mindegyike a műveleti környezet teljes megismerésére, annak megértésére épül. Amint a műveleti tervezés egészének, úgy az FP tervezésének folyamatossága is a művelet végrehajtásának minden időszakában a műveleti környezet változásainak adaptációja.

Összegzés

Jelenkorunk katonai műveletei sikeres végrehajtásának alapját továbbra is a minden részletre kiterjedő tervezés képezi. A minden részletre kiterjedő tervezés alapja a műveleti területre jellemző különböző – politikai, katonai, gazdasági, társadalmi, infrastrukturális és információs – szektorok átfogó ismerete. A területek elemzéséből és értékeléséből kapott információk biztosítják a műveleti környezet megismerését, ezzel hozzájárulva a kialakult helyzet megértéséhez.

A művelettervezés újragondolásának időszerűségét a 2019-ben megjelent, teljesen megújult NATO-doktrína is jelzi. A Magyar Honvédség mind hazai, mind a szövetséges kötelezettségekből adódó műveleteinek előkészítése, tervezése során támaszkodik a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat által végzett elemző-értékelő munkára, amit a hazai migrációs válsághelyzet eredményes kezelése is bizonyít.

A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységi irányait az NBS és az NKS határozza meg, míg működésük törvényi háttérét az 1995 évi nemzetbiztonsági törvény, valamint az annak módosítására kiadott 2011. évi törvény biztosítja.

A jövő biztonsági környezete egyértelműen számos kihívást tartogat. A tanulmányban referenciaként felhasznált NATO-dokumentumok is leszögezik, hogy a biztonsági környezet összetettsége egyre több nem várt, vagy időben későbbre jelzett eseményt rejt. A tanulmány rávilágított a jelentésekben jól nyomon követhető „*biztonságiasítás*”-i folyamatokra. Ugyanakkor hazai viszonylatban a Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderő-fejlesztési Programmal Magyarország megkezdte a felkészülést a jövő kihívásainak kezelésére.

A NATO által közétett jelentések – bár a jövő műveleti környezetét vizionálják – jó alapot képeznek arra, hogy megértsük: a műveleti környezet részletes ismerete kritikus előfeltétele minden tervezési tevékenységnek. A műveleti tervezés végrehajtására kiadott NATO-doktrínában a műveleti környezet átfogó értékelése – hagyományos katonai felderítés és információszerzés – helyett a PMESII-modell alkalmazásával történik.

A modell biztosítja a válság területéről és annak környezetéről a döntéshozók számára a minden részletre kiterjedő információkat. A modell egyértelműen mutatja, hogy a hat szektor, valamint a kapcsolódó „biztonságiasított” folyamatok elemzése, illetve a folyamatok összevetése a válságkezelésben részt vevő országok nemzetbiztonsági szolgáltatainak összehangolt tevékenységére épül.

Az FP egy olyan összhaderőnemi tevékenység, amely a hadviselés minden időszakában megjelenik. Tervezésének elvei a műveleti környezet teljes megismerésére, annak megértésére épülnek. Ahogyan a műveleti tervezés egészének, úgy az FP tervezésének a folyamatossága is a művelet végrehajtásának minden időszakában a műveleti környezet változásainak adaptációja.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.TV>; letöltés: 2019.04.19.
- 2011. évi CLXXI. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról.
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100171.TV>; letöltés: 2019.04.19.
- ÁGH Attila: Konfliktusok, háborúk.
Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989.
- Allied Command Transformation.
<https://www.act.nato.int/>; letöltés: 2019.04.22.
- Allied Joint Publication AJP-3.14: Allied Joint Doctrine for Force Protection.
NATO STANAG 2528. NATO Standardization Office (NSO) 2015. április.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/454616/20150804-AJP_3_14_Force_Protection_Secured.pdf;
letöltés: 2019.04.20.
- Allied Joint Publication AJP-03 (C): Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations.
NATO STANAG 2490, NATO Standardization Office (NSO) 2019. február.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/797323/doctrine_nato_conduct_of_ops_ajp_3.pdf; letöltés: 2019.04.20.
- Allied Joint Publication AJP-5: Allied Joint Doctrine for the Planning of Operations,
Edition A, version 2. NATO Standardization Office (NSO), 2019. május.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/819762/doctrine_nato_planning_ops_ajp_5.pdf; letöltés: 2019.04.20.
- BÉRES János: A hírszerzés feladatrendszere.
In: DOBÁK Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete.
Nemzeti Közszerzési Egyetem, Budapest, 2014. pp. 117–128.
<https://docplayer.hu/46057689-A-nemzetbiztonsag-altalanos-elmelete.html>;
letöltés: 2019.04.19.

- BOHLEN, Celestine: Warsaw Pact Agrees to Dissolve Its Military Alliance by March 31. <https://www.nytimes.com/1991/02/26/world/warsaw-pact-agrees-to-dissolve-its-military-alliance-by-march-31.html>; letöltés: 2019.04.19.
- Collapse of the Soviet Union. <https://www.britannica.com/event/the-collapse-of-the-Soviet-Union>; letöltés: 2019.04.19.
- CSURGÓ Attila: A Force Protection, az erők megóvásának alapjai. Műszaki Katonai Közlöny, XXVIII. évfolyam, 2018. 1. szám. pp. 209–217. https://mkk.uni-nke.hu/document/mkk-uni-nke-hu/2018_1sz.pdf; letöltés: 2019.04.20.
- GAZDAG Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó Zrt., Budapest, 2013.
- HÉJJA István: A hadszíntér felderítő előkészítése. In: DOBÁK Imre (szerk.): A nemzetbiztonság általános elmélete. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014. pp. 237–261. <https://docplayer.hu/46057689-A-nemzetbiztonsag-altalanos-elmlete.html>; letöltés: 2019.04.19.
- KOVÁCS Tibor – TALIÁN István: „A Force Protection” és a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége. Felderítő Szemle, III. évfolyam 1. szám, 2004. március. pp. 94–105. <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2004-1.pdf>; letöltés: 2019.04.22.
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.). 46. cikk – A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV>; letöltés: 2019.04.19.
- NATO ACT: Framework for Future Alliance Operations (FFAO), 2018. https://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/180514_ffao18-txt.pdf; letöltés: 2019.04.19.
- NATO ACT: Strategic Foresight Analysis (SFA), 2017 Report. http://www.act.nato.int/images/stories/media/doclibrary/171004_sfa_2017_report_hr.pdf; letöltés: 2019.04.22.
- NATO ACT: Strategic Foresight Analysis (SFA), 2017 Report. pp. 21–60.
- RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések. In: RESPERGER István (szerk.): Nemzetbiztonsági alapismeretek. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 29–94. https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsagi_alapismeretek.pdf; letöltés: 2019.04.22.
- SOLANA, Javier: The Washington summit: A new NATO for the next century. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03932729908456860?journalCode=rspe20>; letöltés: 2019.04.22.
- Warsaw Pact. <https://www.britannica.com/event/Warsaw-Pact>; letöltés: 2019.04.19.

**OROSZORSZÁG TÚLTERHELÉSE
ÉS KIMOZDÍTÁSA AZ EGYENSÚLYBÓL –
A KÖLTEKEZÉSRE KÉNYSZERÍTÉS HATÁSÁNAK
ÉRTÉKELÉSE¹**

**Михаил Ходарёнок: A titkok csökkentek:
az Amerikai Egyesült Államokban tervet készítettek Oroszország ellen²**

Bevezetés

Az amerikai intézet, a RAND³ stratégiai kutatóközpont, amely az amerikai kormány megrendeléseinek dolgozik, 2019-ben közzétett egy jelentést a különböző lehetőségekről, válaszlépésekről az Oroszországi Föderáció politikai, gazdasági és katonai tevékenységének gyengítésére.

Ez a rövid elemzés egy olyan jelentést foglal magában, amely átfogóan megvizsgálja az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei erőszakmentes, költséghatékony lehetőségeit politikai, gazdasági és katonai területeken, hogy hangsúlyozzák az Oroszországi Föderáció geopolitikai, geostratégiai gyengeségeit, kiegyensúlyozatlanságát és támadhatóságát.

Az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Katonai Stratégiája 2018⁴ hangsúlyozza, hogy az ország jelenleg versenyhelyzetben van Oroszországgal a globális vezetői szerepért. Ez az elemzés olyan területeket vizsgál, amelyekben az Amerikai Egyesült Államok vezető szerepe érvényesül vagy érvényesülhet, és ezáltal jelentősen gyengítheti az Oroszországi Föderáció geopolitikai, geostratégiai helyzetét.

---

¹ DOBBINS, James – COHEN, Raphael S. – CHANDLER, Nathan – FREDERICK, Bryan – GEIST, Edward – DELUCA, Paul – MORGAN, Forrest E. – SHATZ, Howard J. – WILLIAMS, BRENT: Overextending and Unbalancing Russia. Assessing the impact of cost-imposing options. https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB10014.html; letöltés: 2019.05.30.

² Ходарёнок, Михаил: Маски сброшены: в США составили план против России. https://www.gazeta.ru/army/2019/05/30/12384949.shtml?utm_source=push; letöltés: 2019.05.30.

³ A RAND Corporation („Research and Development”) egy amerikai nonprofit globális politikai tanácsadó testület, amelyet 1948-ban a Douglas Aircraft Company hozott létre, hogy kutatást és elemzést végezzen az Amerikai Egyesült Államok kormánya és fegyveres erői számára. A tevékenység finanszírozását az ország kormányzati és magánalapítványai, vállalatok, egyetemek és magánszemélyek biztosítják. A kutatóintézet feladata, hogy segítsen más kormányoknak, nemzetközi szervezeteknek, magánvállalatoknak és alapítványoknak számos védelmi és nem védelmi kérdésben, beleértve az egészségügyi ellátást is. A RAND interdiszciplináris és kvantitatív problémamegoldásra törekszik az elméleti fogalmaknak a formális közgazdaságtanból és a fizikai tudományokból más területekre történő új alkalmazásokra való átfordításával, az alkalmazott tudomány és műveletek kutatásával.

About the RAND Corporation. <https://www.rand.org/about.html>; letöltés: 2019.05.30.

⁴ Summary of National Defense Strategy of The United States of America. <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>; letöltés: 2019.05.30.

A kutatóközpont szakemberei geopolitikai, geostratégiai, ideológiai, informatikai vizsgálati módszereket fejlesztettek ki, és minőségi szempontból értékelték az eredményeket az oroszországi helyzet elemzése tükrében. Másrészt, azt vizsgálták, hogy az Amerikai Egyesült Államok politikai, gazdasági, dezinformációs és katonai jellegű lépései milyen hatást válthatnak ki az Oroszországi Föderáció társadalmi életében.

Tanulmányunkban megkíséreljük összehasonlítani az amerikai és az orosz szakértők álláspontját, bizonyítani a két ország közötti ellentmondás és a bizalomhiány okát a kölcsönös előnyökön nyugvó együttműködés lehetőségének tükrében.

Gazdaság: gáz, szankciók, kivándorlás

Az Oroszországi Föderáció gyengesége, valós sebezhetősége napjainkban a gazdasági szférában van, hangsúlyozzák a RAND elemzői.

Az ország legnagyobb sérülékenysége az Amerikai Egyesült Államokkal folytatott gazdasági jellegű versenyben van. A jelentés szerzői úgy vélik, hogy a gazdaság teljesítménye viszonylag kicsi, és a növekedés lehetősége nagyban függ az energiaexporttól. Az energiaárak alacsony szintje akadályozza a gazdaság fejlődését. Vlagyimir Putyin orosz elnök jelenleg is növekvő *puha autoritarizmusa*⁵ sem járul hozzá az orosz gazdaság növekedéséhez.

Az energiatermelés és az export bővülése az Amerikai Egyesült Államokban negatív hatással lehet az orosz gazdaságra, amely valószínűleg korlátozhatja az állami költségvetést és ennek megfelelően a védelmi kiadásokat. Az Amerikai Egyesült Államok korlátozhatja az orosz költségvetési bevételeket egy olyan politika elfogadásával, amely kiterjeszti az olaj- és a gázellátás globális kínálatát és csökkenti az energia árát a világpiacon.

Európa más, nem az Oroszországi Föderációtól származó földgáz importálása képességének növelésével gazdaságilag gyengítheti az országot és megvédheti Európát az orosz energianyomástól. Európa lassan mozog ebbe az irányba, de a cseppfolyósított földgáz (LNG) fogadó termináljainak kiépítésében és a fejlődés lehetőségével számolni kell a jövőben.

Ahhoz, hogy ez a lehetőség valóban hatékony legyen, a globális LNG-piacoknak rugalmasabbnak kell lenniük, mint amilyenek napjainkban. A legfontosabb az, hogy az LNG versenyképesebb legyen az orosz gáznál, hangsúlyozzák a RAND elemzői.

---

5 A tekintélyuralmi rendszer (latin eredetű kifejezéssel autoritarizmus vagy authoritarianizmus) sajátos átmeneti rendszer a parlamentarizmus és a diktatúra között. A sajtószabadság és az alapvető emberi jogok korlátozottan érvényesülnek. A hatalom egyetlen vezető kezében összpontosul, illetve a hatalmat e vezető tekintélyére hivatkozva gyakorolják. Általában több párt működhet, de a kormányzó párt hegemon (túlsúlyos) helyzetben van, és a pártok „váltógazdálkodása” szinte kizárt. Bővebben lásd: SHEVTSOVA, Lilia: Putin's Soft Authoritarianism. <https://www.project-syndicate.org/commentary/putin-s-soft-authoritarianism?barrier=accesspaylog>; letöltés: 2019.06.22.

A kutatóintézet javaslata, hogy az Amerikai Egyesült Államokban az energiatermelés minden formában történő bővítése, beleértve a megújuló energiaforrásokat is, arra ösztönözheti a többi országot, hogy ugyanezt tegyék, maximális nyomást gyakorolva ezzel a lépéssel az orosz exportbevételekre, következésképpen az orosz nemzeti és védelmi költségvetés gyengítésére, csökkentésére. A hatékonyabb kereskedelmi és pénzügyi szankciók bevezetése az orosz gazdaság romlásához is vezethet, különösen akkor, ha az ilyen szankciók átfogóak és többoldalúak. Így azok hatékonysága attól függ, hogy más országok hajlandók-e csatlakozni egy hasonló folyamathoz.

A RAND elemzőinek további javaslata, hogy elő kell segíteni a képzett munkaerő és a jól képzett fiatalok Oroszországból történő kivándorlását. Ez a folyamat segíthet az Amerikai Egyesült Államoknak és más fogadó országoknak, hogy hosszú távon jelentős kárt okozzanak Oroszországnak, elsősorban a termelékenység szempontjából. A kutatók azonban megjegyzik, hogy ez a hatás csak hosszú távon érvényesülhet, és a várható eredmény nem jelentős. Az elemzők véleménye szerint a meglévő sebezhetőségek és aggodalmak ellenére Oroszország továbbra is erős, fejlődőképes ország, amely a kulcsfontosságú területeken továbbra is az Amerikai Egyesült Államok versenytársának számít.

Geopolitika: Ukrajna, Kaukázus, Fehéroroszország

A kutatóintézet elemzői megállapítják, hogy az Oroszországgal szembeni, tisztán geopolitikai tartalmú intézkedések „aligha célszerűek”, mivel teljesen kiszámíthatatlan következményei lehetnek mind az Oroszországi Föderációra, mind pedig az Amerikai Egyesült Államokra.

A geopolitikai elemzésből azt a következtetést vonták le, hogy az Amerikai Egyesült Államok olyan területeken lépjen fel a jövőben, amelyek Oroszország határai közelében vannak. Ezek a területeken az orosz vezetők sokkal könnyebben és hatékonyabban befolyásolják a szomszédjait, mint az amerikaiak. Ukrajna ellátása amerikai fegyverekkel és katonai felszereléssel jelentősen növelheti Oroszország sebezhetőségét. Az amerikai katonai felszerelések mennyiségének Ukrajnába irányuló növekedését azonban gondosan mérlegelni kell, hogy ne eredményezzen fegyveres konfliktust az Oroszországi Föderáció és Ukrajna között.

Megjegyezzük: Ukrajna geopolitikai, geostratégiai helyzetéről 2014-ben Vlagyimir Putyin a következőt nyilatkozta: *„Azonnal el kell kezdeni a lényegről szóló tartalmi tárgyalásokat, és nem technikai kérdésekről kell beszélni, hanem a társadalom és az államiság Dél-Ukrajnában való megszervezésének politikai kérdéseiről, azzal a céllal, hogy minden kétséget kizáró módon biztosítsák az ott élő emberek törvényes érdekeit.”*⁶

---

⁶ Путин призвал начать переговоры по вопросам государственности юго-востока Украины.
<https://gordonua.com/news/war/smi-putin-prizval-k-peregovoram-po-voprosu-gosudarstvennosti-yugo-vostoka-ukrainy-39068.html>; letöltés: 2019.06.22.

„A kutatóintézet Ukrajnára vonatkozó elemzése nem kedvező az ukrán politikai vezetés számára. A közeljövőben ugyanis nem lesz lehetőség a modern fegyveres erő kialakítására az országban. Kétségtelenül lesz fegyverszállítás az Amerikai Egyesült Államokból, a NATO-országokból, de mennyiségük nem lesz jelentős” – nyilatkozta az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői Vezérkara Hadművelési Főcsoportfőnökségének korábbi helyettes vezetője, Valerij Zaparenko altábornagy.⁷

Geopolitikai szempontból a RAND vizsgálta a szíriai események jellemzőit is. A szíriai lázadók fokozott támogatása veszélyeztethet más amerikai politikai prioritásokat, mint például a radikális iszlám terrorizmus elleni küzdelem, továbbá destabilizálhatja a közel-keleti régiót. Ezen túlmenően ez a lehetőség nem végrehajtható a szíriai ellenzék jelenlegi radikalizálódása, széttagoaltsága és mély hanyatlása miatt.

A szíriai geopolitikai és geostratégiai eseményekkel, valamint az orosz fegyveres erők műveleteivel kapcsolatban Valerij Geraszimov hadseregtábornok, vezérkari főnök a következőket mondta:

„Véleményem szerint az Amerikai Egyesült Államoknak és az Oroszországi Föderációnak a szíriai polgárháború rendezésével kapcsolatos nézeteltéréseik és az eddigi tűzszüneti megállapodások kudarca ellenére a jövőben is arra kell majd törekedniük, hogy valamilyen szinten együtt tudjunk működni a szíriai konfliktus lezárása érdekében. Az Oroszországi Föderáció leginkább azért ellenzi továbbra is Bassár el-Aszad elnök hatalomból való erőszakos eltávolítását, mert komoly kétségei vannak afelől, hogy biztosítható lenne a békés, rendezett hatalmi átmenet, azaz az iraki vagy a libiai káosz megismétlődésétől tart. Ennek megfelelően az orosz álláspont szerint a legjobb esetben egy hatalommegosztási megállapodás jöhetne létre Szíria különböző politikai és társadalmi szereplői között, bevonva Bassár el-Aszad elnököt is.”⁸

„A fegyveres szíriai ellenzék ilyen jellemzője a legjobban igazolja a fegyveres erők által Szíriában végzett orosz katonai művelet hatékonyságát, a válság rendezésének körültekintő voltát” – nyilatkozta a Gazeta.ru híroldalnak a Stratégiai és Technológiai Elemzőközpont igazgatóhelyettese, Konsztantyin Makienko.⁹

A liberalizáció előmozdítása, a demokratikus társadalom kialakításának elősegítése Fehéroroszországban valószínűleg kudarcot vall, és komoly ellenállást válthat ki Oroszország részéről, ami az európai biztonsági helyzet általános romlásához és az Amerikai Egyesült Államok politikai kudarcához vezethet, állapítják meg a szakértők.

⁷ A nyilatkozat a Gazeta.ru híroldalon hangzott el 2019 májusában. A Gazeta.ru egy orosz híroldal Moszkvában, amely a Rambler & Co tulajdonában van, többek között a politika, az üzleti élet, a szórakozás, a technológia, az életmód, a kultúra és a sport témáival foglalkozik.

Ходарёнок, Михаил: Маски сброшены: в США составили план против России.

https://www.gazeta.ru/army/2019/05/30/12384949.shtml?utm_source=push; letöltés: 2019.05.30.

⁸ Интервью начальника Генштаба ВС РФ Герасимова об итогах операции ВС РФ в Сирии и о дальнейших перспективах сирийской войны.

<https://news-front.info/2017/12/27/intervyu-nachalnika-genshtaba-vs-rf-gerasimova-ob-itogah-operatsii-vs-rf-v-sirii-i-o-dalnejshih-perspektivah-sirijskoj-vojny/>; letöltés: 2019.06.22.

⁹ Ходарёнок, Михаил: Маски сброшены: в США составили план против России.

https://www.gazeta.ru/army/2019/05/30/12384949.shtml?utm_source=push; letöltés: 2019.05.30.

Az amerikai befolyás erősítését a dél-kaukázusi térségben – amely gazdasági szempontból versenyképes Oroszországgal – földrajzi és pusztán történelmi okok miatt nehéz lesz megvalósítani, a tervet körültekintően meg kell vizsgálni.

Az orosz befolyás csökkentése Közép-Ázsiában nagyon bonyolult és igen költséges lesz az Amerikai Egyesült Államok számára. Az amerikai részvétel növekedése a régió ügyeiben valószínűtlen, hogy jelentősen gyengítene az orosz gazdaságot – hangoztatják a kutatók az elemzésben.

A RAND gazdasági és geopolitikai elemzéséhez szükséges tennünk egy megjegyzést.

Az elemzés nem tért ki az Északi-sark geopolitikai, geostratégiai helyzetére, megváltozott jelentőségére mind napjainkban, mind a jövőben. Pedig az Oroszországi Föderáció már 2008–2009-ben pontosan megfogalmazta geopolitikai és geostratégiai céljait az Északi-sark térségével kapcsolatban.¹⁰ A térség kiemelt fejlesztési irányai: az integrált társadalmi és gazdasági fejlődés, a tudományos eredmények felhasználása, új technológiák hasznosítása, modern információs és távközlési infrastruktúra kiépítése, nemzetközi együttműködés és környezeti, katonai biztonság erősítése a régióban, valamint az ország államhatárainak védelme az északi sarkkörön belül. A fejlesztés irányai – a célok – legyenek összhangban más dokumentumokkal. Ezt a dokumentumot követte a nemzeti biztonsági stratégia újrafogalmazása és elfogadása 2015-ben.

Az Oroszországi Föderáció Nemzeti Biztonsági Stratégiája (Стратегия национальной безопасности Российской Федерации от 31 декабря 2015 г. №683) kiemelt figyelmet fordít az Északi-sark jelentőségére.¹¹ Ennek a figyelemnek az okára Washington is felfigyelt.

Az Amerikai Egyesült Államok Geológiai Kutatóintézete (US Geological Survey) által 2011 júliusában elkészített felmérés szerint az eddig fel nem derített kitermelhető kőolaj a sarkkörön belül több mint a kétszerese a térségben eddig feltárt mennyiségnek: az elemzés alapján legalább 90 milliárd hordó olaj, 1670 trillió köbméter földgáz és 40 milliárd hordó folyékony földgáz található az északi sarkkörön belül. Az amerikai értékelés szerint az olajkincs zöme az alaszakai táblán, míg a földgázkincs több mint fele az orosz partoknál található.¹²

Más megközelítésben: a világ még fel nem tárt gázkészletének a 30%-a, olajkészletének pedig mintegy 13–15%-a található az északi sarkkörön belüli térségben. Azt más szakértők is elismerik, hogy a sarki gázkészletek nagy része orosz területre esik. A Gazprom orosz vállalat becslései szerint egyedül a Jamal-félszigeten és a hozzá tartozó sarki tájon legalább 16 trillió köbméter gáz rejlik, de a 22 trilliót is elfogadható becslésnek tartják.¹³

¹⁰ Стратегия развития арктической зоны Российской Федерации и обеспечения национальной безопасности на период до 2020 года.
https://minec.gov-murman.ru/upload/iblock/b36/strategy_azrf.pdf; letöltés: 2017.04.03.

¹¹ Указ Президента Российской Федерации от 31.12.2015 г. № 683. О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации. <http://kremlin.ru/acts/bank/40391>; letöltés: 2017.04.03.

¹² SPENCER, Anthony Mansell: Arctic Petroleum Geology. Geological Society, London, 2011.

¹³ Időzített bomba ketyeg az Északi-sarkon.
http://www.energiainfo.hu/idozített_bomba_ketyeg_az_eszaki-sarkon-30281/; letöltés: 2017.04.03.

Információs intézkedések: tiltakozások és elszigeteltség

Az információs hadviselés, az információs beavatkozás, megtévesztés az egyik olyan terület, amellyel az Amerikai Egyesült Államoknak foglalkoznia kell. Másképpen: ösztönözzé az oroszországi tiltakozásokat és más erőszakmentes ellenállást az orosz politikai vezetés gyengítése vagy destabilizálása érdekében, és csökkentse annak valószínűségét, hogy az orosz fegyveres erő külföldön katonailag agresszívan fellépjen, esetleg műveleteket hajtson végre. Az ilyen beavatkozási lehetőségek, cselekvések kockázatai azonban magasak, a nyugati kormányok számára pedig nem egyszerű, hogy közvetlenül növeljék az oroszországi politikai hatalom elleni intézkedések számát vagy intenzitását – állapítják meg az elemzők.

A külföldi országok politikai vezetésében kialakult „Oroszország-kép” aláásásával az Oroszországi Föderáció hatáskörének és befolyásának csökkentésére kell törekedni. A kutatók szerint a „hibrid háború” e formájának alkalmazásával akadályozni lehet az ország vezetésének nagyhatalmi törekvéseit, a korábbi „világhatalmi” szerep visszaállítását.

Bár ezen intézkedések sikerének nem nagy a valószínűsége, mindegyik alkalmazás kedvező lehet – állítják az elemzők.

Ennek ellentmond az orosz Alekszandr Bartos kutatási eredménye, aki 2014-ben olyan javaslatot tett, amelyből látható, hogy az orosz vezetés hosszú ideje ismeri az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei tervezett lépéseit.

Bartos szerint a védelmi rendszer kidolgozása és bevezetése a gyakorlatba elengedhetetlen. A kritériumok és a jellemzők elsődleges felhasználásával, matematikai módszerek alkalmazásával megállapítható az ország ellenálló képessége az ellenséges felforgató tevékenységgel szemben. A számítások, elemzések elvégzése azért szükséges, hogy kizárhatók legyenek az Oroszországi Föderáció és szövetségesei elleni, szövetséges területen végrehajtandó provokatív kísérletek, valamint hibrid művelet indítása.

Részletes elemzés szükséges a sérülékeny helyek, központok és területek, valamint a lehetséges hibrid veszélyek összetételének meghatározására, amelyeket az Oroszországi Föderáció és szövetségesei elleni hibrid háborúban, műveletben hozhatnak létre.

Különös figyelmet érdemel az ifjúság, a fiatalok irányába végzendő hazafias nevelőmunka, mert a hibrid hadviselési technológiák elsődlegesen rájuk irányulnak. *Első helyen* az ifjúság foglalkoztatottságára, értelmes, hasznos elfoglaltságára irányuló tevékenységet kell preferálni. Be kell vonni őket a társadalmi tevékenységbe, hazafias jellegű szervezetek munkájába, részükre a kultúra és a sportolás feltételeinek széles körét kell biztosítani, ideértve a vonzó technikai sportokat is, repülő-, ejtőernyős-, autómotor sport stb.

A potenciális agresszor részéről várható lépések a következők lehetnek:

- 1) Az ellenzéki mozgalmak stabil finanszírozását biztosító források, majd az érdekelt fél részéről külső és belső fegyveres csoportok felkutatása, esetleges létrehozása és lehetőségeik szerinti szükséges mértékű felhasználása is.
- 2) A tiltakozó csoportok felkutatása, amelyek képesek részt venni a tervezett erőszakmentes akciókban, sőt képesek erőszakos jellegű cselekményekben és akár polgárháborúban való részvételre is.
- 3) Jelmondatok meghatározása, amelyek maximálisan hasonlók az elégedetlen társadalmi csoportok követeléseihöz, amelyek hatása végeredményeképpen felhasználható a hatalom legitimitációjának megkérdőjelezésére és a létező hatalom megtörésére is.
- 4) Azoknak a politikai szervezeteknek, egyesüléseknek, egyesületeknek a meghatározása és vezetőik felkészítése, amelyek/akik képesek a politikai szembenállás vezetésére, irányítására.
- 5) Parancsnokok és harcosok felkészítése táborokban, ahol kiképzést kapnak az erőszakos cselekmények végrehajtására, mobilizációs és toborzóközpontok szervezése külföldön és a zsoldosok átdobásának, átdobási útvonalainak a megszervezése.
- 6) Az ellenzék támogatásának biztosítása és azok hatásának régiókra való kiterjesztése, elsősorban az ellenőrzött (irányított) ellenzék koordinált felhasználása a hazai- és a nemzetközi médiában.
- 7) Hálózatok szervezése a felforgató tevékenység irányítására, kapcsolattartásra és a helyzet folyamatos megfigyelésére, ellenőrzésére.¹⁴

A veszélyek méreteit és jellemzőit figyelembe véve már sikeresen folyik az Oroszországi Föderáció és szövetségesei nemzeti biztonságának védelmét szolgáló feladatok végrehajtása, amelyek csak konszolidált társadalmi viszonyok között, erős nemzeti védelemmel érhetők el – állítja a szerző.

Katonai intézkedések: gyakorlatok és nukleáris fegyverek

Az Amerikai Egyesült Államok további harcászati nukleáris fegyverek telepítésével Európa és Ázsia különböző térségeiben olyan mértékben megnövelheti Oroszország aggodalmát, hogy az jelentősen növelni fogja a rakétavédelmi és légvédelmi eszközei fejlesztését és rendszerbe állítását. Ez a lehetőség nagy valószínűséggel sikerül, de a jelentős mennyiségű harcászati nukleáris fegyver bevezetésére az Oroszországi Föderáció olyan módon reagálhat, amely élesen ellentétes az Amerikai Egyesült Államok és a szövetségesei érdekeivel – állítják a RAND szakértői.

---

¹⁴ БАРТОШ, Александр: Гибридные войны в стратегии США и НАТО. Как обеспечить национальную безопасность России в условиях нетрадиционных угроз и вызовов. http://nvo.ng.ru/concepts/2014-10-10/1_nato.html; letöltés: 2019.06.22.

Az amerikai és a szövetséges rakétavédelmi rendszerek Európába és Ázsiába történő áthelyezése az orosz ballisztikus rakéták hatékonyabb megsemmisítése érdekében aggodalomra ad okot az Oroszországi Föderáció vezetésének, de valószínűleg az elrettentés a legkevésbé lesz hatékony – állítják az elemzők.

„Nyilvánvalóan nem hisznek az Amerikai Egyesült Államokban az európai rakétavédelmi rendszerek hatékonyságában” – mondja az Oroszországi Föderáció Fegyveres Erői Vezérkara Hadműveleti Főcsoportfőnökségének korábbi helyettes vezetője, Valerij Zaparenko tábornok.¹⁵ Emellett Zaparenko úgy véli, hogy „az orosz fegyveres erő számos támadó, zavaró lehetőséggel rendelkezik, amellyel a NATO rakétavédelmi rendszerének hatékonyságát Európában és Ázsiában végül nullára lehessen csökkenteni”.

A tábornok állítását alátámasztja az alábbi információ is, amely nincs összhangban az amerikai elemzők véleményével.

Vlagyimir Putyin orosz elnök 2018. január 24-én bejelentette, hogy a 2018–2027 közötti tízéves időszakra új állami fegyverkezési programot fogadtak el. Az államfő megjegyezte, hogy a védelmi ipari komplexum felkészült a feladatok végrehajtására, stabilan és tervszerűen fog működni ezekben az években.

A meghirdetett fegyverkezési program célja *modern fegyverekkel felszerelt új generációs fegyveres erő felépítése*. A program végrehajtását biztosító anyagi források nagyságáról – a tárgyalások után – sikerült megállapodni, az valamennyi haderőnem rendelkezésére fog állni. Az előzetes számítások szerint az tíz évre mintegy 650 Mrd dollárnyi rubel.

Az orosz elnök bejelentette, hogy a program kiemelt területei a hadászati csapásmérő rendszerek, a nagy pontosságú fegyverek, a hiperszonikus sebességű repülőeszközök és az atommeghajtású torpedórendszerek fejlesztése.

Vlagyimir Putyin orosz elnök stratégiai feladatként határozta meg, hogy a polgári termékek részesedése a védelmi iparágban 2025-re érje el a 30, 2030-ra pedig az 50%-ot.

Különös hangsúlyt kell fektetni a program végrehajtása során a személyi állomány felszerelésének folyamatos korszerűsítésére, a légi, a szárazföldi és a tengeri telepítésű nagy pontosságú fegyverek, pilóta nélküli csapásmérő rendszerek és a vezetés korszerűsítésére, az ehhez szükséges új eszközök rendszeresítésére. Az eszközök többsége legyen képes a manőverezésre az alkalmazás – hatótávolság – teljes szakaszában.

A védelmi ipari komplexum folytatja a hadászati csapásmérő rendszerek korszerűsítését, amelynek eszközei 2021-re 90%-ban korszerűek lesznek, és képessé válnak valamennyi ismert rakétavédelmi rendszer leküzdésére.¹⁶

---

¹⁵ Ходарёнок, Михаил: Маски сброшены: в США составили план против России. https://www.gazeta.ru/army/2019/05/30/12384949.shtml?utm_source=push; letöltés: 2019.05.30.

¹⁶ Путин принял новую программу вооружения на 2018-2027 годы. https://www.dp.ru/a/2018/01/24/Putin_prinjal_novuju_progra; letöltés: 2018.03.19.

A RAND kutatóintézet elemzői szerint az Oroszországi Föderációban aggodalomra ad okot a minimális radarkeresztmetszetű amerikai B–21 típusú hadászati bombázó-repülőgépek fejlesztése, valamint az autonóm vagy távvezérelt pilóta nélküli csapásmérő repülőgépek fejlesztése, tömeges gyártása. Ezek a fejlesztések valószínűleg arra ösztönzik az Oroszországi Föderációt, hogy egyre több erőforrást fordítson az irányítási és ellenőrzési rendszereinek hatékonyabbá, mobilabbá és összetettebbé tételére.

Ezeknek a lehetőségeknek a fő kockázata a fegyverkezési verseny fokozásához vezethet a két ország között, és növelheti az orosz katonai kiadásokat, de a védelem költségei is jóval drágábbak lehetnek – állítják az amerikai elemzők.

„Ez igaz. Az amerikaiak egyszerűen elképzelhetetlen eszközöket fejleszthetnek az űrben és a rakétavédelemben, de az orosz aszimmetrikus lépések mindezen fejlesztések hatékonyságát jelentősen csökkenthetik” – mondja a Stratégiai és Technológiai Elemzőközpont igazgatóhelyettese, Konsztantyin Makienko.¹⁷

Célszerű itt idéznünk Vlagyimir Putyin elnök 2018. évi évértékelő beszédének részletét:

„Még egyszer megemlítem, hogy mi nemegyszer elmondtuk az amerikai és az európai partnereinknek – NATO-tagoknak –, hogy a szükséges intézkedéseket időben meghozzuk a veszély elhárítására, amely az USA globális rakétavédelmének telepítése okoz nekünk.

Elmondtuk ezt a megbeszélések keretében, de megemlítettük a sajtóban is. Még 2004-ben a hadászati atomerők hadgyakorlata után, amikor először teszteltük a rendszert, a sajtókonferencián elmondtam – nem illendő magamat idéznem –, de idézek belőle, mert ma ez valóban aktuális.

»Más államok hadipotenciálja minőségi és mennyiségi növelésének feltételei Oroszországot arra ösztönzi, hogy áttörést érjen el és rendelkezzen új generációs fegyverrel és harci technikával. Ezzel kapcsolatban meglegedettséggel elmondhatom, informálhatom önöket, hogy a hadgyakorlat folyamán ilyen kísérletek pozitívan, sikeresen befejeződtek, és mi véglegesen meggyőződünk, megbizonyosodtunk abban, hogy a közeljövőben az orosz haderő fegyverzetében a hadászati rendeltetésű rakétacsapatoknál új haditechnikai komplexumok jelennek meg, amelyek interkontinentális mélységekben hiperszonikus sebességgel és nagy pontosságú csapásmérő, magasság és irány szerinti manőverezőképességgel rendelkeznek a repülési pálya teljes szakaszán.

El kell mondanom, hogy itt minden szónak jelentősége van, ami most elhangzott. Ilyen fegyverrendszere jelenleg a világ egyetlen országának sincs.« Itt az idézet vége! Mondta az elnök.

Természetesen minden szónak jelentősége van, mert a beszélgetés során a szó a rakétaelfogás terepszakaszának lehetséges megkerüléséről szólt. Miért tettük mindezt? Miért beszéltünk erről? Mi nem csináltunk – ahogy látják – semmilyen titkot a terveinkből, mi megmondtuk nyíltan ezt azért is, hogy a partnereinket a tárgyalások folytatására ösztönözzük.

¹⁷ Ходарёнок, Михаил: Маски сброшены: в США составили план против России. https://www.gazeta.ru/army/2019/05/30/12384949.shtml?utm_source=push; letöltés: 2019.05.30.

Ismétlem, ez 2004-ben történt. Meglepő módon – a meglévő összes problémánk mellett, amivel itthon találkoztunk a gazdaságban, a pénzügyi életben, a hadiiparban – a hadseregben Oroszország megmaradt és továbbra is megmarad atomhatalomnak lenni. Ennek ellenére velünk valójában senki sem akart megbeszéléseket folytatni, és senki sem figyelt Ránk. Hát figyeljenek ránk most.”¹⁸

A RAND elemzői szerint az Amerikai Egyesült Államok egy drága fegyverkezési versenyre kényszerítheti Oroszországot, ha kilép a nukleáris fegyverek ellenőrzési rendszeréből, de az előnyök valószínűleg nem fogják meghaladni az esetleges amerikai kiadásokat. A nukleáris fegyverkezési verseny pénzügyi költségei valószínűleg olyan magasak lesznek az Amerikai Egyesült Államokban, mint Oroszországban, talán még magasabbak is. De komolyabb lesz a politikai és a stratégiai veszteség az Amerikai Egyesült Államok részéről.

Az amerikai haditengerészet és a szövetséges haditengerészeti erők harcképességének bővítése – és jelenlétük növelése az Oroszországgal határos tengereken és óceánokon – arra kényszerítheti Oroszországot, hogy növelje haditengerészeti beruházásait. De a jelenlegi orosz haditengerészeti potenciál további fejlesztéséhez szükséges beruházások várható mértéke alapján nem valószínű, hogy Oroszország ilyen döntéseket hoz.

A NATO haditengerészeti erőinek telepítése a Fekete-tengeren Oroszország számára megfelelő védelmi rendszer kialakítását igényli, amely megakadályozza, hogy a Szövetség hajói szabadon belépjenek a régióba. Oroszország természetesen aktív diplomáciai és tájékoztató kampányt indít el, hogy a parti NATO-országokat és a nem NATO-országokat elrettentse az ilyen eseményekben történő részvételtől. Emellett sokkal összetettebb feladat az amerikai haditengerészet számára, hogy politikailag és logisztikailag jelen legyen a Fekete-tengeren, mint az oroszoknak. Az amerikai tengerészek számára ráadásul veszélyesebb a fekete-tengeri térség egy lehetséges fegyveres konfliktus esetén – írják a RAND szakértői.

Az amerikai erők létszámának növekedése Európában, a NATO európai tagjai szárazföldi képességének erősödése és nagyszámú NATO-erő telepítése Oroszország határán valószínűleg csak korlátozott hatást gyakorol Oroszország jelenlegi katonai képességeire a Nyugati és a Déli Katonai Körzetekben.

A NATO-gyakorlatok méretének és gyakoriságának növelése Európában segíthet a harcképesség és az elrettentés növelésében, de ez valószínűleg nem vezet költséges válaszlépésekhez Oroszország részéről, kivéve, ha a gyakorlatok veszélyeztetik az Oroszországi Föderáció biztonságát egy lehetséges konfliktus tükrében. Az orosz határok közelében végzett nagyszabású NATO-gyakorlatok, valamint ellentámadást vagy támadó forgatókönyveket alkalmazó gyakorlatok azt mutathatják, hogy konfliktus esetén a tisztán támadó műveletekre történő átállás szándéka és készsége megvan a NATO-ban is.

---

¹⁸ Послание Президента Федеральному Собранию.
<http://kremlin.ru/events/president/news/56957>; letöltés: 2018.03.20.

A RAND szerint a közepes hatótávolságú rakéták fejlesztése – azok Európában történő telepítése nélkül is – arra ösztönözheti Oroszországot, hogy felgyorsítsa saját rakétafejlesztési programjait. A szerződésből való kilépés és a rakéták európai telepítésének elmaradása alig növeli az Amerikai Egyesült Államok képességeit, és valószínűleg arra ösztönzi Oroszországot, hogy fejlesszék, rendszerbe állítsák saját ilyen rakétaikat.

Az közepes és rövid hatótávolságú rakétákkal foglalkozó (INF¹⁹) szerződéssel kapcsolatban szükségesnek tartjuk bővebb információk ismertetését, különös tekintettel a szakemberek álláspontját illetően.

Donald Trump amerikai elnök 2018. október 20-án jelentette be, hogy az Amerikai Egyesült Államok fel kívánja mondani az INF-szerződést arra hivatkozva, hogy Oroszország szerinte azt megsértette, Kína pedig rendelkezik hasonló hatótávolságú rakétákkal.

Az Amerikai Egyesült Államok 2013 óta állítja, hogy Oroszország a Novator 9M729 típusú manőverező robotrepülőgépek telepítésével – amelyek az Iszkander–M mozgó indítóállványáról is indíthatók – megsérti az INF-szerződést, mert a fegyver hatótávolsága meghaladja az 500 kilométert.²⁰ Az Oroszországi Föderáció viszont azt állítja, hogy a Lengyelországba, Romániába (Deveselu) telepített Aegis Ashor rakétavédelmi rendszerek MK 41 indítócelláiból Tomahawk robotrepülőgépeket is lehet indítani, ezzel az amerikaiak megsértik a szerződésben foglaltakat.

A SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) két kutatója, Tytti Erästö és Petr Topychkanov szerint az amerikai és az orosz politikai vezetés hathatós támogatásával a szakemberek jó megoldásokat találhatnak az INF-szerződés vitájának megoldására. Erősítené a bizalomépítést és az átláthatóságot a kölcsönös látogatás az orosz rakétabázisokon és a román, lengyel rakétavédelmi létesítményekben.

---

¹⁹ Szerződés az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége között a közepes és rövid hatótávolságú rakéták felszámolásáról.

The Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Elimination of Their Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles (INF Treaty).

<https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>; letöltés: 2019.06.22.

Договор между Союзом Советских Социалистических Республик и Соединенными Штатами Америки о ликвидации их ракет средней дальности и меньшей дальности.

https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/treaty.pdf; letöltés: 2019.06.22.

A szerződés (1987. december 8.) a földi indítású hagyományos és nukleáris robbanófejekkel felszerelt közepes hatótávolságú ballisztikus rakétákról és robotrepülőgépekről rendelkezett. A hatótávolságot 500–5500 km-ben (300–3400 mérföldben) határozták meg. A szerződés teljesítési határidejéig, 1991. június 1-jéig 2692 darab rakétafegyvert semmisítettek meg a közös ellenőrök felügyelete alatt: 846 darabot az amerikai, 1846 darabot a szovjet arzenálból, amelyben a nukleáris robbanófejek aránya is egyenlőtlenebb volt. A szerződés értelmében mindkét szerződő fél engedélyt kapott a másik fél e kategóriájú fegyvereinek rendszeres ellenőrzéseihez is.

²⁰ Az indítóállvány és a rakéták fejlesztésének történetéről, valamint a technikai adatokról lásd:

Комплекс 9K720 Искандер - SS-26 STONE.

<http://militaryrussia.ru/blog/topic-816.html>; letöltés: 2019.06.22.

Крылатая ракета большой дальности 9M729 (SSC-X-8, SSC-8).

<https://vpk.name/library/f/9m729.html>; letöltés: 2019.06.22.

Sürgősen szükség volna az amerikai és az orosz vezérkari főnökök találkozájára is, mert ez a párbeszéd egyik csatornája lehetne, további szakemberek bevonásával. Végül az európai NATO-tagállamoknak – amelyeket a legjobban érinthet a szerződés felmondása – szerepet kellene vállalniuk diplomáciai megoldások keresésében és a végrehajtásában, ugyanis ez vezetne a békésebb Európa megteremtéséhez – javasolta a két kutató.²¹

A washingtoni székhelyű Brookings Institution Deep Cuts Commission amerikai, orosz, német kutatói és szakértői 2018. november 16-án felhívással fordultak az Amerikai Egyesült Államok és az Oroszországi Föderáció vezetőihez az INF-szerződéssel kapcsolatban. Véleményük szerint: „Az INF-szerződés felmondásának következményei beláthatatlanok lehetnek: fegyverkezési versenyt indíthat el, jelentősen növelheti a nukleáris eszkaláció kockázatát és alááshatja az Amerikai Egyesült Államok, Oroszország és Európa közötti politikai kapcsolatokat. Hisszük, hogy a két állam minden lehetőséget kihasznál a szerződéssel kapcsolatos problémák megoldására. Trump és Putyin elnökök az argentinai találkozón kölcsönösen elismerik a másik fél aggályait a szerződészegés kérdésében, és megbízzák szakembereiket a valódi párbeszéd megkezdésére a szerződés XIV. cikkelyében foglaltaknak megfelelően.”²²

Szergej Rjabkov orosz külügyminiszter-helyettes az orosz parlament felsőházának ülésén kijelentette, hogy az amerikai rakéták telepítése az orosz határ közelében – mind a szárazföldön, mind a tengereken – a Karib-térségben 1962-ben kialakulthoz hasonló nemzetközi válsághoz (kubai válság) vezethet.²³ Rjabkov a beszédében arra emlékeztette a képviselőket, hogy az Amerikai Egyesült Államok és a NATO korábban többször ígéretet tett arra, hogy nem tervezi ilyen fegyverek telepítését Európába. Oroszország és az atlanti szövetség együttműködési alapokmánya is magában foglalja azt a kitétel, hogy a NATO nem kíván jelentős erőket állomásoztatni új tagállamai területén, az orosz határok közelében. A történetek azt mutatják, hogy mindez könnyen megváltozhat, ezért Oroszországnak a legrosszabb forgatókönyvre kell felkészülnie.

Rjabkov miniszterhelyettes aggodalma érthető, ugyanakkor az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió akkori két vezetőjének a válság megoldására tett erőfeszítése a mostani elnököknek is példát mutathat. Íme, Hruscsov főtitkár és Kennedy elnök levélváltása:

---

²¹ ERÁSTÓ, Tytti – TOPYCHKANOV, Petr: Russian and US policies on the INF Treaty endanger arms control. <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2018/russian-and-us-policies-inf-treaty-endanger-arms-control>; letöltés: 2019.06.22.

²² A szerződés XIV. cikkelye: „a Felek betartják e Szerződést, és nem vállalnak semmilyen olyan nemzetközi kötelezettséget vagy vállalást, amely ellentétes lenne rendelkezéseivel.” Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles (INF Treaty). <https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>; letöltés: 2019.06.22. Statement of the Deep Cuts Commission on the INF-Treaty Crisis and the Way forward. http://deepcuts.org/files/pdf/Statement_of_the_Deep_Cuts_Commission_on_the_INF_Treaty_final.pdf; letöltés: 2019.06.22.

²³ ФИЛИПЕНКО Артем: В МИД допустили возникновение похожего на Карибский кризиса. <https://www.rbc.ru/politics/24/06/2019/5d10b41c9a79474cac7a6f3c>; letöltés: 2019.06.26.

Hruscsov pártfőtitkár 1962. október 26-án többek között a következőt írta Kennedy elnöknek: „*Úgy gondolom, hogy gyorsan véget lehetne vetni a konfliktusnak és normalizálni a helyzetet, és akkor az emberek megkönnyebbülten lélegeznének fel, látva, hogy azok az állami vezetők, akikre a felelősség hárul, józan ésszel gondolkodnak, tudatában vannak felelősségüknek, meg tudják oldani a bonyolult problémákat és nem engedik a dolgokat a háború katasztrófájáig jutni.*”

Ennél fogva javaslom: mi hajlandók vagyunk kivonni Kubából azokat a fegyvereket, amelyeket Ön támadó fegyvereknek tart. Készek vagyunk ezt megtenni és erről bejelentést tenni az ENSZ-ben. Az Önök képviselői pedig azt jelentsék be, hogy az Amerikai Egyesült Államok a maga részéről, tekintetbe véve a szovjet állam aggodalmát, kivonja a saját hasonló eszközeit Törökországból. Egyezünk meg hát, hogy ennek végrehajtására milyen határidőt szabjunk meg egymásnak.”

Kennedy elnök 1962. október 27-i válasza többek között így szólt: „*Nagy figyelemmel olvastam az Ön október 26-i levelét, és örömmel üdvözlöm azt a kijelentését, hogy a probléma gyors megoldására kíván törekedni. Ha helyesen értelmezem az Ön levelét, akkor javaslatainak kulcsfontosságú pontjai – amelyek általában elfogadhatóknak tűnnek – a következők:*”

1. Ön hajlandó lenne eltávolítani ezeket a fegyverrendszereket Kubából megfelelő ENSZ-megfigyelés és ellenőrzés mellett, és kellő biztosítékokkal hajlandó lenne kötelezettséget vállalni arra, hogy megszünteti ilyen fegyverrendszerek további bevitelét Kubába.

2. Mi a magunk részéről beleegyeznénk megfelelő rendelkezések meghozatalába az ENSZ-en keresztül, hogy biztosítható legyen az alábbi kötelezettségek folyamatos teljesítése:

a) az érvényben levő vesztegár-rendeletek gyors megszüntetése;

b) annak szavatolása, hogy nem éri támadás Kubát. Meggyőződésem, hogy a nyugati félteke más országai is hajlandók lennének hasonlóképpen eljárni.

Ha Ön hasonló utasításokat ad megbízottjának, akkor nincs ok arra, hogy ne legyünk képesek kidolgozni ezeket az intézkedéseket, és néhány napon belül közölni őket a világgal. Az a hatás, amelyeket a probléma ilyen rendezése a nemzetközi feszültség enyhítése terén kifejtene, lehetővé tenné számunkra, hogy általánosabb elrendezés felé haladjunk „más fegyverzetek” tekintetében, amint ezt Ön a második levelében javasolta.”²⁴

---

²⁴ HALMOSY Dénes (szerk.): Nemzetközi szerződések 1945–1982. A második világháború utáni korszak legfontosabb külpolitikai szerződésai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1985. pp. 360–368.

HORVÁTH Dávid: John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov üzenetváltása a kubai rakétaválság idején, 1962.10.26.

<http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=YLTyTD>; letöltés: 2019.06.16.

The Cuban Missile Crisis.

<https://www.armscontrol.org/act/2002-11/features/cuban-missile-crisis>; letöltés: 2019.06.16.

Visszatérve a kutatóintézet elemzésére, az elemzők úgy vélik, Oroszország nem keresi a katonai paritást az Amerikai Egyesült Államokkal, és így egyszerűen nem válaszol néhány amerikai lépésre. Más amerikai katonai szférában tett intézkedések (pl. az erők közelebbi elhelyezése Oroszországhoz) végül költségesebbnek bizonyulhatnak az Amerikai Egyesült Államok, mint Oroszország számára.

„Nem kell átvenni a fegyverkezési versenyt, és nem kell válaszolnunk tükörszerűen az Amerikai Egyesült Államok lépéseire különösen azért, hogy a Pentagonnal egyenlőségre törekedjünk. Lépéseinknek aszimmetrikusaknak, viszonylag olcsóknak kell lenniük, továbbá feladatunk az, hogy az Amerikai Egyesült Államokat arra kényszerítsük, hogy olyan irányban fejlesszenek, amelyek kedvezőtlenek, ezáltal kimeríti az amerikai katonai-ipari komplexum lehetőségeit” – hangsúlyozza az Orosz Fegyveres Erők Főparancsnokságának korábbi helyettes vezetője, Valerij Zaparenko tábornok.²⁵

A jelentés végén a RAND Corporation elemzői megjegyzik, hogy a sérülékenységek és félelmek ellenére Oroszország továbbra is erős ország, amely több kulcsfontosságú területen továbbra is az Amerikai Egyesült Államok versenytársa. Felismerve, hogy az Oroszországgal folytatott verseny bizonyos szintje elkerülhetetlen, a RAND Corporation elemzői, kutatói mélyreható, átfogó értékelést készítettek az esetleges cselekvési lehetőségekről, amelyek Oroszországban elszigeteltséghez és egyensúlytalansághoz vezethetnek.

Befejezés

Nem vitatjuk a RAND Corporation kutatóintézet elemzőinek alaposságát a címben megjelölt témában, de az ismeretek teljessége érdekében a következőket javasoljuk megfontolásra.

Az Oroszországi Föderáció sem Kelet, sem Nyugat; sem Európa, sem Ázsia, hanem Eurázsia. Más szóval, ez az ország Kelet is és Nyugat is. Az Oroszországi Föderáció mindenképpen igyekszik megőrizni döntési önállóságát a Nyugattal és a Kelettel szemben egyaránt. Ez nem jelent elszigetelődést, ez az orosz geopolitikai és geostratégiai gondolkodásmód sajátossága. Ez a gondolkodásmód tükröződik vissza a mértékadó orosz szakirodalomban, és ezzel foglalkoznak az országot elemző nyugati szakírók is tanulmányaikban.

Az érvényben lévő gazdasági szankciók ellenére is az Oroszországi Föderáció egyre vonzóbb és kimeríthetetlen lehetőség a nyugati üzletemberek körében. Ugyanakkor az üzletemberek e hatalmas ország földrajzát, történelmét, de legfőképpen az orosz embereket igazán nem ismerik, nem ismerjük. Csak nagyon kevés külföldinek adatott meg, hogy az orosz kultúra mérhetetlen gazdagságát, különleges karakterét ismerje. *„Sok esetben ennek az ismeretnek a hiánya okozza a meg nem értést az orosz vezetők politikai, gazdasági és esetenként katonai jellegű döntéseinek vizsgálatakor”* – állítja Alexander Dugin, orosz biztonságpolitikai szakértő.²⁶

²⁵ Ходарёнок, Михаил: Маски сброшены: в США составили план против России. https://www.gazeta.ru/army/2019/05/30/12384949.shtml?utm_source=push; letöltés: 2019.05.30.

²⁶ Oroszország és Európa – Orosz geopolitikai szöveggyűjtemény. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004. pp. 342–344.

Az Oroszországi Föderáció a közeljövőben teljes mértékben vissza akarja állítani nagyhatalmi státuszát. Ebben a folyamatban jelentős az orosz politikai, gazdasági és katonai vezetők szerepe, akik alapjaiban változtatták meg az orosz állami politika irányvonalát. Ma egy más országot láthatunk, mint 15–20 évvel korábban – egy nemzeti önbizalmát visszanyert országot, aki pontosan tudja helyét a világban. Különlegesen fontos geopolitikai, geostratégiai helyzetének tudatában az orosz politikai vezetés válaszolni képes arra a kérdésre, hogy *hová akar eljutni az Oroszországi Föderáció a jövőben.*²⁷

FELHASZNÁLT IRODALOM

- About the RAND Corporation.
<https://www.rand.org/about.html>; letöltés: 2019.05.30.
- DOBBINS, James – COHEN, Raphael S. – CHANDLER, Nathan – FREDERICK, Bryan – GEIST, Edward – DELUCA, Paul – MORGAN, Forrest E. – SHATZ, Howard J. – WILLIAMS, BRENT: Overextending and Unbalancing Russia. Assessing the impact of cost-inposing options.
https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB10014.html; letöltés: 2019.05.30.
- ERÁSTÓ, Tytti – TOPYCHKANOV, Petr: Russian and US policies on the INF Treaty endanger arms control.
<https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2018/russian-and-us-policies-inf-treaty-endanger-arms-control>; letöltés: 2019.06.22.
- HALMOSY Dénes (szerk.): Nemzetközi szerződések 1945–1982. A második világháború utáni korszak legfontosabb külpolitikai szerződései. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1985. pp. 360–368.
- HORVÁTH Dávid: John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov üzenetváltása a kubai rakétaválság idején, 1962.10.26.
<http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=YLTYTD>; letöltés: 2019.06.16.
- Időzített bomba ketyeg az Északi-sarkon.
http://www.energiainfo.hu/idozített_bomba_ketyeg_az_eszaki-sarkon-30281/; letöltés: 2017.04.03.
- Oroszország és Európa – Orosz geopolitikai szöveggyűjtemény. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004. pp. 342–344.
- SHEVTSOVA, Lilia: Putin's Soft Authoritarianism.
<https://www.project-syndicate.org/commentary/putin-s-soft-authoritarianism?barrier=accesspaylog>; letöltés: 2019.06.22.
- SPENCER, Anthony Mansell: Arctic Petroleum Geology. Geological Society, London, 2011.

---

²⁷ ZIGAR, Mihail: Putyin metamorfózisa. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2016.

- Statement of the Deep Cuts Commission on the INF-Treaty Crisis and the Way forward.
http://deepcuts.org/files/pdf/Statement_of_the_Deep_Cuts_Commission_on_the_INF_Treaty_final.pdf; letöltés: 2019.06.22.
- Summary of National Defense Strategy of The United States of America.
<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>; letöltés: 2019.05.30.
- The Cuban Missile Crisis.
<https://www.armscontrol.org/act/2002-11/features/cuban-missile-crisis>;
letöltés: 2019.06.16.
- The Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Elimination of Their Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles (INF Treaty).
<https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>; letöltés: 2019.06.22.
- Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles (INF Treaty).
<https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>; letöltés: 2019.06.22.
- ZIGAR, Mihail: Putyin metamorfózisa.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2016.

Orosz nyelvű irodalom

- БАРТОШ, Александр: Гибридные войны в стратегии США и НАТО. Как обеспечить национальную безопасность России в условиях нетрадиционных угроз и вызовов.
http://nvo.ng.ru/concepts/2014-10-10/1_nato.html; letöltés: 2019.06.22.
- Договор между Союзом Советских Социалистических Республик и Соединенными Штатами Америки о ликвидации их ракет средней дальности и меньшей дальности.
https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/treaty.pdf;
letöltés: 2019.06.22.
- Интервью начальника Генштаба ВС РФ Герасимова об итогах операции ВС РФ в Сирии и о дальнейших перспективах сирийской войны.
<https://news-front.info/2017/12/27/intervyu-nachalnika-genshtaba-vs-rf-gerasimova-ob-itoгах-operatsii-vs-rf-v-sirii-i-o-dalnejshih-perspektivah-sirijskoj-vojny/>;
letöltés: 2019.06.22.
- Комплекс 9К720 Искандер - SS-26 STONE.
<http://militaryrussia.ru/blog/topic-816.html>; letöltés: 2019.06.22.
- Крылатая ракета большой дальности 9М729 (SSC-X-8, SSC-8).
<https://vpk.name/library/f/9m729.html>; letöltés: 2019.06.22.
- Послание Президента Федеральному Собранию.
<http://kremlin.ru/events/president/news/56957>; letöltés: 2018.03.20.

- Путин призвал начать переговоры по вопросам государственности юго-востока Украины.
<https://gordonua.com/news/war/smi-putin-prizval-k-peregovoram-po-voprosu-gosudarstvennosti-yugo-vostoka-ukrainy-39068.html>; letöltés: 2019.06.22.
- Путин принял новую программу вооружения на 2018-2027 годы.
https://www.dp.ru/a/2018/01/24/Putin_prinjal_novuju_progra; letöltés: 2018.03.19.
- Стратегия развития арктической зоны Российской Федерации и обеспечения национальной безопасности на период до 2020 года.
https://minec.gov-murman.ru/upload/iblock/b36/strategy_azrf.pdf; letöltés: 2017.04.03.
- Указ Президента Российской Федерации от 31.12.2015 г. № 683.
О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации.
<http://kremlin.ru/acts/bank/40391>; letöltés: 2017.04.03.
- Филипенко Артем: В МИД допустили возникновение похожего на Карибский кризиса.
<https://www.rbc.ru/politics/24/06/2019/5d10b41c9a79474cac7a6f3c>;
letöltés: 2019.06.26.
- Ходарёнок, Михаил: Маски сброшены: в США составили план против России.
https://www.gazeta.ru/army/2019/05/30/12384949.shtml?utm_source=push;
letöltés: 2019.05.30.

AZ AMERIKAI HÍRSZERZÉSI REFORM ÉS TANULSÁGAI

Az amerikai Hírszerző Közösség rendszere

Az Amerikai Egyesült Államok *Hírszerző Közössége* (IC¹) 16 – a *Nemzeti Hírszerző Főigazgató Hivatalával* (ODNI²) együtt 17 – nemzetbiztonsági szervezet és ügynökség³ szövetsége, amelynek tagjai önállóan, de szoros együttműködésben végzik az ország nemzetbiztonsági védelmét és külkapcsolatainak alakítását támogató hírszerző tevékenységüket. Az IC-t jelenlegi formájában Ronald Reagan 1981. december 4-én elnöki rendelettel⁴ hozta létre.⁵

A törvényességi felügyelet megoszlik a törvényhozó és a végrehajtó hatalmi ágak között. Az elsődleges kormányzati felügyeletet az elnök által felkért szakértőkből álló Külügyi Hírszerző Tanácsadó Testület,⁶ az Egyesített Hírszerző Közösségi Tanács,⁷ az Elnöki Hivatalon belül működő Főfelügyelő Hivatala,⁸ valamint a Menedzsment és Költségvetési Hivatal⁹ gyakorolja. Az IC törvényességi felügyeletét elsődlegesen a Képviselőház Állandó Hírszerzési Bizottsága¹⁰ és a Szenátus Hírszerzési Bizottsága¹¹ végzi.

---

¹ Intelligence Community – IC.

² Office of the Director of National Intelligence.

³ Agency: a kifejezés a nemzetbiztonsági tevékenységnek a nemzetközi – és részben a honi – politikai folyamatokat aktívan befolyásoló, azokba beavatkozó jellegét tükrözi (vö.: „szolgálat”).

⁴ A rendelet kötelezte a Hírszerző Közösség tagjait, hogy működjenek együtt az elnök és a Nemzeti Biztonsági Tanács (National Security Council – NSC) információigénye kielégítése érdekében. Az IC tevékenységének összehangolása ekkor a rendelet alapján a Központi Hírszerző Igazgató (Director of Central Intelligence – DCI, egyben a Központi Hírszerző Ügynökség /Central Intelligence Agency – CIA/ főigazgatója) feladata volt.
Executive Order 12333 – United States intelligence activities.

<https://www.archives.gov/federal-register/codification/executive-order/12333.html>; letöltés: 2019.05.11.

⁵ Az IC létrejöttének alapjául a védelmi miniszteri pozíciót, a légierőt, az Egyesített Vezérkart, a Nemzeti Biztonsági Tanácsot, a CIA-t – mint az Amerikai Egyesült Államok első, békeidőben működő polgári nemzetbiztonsági szolgálatát – és a Nemzeti Hírszerzési Programot (National Intelligence Programme – NIP) is létrehozó 1947-es Nemzeti Biztonsági Törvény (National Security Act of 1947) szolgált.

⁶ President's Foreign Intelligence Advisory Board.

⁷ Joint Intelligence Community Council. A félévente ülésű Tanács a kormány tagjaiból – a külügyminiszterből, a pénzügyminiszterből, a védelmi miniszterből, a legfőbb ügyészből (igazságügy-miniszter), a belbiztonsági miniszterből – és a Hírszerző Közösség tagszervezeteinek irányítóiból áll.

⁸ Office of the Inspector General.

⁹ Office of the Management and Budget.

¹⁰ United States House Permanent Select Committee on Intelligence. A Bizottság jelenleg (2019. május) 22 tagból áll.

¹¹ United States Senate Select Committee on Intelligence. A Bizottság 15 tagból áll.

Az elnök és a Kongresszus a Hírszerző Közösség felügyeletét és irányítását két különálló költségvetési program segítségével valósítja meg. A *Nemzeti Hírszerző Program* (NIP¹²) tartoznak az IC tagszervezeteinek az amerikai elnök, valamely szövetségi minisztérium vagy ügynökség, illetve a nemzeti hírszerző főigazgató által kezdeményezett és a Kongresszus által a költségvetés elfogadásának folyamatában jóváhagyott projektek és tevékenységek.¹³

A NIP-ből nem finanszírozható a Védelmi Minisztérium (DoD¹⁴) hírszerzési igényeinek megválaszolása, de az IC a védelmi minisztérium alárendeltségébe tartozó egyes tagjai¹⁵ jelentős összegekkel részesülnek a NIP-ből, amelyek felhasználásával az ODNI és az IC egésze tevékenységét támogatják. A Nemzeti Hírszerző Program 2018-ban 59,4 milliárd dollárral részesült a központi költségvetésből. A 2019-re vonatkozó költségvetési igény 59,9 milliárd dollár volt, ami 2020-ra vonatkozóan 62,8 milliárd dollárra nőtt.

A *Katonai Hírszerző Program* (MIP¹⁶) a védelmi minisztérium által meghatározott projektek vagy tevékenységek tartoznak, amelyek célja az amerikai haderő által folytatott katonai tevékenységek tervezése és végrehajtása támogatására vonatkozó hírszerzési információk megszerzése. A MIP-et a védelmi miniszter¹⁷ felügyeli és irányítja. A Program költségvetési támogatása 2018-ban 22,1 milliárd dollár volt, költségvetési igénye a 2019/2020-as költségvetési évre vonatkozóan 21,2 milliárd dollár, 2020/2021-re pedig 22,95 milliárd dollár.¹⁸

A Nemzeti Hírszerző Főigazgató Hivatala

Az IC szervezeteinek információszerző tevékenységét a nemzeti hírszerző főigazgató (DNI) hangolja össze, aki nemzetbiztonsági kérdésekben közvetlenül az elnöknek és a Nemzeti Biztonsági Tanácsnak jelent.

---

¹² National Intelligence Program.

¹³ A hírszerzési rendszer költségvetési folyamatainak összetettségét jól tükrözi, hogy minden pillanatban nyolc költségvetési év párhuzamos végrehajtása és tervezése zajlik. Az adott költségvetési évben a két megelőző évre elfogadott és az adott év forrásainak felhasználása zajlik, illetve már folyamatban van a következő év költségvetésének kidolgozása a végrehajtó hatalomnál és a Kongresszusnál. Eközben a Hírszerző Közösség már két évvel előre tervezi a költségvetési forrásigényét a végrehajtó hatalom számára, amely pedig már három évre előre megkezdte a Kongresszusnak benyújtandó költségvetés tervezését, illetve öt évre előre előzetes tervezést folytat.

LOWENTHAL, Mark M.: *Hírszerzés – A titkóktól a politikai döntésekig*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017. p. 96.

¹⁴ Department of Defense – DoD.

¹⁵ Elsősorban Védelmi Hírszerző Ügynökség (Defense Intelligence Agency – DIA), a Nemzetbiztonsági Ügynökség (National Security Agency – NSA), a Nemzeti Felderítő Iroda (National Reconnaissance Office – NRO) és a Nemzeti Térinformatikai Ügynökség (National Geospatial Intelligence Agency – NGA).

¹⁶ Military Intelligence Program.

¹⁷ Secretary of Defense.

¹⁸ U.S. Intelligence Community Budget.

<https://www.dni.gov/index.php/what-we-do/ic-budget>; letöltés: 2019.04.26.

FY 20 Military Intelligence Top-Line Budget.

<https://www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/1787859/fy-20-military-intelligence-top-line-budget/>; letöltés: 2019.04.26.

A 2005. április 22-én létrehozott ODNI¹⁹ saját törzsét kivéve nem rendelkezik irányítási és felügyeleti joggal az IC egyetlen szervezete felett sem. Az NSC üléseinek állandó résztvevője, az elnök hírszerzési tanácsadója.²⁰

Az ODNI feladatai:

- a célok és a prioritások meghatározása az IC számára, a kapcsolódó iránymutatások – elsősorban a *Nemzeti Hírszerzési Stratégia* (NIS²¹) és a hírszerzési prioritások²² – kiadása;
- a Nemzeti Hírszerző Program (NIP) felügyelete és irányítása, a NIP költségvetésének felügyelete;
- az IC tagjai által a nemzeti hírszerzési információk gyűjtésével, elemzés-értékelésével, a tájékoztatók elkészítésével és a címzettekhez történő eljuttatásával kapcsolatos feladatok menedzsmentje, irányítása.²³

Az ODNI közel 2000 munkatársának több mint fele a négy *műveleti központ*²⁴ egyikében tevékenykedik, amelyek feladata a Hírszerző Közösség tevékenységének koordinálása:²⁵

- Nemzeti Terrorelhárítási Központ (NCTC²⁶);
- Nemzeti Elhárító és Biztonsági Központ (NCSC²⁷);
- Nemzeti Proliferációellenes Központ (NCPC²⁸);
- Kiberfenyegetési Hírszerzési Integrációs Központ (CTIIC²⁹).

¹⁹ A hivatal létrehozásáról a 2004-es Hírszerzési reform és terrorizmusmegelőzési törvény (Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004 – IRTPA) rendelkezett. A törvény alapjául az Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadásokkal foglalkozó Nemzeti Bizottság (National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 9/11 Bizottság) megállapításai szolgáltak. Az IC reformjára emellett az iraki tömegpusztító fegyverekre vonatkozó hírszerzési információk kezelését vizsgáló bizottság (Commission on the Intelligence Capabilities of the United States Regarding Weapons of Mass Destruction) által 2005. március 31-én a Kongresszus elé terjesztett jelentés bírt meghatározó hatással.

²⁰ Intelligence Advisor.

²¹ National Intelligence Strategy.

²² Nemzeti Hírszerzési Prioritások Keretrendszer (National Intelligence Priorities Framework – NIPF). Intelligence Community Directive 204 – National Intelligence Priorities Framework. <https://www.dni.gov/files/documents/ICD/ICD%20204%20National%20Intelligence%20Priorities%20Framework.pdf>; letöltés: 2019.04.26.

²³ A DNI iránymutatásai az IC egészére, tehát a védelmi ágazatba tartozó részeire is vonatkoznak, de ezek – a védelmi miniszter meghatározó befolyása miatt – az utóbbiak esetében inkább ajánlásnak tekinthetők.

²⁴ Operations Center.

²⁵ ODNI Factsheet.

https://www.dni.gov/files/documents/FACTSHEET_ODNI_History_and_Background_2_24-17.pdf; letöltés: 2019.04.24.

²⁶ National Counterterrorism Center.

²⁷ National Counterintelligence and Security Center.

²⁸ National Counterproliferation Center.

²⁹ Cyber Threat Intelligence Integration Center.

A döntéshozók és a Hírszerző Közösség közötti kapcsolatért, illetve a hírigények minél jobb megválaszolásáért a területi (ország vagy régió) és funkcionális alapon kinevezett *Nemzeti Hírszerző Menedzserek* (NIM³⁰) felelnek. A pozíció 2005-ös létrehozásakor a DNI a terrorelhárítás, a proliferáció elleni fellépés, valamint Irán és Észak-Korea felelősségi területekre jelölt ki NIM-eket. A két funkcionális NIM egyben a vonatkozó műveleti központparancsnoki beosztást is betölti.³¹ Időközben több új pozíciót hoztak létre, például a Kelet-Ázsiáért³² és a kiberfenyegetésekért³³ felelősökéit.

A DNI irányítja továbbá az IC vezető elemzőiből (NIO³⁴) és civil szakértőkből álló *Nemzeti Hírszerző Tanácsot* (NIC³⁵). A NIC feladata az államigazgatás vezetői számára releváns kérdésekben elkészíteni a Hírszerző Közösség álláspontját tükröző *Nemzeti Hírszerző Értékeléseket* (NIE³⁶). A szervezet emellett szakértői támogatást és állásfoglalást nyújt az IC egésze számára.³⁷ A NIC hat régióra és öt funkcionális területre bontva végzi munkáját. A részterületek élén egy-egy NIO áll:

- Afrika;
- Kelet-Ázsia;
- Európa;
- Latin-Amerika;
- Közel-Kelet és Dél-Ázsia;
- Oroszország és Eurázsia;
- hagyományos katonai fenyegetések;
- gazdaság;
- tudomány és technológia;
- stratégiai és nukleáris fenyegetések;
- transznacionális fenyegetések.³⁸

---

³⁰ National Intelligence Manager.

³¹ Office of the Director of National Intelligence – Intelligence Community Policy Memorandum Number 2005-100-2: Director of National Intelligence Mission Managers. <https://fas.org/irp/dni/icpm/2005-100-2.pdf>; letöltés: 2019.04.26.

³² Scott W. Bray Kelet-Ázsiáért felelős NIM 2017. június 26-ai beszéde a Koreai–Amerikai Tanulmányok Intézete rendezvényén (North Korea’s Nuclear Weapons and Missile Capability). <https://www.dni.gov/index.php/newsroom/speeches-interviews/item/1774-speech-to-the-institute-for-corean-american-studies-north-korea-s-nuclear-weapons-and-missile-capability?highlight=WyJuYXRpb25hbCBpbmRlbGxpZ2VuY2UgbWFuYWdlciJd>; letöltés: 2019.04.26.

³³ Jim Richberg kiberfenyegetésekért felelős volt NIM LinkedIn-profilja. <https://www.linkedin.com/in/jim-richberg-298374157>; letöltés: 2019.04.26.

³⁴ National Intelligence Officer. A vezető elemzők irányítása alatt kis létszámú stáb dolgozik.

³⁵ National Intelligence Council.

³⁶ National Intelligence Estimate.

³⁷ Az 1947-es Nemzeti Biztonsági Törvény hatályos változata (National Security Act of 1947). <https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/laws/nsact1947.pdf>; letöltés: 2019.04.25.

³⁸ National Intelligence Council (NIC) Collection (a CIA által NIC-dokumentumokat megosztó honlap). <https://www.cia.gov/library/readingroom/collection/national-intelligence-council-nic-collection>; letöltés: 2019.04.26.

A DNI Hivatalának központja a Virginia állambeli Liberty Crossing településen található. A Hivatal munkatársainak mintegy 40%-a rotációs elv alapján kerül ki a 16 szolgálat valamelyikéből.

A Hírszerző Közösség 17 szervezete közül az ODNI és a CIA független, nyolc a védelmi minisztérium, hét pedig más minisztérium vagy szervezet alárendeltségében tevékenykedik.

A védelmi miniszter összességében a nemzeti hírszerző főigazgatónál (DNI³⁹) lényegesen nagyobb befolyással bír a Hírszerző Közösség egésze felett. A miniszter a végrehajtó hatalmon belül az elnök utáni második legfontosabb személy,⁴⁰ illetve valamennyi katonai nemzetbiztonsági szervezet az irányítása alatt működik. E jogkörét a hírszerzésért felelős védelmi államtitkáron⁴¹ keresztül gyakorolja. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok elsősorban a védelmi minisztérium – igen kiterjedt – tevékenységét támogatják, ami lényegesen különbözik a polgári szféra feladataitól.

³⁹ Director of National Intelligence – DNI.

⁴⁰ A minisztérium az Amerikai Egyesült Államok első számú munkaadója, összességében 2,87 millió aktív és tartalékos katona, nemzeti gárdista és civil munkavállaló tartozik az alárendeltségébe. Our Story. <https://www.defense.gov/our-story/>; letöltés: 2019.05.14.

⁴¹ Under Secretary of Defense for Intelligence – USDI.

A Hírszerző Közösség védelmi miniszter irányítása alatt álló tagszervezetei:

- Védelmi Hírszerző Ügynökség (DIA⁴²): összadatforrású hírszerző és elhárító szervezet, amely egyben a haderő hírszerzésének stratégiai koordinációjáért felel;⁴³
- Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA⁴⁴): az Amerika Egyesült Államok első számú rejtjelező és rádióelektronikai felderítőszervezete (SIGINT⁴⁵);⁴⁶
- Nemzeti Felderítőiroda (NRO⁴⁷): feladata a nemzeti felderítőműholdak tervezése, gyártása és működtetése;
- Nemzeti Térinformatikai Ügynökség (NGA⁴⁸);
- a Szárazföldi Csapatok Hírszerzése (AI⁴⁹) a Szárazföldi Csapatok Vezérkarának⁵⁰ felderítőszervezete (G2);
- 25. Légierő⁵¹ a Légierő-parancsnokság⁵² alárendeltségében;
- Haditengerészeti Hírszerzési Hivatal⁵³ a haditengerészet parancsnoka⁵⁴ alárendeltségében;⁵⁵
- a Tengerészgyalogság Hírszerzése (MCI⁵⁶) a Tengerészgyalogság-parancsnokság⁵⁷ alárendeltségben.

---

⁴² Defense Intelligence Agency.

⁴³ E funkcióját az NSA központjában diszlokáló, a Stratégiai Parancsnokság (US Strategic Command – STRATCOM) alárendeltségében működő Egyesített Hírszerzési, Megfigyelési és Felderítési Funkcionális Komponensparancsnokságon (Joint Functional Component Command for Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – JFCC ISR) keresztül végzi.

⁴⁴ National Security Agency.

⁴⁵ Signals Intelligence.

⁴⁶ A haderő egyesített funkcionális parancsnokságainak egyike, a Kiberműveleti Parancsnokság (US Cyber Command – USCYBERCOM) 2009-ben vált ki az NSA-ból, de a két szervezetnek egyelőre közös vezetője van. A USCYBERCOM nem tagja a Hírszerző Közösségnek.

⁴⁷ National Reconnaissance Office.

⁴⁸ National Geospatial Intelligence Agency.

⁴⁹ Army Intelligence.

⁵⁰ Army Staff.

⁵¹ 25th Air Force.

⁵² Headquarters Air Force.

⁵³ Office of Naval Intelligence.

⁵⁴ Chief of Naval Operations – CNO.

⁵⁵ A Szárazföldi Csapatok Hírszerzése, a 25. Légierő, a Haditengerészeti Hírszerzési Hivatal, a Tengerészgyalogság Hírszerzése, valamint a Partii Őrség Hírszerzése kötelékében működő SIGINT- és kriptológiai szervezetek alkotják a Központi Biztonsági Szolgálatot (Central Security Service – CSS), amely az NSA katonai része.

Central Security Service (CSS). <https://www.nsa.gov/about/central-security-service/>; letöltés: 2019.05.13.

⁵⁶ Marine Corps Intelligence.

⁵⁷ Headquarters Marine Corps – HQMC.

A DNI elsősorban a polgári nemzetbiztonsági rendszer szakmai tevékenységét hangolja össze. Ennek oka, hogy bár a DIA, az NSA, az NRO és az NGA a Hírszerző Közösség egésze számára is biztosít információkat, a DNI tevékenységüket a Védelmi Minisztérium meghatározó befolyása miatt csak a NIP-en keresztül képes befolyásolni. Tovább szűkíti a DNI mozgásterét, hogy a felelősségi körébe tartozó szervezetek irányítását a felügyelő minisztériumok végzik. A polgári nemzetbiztonsági szférába az alábbi szervezetek tartoznak:

- CIA: független összadatforrású hírszerző és elhárító szervezet, közvetlenül az elnöknek és a Nemzeti Biztonsági Tanácsnak jelent;
- Hírszerzési és Kutatási Iroda (INR⁵⁸): a Külügyminisztérium⁵⁹ alárendeltségébe tartozó⁶⁰ összadatforrású hírszerző szervezet;
- Hírszerző és Elhárító Hivatal (OICI⁶¹): fő feladata, hogy hozzájáruljon az Energiaügyi Minisztérium⁶² laboratóriumi és erőművei, illetve az azokban dolgozó személyek védelméhez;
- Hírszerző és Elemző Hivatal (I&A⁶³): a Belbiztonsági Minisztérium⁶⁴ hírszerző szervezete;
- a Parti Őrség Hírszerzése (CGI⁶⁵) békeidőben szintén a Belbiztonsági Minisztérium alárendeltségében működik;
- Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI⁶⁶): a szövetségi rendvédelmi ügynökség egyebek mellett azoknak a hazai és transznacionális hálózatoknak a felderítéséért és felszámolásáért felelős, amelyek szándékkal és képességgel rendelkeznek ahhoz, hogy kárt okozzanak az Amerikai Egyesült Államoknak; az Iroda az Igazságügyi Minisztérium⁶⁷ alárendeltségében hajtja végre feladatait, de a legfőbb ügyész⁶⁸ nem rendelkezik közvetlen irányítási jogkörrel a szervezet felett;
- a Kábítószer-rendészeti Hivatal Nemzetbiztonsági Hírszerző Részlege (DEA/ONSI⁶⁹) szintén az Igazságügyi Minisztérium alárendeltségében tevékenykedő rendvédelmi szervezet;

---

⁵⁸ Bureau of Intelligence and Research.

⁵⁹ Department of State – DoS.

⁶⁰ A külügyminiszter irányítási jogköreit az Irodáért felelős államtitkár (Assistant Secretary of State for the Bureau of Intelligence and Research) útján gyakorolja.

⁶¹ Office of Intelligence and Counterintelligence.

⁶² Department of Energy – DOE. Az OICI irányítását a nukleáris biztonságért felelős államtitkár (Under Secretary for Nuclear Security and Administrator of the National Nuclear Security Administration) végzi.

⁶³ Office of Intelligence and Analysis. Az INR nem végez elhárító és fedett információszerző tevékenységet.

⁶⁴ A belbiztonsági miniszter irányítási jogköreit a hírszerzésért és elemzésért felelős államtitkár (Under Secretary of Homeland Security for Intelligence and Analysis) útján látja el.

⁶⁵ Coast Guard Intelligence.

⁶⁶ Federal Bureau of Investigation.

⁶⁷ Department of Justice – DoJ.

⁶⁸ Attorney General. A legfőbb ügyész feladat- és hatásköre alapján az európai igazságügyminiszteri pozíciónak is megfeleltethető.

⁶⁹ Drug Enforcement Administration, Office of National Security Intelligence – DEA/ONSI.

- Terrorelhárítási és Pénzügyi Hírszerző Hivatal (TFI⁷⁰): irányítja és felügyeli a Pénzügyminisztérium⁷¹ hírszerzési és rendészeti funkcióit azzal a céllal, hogy védelmezze a pénzügyi rendszert a visszaélésekkel szemben, valamint harcoljon a latorállamok, terroristák, tömegpusztító fegyverek terjesztői, pénzmosók, drogbárók és más, a nemzetbiztonságot érintő fenyegetések ellen.⁷²

A Hírszerző Közösség egésze felett tehát kizárólag az elnök és a Nemzeti Biztonsági Tanács bír irányítási jogkörrel.

A 2019-es Nemzeti Hírszerzési Stratégia

Daniel Coats DNI 2019. január 22-én tette közzé a jelenleg érvényes Nemzeti Hírszerzési Stratégiát.⁷³ A dokumentum elkészítését a 2004-es hírszerzési reformtörvény írja elő a DNI számára, aki eddig 2005-ben, 2009-ben és 2014-ben készített NIS-t. A stratégiák kiadásával a DNI szakmai és szervezeti iránymutatást ad a Hírszerző Közösség tagjai számára. A dokumentumok egyre magasabb színvonalon integrálják az IC-n belül összegyűlt szaktudást, és a reformok egyik fundamentumává váltak.⁷⁴

A 2019-es dokumentum alapján a Hírszerző Közösség feladata a nemzeti biztonság, a gazdasági erő és a technológiai fölény erősítése világosan megfogalmazott, objektív és független információ biztosításával. A NIS három alapfeladatot határoz meg az IC számára:

- *stratégiai hírszerzést*⁷⁵ a nemzeti biztonságot és érdekeket meghatározó folyamatok nyomon követésére;
- *előrejelző hírszerzést*⁷⁶ az új trendek, a változó körülmények és a váratlan fejlemények vizsgálatára;
- valamint *művelettámogató hírszerzést*⁷⁷ a tervezett és a végrehajtás alatt álló katonai, diplomáciai és belbiztonsági műveletek – közvetett és közvetlen – támogatására.

⁷⁰ Office of Terrorism and Financial Intelligence.

⁷¹ Department of Treasury. A pénzügyminiszter az irányítási jogköreit a terrorelhárításért és a pénzügyi hírszerzésért felelős államtitkár (Under Secretary of the Treasury for Terrorism and Financial Intelligence) útján gyakorolja.

⁷² A Hivatalt a 2004-es hírszerzési reformtörvény alapján hozták létre.

⁷³ The National Intelligence Strategy of the United States of America.

https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/National_Intelligence_Strategy_2019.pdf; letöltés: 2019.02.28.

⁷⁴ A NIS-ekben szereplő iránymutatásokat jelentős mértékben megfogadta a katonai nemzetbiztonsági szféra is.

⁷⁵ Strategic Intelligence.

⁷⁶ Anticipatory Intelligence. Elemei: előrelátás (foresight), előrejelzés (forecast) és veszélyfigyelmeztetés (warning).

⁷⁷ Current Operations Intelligence.

A DNI a NIS-ben négy fő funkcionális részterületet jelölt ki az IC-nek:

- a kibernetikus fenyegetések felderítésére irányuló hírszerzés⁷⁸ az állami és a nem állami szereplők a kibertérben megvalósított károkozó tevékenysége ellen lép fel;
- terrorelhárítás;
- a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök proliferációjára elleni hírszerzés;
- elhárítás és biztonságvédelem az Amerikai Egyesült Államokban illegális információszerezést, az IC tevékenységének megzavarását, külföldi érdekek érdekében végzett politikai befolyásolási tevékenységet vagy szabotázsot végző ellenérdekelt titkosszolgálatok és nem kormányzati szervezetek (elsősorban terrorszervezetek),⁷⁹ valamint az amerikai kormányzat őket akarva vagy akaratlanul segítő munkatársaival szemben.

A felsorolt célok megvalósítása érdekében az IC-nek tovább kell javítania információszerező, -megosztási és -feldolgozási (elemző-értékelő) képességeit. Ennek részeként a NIS további technológiai és szervezeti fejlesztéseket helyez kilátásba.

A szervezeti fejlesztések keretében a DNI meghatározta az IC számára azokat – az alább felsorolt – a szervezeti célokat, amelyek az elmúlt évek reformjai során egyes ügynökségeknél beváltak.

- A. Az *integrált műveleti feladatmenedzsment*⁸⁰ összehangolja az IC képességeit, tevékenységét és erőforrásainak felhasználását a közös erőfeszítés fokozása érdekében. A DNI kiemeli a műveleti központok jelentőségét e cél elérése érdekében, és leszögezi, hogy meg kell találni az egyensúlyt a közös célok minél hatékonyabb elérése és a szervezeti specializáció között. A NIS szerint csökkenteni kell az IC-n belüli redundanciát és optimalizálni az erőforrások felhasználását. E területen a DNI sikerként értékeli az iráni nukleáris és az észak-koreai atomfegyver-program nyomon követését, a Malaysian Airlines Kelet-Ukrajnában lezuhant MH-17-es járatával kapcsolatos vizsgálatot, valamint a nyugat-afrikai Ebola-járvánnyal szembeni fellépést.
- B. Az *integrált működésmenedzsment*⁸¹ az IC tagjainak művelettámogató tevékenységét hangolja össze. Ennek során a Hírszerző Közösség tagjai megosztják egymással a bevált megoldásaikat, összehangolják a beszerzéseiket, közös standardokat és támogatórendszereket, valamint adatosított szervezeti és egyéni teljesítményértékelő rendszereket dolgoznak ki. A közös erőfeszítések kiemelt részterülete az IC fizikai és informatikai infrastruktúrájának védelme.

---

⁷⁸ Cyber Threat Intelligence.

⁷⁹ Összefoglalóan: Foreign Intelligence Entity – FIE.

⁸⁰ Integrated Enterprise Management.

⁸¹ Integrated Business Management.

- C. *A sokszínű, befogadó, motivált, lojális és szakértő munkaerő kialakítása és megtartása.* A humán erőforrás elvárt képességeit tekintve a kritikus gondolkodás, az idegennyelv-ismeret, a mérnöki tudományok és a matematika játszanak kiemelt szerepet. A kívánt célok elérése érdekében az IC folyamatos képzéseket biztosít a munkaerő, kiemelten a középszintű vezetők számára, amelynek során a teljesítményorientált, együttműködésre és rugalmasságra építő munkahelyi kultúra elsajátítása a cél. A Hírszerző Közösség hosszú távú befektetésként kezeli mind a vezető, mind a beosztott állományt, akiknek szakmai életútja során változatos beosztásokat, megfelelő illetményt, valamint a munkahelyi és a magánélet megfelelő egyensúlyát kínálja fel, aminek köszönhetően az IC a legjobb munkaadók között szerepel az amerikai kormányzaton belül.
- D. *Új technológiák kutatásával és felhasználásával, az innovatív gondolkodásmód meghonosításával és a nemzetbiztonság elméletének fejlesztésével* a műveleti és a művelettámogató tevékenység javítása. Az IC-nek a hagyományostól eltérő, kísérletező gondolkodásmódot kell követnie az új, egyszerűbb, hatékonyabb módszerek bevezetése során. A fejlesztéseknek a mesterséges intelligencia,⁸² az automatizáció és az emberi teljesítmény gépi fokozása⁸³ eredményeinek felhasználásával növelniük kell a Hírszerző Közösség tudását, helyzetértékelését és műveleti tempóját. Az új technológiák bevezetése érdekében az IC vezetőinek bizonyos szintű kockázatot kell vállalniuk, annak tudatában, hogy a sikerhez esetleg kezdeti kudarcok vezethetnek. A NIS szerint a Hírszerző Közösség már részben új módszerekkel készíti a nemzeti hírszerző értékeléseket. Emellett jelentős előrehaladást értek el a gépi tanulás⁸⁴ felhasználásában a közösségi médiából kinyert információ,⁸⁵ a hírforrások, a pénzügyi tranzakciók adatainak és a felhasználók internetes kereséseinek automatizált feldolgozásában és így a politikai instabilitás előrejelzése érdekében.
- E. Felismerve, hogy az IC sikere azon múlik, hogy a megfelelő személyek a megfelelő időben releváns információval támogathassák a kormányzati döntéshozatalt, *az amerikai nemzetbiztonsági rendszernek – az információbiztonság fenntartása mellett – az információmegosztás, a közös feladatvégrehajtás és az integráció erősítésére kell törekednie.* Ennek érdekében az információt megfelelő fájlformátumban, metaadatokkal⁸⁶ ellátva kell tárolni, növelve annak használhatóságát és lehetővé téve a nemzetbiztonsági folyamatok információközpontúvá

---

⁸² Artificial intelligence – AI.

⁸³ Augmentation, például viselhető okoseszközök, exoskeletonok stb. segítségével.

⁸⁴ Machine Learning.

⁸⁵ Social Media Intelligence – SOCMINT.

Bővebben lásd: ERDÉSZ Viktor: A SOCMINT helye, szerepe az összedatforrású hírszerzésben. Felderítő Szemle, XVII. évfolyam 4. szám, 2018. pp. 27–40.

<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-4.pdf>; letöltés: 2019.02.18.

⁸⁶ Adat az adatról: az információ megszerzésének vagy a tájékoztató elkészültének idejére, forrásaira, a minősítésre, megoszthatóságra, a készítő személyre stb. vonatkozó adatok.

tételét. A korszerű adatmenedzsment-rendszerek segítségével az adat könnyen fellelhetővé, elérhetővé és felhasználhatóvá válhat, megnövelt információbiztonság mellett. A fejlett adatkinyerő rendszerekkel fokozható az elemzés-értékelés színvonala, a jelenlegi technológiával nem kimutatható összefüggésekkel és az elemzés-értékelés további hozzáadott értékével maximalizálva a hírszerzési információk használhatóságát. Az információbiztonság mellett *fontos elv a túlminősítés megelőzése és az IC tevékenységének minél átláthatóbbá tétele*⁸⁷ a külvilág, elsősorban az amerikai közvélemény számára. Ennek érdekében az IC létrehozott egy szabadon hozzáférhető gyűjteményt több ezer oldalnyi „Nyílt!”-tá újraminősített dokumentumából, a hivatalos közleményekből és a nyilvános meghallgatások jegyzőkönyveiből.⁸⁸

- F. Az IC hatékonyságának fokozása a belföldi és a nemzetközi kormányzati, nem állami és magánszektorbeli *partnerekkel folytatott stratégiai együttműködések fejlesztésével*. Az együttműködés javulása elsősorban a terrorelhárítás és a közös katonai műveletek hírszerző támogatásában figyelhető meg.

A Központi Hírszerző Ügynökség reformja

Az először a 2005-ben közzétett és azóta folyamatosan frissített nemzeti hírszerzési stratégiákban lefektetett elveket elsőként a CIA valósította meg. John Brennan, a Központi Hírszerző Ügynökség volt főigazgatója⁸⁹ 2015. március 6-án közzétett, az Ügynökség munkatársainak címzett levelében⁹⁰ a CIA küszöbön álló szervezeti reformjáról adott tájékoztatást. Brennan főigazgató szerint a vizsgálatra azért volt szükség, mert a 21. század második évtizedében a döntéshozók érdeklődésére számot tartó folyamatok és események egyre komplexebbé váltak, miközben példa nélküli technológiai fejlődés van folyamatban. A főigazgató 2014 szeptemberében a CIA kilenc felső vezetőjét bízta meg a szervezet korszerűsítésére vonatkozó javaslat előkészítésével. A munkacsoport a kutatás 90 napja alatt 80 döntéshozóval készített interjú és az Ügynökség 4000 munkatársának javaslatai, valamint a nagyvállalati munkamódszerek tanulmányozása alapján az igazgató 2015 márciusa és októbere között átfogó szervezeti átalakításokat léptetett életbe.

⁸⁷ A titoktalanítás számos előnnyel jár a nemzetbiztonsági szféra számára, amelyek közül a társadalmi elfogadottság növelése mellett a tudományos eredmények jobb felhasználása emelhető ki.

⁸⁸ A gyűjtemény a <https://icontherecord.tumblr.com/> címen, a Hírszerző Közösség tevékenységével kapcsolatos információ a <https://www.intelligence.gov/> címen érhető el.

⁸⁹ Brennan 2013. március 8. és 2017. január 20. között töltötte be a beosztást.

⁹⁰ BRENNAN, John: Our Agency's Blueprint for the Future (Unclassified Version of March 6, 2015 Message to the Workforce from CIA Director). <https://www.cia.gov/news-information/press-releases-statements/2015-press-releases-statements/message-to-workforce-agencys-blueprint-for-the-future.html>; letöltés: 2017.06.06.

A CIA új alapokra helyezte a humánerőforrás fejlesztési és képzési rendszerét (ún. „tehetségmenedzsment”). Ennek keretében létrehozták a *Tehetségfejlesztési Kiválósági Központot*,⁹¹ amely a toborzástól a szakirányú és felső vezetői képzéseken keresztül fejleszti a humánerőforrást. Az új szervezeti egység célja, hogy a munkatársak a szakterületük fejlesztése mellett szélesebb perspektívát kapjanak más szakágak és a CIA egészének tevékenységéről.

Felismerve, hogy a digitális technológiák fejlődése kihívás és lehetőség is a CIA számára, létrejött a *Digitális Fejlesztési Igazgatóság*.⁹² Az Igazgatóság feladata az új technológiák – ideértve a kiberképességeket – CIA-n belüli integrálásának felgyorsítása és a digitális hírszerzési módszerek⁹³ fejlesztése. A CIA dedikált OSINT-szervezetét⁹⁴ az Igazgatóság alárendeltségébe helyezték.

A világpolitikai folyamatok sebessége megköveteli, hogy a döntéseket a megfelelő szinten, a szükséges mennyiségű és minőségű információ birtokában, a CIA egészének érdekei figyelembevételével, a lehető leggyorsabban hozzák meg. Ennek érdekében Brennan főigazgató úgy döntött, hogy a döntéseket a lehető legalacsonyabb szinteken kell meghozni. Ennek érdekében a napi feladatok irányítására megerősítette a már meglévő műveleti igazgatói⁹⁵ (főigazgató-helyettesi) beosztás jog- és hatáskörét, valamint önálló irodát delegált a számára (ún. „*vállalati modell*”).⁹⁶

Végül a műveleti (a CIA értelmezésében a HUMINT-kapcsolatkezelők és a fedett műveletek irányítói), az elemzői, a tudományos-technikai és a támogató szakembergárda egy részének integrálásával tíz *műveleti központot* hozott létre:

- Afrika;
- elhárítás;
- terrorelhárítás;
- kelet-ázsiai és csendes-óceáni térség;
- Európa és Eurázsia;
- globális ügyek;
- Közel-Kelet;
- Dél- és Közép-Ázsia;
- illegális fegyverkereskedelem és proliferációellenes tevékenység;
- nyugati félteke.⁹⁷

---

⁹¹ Talent Management Centre of Excellence.

⁹² Directorate of Digital Innovation.

⁹³ Digital Tradecraft.

⁹⁴ Az Open Source Centert (OSC) az átalakításkor Open Source Enterprise-ra (OSE) nevezték át.

⁹⁵ A CIA harmadik legmagasabb beosztású vezetője a főigazgató (Director of the Central Intelligence Agency – DCIA) és általános helyettese (Deputy Director of the Central Intelligence Agency – DD CIA) után. Az átszervezési angol nyelvű elnevezése Executive Director, jelenleg Chief Operating Officer.

⁹⁶ A műveleti igazgató az ügyvezető igazgatónak, a CIA-igazgató a vezérigazgatónak feleltethető meg az üzleti életben. A döntéshozatali és az információmenedzsment-folyamatokat a nagyvállalati módszerek figyelembe vételével alakították ki.

⁹⁷ Western Hemisphere.

A központokat műveleti vagy elemző szakterületről érkezett igazgatók⁹⁸ vezetik. A központok felállításával befejezték működésüket a Műveleti és az Elemző Igazgatóság tradicionális, területi felosztású részlegei (pl. Közel-Kelet, Latin-Amerikai, Dél-Ázsia stb.). Felismerve, hogy a műveleti vagy elemző jellegű feladatokkal kapcsolatos, megalapozott döntéshozatal magas szintű szaktudás nélkül lehetetlen, a műveleti háttérű igazgatóhelyettesek alá elemző, az elemzők alá műveleti háttérű helyetteseket neveztek ki. Az új központokkal párhuzamosan továbbra is működik az Elemző, a Műveleti, a Tudományos-technológiai⁹⁹ és a Támogató Igazgatóság,¹⁰⁰ de azok a továbbiakban nem a napi folyamatok irányításával, hanem a szakági képzésekkel és stratégiai tervezéssel, valamint az előmeneteli rendszerek működtetésével foglalkoznak (ún. „*mátrix szerkezet*”).¹⁰¹ A műveleti központok igazgatóhelyettesei a műveleti és az elemző igazgatókkal¹⁰² együttműködésben, de a CIA-főigazgatónak alárendelve végzik feladataikat. A műveleti tevékenység magas szakmai színvonalának garantálása a szakági igazgatók feladata.¹⁰³

A CIA műveleti központjai szélesebb területet fednek le, mint az ODNI hasonló szervezetei,¹⁰⁴ de a párhuzamosság így is szembeűnő. A CIA központjaiban az amerikai társszolgálatok számos munkatársa dolgozik,¹⁰⁵ ezért azok létrehozásának egyik célja lehetett, hogy a CIA visszavegye az amerikai Hírszerző Közösség feletti irányítást az ODNI-tól.

A Brennan főigazgató által életbe léptetett módosításokkal jelenleg is működő új szervezeti struktúra célja a CIA-n belül egymással párhuzamosan működő, gyakran kontraproduktív, elsősorban a műveleti és az elemzői szervezeti kultúra között húzódó falak lebontása és azok felváltása egy egységes „nemzetbiztonsági szakértői”¹⁰⁶ kultúrával. A műveleti központok modelljeként részben a 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokat követően létrehozott Terrorelhárítási Központ,¹⁰⁷ illetve a kisebb, szintén a transznacionális fenyegetések – kábítószer-kereskedelem, proliferáció – ellen létrehozott, a műveleti és az elemző területeket egyesítő központok szolgáltak.

---

⁹⁸ Assistant Director.

⁹⁹ Directorate of Science & Technology.

¹⁰⁰ Directorate of Support.

¹⁰¹ A mátrix szerkezet szintén a magánszektorból átvett megoldás. A nagyvállalatok a szakirányú irodák helyett ügyfélorientált, funkcionális egységeket hoztak létre.

¹⁰² Deputy Director. A szakági igazgatók a műveleti központok igazgatói felett állnak a CIA hierarchiájában.

CIA Leadership. <https://www.cia.gov/about-cia/leadership>; letöltés: 2019.05.11.

¹⁰³ SLICK, Stephen: Measuring Change at the CIA.

<http://foreignpolicy.com/2016/05/04/measuring-change-at-the-cia/>; letöltés: 2016.06.06.

¹⁰⁴ Nemzeti Terrorelhárítási Központ, Nemzeti Elhárító és Biztonsági Központ, Nemzeti Proliferációellenes Központ, Kiberfenyegetési Hírszerzési Integrációs Központ.

¹⁰⁵ SLICK, Stephen: Measuring Change at the CIA.

<http://foreignpolicy.com/2016/05/04/measuring-change-at-the-cia/>; letöltés: 2016.06.06.

¹⁰⁶ Intelligence Officer.

¹⁰⁷ Counterterrorism Center.

A CIA jelenlegi szervezeti felépítése.

A reform kidolgozása során Brennan főigazgató az amerikai Védelmi Minisztériumot és a haderő vezetését átszervező, 1986-ban hatályba lépett Goldwater–Nichols-törvényt¹⁰⁸ vette mintául, amely a csapatok vezetését a haderónemektől a védelmi miniszter közvetlen alárendeltségébe tartozó egyesített hadszíntéri¹⁰⁹ és funkcionális parancsnokságok¹¹⁰ hatáskörébe helyezte át. A törvény célja a haderónemek közötti, a vietnami vereség egyik okának tartott versengés hátrányainak a kiküszöbölése.

A reformok életbe léptetését követően a Nemzeti Titkosszolgálat¹¹¹ és az elhárítás vezetője, valamint több magas beosztású alárendeltjük kérte felmentését, elsősorban a „need to know/right to know” elvének¹¹² vélt felrúgását nevezve elfogadhatatlannak. A felháborodásban emellett nagyban közrejátszott az évtizedes – sok esetben a második világháborút is megelőző – struktúrák, bevett gyakorlatok és előjogok megszűnése.¹¹³

A reformok kritikusai és bírálói is kiemelik a műveleti központok új megközelítését, amely szerint az elemzők közvetlenül is támogatják a HUMINT-munka több mozzanatát. A központokban dolgozó elemzők segítik a HUMINT-szakembereket abban, hogy valóban a releváns információkkal szolgáló személyeket szervezzék be, illetve hogy a forrásoknak a megfelelő kérdéseket tegyék fel, gyorsan értékelve a megszerzett információ hitelességét. Az elemzők a HUMINT-források beható ismeretével könnyebben értékelhetik a forrás megbízhatóságát és az átadott információ hitelességét. A központok működése nagyban felgyorsítja és elmélyíti az elemzők helyzetértékelését is, mert lehetőségük van közvetlenül kommunikálni a CIA külföldi irodáival és állomásaival.

A központok létrehozásával számos vezetési kérdés merült fel mind műveleti, mind elemzői oldalon. Nem világos, hogy a műveleti és az elemző igazgatók hogyan képesek a mindennapi munkában garantálni annak „magas szakmai színvonalát”. Tisztázásra vár továbbá, hogy végső soron kit terhel a felelősség a világszerte feladatot végrehajtó műveleti tisztek biztonságáért. Az elemző igazgató munkáját hasonlóképpen

---

¹⁰⁸ Goldwater-Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986.
https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/dod_reforms/Goldwater-NicholsDoDReordAct1986.pdf; letöltés: 2019.05.11.

¹⁰⁹ US CENTCOM – US Central Command: Központi Parancsnokság; US NORTHCOM – US Northern Command: Északi Parancsnokság; US SOUTHCOM – US Southern Command: Déli Parancsnokság; US INDOPACOM – US Indo-Pacific Command: Indiai–csendes-óceáni Parancsnokság; US AFRICOM – US African Command: Afrikai Parancsnokság; US EUCOM – US European Command; Európai Parancsnoksága.

¹¹⁰ Jelenleg: US Strategic Command – Stratégiai Parancsnokság; US Cyber Command – Kiberműveleti Parancsnokság; US Special Operations Command – Különleges Műveleti Erők Parancsnoksága; US Transportation Command – Szállítási Parancsnokság. Az US Space Command – Űrparancsnokság megalakulása küszöbön áll.

¹¹¹ A Műveleti Igazgatóság elődszervezte.

¹¹² A munkatársak kizárólag a betekintési jogkörüknek megfelelő, a munkavégzésükhöz szükséges minősített információhoz férhetnek hozzá.

¹¹³ IGNATIUS, David: Will John Brennan’s controversial CIA modernization survive Trump?
https://www.washingtonpost.com/opinions/will-john-brennans-controversial-cia-modernization-survive-trump/2017/01/17/54e6cc1c-dcd5-11e6-ad42-f3375f271c9c_story.html?noredirect=on;
letöltés: 2017.06.06.

megnehezíti, hogy az új hierarchiában a központok igazgatói és a CIA-főigazgató közötti kapcsolaton kívül áll, mégis az ő feladata az Ügynökség elemzéseinek minőségbiztosítása.¹¹⁴

A reform tehát felgyorsította a napi munkavégzést és lebontotta a szakágak közötti falakat, de új, nem kívánt bürokratikus akadályokat teremtett, megnehezítve a központokban dolgozó szakemberek számára egyebek mellett a saját karrierjük tervezését.¹¹⁵ A műveleti központok és a szakigazgatóságok párhuzamos működése okozta anomáliák kiküszöbölése érdekében a CIA több ponton módosította és egyszerűsítette a rendszert. Egyebek mellett a hírszerző jelentéseket felülvizsgáló elemzők számát három főben maximalizálták, és egyértelműen a szakigazgatók kompetenciájává tették az előléptetések jóváhagyását.

Összegzés, következtetések

Az Amerikai Egyesült Államok globális szerepvállalása a 2001-ben kezdődött afganisztáni és a 2003-tól indított iraki háborúkkal ért el arra a szintre, amikor a polgári és a katonai felső vezetésnek a korábinál jóval megbízhatóbb és naprakészebb hírszerzési információkra volt szüksége annak érdekében, hogy törekvéseinek megvalósítását hatékonyan menedzselni tudja. Mindez a hidegháború statikusabb, egyetlen fenyegetésre összpontosító hírszerzési világának addig csak részben megkezdődött teljes felszámolását tette szükségessé. Az amerikai Hírszerző Közösség tagszervezeteinek száma, mérete és azok szerteágazó feladatrendszere egyszerre jelent lehetőséget és kihívást a rendszer felhasználói számára, akik – felismerve a hatékony hírszerzés jelentőségét – aktív szerepet vállalnak annak formálásában.

A tanulmányban bemutatott, már működő reformok fő tanulsága, hogy a digitális innováció, a szervezeti akadályok lebontása és a szolgálatok képzési rendszere egymással – clausewitz-i értelemben vett – dialektikus összefüggésben áll, egymásra hatnak és egymást feltételezik. A reform e három alapelemének át kell szónie nemcsak a szolgálatok, de a teljes hírszerzési rendszer szövetét. Ellenkező esetben – egymástól elszigetelt szigetekként – nemcsak kudarcra vannak ítélve, de a munkafolyamatok anomáliáit okozhatják és biztonsági kockázatot is jelentenek.

A digitális innováció folyamata jól képzett személyi állomány nélkül elképzelhetetlen. Az új szoftvereket nem az informatikusoknak kell használniuk, hanem a zömében a még a digitális forradalom előtt szocializálódott elemzőknek és műveleti tiszteknek. Ezért az új informatikai képességek bevezetése során fejlesztői és végrehajtói oldalon is nagy fokú rugalmasságra van szükség, a vezetésnek pedig időt és lehetőséget kell biztosítania arra, hogy az érintettek érvényesíthessék szempontjaikat és elsajátíthassák az új eljárásokat. Ha ez nem következik be, akkor a költséges fejlesztések nem vezetnek eredményre, sőt akadályozhatják a napi munkavégzést.

---

¹¹⁴ SLICK, Stephen: Measuring Change at the CIA.

<http://foreignpolicy.com/2016/05/04/measuring-change-at-the-cia/>; letöltés: 2016.06.06.

¹¹⁵ IGNATIUS, David: Will John Brennan's controversial CIA modernization survive Trump?

https://www.washingtonpost.com/opinions/will-john-brennans-controversial-cia-modernization-survive-trump/2017/01/17/54e6cc1c-dcd5-11e6-ad42-f3375f271c9c_story.html?noredirect=on; letöltés: 2017.06.06.

Különös körülményt igényel a betekintési jogosultságok érvényesítése az informatikai rendszerekben, amihez az informatikusok és a biztonságvédelmi szakemberek szoros együttműködése szükséges. Ennek elmaradása esetén szinte garantálható a titoksértés, de az ettől való félelem nem jelenthet kifogást a fejlesztések elmaradására.

Az új technológiák bevezetésével a szolgálatoknak folyamatosan felül kell vizsgálniuk szervezeti felépítésüket és eljárásaikat, mert azokat más körülményekre dolgozták ki. A reformok során a belső szabályzókat és eljárásokat nem szabad kőbe vésett kinyilatkoztatásoknak venni, hiszen azokat a múltban, múltbéli helyzetekben hozták annak érdekében, hogy szolgálatok a lehető leghatékonyabban működjenek. Az elődök megoldásai helyett tehát elsősorban a céljaikat kell figyelembe venni. A „*need to know/right to know*” elvét megfelelő informatikai rendszerekkel jobban és biztonságosabban lehet érvényesíteni, mint a szakágak közötti – a hatékonyságot részben feláldozó – bürokratikus falak emelésével. A hírszerzési rendszer és annak története beható ismeretével le kell ásni a folyamatok mélyére, meg kell vizsgálni, hogy azok a jelenben miért és mennyiben szükségesek, és meg kell állapítani, hogy informatikai megoldásokkal mit és hogyan lehet megszüntetni, egyszerűsíteni vagy javítani, illetve milyen új szervezeti elemekre van szükség. Helytelen megoldás, ha a digitális technológiák számára az analóg rendszerek megoldásait vesszük alapul.

A személyi állomány folyamatos képzése nélkül nem képzelhető el a korszerű hírszerzési rendszer hatékony működtetése. A feladatok szerteágazó volta, az új technológiai megoldások tömeges megjelenése és a korábban elkülönült szervezeti kultúrák egyre gyorsuló közeledése szükségessé teszik a stabil szakmai alapok megteremtését és állandó fejlesztését.

Végezetül: a reformokat dinamikus szemlélettel kell bevezetni. Az új megoldásokat célszerű kisebb csoportokban, kísérleti jelleggel bevezetni, az így megszerzett tapasztalatokat szintetizálni, majd az egész rendszerre érvényesíteni. A részterületek reformját és azok egymásra gyakorolt hatását folyamatosan felül kell vizsgálni, lehetővé téve a gyors korrekciót.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Az 1947-es Nemzeti Biztonsági Törvény hatályos változata. National Security Act of 1947. <https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/laws/nsact1947.pdf>; letöltés: 2019.04.25.
- BRAY, Scott W.: North Korea's Nuclear Weapons and Missile Capability. <https://www.dni.gov/index.php/newsroom/speeches-interviews/item/1774-speech-to-the-institute-for-corean-american-studies-north-korea-s-nuclear-weapons-and-missile-capability?highlight=WyJuYXRpb25hbCBpbnRlbGxpZ2VuY2UgbWFuYWdlciJd>; letöltés: 2019.04.26.
- BRENNAN, John: Our Agency's Blueprint for the Future. (Unclassified Version of March 6, 2015. Message to the Workforce from CIA Director). <https://www.cia.gov/news-information/press-releases-statements/2015-press-releases-statements/message-to-workforce-agencys-blueprint-for-the-future.html>; letöltés: 2017.06.06.

- Central Security Service (CSS).
<https://www.nsa.gov/about/central-security-service/>; letöltés: 2019.05.13.
- CIA Leadership. <https://www.cia.gov/about-cia/leadership>; letöltés: 2019.05.11.
- CIA Organization Chart.
<https://www.cia.gov/about-cia/leadership/cia-organization-chart.html>;
letöltés 2019.04.26.
- ERDÉSZ Viktor: A SOCMINT helye, szerepe az összadatforrású hírszerzésben. Felderítő Szemle, XVII. évfolyam 4. szám, 2018/4. szám. pp. 27–40.
<http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-4.pdf>; letöltés: 2019.02.18.
- Executive Order 12333 – United States intelligence activities.
<https://www.archives.gov/federal-register/codification/executive-order/12333.html>;
letöltés: 2019.05.11.
- FY 20 Military Intelligence Top-Line Budget.
<https://www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/1787859/fy-20-military-intelligence-top-line-budget/>; letöltés: 2019.04.26.
- Goldwater-Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986.
https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/dod_reforms/Goldwater-NicholsDoDRoordAct1986.pdf; letöltés: 2019.05.11.
- IGNATIUS, David: Will John Brennan’s controversial CIA modernization survive Trump?
https://www.washingtonpost.com/opinions/will-john-brennans-controversial-cia-modernization-survive-trump/2017/01/17/54e6cc1c-dcd5-11e6-ad42-f3375f271c9c_story.html?noredirect=on; letöltés: 2017.06.06.
- Intelligence Community Directive 204 – National Intelligence Priorities Framework.
<https://www.dni.gov/files/documents/ICD/ICD%20204%20National%20Intelligence%20Priorities%20Framework.pdf>; letöltés: 2019.04.26.
- Jim Richberg volt kiberfenyegetésekért felelős NIM LinkedIn-profilja.
<https://www.linkedin.com/in/jim-richberg-298374157>; letöltés: 2019.04.26.
- LOWENTHAL, Mark M.: Hírszerzés – A titkóktól a politikai döntésekig. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017. p. 96.
- National Intelligence Council (NIC) Collection.
<https://www.cia.gov/library/readingroom/collection/national-intelligence-council-nic-collection>; letöltés: 2019.04.26.
- ODNI Factsheet.
https://www.dni.gov/files/documents/FACTSHEET_ODNI_History_and_Background_2_24-17.pdf; letöltés: 2019.04.24.
- Office of the Director of National Intelligence – Intelligence Community Policy Memorandum Number 2005-100-2: Director of National Intelligence Mission Managers.
<https://fas.org/irp/dni/icpm/2005-100-2.pdf>; letöltés: 2019.04.26.
- Our Story. <https://www.defense.gov/our-story/>; letöltés: 2019.05.14.
- SLICK, Stephen: Measuring Change at the CIA.
<http://foreignpolicy.com/2016/05/04/measuring-change-at-the-cia/>; letöltés: 2016.06.06.
- The National Intelligence Strategy of the United States of America.
https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/National_Intelligence_Strategy_2019.pdf;
letöltés: 2019.02.28.
- U.S. Intelligence Community Budget.
<https://www.dni.gov/index.php/what-we-do/ic-budget>; letöltés: 2019.04.26.

NÉMETH ATTILA

**A MOBIL INFOKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK
JELENTŐSÉGE A TÖMEGRENDEZVÉNYEK,
TÖMEGMEGMOZDULÁSOK KOORDINÁLÁSA
KAPCSÁN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
AZ EURÓPAI UNIÓ LET'S CROWD PROGRAMJÁRA**

Bevezetés

A fejlett társadalmak mára információs társadalmakká váltak, aminek velejárója és a polgárok igénye, hogy a digitális tartalmakhoz bármikor hozzáférjenek, és ehhez az államigazgatási ügyintézésről az utazásuk szervezésén keresztül a gyermekek oktatási eredményének megismeréséhez az információs technológiákat veszik igénybe. A digitális tartalmakhoz történő hozzáféréshez az eszközöknek internetkapcsolatra van szükségük. A mobil eszközök elterjedésével az internetkapcsolat jellemzően vezeték nélküli technológiával biztosítható. A vezeték nélküli hálózat csak az infrastruktúrát biztosítja a digitális tartalmak eléréséhez. Ezek a tartalmak sokfélék lehetnek, de a legnépszerűbbek a közösségi médiaszolgáltatások. Számos alkalmazás, így például a közösségi média alkalmazásszolgáltatásai használnak helymeghatározási adatokat. A tanulmányban arra vállalkozom, hogy megvizsgálom, milyen lehetőségeket hordoznak magukban a mobil elektronikus eszközök által használt információs hálózatok által kezelt adatok és digitális tartalmak, alkalmazások helyadatai a tömegrendezvények koordinálása, biztosítása kapcsán. A rendezvénybiztosítás irányulhat előre megszervezett, koordinált eseményekre, azaz tömegrendezvényre vagy spontán módon formálódó tömegmegmozdulásra.

Let's Crowd

Az Európai Bizottság a Horizont 2020 program keretében hozta létre a *Bűnüldöző szervek humán tényezőinek módszerei és eszközkészlete a résztvevők biztonságához és védelméhez tömegmegmozdulásokon* (Law Enforcement agencies human factor methods and Toolkit for the Security and protection of CROWDs in mass gatherings – LETSCROWD) elnevezésű projektet a tömegrendezvényeken, tömegmegmozdulásokon részt vevő polgárok biztonságának növelése érdekében.

A projekt elindításának indokai között szerepel, hogy a polgárok számos alkalommal estek áldozatul bűncselekményeknek, terrortámadásoknak. „*A fokozódó globalizáció és technológiai forradalom miatt gyorsan, nehezen követhetően változnak a biztonsági körülmények, ezért a késlekedés később csak jelentős többletráfordítással behozható, stratégiai hátránnyá nőhet.*”¹

---

¹ BABOS Tibor: A Digitális Jólét Program biztonság-, védelem- és katonapolitikai relevanciái. *Hadtudomány*, XXVIII. évfolyam elektronikus szám, 2018. p. 128. pp. 122–145.
http://mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_elektronikus/2018ebabos2.pdf; letöltés: 2019.02.21.

Az Európai Unió Let's Crowd (*gyűljünk össze*-ként is fordítható) programjában a tömegmegmozdulások előrejelzése, a tömegrendezvények biztosítása és szervezésének hatékony támogatása tölti be az egyik központi szerepet. Fontos, hogy a biztosításban részt vevő erők valós időben képet kapjanak a tömeg viselkedéséről, felhasználva a modern kor eszközeit, ideértve az internettel kapcsolatos lehetőségeket.

*„A terrorizmus elleni erőfeszítések esetében a hagyományos fegyveres műveletek mellett a kibertér is egyre hangsúlyosabban jelenik meg mind a támogató, mind az önálló műveletek végrehajtásának színtereként. Ez a tendencia tudatos felkészülést követel meg a védelmi képességek kialakítása területén is.”*² Ennek egyik része lehet a tömegrendezvények, tömegmegmozdulások követése.

A rendvédelmi feladatokat ellátó szervezetek támogatását célzó Let's Crowd program három fő témakör vizsgálatát tűzte ki célul:

- a tömegmegmozdulások részvevőinek védelme érdekében dinamikus, emberközpontú kockázatelemzési modell kialakítása, amely megoldás alkalmazható a gyakorlatban;
- a biztonságpolitikai döntéshozók támogatását biztosító hosszú távú, stratégiai eszközrendszer kialakítása, amelyet a tapasztalati adatokat használó adatbázisok támogatnak;
- a rendvédelmi szervek támogatása céljából emberközpontú eszközök, amelyek magukban foglalják a tömeg viselkedésének valós idejű előrejelzését, a közösségi hálózatok elemzését és új típusú vizuális megjelenítést.

A fenti gondolatmenetet folytatva vizsgálom meg, hogy az Európai Unió által elindított projekt vonatkozásában a bűnüldöző szervek munkájának hatékony támogatása elérhető-e az információs rendszerekből kinyerhető adatokkal.

A problémakör – amelyet megvizsgálok – a tömegrendezvényeken, tömegmegmozdulásokon részt vevők számának közelítő megállapítása, a tömeg mozgási irányának, dinamikájának jelzése, valamint a jogellenes tevékenységet végző résztvevők későbbi azonosítását öleli fel.

Mobil eszközök használatának elterjedése

Az Európai Unióban³ az interneteléréssel rendelkezők aránya megközelíti a 87%-ot, folyamatos emelkedéssel Magyarországon 2017-ben ez az arány némileg alacsonyabb, 83,9% volt.⁴ A fejlődés továbbra is folyamatosnak tekinthető, mivel a kormányok a digitalizációban látják a fejlődés egyik fő lehetőségét, ezért több

² MAGYAR Sándor – SIMON László: A terrorizmus és indirekt hadviselése az EU kiberterében. Szakmai Szemle, XV. évfolyam 4. szám, 2017. december. p. 65., pp. 57–68.
http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2017_4_szam.pdf; letöltés: 2019.02.21.

³ Eurostat: Digital economy & society in the EU. A browse through our online world in figures. 2018 edition. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/images/pdf/pdf-digital-eurostat-2018.pdf>; letöltés: 2019.02.13.

⁴ Központi Statisztikai Hivatal: Az internethasználók arányának alakulása a lakosságon belül az utolsó használat időpontja szerint (2006–). http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oni016.html; letöltés: 2019.02.13.

kormányzati programot⁵ is indítottak a digitális felzárkóztatás érdekében, valamint a polgárok gyors internetelérésének biztosítása céljából.

A felhasználók nagy része használ vezeték nélküli internet-hozzáférést, ezen belül is mobilinternet-szolgáltatást, jellemzően mobil készüléken, amelynek aránya hozzávetőleg 68%-a az összes internet-hozzáférésben.⁶

A felhasználók továbbá nagy arányban veszik igénybe az internet-hozzáférés segítségével a közösségi média alkalmazásszolgáltatásait, használnak hang- és videohívásokat lehetővé tevő applikációkat, kikerülve ezzel a hagyományos hangalapú távközlési szolgáltatásokat.⁷

A mobiltelefonok elterjedését tekintve Magyarországon 100 főre 119,8 darab⁸ mobilhozzáférés jut, amely jól mutatja, hogy az emberek döntő többsége rendelkezik legalább egy mobiltelefonnal. Az összes mobiltelefonhoz viszonyítva mobilinternet-szolgáltatással az aktív előfizetések 78%-a rendelkezik.⁹

A mobiltelefonon futó applikációk használatából is jól látszik, hogy az emberek rengeteg időt töltenek az online térben, amelyet nagy arányban mobiltelefonok használatával érnek el. Az emberek a rendezvényekre általában magukkal viszik a mobiltelefonjaikat, és megosztják a körülöttük zajló eseményeket, vagy csak tájékozódnak a hírekről, a rendezvényről, vagy az egymástól elsodródott ismerősökkel akarnak érintkezni.

Az elmúlt időszakban számos tömegrendezvényen, tömegmegmozduláson a résztvevők számosságukat azzal kívánták jól láthatóvá tenni, hogy a sötétedést követően a telefonjukat – annak zseblámpa funkcióját is bekapcsolva – a magasba tartották. Ezek is jól szemléltetik, hogy az emberek maguknál tartják a készülékeiket, amikor tömegrendezvényt látogatnak.

A mobiltelefonokkal kapcsolatban elérhető és felhasználható adatok vonatkozásában a vizsgálat tárgya:

- a digitális infrastruktúrában,¹⁰ azaz az információs rendszerekhez történő hozzáférési közegben elérhető és felhasználható adatok;
- a digitális tartalmakban, azaz az információs rendszeren elérhető szolgáltatások kapcsán felhasználható adatok.

⁵ A Digitális Jólét Program 2.0. Budapest, 2017. július.
<https://www.kormany.hu/download/6/6d/21000/DJP20%20Strat%C3%A9giai%20Tanulm%C3%A1ny.pdf>;
letöltés: 2019.02.13.

⁶ Központi Statisztikai Hivatal: Az internet-előfizetések száma hozzáférési szolgáltatások szerint, december 31. (2016–).
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oni022.html; letöltés: 2019.03.02.

⁷ Eurostat: Digital economy & society in the EU. A browse through our online world in figures. 2018 edition.
<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/images/pdf/pdf-digital-eurostat-2018.pdf>;
letöltés: 2019.02.13.

⁸ Központi Statisztikai Hivatal: A távbeszélő szolgáltatás főbb mutatói (vezetékes, mobil) (1990–).
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_onp003.html; letöltés: 2019.02.13.

⁹ KEMP, Simon: Digital 2019: Hungary. 31 January 2019.
<https://datareportal.com/reports/digital-2019-hungary>; letöltés: 2019.04.28.

¹⁰ Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014–2020, p. 22.
https://www.kormany.hu/download/a/f7/30000/NIS_v%C3%A9gleges.pdf; letöltés: 2019.03.02.

Az értekezés keretei nem teszik lehetővé, hogy valamennyi lehetőség számbavételre kerüljön, ezért a magyarországi körülmények szerint leginkább elterjedt technológiákat és alkalmazást vizsgálom meg, úgymint az infrastruktúrák esetében a mobilhálózatokban és a WLAN-rendszerekben¹¹ fellelhető adatokat, valamint digitális tartalmak esetében a Facebook alkalmazásslétező¹² adatait.

A tömegrendezvények és tömegmegmozdulások biztosításának támogatására alkalmasnak ítélt adatok vonatkozásában megvizsgálom, hogy az ágazati jogszabályok hogyan szabályozzák az adatok kezelését, tárolását, valamint a hatályos szabályzás milyen lehetőséget biztosít a tömegrendezvényeken, tömegmegmozdulásokon jogellenes cselekményeket elkövetők azonosításához.

Digitális infrastruktúrákban elérhető, felhasználható adatok

A mobilkészülékek vezeték nélküli interneteléshez általában a mobilszolgáltató adathálózatához vagy a WLAN-rendszerhez kapcsolódnak, amelyek információs hálózatok.

A WLAN-rendszerek esetében nem elhanyagolható az a tény, hogy a biztonsági szintje nem minden esetben garantálható. Bár a WLAN-rendszereket használók biztonságtudatossága fokozható, mivel több tanulmány is foglalkozott a WLAN-ok biztonsági problémáival. „*Gyenge pont a mobil eszközök esetén a nyitott WIFI, vagy Bluetooth portok, amelyeket csak a használat idejére célszerű bekapcsolni*”.¹³ Számíthatunk azonban arra, hogy a rendezvényeken a terhelt mobilhálózatok mellett a WLAN-rendszereket is használni próbálják az internetezni akaró résztvevők.

Annak érdekében, hogy az eszközök a hálózat által biztosított szolgáltatásokat igénybe vegyék, egyfajta hitelesítési eljárás, autorizáción kell átesniük. Az autorizáció során a hálózati elemek megvizsgálják, hogy az adott végberendezés jogosult-e igénybe venni az információs rendszer által biztosított valamely szolgáltatást. Ez a folyamat a technológiai háttértől függően többféle lehet. A szolgáltatáshoz hozzáférési engedéllyel rendelkező felhasználók csatlakozással kapcsolatos adatait tárolják. A szolgáltatási színvonal és biztonsági szempontok miatt a hálózaton regisztrálják azoknak az eszközöknek az azonosítóit is, amelyek esetében nem jön létre a hozzáférés a szolgáltatáshoz.

Az információs rendszerekben a végberendezéshez köthető adatok – amelyek a végberendezések és a hálózat közötti hitelesítés, kommunikáció, szolgáltatás igénybevétele kapcsán keletkeznek – segítséget nyújthatnak a tömegrendezvények biztonsági támogatásában.

---

¹¹ Wireless Local Area Network – vezeték nélküli helyi kiterjedésű hálózat.

¹² 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről – 2. § m).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0100108.TV>; letöltés: 2019.02.21.

¹³ MAGYAR Sándor – MOLNÁR Péter: Vállalati mobiltelefonok védelmének lehetősége MDM megoldással. Szakmai Szemle, 2015. 4. szám. p. 90., pp. 89–102.
http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_4_szam.pdf; letöltés: 2019.02.21.

A végberendezések csatlakozása és kommunikációja során számos adat keletkezik, amelyeket vagy tárol a rendszer a működés fenntartáshoz, a számlázáshoz, vagy csak kezeli az adatokat a zökkenőmentes szolgáltatás biztosításához. A vizsgálandó adatfajtákat nem szűkíttem a jogszabályokban előírt tárolandó adatok körére. A rendszerekben kezelt adatok nem kerülnek tárolásra, de ezek felhasználása igen értékes lehet. Gondoljunk csak az Európában legerjedtebb közösségi hálózatra, amely bárki számára ingyenes használatot biztosít, és közben a felhasználók interakcióját, kommunikációját, a meglátogatott website-ok által keletkezett adatokat feldolgozza, értékesebbé, felhasználja és hatalmas profitot realizál évről évre. Az infokommunikációs rendszerek működése során kezelt keletkezett adatok felhasználása rengeteg lehetőséget hordoz magában.

Mobiltelefon-hálózatokban elérhető, felhasználható adatok

Azok a mobilkészülékek, amelyek nem rendelkeznek internetelés lehetőségével és nincs összetettebb funkciójuk, egyre kisebb arányban fordulnak elő a mobilhálózatokon. Előfordul, hogy az összetettebb funkciókkal rendelkező készüléket offline használják, azaz alapértelmezetten nem csatlakoznak az internetre, e készülékek használóinak vizsgálatakor is csak a mobilszolgáltató hálózatában kezelt adatokra támaszkodhatunk.

A mobilszolgáltatók azonosítást követően csatlakoztatják az előfizetőket a vezeték nélküli mobilhálózathoz. A csatlakozás előfeltétele, hogy az előfizető rendelkezzen hálózatkompatibilis mobilkészülékkel és SIM-kártyával¹⁴ vagy -chippel. Az előfizető azonosítása a hálózatban a SIM-hez tartozó azonosítóval, az IMSI¹⁵-vel történik. A szolgáltatók ehhez az azonosítóhoz kötik a különböző szolgáltatásokat, amelyeket az előfizető igénybe vehet. Itt kell megemlíteni, hogy a hálózathoz nemcsak a szolgáltató előfizetői kapcsolódhatnak, hanem más szolgáltató előfizetői is, feltéve, hogy a szolgáltatók megállapodást kötöttek erre vonatkozóan egymással. Emellett lehet egy kivétel, mivel a 3GPP¹⁶ mobilkommunikációs szabványcsalád előírja, hogy bármely mobilhálózathoz csatlakozni képes készülék feltételek nélkül, akár SIM-kártya nélkül is¹⁷ használhatja a segélyhívó elérését biztosító szolgáltatást.

A mobilhálózatok rádiós technológiától függetlenül cellaalapú rádiós forgalomszervezést alkalmaznak. A rádiós hálózatok spektrumtartománya véges, és a kormányok koncessziós díjhoz kötik a kizárólagos használatot. Ennek okán és a korlátosan rendelkezésre álló frekvenciák hatékony kihasználása érdekében a rádiós interfészek gyártói folyamatosan technológiafejlesztéseket hajtanak végre, hogy a hálózati kapacitások növekedjenek.

---

¹⁴ Subscriber Identity Module – előfizetői azonosító egység.

¹⁵ International Mobile Subscriber Identity – nemzetközi mobilszolgáltatás-előfizetői azonosító.

¹⁶ 3rd Generation Partnership Project – 3. generációs partnerségi program (szabványügyi szervezet).

¹⁷ Segélyhívást leíró szabvány. ETSI TS 122 101 V9.1.0 (2008-10). Universal Mobile Telecommunications System (UMTS); Service aspects; Service principles (3GPP TS 22.101 version 9.1.0 Release 9). https://www.etsi.org/deliver/etsi_ts/122100_122199/122101/09.01.00_60/ts_122101v090100p.pdf; letöltés: 2019.02.26.

A fejlesztésnek köszönhetően a GSM-technológia¹⁸ után megjelent az UMTS,¹⁹ majd az LTE,²⁰ és a közeljövőben elérhetővé válik a felhasználók számára az 5G.²¹ A fejlődés szükségességét a folyamatosan növekvő előfizetések száma mellett a mobiladat-szolgáltatás iránti igény növekedése is generálja.

A mobilhálózatok kapacitásának tervezéséhez nélkülözhetetlen a felhasználók területi megoszlásának figyelembevétele, valamint a cellaterheltség, -telítettség adatainak folyamatos elemzése, nyomon követése. A szolgáltatónak a szolgáltatás színvonalának megőrzése érdekében fel kell készülnie a szokványosnál magasabb számú felcsatlakozó készülékek kiszolgálására. Ezek általában a nagyobb tömegek által látogatott sportrendezvények, koncertek, egyéb rendezvények helyszínei. Általában azokon a helyszíneken, ahol jellemző a nagyobb tömegek ideiglenes előfordulása, ott a hálózatot megfelelően tudják paraméterezni, ahol viszont eseti jelleggel kerül lebonyolításra rendezvény, ott csak ideiglenes megoldásokat alkalmaznak. Ezek a megoldások kisebb területi lefedettséget biztosító cellák, amelyek ideiglenesen telepíthetők, integrálhatók a rádiós rendszerükben, úgynevezett *small* cellák,²² amelyek hozzávetőlegesen 50–200 méteres körzetet szolgálnak ki.

A szolgáltatónak képesnek kell lennie – akár valós időben is – kimutatni, hogy az adott cellákra hány előfizetői végpont csatlakozik, kísérel meg csatlakozni.

Az előfizetők szolgáltatási végpontjának egyedi azonosítója alapján a szolgáltató rendelkezik azokkal az adatokkal, hogy az adott felhasználó melyik cella kiszolgálási területén tartózkodik. Ez a hívások felépítéséhez is szükséges, és ez az információ biztosítja a mobilitást, a hívások megszakadásmentes átadását a rádiós interfészek között.

A mobilszolgáltató jogszabály alapján²³ nemcsak kezeli, de tárolja is a hálózatra csatlakozott felhasználói végberendezések helyadatait, amely adatok felhasználhatóak egy tömegmegmozdulás, tömegrendezvény kapcsán.

A mobilhálózatra felcsatlakozott végberendezések valós idejű lekérdezési lehetőségét fel lehet használni arra, hogy hozzávetőleges adatokat biztosítson arra vonatkozóan, hogy egy adott területen hány előfizetői végpont van. Amennyiben a cellára felcsatlakozott készülékeket monitorozó lehetőség adott és folyamatos, úgy időben jól kirajzolódó mozgási formák is megállapíthatók, hogy melyik területen aktuálisan hányan vannak, milyen irányban mozognak. Ez a reagáló, biztosító erők irányításához nagyfokú segítséget jelent. A hatékonyság tovább növelhető, ha a szolgáltató előre fel tud készülni a megnövekedett igények kiszolgálására azzal,

---

¹⁸ Global System for Mobile Communications – globális mobilkommunikációs rendszer.

¹⁹ Universal Mobile Telecommunications System 3G – univerzális mobil telekommunikációs rendszer.

²⁰ Long Term Evolution.

²¹ Fifth Generation of mobile technologies – 5. generációs mobiltechnológia.

²² „Small” cella: kültérben alkalmazandó, alacsony antennamagasságból sugárzott cella, forgalmas városrész vagy eseti rendezvények ellátására alkalmas.

²³ 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről – 159/A. § (1) g).

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300100.TV>; letöltés: 2019.02.21.

hogy *small* cellákat telepít, és ezáltal kis területekre vonatkozóan is tudja a résztvevők mozgási és mennyiségi adatait biztosítani. A kisebb szolgáltatási területű cellák lekérdezésénél kevesebb személy közül egyszerűbben azonosíthatók a későbbi vizsgálatok során a jogellenes magatartást folytató személyek, a mozgásuk rekonstruálhatóvá válik. Amennyiben a rendezvény megközelítési útvonalain is helyeznek el *small* cellákat, akkor a rendezvényre érkező tömeg mérete egyszerűbben megbecsülhetővé válik.

A szolgáltatók nem feltétlenül rendelkeznek olyan speciális lekérdezési lehetőséggel, amelyek ezen adatokat gyorsan elérhetővé teszik, ez fejlesztést igényelhet. Ahhoz, hogy a rendszerben elérhető hely- és felhasználóadatok megfelelő információt nyújtsanak, az adott terület valamennyi szolgáltatójának végre kell hajtania az adatok átadását.

A fenti adatokhoz való hozzáférést segíti, hogy a mobilszolgáltatást biztosító gazdasági társaság hírközlési szolgáltatónak minősül, így kötelezhető²⁴ az együttműködésre.

WLAN-rendszerekben elérhető, felhasználható adatok

A WLAN-alapú internetelés az otthoni internet-hozzáférés biztosításán túl közterületeken, nyilvánosság előtt nyitva álló intézményekben és rendezvényeken is egyre inkább elterjedt, és kialakítását az állam is támogatja különböző programokkal.²⁵ A WLAN-ok működését szabvány írja le,²⁶ amely folyamatos bővítésével lehetővé teszi a technológiai fejlődést.

A WLAN-ok esetében – mint a vezeték nélküli adatátviteli rendszereknél általában – nagy hangsúlyt kell fektetni a rendszer szolgáltatási területének a kialakítására. A WLAN-rendszerek részére fenntartott frekvenciatartomány kisebb szolgáltatási területet tesz lehetővé, mint a mobiltelefon-rendszerek. A kisebb szolgáltatási terület miatt a nagyobb földrajzi kiterjedésű hálózatok kialakításához több hozzáférési pont (AP²⁷) szükséges. Az AP-kat – a mobilszolgáltató bázisállomásaihoz hasonlóan – adott földrajzi helyre telepítik.

---

²⁴ 180/2004. (V. 26.) Korm. rendelet az elektronikus hírközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0400180.KOR>; letöltés: 2019.02.21.

²⁵ A Digitális Jólét Program 2.0. Budapest, 2017. július.

<https://www.kormany.hu/download/6/6d/21000/DJP20%20Strat%C3%A9giai%20Tanulm%C3%A1ny.pdf>; letöltés: 2019.02.13.

Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség: Iskolai wifi – májustól éles üzembe áll az iskolai wifit menedzselő központ.

<https://kifu.gov.hu/content/iskolai-wifi-%E2%80%93-m%C3%A1just%C3%B3l-%C3%A9les->

[-%C3%BCzembe-%C3%A1ll-az-iskolai-wifit-menedzsel%C5%91-k%C3%B6zpont](https://kifu.gov.hu/content/iskolai-wifi-%E2%80%93-m%C3%A1just%C3%B3l-%C3%A9les-%C3%BCzembe-%C3%A1ll-az-iskolai-wifit-menedzsel%C5%91-k%C3%B6zpont); letöltés: 2019.02.13.

²⁶ IEEE 802.11 standard – (Institute of Electronic Engineers) – vezeték nélküli adatátviteli protokoll.

²⁷ Access Point.

A tömegrendezvényeken külön infrastruktúrát építenek a nagyszámú felhasználó hatékony, magas színvonalú vezeték nélküli – általában ingyenes – internetkiszolgálására. A nagyszámú nézőközönség a fent részletezettek szerint nagyszámú WLAN-képes mobilkészülékkel rendelkezik, és az ingyenes WLAN-rendszerek által biztosított internetelérést előnyben részesítik, valamint hatékony kiegészítőként használják az adatmennyiség-alapon számlázó mobilinternet-csomagok mellett.

A végberendezések WLAN-modemjei bekapcsolt állapotban folyamatosan keresik, ellenőrzik a környezetükben felfedezhető hálózatokat. Keresik a nagyobb jelerősségű AP-kat, majd ellenőrzik, miként tudnak csatlakozni a hálózathoz. A keresés során az eszközök úgynevezett „*probe request*”-et küldenek, amely az eszközre vonatkozó egyedi azonosítót, MAC-címet²⁸ tartalmaz. Valamennyi AP érzékeli ezeket a csatlakozásokat, függetlenül attól, hogy aktív vagy passzív módú beállítással üzemelnek. Ezeket a csatlakozási kéréseket, kísérleteket az információs rendszer kezeli, viszont beállítás és tárhely kérdése, hogy tárolja-e a *probe request*hez kapcsolódó adatokat. A sikeres felcsatlakozás nem szükséges a készülék azonosítójának megismeréséhez.

A *probe request*hez kapcsolódó adatok feldolgozásával, az adott földrajzi helyre telepített AP-hez köthetően megállapíthatók a MAC-címek, amelyek feldolgozásával megtudható, hogy mennyi felhasználó tartózkodik az adott AP lefedettségéhez tartozó területen, milyen a mozgásuk dinamikája, iránya. Miután kisebb a szolgáltatási terület, jobban behatárolható a tömeg helyzete. Amennyiben a WLAN-t kis teljesítményűre konfigurálják, akkor az AP-k kis területet fednek le, így akár egy utcasarokra, metróállomás kijáratra is lehet korlátozni a szolgáltatási területet. Amennyiben kis területről tud csak *probe request*et rögzíteni a rendszer, akkor pontosabb képet kaphatnak a biztosításért felelősek a résztvevők érkezéséről, megközelítési útvonalak telítettségéről. Ezt a technológiát a tömeg mozgásának detektálásához is használni lehet, ha a könnyen telepíthető mobil AP-k megfelelően nagy kapacitással és számban rendelkezésre állnak.

Jogellenes cselekmények elkövetőinek utólagos azonosítása a digitális infrastruktúrákban elérhető adatok segítségével

Komoly kihívás egy tömegmegmozduláson, tömegrendezvényen az erőszakos, jogellenes cselekedeteket elkövetők későbbi azonosítása. Gyakran a tanú kutatáshoz is nagy segítséget nyújt, ha azonosítani lehet az adott releváns időben és területen előforduló személyeket. Az informatikai rendszerre, mobilhálózatra felcsatlakozott készülékek időbélyeggel ellátott nyomokat hagynak, amely adatokat elemezve szűkíteni lehet az érintettek körét.

Amennyiben az adott rádiós interfész/bázisállomás/AP nagy kapacitású és nagy területet lefedő, akkor ezek nagyszámú felhasználót szolgálnak ki egy időben nagy területen, amelyekről az adatok kinyerését követően túl nagyszámú azonosító az eredmény. A nagyszámú adat közül sokkal nehezebb a rendezvényt biztosítóknak

---

²⁸ Media Access Control Address – hálózati csatlakozó eszközazonosító.

kiválasztani a releváns, jogellenes cselekményhez kapcsolható azonosítókat, ami csökkenti a felderítés hatékonyságát. Amennyiben a mobilhálózat kellőképpen szegmentált és felkészült a tömegmegmozdulás, tömegrendezvény területén a megnövekedett számú végberendezések üzemszerű kiszolgálásra, akkor kisebb területet ellátó bázisállomásokot telepítenek. Ha kisebb a szolgáltatási terület, akkor kevesebb adatból kell kiszűrni a releváns azonosítókat, így hatékonyabb a keresés.

A fenti elv igaz a WLAN-okra is, a kisebb szolgáltatási területet kiszolgáló AP-k adatainak elemzésével sokkal kevesebb érintett adatot kell megvizsgálni a rendvédelmi szerveknek egy adott helyszínen, adott időben elkövetett jogsértés felderítésénél az elkövetők azonosítása érdekében.

A gyanúsítottak, tanúk azonosításához a technikai rendszerek támogatást nyújthatnak, de ez egy többlépcsős folyamat, amely során a technikai azonosítóból eljutnak egy természetes személy adataiig. Ez több létező vagy esetleg későbbiekben kialakítandó adatbázis vizsgálatával valósulhat meg.

A mobilhálózatból csak technikai adatok, azonosítók nyerhetőek ki, a készülékre és az előfizetői szolgáltatási pontra vonatkozóan (IMEI²⁹ és IMSI azonosító). Ezek azonosítják a készüléket és a szolgáltatás igénybevételére jogosító eszközt, a SIM-kártyát. A hírközlési szolgáltatóknak jogszabályban előírt kötelezettsége, hogy az előfizetőhöz tartozó technikai azonosítókat tárolják.

Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (Eht.) rendelkezik arról, hogy bűnüldözési, nemzetbiztonsági és honvédelmi célú adatmegőrzési kötelezettség keretében milyen adatokat kell és mennyi ideig kötelezően tárolni a hírközlési szolgáltatóknak, és ezekből az arra jogosult szervezet részére díjmentesen adatot szolgáltatni. A jogszabály előírja, hogy az előfizető, felhasználó személyes adatain túl a felhasználó egyedi azonosításához szükséges műszaki-technikai azonosítókat is tárolniuk kell.³⁰ Ez biztosítja, hogy a kinyert IMEI, IMSI adataihoz az előfizető személyes adatai társíthatók.³¹

Az Eht. előírja, hogy a szolgáltatást nyújtó hálózat cellaazonosítóját is tárolni kell a közlésekre vonatkozóan, valamint a cellák tényleges földrajzi helyének meghatározásához szükséges adatokat.³²

A jogszabályi környezet biztosítja, hogy a hírközlési hálózatokból a mobiltelefon-szolgáltatások esetében a tömegmegmozdulások, tömegrendezvények vonatkozásában a biztosításért felelős szervek a biztosítás helyszínével kapcsolatban díjmentesen hozzáférjenek a szükséges adatokhoz.

---

²⁹ International Mobile Equipment Identity – nemzetközi mobilkészülék-azonosító forrás.

³⁰ 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről – 159/A. § (1) b), f).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300100.TV>; letöltés: 2019.02.21.

³¹ NÉMETH Attila: Az infokommunikáció szabályozási környezetének fejlődése a nemzetbiztonsági tevékenység vonatkozásában. Szakmai Szemle, XVI. évfolyam 2. szám, 2018. június. pp. 53–68.
http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_2_szam.pdf; letöltés: 2019.02.21.

³² 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről – 159/A. § (1) g).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300100.TV>; letöltés: 2019.02.21.

WLAN esetében a szolgáltatást biztosító információs rendszerből is csak technikai adatok, azonosítók nyerhetők ki. Az adatok személyhez kapcsolása ebben az esetben sokkal bonyolultabb, mint a mobiltelefon-szolgáltatók esetében, mivel csak egy eszközazonosító, a MAC-cím áll rendelkezésre, a szolgáltatáshoz kapcsolódó azonosító (pl. felhasználónév, e-mail-cím, telefonszám) csak ritkább esetben. Amennyiben a WLAN-hoz csatlakozás többlépcsős hitelesítési folyamathoz kötött és a hitelesítéshez szükséges adatok személyhez köthetőek, akkor a személyhez kapcsolás nem okoz problémát. Ez ritkán tud megvalósulni, mivel költséges az autentikációs rendszer kialakítása, valamint nehézkes olyan személyhez köthető eljárást kialakítani, amely gyors és kényelmes, de mégis egyértelmű eredményt hoz.

Elterjedt mód a mobiltelefonszámokra SMS-ben megküldött belépési azonosító, jelszó. Ezzel a felhasználónál lévő mobilhívószám már köthető a MAC-címhez, amely a fentiek szerinti eljárásban jó alap lehet a használó személyének megállapításához. Az azonosítás megkönnyítése érdekében lehetőségként merül fel, hogy a MAC-címek adatbázisba szervezve legyenek naprakészen nyilván tartva a szolgáltatónál. Ez jelenleg nem előírás a szolgáltatók részére.

Az eszköz gyártójánál a MAC-cím és egyéb azonosító adatok elérhetőek, mivel a MAC-címek a gyártók szoftvereivel kerülnek hozzárendelésre az eszközökhöz. Kérdés, hogy mennyi ideig tárolják, valamint melyik eszköz milyen azonosítókkal került értékesítésre. Ezeket a releváns azonosítókat a gyártóknak valamennyi ország arra jogosult szervezete számára kontrolált körülmények között elérhetővé kellene tenniük. Így – ha felmerül egy MAC-cím, amelyből a mobil eszköz gyártója megállapítható, akkor – a gyártótól beszerezhető a további azonosítók, okostelefon esetében az IMEI-szám vagy a gyártói támogató oldalra történő bejelentkezések adatai.

Digitális tartalmakban elérhető, felhasználható adatok

Tömegrendezvények tömegmegmozdulások biztosításának támogatásához, a résztvevők számának megbecsüléséhez, a mozgásuk valós időben történő megállapításához az alkalmazásszolgáltatók által kezelt, tárolt adatok elérése nagy lehetőséget hordoz magában. Az adatokat az adott országban a legnépszerűbb, legtöbbször által használt alkalmazások vonatkozásában lehet megvizsgálni.

A közösségi médiát Magyarországon hozzávetőleg 6 millióan használják, ebből mobilkészülékkel 5,3 millióan.³³ A magyar felhasználók vonatkozásában a két legnépszerűbb közösségi médiaplatform a Facebook (5,8 millió felhasználó) és az Instagram (2,1 millió felhasználó).

Közösségi média alkalmazásszolgáltatásokból felhasználható adatok

A közösségi médiaszolgáltatók a mobil eszközökre tervezett alkalmazásokkal egyszerűbbé teszik a hozzáférést, használatot. Az alkalmazásszolgáltatók hozzáférést kérnek és kapnak a készülék helyadataihoz, hogy minél inkább testreszabott szolgáltatásokat tegyenek elérhetővé a felhasználók részére. E hozzáférési engedéllyel

³³ KEMP, Simon: Digital 2019: Hungary. 31 January 2019.
<https://datareportal.com/reports/digital-2019-hungary>; letöltés: 2019.04.28.

az alkalmazás működése során az alkalmazásslolgáltató információs rendszerének a készülék a tartózkodási helyére vonatkozó adatokat ad át, amelyeket kezelnek, tárolnak is.

Tekintettel arra, hogy a legnépszerűbb közösségi média Magyarországon a Facebook, ezért a vizsgálatomat erre korlátozom. A Facebookon a „helymeghatározási” szolgáltatások engedélyezése a telepítést követő első lépések között felajánlásra kerül a felhasználónak – a közelmúltban még alapértelmezésként engedélyezésre került az alkalmazás telepítésével. Amennyiben a felhasználó részéről nincs engedélyezve a helymeghatározási funkció, akkor bizonyos szolgáltatások nem elérhetőek, nem használható teljes körűen az alkalmazás. Azon túl, hogy az alkalmazás használata során a helyadatokhoz a Facebook hozzáfér, a „helyadatok háttérszolgáltatása” funkció engedélyezése esetén az alkalmazásslolgáltató akkor is hozzáfér a készülék helyadataihoz, ha a felhasználó nem használja az applikációt.³⁴ Ezáltal az alkalmazásslolgáltató (jelen esetben a Facebook) a készülék bekapcsolt állapotában és internetre csatlakozás esetén folyamatosan hozzáfér a helyadatokhoz, végső soron a felhasználó helyzetéhez. Ez az üzleti céljait szolgálja, célzottabb hirdetések, információk érhetik el a felhasználót.

A Facebook az adatkezeléséből kiindulva, amennyiben telepítve van a Magyarországon legnépszerűbb alkalmazás a felhasználó készülékére és engedélyezve van a helyadatok háttérszolgáltatása, akkor szinte bármely pillanatban rendelkezhet helyinformációval a felhasználóra vonatkozóan.

A biztosítást végző szervek munkájának támogatásához a releváns földrajzi hely adataira kell szűrést végezni. Ebben az esetben GPS-adatok³⁵ alapján kell a milliárdos nagyságrendű felhasználói adatból legyűjteni az azonosítókat és számszerűsíteni azokat. Az adatok lehetnek anonimek, abban az esetben, amikor csak a tömeg nagyságára, mozgására, mozgási dinamikájára kíváncsi a biztosítást végző szerv. Ez sokkal pontosabb adatot eredményezhet, mint a mobilszolgáltatók vagy a WLAN-ok technikai rendszereiből kinyert adat. Az alkalmazásslolgáltatók által kezelt adatok felhasználása a rendezvénybiztosítási feladatok támogatásának leghatékonyabb és legpontosabb módja.

Jogellenes cselekmények elkövetőinek utólagos azonosítása

A rendezvény kapcsán a konkrét jogellenes cselekményeket elkövetők azonosításánál már adott helyszínhez és időbéllyeghez tartozóan konkrét felhasználó azonosító adataira van szükség, amely lehet az érintett által megadott felhasználói név, teljes név, telefonszám, de a rendszerben kezelt adatok közül a bejelentkezési IP-cím,³⁶ e-mail-cím is.

---

³⁴ Facebook Általános Szerződési Feltételek Támogató Központ.
https://hu-hu.facebook.com/help/337244676357509?helpref=faq_content; letöltés: 2019.04.29.

³⁵ Global Positioning System – globális helymeghatározó rendszer.

³⁶ Internet Protocol.

Az alkalmazásszolgáltatók együttműködése nagyon korlátos a bűnüldözői feladatok kapcsán. A Facebook által az átláthatóság jegyében weboldalán közzétett adatok szerint Magyarország jogszabályban felhatalmazott bűnüldöző szervei 2018. január és június között 341 esetben fordultak adatkérésrel a Facebookhoz, ebből 188 esetben tett eleget az adatkérésnek és adott adatot a kérésre jogosultnak.³⁷ Ahhoz képest, hogy hatmillió felhasználója van Magyarországon, ez a szám elenyésző. Itt konkrét felhasználókhoz köthető adatot tesznek közzé, nem pedig a megkeresések darabszámát. A Facebook mérlegeli, hogy melyik kérést tartja jogosnak és melyik adatszolgáltatási igényt nem teljesíti. Nem veszi figyelembe a hozzá forduló jogosult szervezet nemzeti jogszabályait, hanem Kalifornia Állam jogát és a saját etikai kódexét veszi alapul.

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások és az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről a 2001. évi CVIII. törvény 13/B. §. (2) bekezdése egyértelműen fogalmaz és határozza meg az alkalmazásszolgáltató részére azon adatok körét, amelyet köteles megőrizni és az arra jogosult magyarországi szerv részére díjmentesen átadni. Az adatszolgáltatási előírás azon alkalmazásszolgáltató részére kötelező, amely Magyarország területére irányuló szolgáltatást nyújt, függetlenül attól, hogy a gazdasági társaság Magyarországon letelepedett-e.³⁸ Ezért is érdekes a Facebook fent említett adatszolgáltatási gyakorlata, mert egyértelmű magyar jogszabályok által előírt kötelessége az adatszolgáltatás, és közben csupán a hatósági megkeresések alig több mint felét teljesíti.

Az alkalmazásszolgáltatónak meghatározott módon kell együttműködnie az adatigénylésre jogosult magyarországi szervezetekkel.³⁹ Így a tömegmegmozdulást, rendezvények biztosítását végző szervek megkeresései a jogszabályi keretek között megválaszolhatók.

Az alkalmazásszolgáltatókkal a biztosítás földrajzi helyszínén és időtartamában található felhasználók számára vonatkozó igényt valószínűleg előreegyeztetni szükséges, mivel a 2001. évi CVIII. törvény 13/B. §. (2) bekezdése nem rendelkezik a helyadatokkal kapcsolatos adatszolgáltatásról.

Következtetések

A tanulmányban az Európai Unió Let's Crowd programjához kapcsolódva megvizsgáltam, hogy a tömegmegmozdulások, tömegrendezvények rendvédelmi szervek általi biztosítása kapcsán az infokommunikációs rendszerekből, azokon belül is a mobiltelefonokhoz köthető kommunikációs rendszerekből és a közösségi média által kezelt adatokból melyek felhasználása nyújthat hathatós segítséget a fenti célhoz.

---

³⁷ Facebook Általános Szerződési Feltételek Átláthatósági Központ. <https://transparency.facebook.com/government-data-requests/country/HU>; letöltés: 2019.04.28.

³⁸ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről – 2. §. g). <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0100108.TV>; letöltés: 2019.02.21.

³⁹ 185/2016. (VII. 13.) Korm. rendelet a titkosított kommunikációt biztosító alkalmazásszolgáltatók és a titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetek együttműködésének rendjéről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600185.KOR>; letöltés: 2019.02.21.

Az Európai Unió és azon belül Magyarország mobiltelefon-penetrációja igen magas, és a polgárok a mobiltelefonjaikkal aktívan használják a mobiltelefon-hálózat mellett az internetalapú szolgáltatásokat is. A készülékek nagy része már összetett funkcionalitással rendelkezik, számos interfésszel képes kommunikálni, ezáltal számos információs rendszerhez csatlakozik.

Az információs rendszerekhez kapcsolódó eszközök a kommunikáció során készülékhez, felhasználóhoz kapcsolható adatokat generálnak. Álláspontom szerint az előálló adatokat szisztematikusan meg kell vizsgálni, hogy hordoznak-e olyan értéket magukban – az elsődleges funkciójuk mellett –, amelyet felhasználva az adott cél támogatásához, hatékony feladatvégrehajtáshoz fel lehet használni.

A vizsgálat során megállapítható, hogy a mobiltelefon-hálózatok rádiós interfészeinek adatait felhasználva akár valós időben felmérhető, hogy a biztosítás szempontjából releváns területen hány ember van jelen. A tömeg mozgásának irányára és dinamikájára is következtetéseket lehet levonni, amelyek pontossága növelhető, ha a szolgáltatók további kis területet lefedő ideiglenes bázisállomásokat telepítenek.

A WLAN-ok működéséből adódó *probe request* „pásztázás” funkció adatainak eltárolásával és feldolgozásával szintén megállapítható a tömeg mérete, mozgásának iránya, dinamikája, mégpedig nagyobb pontossággal, mint a mobiltelefon-rendszerek felhasználásával. A rendezvénybiztosító szerv ezeket az AP-kat saját maga is telepítheti, mozgathatja, ha az adatott területen nincs megfelelő kiterjedtségű WLAN.

A közösségi hálózatok által kezelt helyadatok adhatják a legpontosabb adatokat a tömeg méretére, helyére, mozgására vonatkozóan, tekintettel arra, hogy az alkalmazások folyamatosan hozzáférhetnek a készülék helyadataihoz – a felhasználó hozzájárulásával.

A vizsgálat során értékeltem a magyarországi jogi környezet adta lehetőségeket. Megállapítható, hogy a mobiltelefon- és WLAN-rendszerek esetében a szükséges adatkezelés jogalapja adott az ágazati szabályzóban, az adatkörök átadási körülménye szabályozott. Az adatok kezelése során az arra jogosult szerv további adatmegállapítás nélkül csak technikai adatokat kezel, kvázi anonim adatokkal dolgozik.

A jogellenes cselekmények elkövetőinek felkutatása érdekében további adatmegállapításra van szükség, ami mobiltelefon-hálózat esetén szabályozott. A WLAN-rendszerekből kinyerhető technikai adatok jogi keretei adottak, viszont a technikai adatnak a magánszemélyhez rendelése nem egyértelműen szabályozott. A közösségi média alkalmazásszolgáltatói esetében a jogi szabályzás egyértelmű, de a közzétett adatok szerint az adatszolgáltatási gyakorlat nem egyértelmű.

A vizsgálat eredményként megállapítható, hogy a mobiltelefonokhoz kapcsolódó információs rendszerek által generált adatokból megfelelő feldolgozást követően értékes információ jöhet létre, amely támogathatja a tömegmegmozdulások, tömegrendezvények biztosítását végző rendvédelmi szervek munkáját.

Az ismertetetteken túl a téma olyan egyéb kutatási lehetőségeket rejt, amelyek feltárása további segítséget nyújthatna.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 180/2004. (V. 26.) Korm. rendelet az elektronikus hírközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerezésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0400180.KOR>; letöltés: 2019.02.21.
- 185/2016. (VII. 13.) Korm. rendelet a titkosított kommunikációt biztosító alkalmazásszolgáltatók és a titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetek együttműködésének rendjéről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600185.KOR>; letöltés: 2019.02.21.
- 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0100108.TV>; letöltés: 2019.02.21.
- 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0300100.TV>; letöltés: 2019.02.21.
- A Digitális Jólét Program 2.0. Budapest, 2017. július.
<https://www.kormany.hu/download/6/6d/21000/DJP20%20Strat%C3%A9giai%20Tanulm%C3%A1ny.pdf>; letöltés: 2019.02.13.
- BABOS Tibor: A Digitális Jólét Program biztonság-, védelem- és katonapolitikai relevanciái. Hadtudomány, XXVIII. évfolyam elektronikus szám, 2018. pp. 122–145.
http://mhtt.eu/hadtudomany/2018/2018_elektronikus/2018ebabos2.pdf;
letöltés: 2019.02.21.
- BABOS Tibor: The First Critical Infrastructure Protection Research Project in Hungary. In: NÁDAI László – PADÁNYI József (edit.): Critical Infrastructure Protection Research. Springer International Publishing, Switzerland, January 2016. pp. 1–22.
- CINKLER Tibor – SIMON Csaba – SZABÓ Örs – SZÉKELY Sándor – JAKAB Csaba: 5G hálózatok architektúrája. Magyar Jövő Internet Konferencia, Budapest, 2015.
https://www.hte.hu/documents/10180/1727937/HT_2016-1_MJIK2015_6_Cinkler_Simon_Szabo_Szekely_Jakab.pdf; letöltés: 2019.04.28.
- Eurostat: Digital economy & society in the EU. A browse through our online world in figures. 2018 edition.
<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/images/pdf/pdf-digital-eurostat-2018.pdf>; letöltés: 2019.02.13.
- Facebook Általános Szerződési Feltételek Átláthatósági Központ.
<https://transparency.facebook.com/government-data-requests/country/HU>;
letöltés: 2019.04.28.
- Facebook Általános Szerződési Feltételek Támogató Központ.
https://hu-hu.facebook.com/help/337244676357509?helpref=faq_content;
letöltés: 2019.04.29.
- KEMP, Simon: Digital 2019: Hungary. 31 January 2019.
<https://datareportal.com/reports/digital-2019-hungary>; letöltés: 2019.04.28.
- KOPPÁNYI Zoltán – LOVAS Tamás: Javíthatóak-e a durva pozicionálásból származó koordináták mozgásminták segítségével? Geomatikai Közlemények XVI. pp 37–50.
http://www.geomatika.ggki.hu/kozlemenyek/abstract/docs/GK_XVI_1_honlap.pdf;
letöltés: 2019.02.13.

- Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség: Iskolai wifi – májustól éles üzembe áll az iskolai wifit menedzselő központ.
<https://kifu.gov.hu/content/iskolai-wifi-%E2%80%93-m%C3%A1just%C3%B3l-%C3%A9les-%C3%BCzembe-%C3%A1ll-az-iskolai-wifit-menedzsel%C5%91-k%C3%B6zpon>; letöltés: 2019.02.13.
- Központi Statisztikai Hivatal: A távbeszélő szolgáltatás főbb mutatói (vezetékes, mobil) (1990–).
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_onp003.html; letöltés: 2019.02.13.
- Központi Statisztikai Hivatal: Az internet-előfizetések száma hozzáférési szolgáltatások szerint, december 31. (2016–).
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oni022.html; letöltés: 2019.03.02.
- Központi Statisztikai Hivatal: Az internethasználók arányának alakulása a lakosságon belül az utolsó használat időpontja szerint (2006–).
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_oni016.html; letöltés: 2019.02.13.
- Law Enforcement agencies human factor methods and Toolkit for the Security and protection of CROWDs in mass gatherings.
<https://cordis.europa.eu/project/rcn/210210/factsheet/en>; letöltés: 2019.04.28.
- MAGYAR Sándor – MOLNÁR Péter: Vállalati mobiltelefonok védelmének lehetősége MDM megoldással. Szakmai Szemle, 2015. 4. szám. pp. 89–102.
http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_4_szam.pdf; letöltés: 2019.02.21.
- MAGYAR Sándor – SIMON László: A terrorizmus és indirekt hadviselése az EU kibertérben. Szakmai Szemle, XV. évfolyam 4. szám, 2017. december. pp. 57–68.
http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2017_4_szam.pdf; letöltés: 2019.02.21.
- MAROS Dóra – TEMESVÁRI Zsolt: Mobilhálózatok kapacitása vészhelyzetben. Hadmérnök, XII. Évfolyam 1. szám –2017. március. pp. 247–254.
http://hadmernok.hu/171_19_maros.pdf; letöltés: 2019.04.29.
- MEGYERI István – CSIRIK János – MAJÓ-PETRI Zoltán: Utasszámlálás a városi közösségi közlekedésben: mire lehet alkalmas több adat és a „free WiFi”?
http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/14990/1/75_Megyeri_Csirik_MPZ.pdf; letöltés: 2019.04.29.
- NÉMETH Attila: Az infokommunikáció szabályozási környezetének fejlődése a nemzetbiztonsági tevékenység vonatkozásában. Szakmai Szemle, XVI. évfolyam 2. szám, 2018. június. pp. 53–68.
http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_2_szam.pdf; letöltés: 2019.02.21.
- Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014–2020. p. 22.
https://www.kormany.hu/download/a/f7/30000/NIS_v%C3%A9gleges.pdf; letöltés: 2019.03.02.
- QUTQUT, Mahmoud H.: Mobile small cells in cellular heterogeneous network. Queen’s University Kingston, Ontario, Canada, September 2014.
<https://www.collectionscanada.gc.ca/obj/thesescanada/vol2/OKQ/TC-OKQ-12538.pdf>; letöltés: 2019.01.26.
- Segélyhívást leíró szabvány. ETSI TS 122 101 V9.1.0 (2008-10). Universal Mobile Telecommunications System (UMTS); Service aspects; Service principles (3GPP TS 22.101 version 9.1.0 Release 9).
https://www.etsi.org/deliver/etsi_ts/122100_122199/122101/09.01.00_60/ts_122101v090100p.pdf; letöltés: 2019.02.26.

DR. GYENEI BALÁZS HADNAGY

A KIBERMŰVELETEK NEMZETKÖZI JOGI VETÜLETEI

„A modern, immár globális vesztfáliai rendszer – hétköznapi nyelven a világ nemzeteinek közössége – arra törekszik, hogy visszaszorítsa a világ anarchikus jelenségeit a nemzetközi jog és szervezeti struktúráknak egy olyan kiterjedt hálózatával, amely előmozdítja a nyílt kereskedelem és egy stabil nemzetközi pénzügyi rendszer kialakítását, rögzíti a nemzetközi konfliktusok rendezésének alapelveit és kijelöli a háborúban tanúsítható magatartás határait is a netán bekövetkező konfliktusok esetére.”

Henry Kissinger: Világrend¹

Bevezetés

Irak, Észtország, Dél-Oszétia, Stuxnet, Operation Troy. Az imént felsorolt országok, nevek közös pontja, hogy – egyik így, másik úgy, de – meghatározó szerepet töltött be a kibertérben végrehajtott katonai műveletek történetében. A hozzájuk kapcsolódó eseményeket követően minden honvédelemmel, valamint biztonságpolitikával foglalkozó ember számára nyilvánvalóvá vált, hogy a támadó műveletek olyan új műfaja látott napvilágot, amivel kétséget kizáróan foglalkozni kell. Ezzel párhuzamosan egyre nagyobb intenzitással jelentek meg olyan, a jog terrénumába tartozó kérdések, mint: a kibertérben végrehajtott műveletek közül melyiket kell fegyveres támadásnak tekinteni? Mit tehet a megtámadott állam a támadás vagy a közvetlen veszély elhárítása érdekében? Milyen fokú felelősség terheli a „támadó” felet a kibertérben végrehajtott cselekményei tekintetében? Az imént felvetett kérdések változatlan időszerűségét jelzi az Amerikai Egyesült Államok és Irán közötti konfliktus eszkalálódása, amelynek keretében az amerikai fél kibertámadást hajtott végre az iráni légvédelmi rakétarendszerek ellen.²

Figyelemmel arra, hogy Lattmann Tamás 2013-ban született cikkében iránymutatóan lefektette a nemzetközi jogi normák kiberműveletek tekintetében – analógia útján³ – történő alkalmazhatóságát,⁴ jelen cikk célja a nemzetközi jog

---

¹ KISSINGER, Henry: Világrend. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. p. 15.

² US 'launched cyber-attack on Iran weapons systems'.
<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-48735097>; letöltés: 2019.08.06.

³ LATTMANN Tamás: A nemzetközi jog lehetséges szerepe az informatikai hadviselés területén. pp. 8., 11.
https://www.academia.edu/8028014/A_nemzetk%C3%B6zi_jog_lehets%C3%A9ges_szerepe_az_informatikai_hadvisel%C3%A9s_ter%C3%BClet%C3%A9n; letöltés: 2019.08.17.

⁴ Ezt a véleményt erősítették meg a NATO 2016-os varsói, valamint a 2018-as brüsszeli csúcstekeztetésének záródokumentumai is.
Warsaw Summit Communiqué. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016. (para. 70.)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm; letöltés: 2019.08.31.
Brussels Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11-12 July 2018. (para. 20.)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm; letöltés: 2019.08.31.

rendezőelveinek vizsgálata a hivatkozott cikk által nem tárgyalt *önvédelem jogának*, illetve *államfelelősség* kérdésének fókuszpontba helyezésével. A felmerülő jogkérdések megválaszolása tekintetében a szakemberek feladata az adott helyzet minél árnyaltabb tipizálása. Egy jogász csak abban az esetben tud választ adni a normák alkalmazhatóságára, illetve alkalmazandóságára, ha teljes mértékben tisztában van a kérdéses szituáció természetével. Ennek fényében a cikk az államközi – biztonságpolitikai szempontból releváns – kapcsolatok talaján állva egy-egy példán keresztül járja körül az imént felvetett kérdéseket.⁵

Mérföldkövek

A mai napig megoszlanak a vélemények abban a tekintetben, hogy hol, mikor és ki indította az első kibertámadást. Egyesek szerint a második iraki háború volt a kibertérben végrehajtott katonai műveleteket kiterjedt formában alkalmazó első konfliktus, amikor az Amerikai Egyesült Államok Központi Parancsnoksága az iraki hadsereg belső, titkos levelezőrendszerét feltörve passzív ellenállásra, valamint a vezénylestük alatt álló csapatok visszatartására szólított fel több mint ötezer magas rendfokozatú iraki tisztet.⁶ Más kutatók szerint az első kibertámadás kérdését tanulmányozva nem hagyhatjuk figyelmen kívül a szibériai gázvezeték 1982-es felrobbanását sem. A hivatkozott esemény háttérben a CIA egy fedett akciója állt, amelynek keretében egy kanadai vállalaton keresztül nyersanyagvezetékek irányítási rendszereit kezelő szoftvert adtak el a szovjeteknek. A kezelőszoftverbe viszont olyan hibákat rejtettek el, amelyek néhány hónapig tartó „altatási” időszakot követően összezavarta a gázvezeték irányítószerveinek működését, aminek következménye az addigi legnagyobb nem nukleáris eredetű robbanás.⁷

Minőségileg hozott változást a 2007 tavaszán Észtországot ért támadássorozat. Április 26-án zavargások törtek ki Tallinnban egy szovjet hősi emlékmű eltávolítása miatt. Néhány nappal az első tüntetéseket követően megindultak a túlterheléses támadások (DDoS) az észt parlament, minisztériumok,

---

⁵ Biztonságpolitikai szempontból a szakirodalom négy lehetséges államközi kapcsolatot különböztet meg: a) békeállapot; b) válsághelyzet; c) fegyveres konfliktus; d) konfliktuskezelés utáni békeállapot. Egyes események jogi kihívásainak vizsgálatakor az említett államközi kapcsolatok eltérő természettel bíró stádiumainak jelentősége abban rejlik, hogy különböző helyzetekben eltérő jogi rezsim alkalmazandó. A téma szempontjából az a); b); c) pontok bírnak különös relevanciával, amelyek közül a válsághelyzet fogalma igényel némi magyarázatot. A válsághelyzet jellemzője, hogy az államok közötti rendezett kapcsolat valamilyen vita, érdek vagy értékellentét miatt megromlik, majd a kialakult feszültséget a résztvevők politikai-diplomáciai-gazdasági vagy katonai eszközzel kísérlik meg befolyásolni, tisztázni. RESPERGER István: A válságkezelés kicsit másképp. Nemzetbiztonsági Szemle, IV. évfolyam 3. szám, 2016. p. 32. http://epa.oszk.hu/02500/02538/00015/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi-szemle_2016_3_028-48.pdf; letöltés: 2019.08.10.

⁶ CSUTAK Zsolt: Szép új világ, avagy a kibertér és a mesterséges intelligencia korának új kihívásai. Felderítő Szemle, XVII. évfolyam 1. szám, 2018. p. 171. <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-1.pdf>; letöltés: 2019.08.05.

⁷ BERKI Gábor: A kibertéri konfliktusok változásai. Hadmérnök, VIII. évfolyam 1. szám, 2013. március. p. 174. http://hadmernok.hu/2013_1_berkig.pdf; letöltés: 2019.08.06.

médiavállalatok, bankok, valamint a rendőrség internetes felülete ellen, amelynek következtében az ország internetes adatforgalmának irányítása szempontjából kulcsfontosságú szerverek naponta omlottak össze, és több állami intézményt le kellett választani a hálózatról. A 128 túlterheléses támadás közül 15 több mint öt órán át tartott, a 100 Mbps forgalom megindításában 178 ország volt érintett. Tekintettel arra, hogy Észtország már 2007-ben élen járt a digitális társadalmi rendszerek kialakításában, az offenzíva hatalmas károkat okozott (egyetlen példát kiemelve: a Hansabankot ért kár az egymillió dollárt is meghaladta).⁸

A következő jelentős eseménynek az Oroszország és Grúzia között zajló villámháború bizonyult. Az 1991 óta független Grúzia (Georgia) Nyugat-barát, nacionalista vezetője Miheil Szaakasvili 2008 augusztusában elérkezettnek látta az időt Grúzia újraegyesítésére, a szakadár területként funkcionáló Dél-Oszétia és Abházia visszafoglalásával. A grúz csapatok 2008. augusztus 8-án indították meg összehangolt támadásukat a szakadár területek ellen, ám a körülmények nem megfelelő felmérése miatt az offenzíva meglehetősen hamar kudarcba fulladt,⁹ és öt napig tartó heves harcok után a grúzok kénytelenek voltak fegyverszünetet kérni. A háború jelentősége jelen cikk szempontjából abban rejlik, hogy ebben az esetben egy háborús konfliktus keretében – meglehetősen kiterjedt formában – kerültek alkalmazásra számítógépes támadások. Ugyanis amíg a második öbölháborúban „mindössze” a fegyveres konfliktust megelőzően, mintegy morális bomlasztás célzatával vettek igénybe informatikai eszközöket (lásd fentebb), addig az orosz–grúz háborúban a hagyományos fegyveres támadásokkal párhuzamosan megjelentek a kibertérben végrehajtott katonai műveletek. Utóbbinak keretében megindult a grúz elnök, a külügy- és a hadügyminisztérium weblapjainak támadása, aminek következtében azok gyakorlatilag használhatatlanná váltak.¹⁰

Az orosz–grúz háborúhoz hasonlóan a *fegyveres konfliktus* stádiumában végrehajtott műveletnek tekinthető a Hamász által izraeli célpontok ellen indított kibertámadás, illetve Izrael – történelmi szempontból különös jelentőséggel bíró – reakciója: ugyanis 2019 májusában Izrael először¹¹ élt azonnali, kinetikus válaszcsoporttal egy kibertámadásra reagálva.

---

⁸ PUSKÁS Béla: A diplomácia és a virtuális tér kapcsolata. Felderítő Szemle, XVII. évfolyam 3. szám, 2018. p. 44.

<http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-3.pdf>; letöltés: 2019.08.06.

⁹ Figyelemmel arra, hogy a Dél-Oszétiában ENSZ-felhatalmazás alapján békefenntartó missziót ellátó orosz csapatok a vártnál erősebb ellenállást mutattak, valamint az időjárási körülmények romlása következtében a grúz légierő hatékonysága jelentősen csökkent, Grúzia már augusztus 8-án néhány órás tűzszünetet szorgalmazott.

RÁCZ András: Az ötnapos háború – a grúziai konfliktus. Nemzet és Biztonság, 2008. szeptember. p. 52.

http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/racz_andras-az_otnapos_haboru_a_gruziai_konfliktus.pdf;
letöltés: 2019.08.10.

¹⁰ Cyber Attacks Disable Georgian Websites.

<http://georgiamfa.blogspot.com/2008/08/cyber-attacks-disable-georgian-websites.html>; letöltés: 2019.08.10.

¹¹ O'FLAHERTY, Kate: Israel Retaliates To A Cyber-Attack With Immediate Physical Action In A World First. <https://inciberdefense.com/news/israel-retaliates-to-a-cyber-attack-with-immediate-physical-action-in-a-world-first/>; letöltés: 2019.08.31.

A 2010-es év (ismét) jelentős mérföldkönek bizonyult a kibertámadások története szempontjából. A *Stuxnet*¹² néven elhíresült vírus iráni nukleáris létesítmények vezérlőrendszereit támadta és okozott jelentős károkat.¹³ A vírus működésének elemzése során – a szoftver szofisztikált kivitelezése, valamint az irányítórendszerek megkülönböztetésére való képessége alapján – a szakértők arra a megállapításra jutottak, hogy a *Stuxnet* alkalmazását állami háttérrel megvalósított szándékos, az iráni atomprogram ellen irányuló célzott támadásként kell kezelni. Mindezek fényében Izrael lett az egyes számú gyanúsított, de ezzel párhuzamosan rögtön felmerült az Amerikai Egyesült Államok érintettsége is. Ralph Langner hamburgi kiberbiztonsági szakértő a következőképpen nyilatkozott a témában:

„Egy ilyen nagy horderejű támadás mögött feszülő hatalmas erőket elég könnyű érzékelni. A Stuxnet kártevő kifejlesztéséhez extrém mennyiségű hírszerzési adat kellett a dúsító mű elrendezéséről, teljesen meg kellett érteni az IR-1¹⁴ működését (amihez feltehetően rendelkezésre állt egy üzemképes tesztelő rendszer is), valamint a Siemens érintett termékeiről rengeteg bennfentes tudásra volt szükség. Mindez igen kevés szervezetre szűkíti le a világon azt a kört, amely a feladat megoldására vállalkozhatott.”¹⁵

A fenti megállapításokat támasztja alá, hogy Izrael 2011-ben gyakorlatilag beismerte a kibertámadásban játszott szerepét.¹⁶

Végül meg kell említenünk az *Operation Troy* elnevezésű kiberkémkedési műveletsorozatot. A *Trójai művelet* keretében észak-koreai hekkerek¹⁷ 2009 októberétől közel négy éven keresztül gyűjtöttek katonai jellegű információkat déli szomszédjuk hadseregéről, annak műszaki és technikai fejlesztéseiről.¹⁸

---

¹² A szoftvert *Rootkit.TmpHider* néven látott napvilágot 2010. június 17-én. ZIOLKOWSKI, Katharina: *Stuxnet – Legal Considerations*. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE), Tallinn, 2012. p. 3.
https://ccdcoc.org/uploads/2018/10/Ziolkowski_Stuxnet2012-LegalConsiderations.pdf; letöltés: 2019.08.10.

¹³ Egyes hírforrások szerint a Stuxnet vírus működésének köszönhetően csak a Natanz városban működő atomerőműben 1000 centrifugát kellett kicserélni.

Timeline: How Stuxnet attacked a nuclear plant.
<https://www.bbc.com/timelines/zc6fbk7>; letöltés: 2019.08.10.

¹⁴ A pakisztáni P-1 urándúsító centrifuga iráni változatának a külvilág által adott neve.

¹⁵ BERKI Gábor: A kibertéri konfliktusok változásai. *Hadmérnök*, VIII. évfolyam 1. szám, 2013. március. p. 178.

http://hadmernok.hu/2013_1_berkig.pdf; letöltés: 2019.08.06.

¹⁶ WILLIAMS, Christopher: Israel video shows Stuxnet as one of its successes.
https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/8326387/Israel-video-shows-Stuxnet-as-one-of-its-successes.html?awc=15609_1564236625_f230cb492cfe24bdceb7d97fc07c0527&WT.mc_id=tmgoff_poth-inbaff_tra_hotels&utm_source=531979&utm_medium=AWIN&utm_content=tra_hotels&utm_campaign=www.csoonline.com; letöltés: 2019.08.10.

¹⁷ A vizsgálatok során az észak-koreai rezsim szolgálatában álló *Whois Hacking Team*, valamint *NewRomanic Cyber Army Team* elnevezésű csoport neve merült fel.

Operation Troy espionage campaign : Hackers steal South Korean military secrets.
<https://thehackernews.com/2013/07/operation-troy-espionage-campaign.html>; letöltés: 2019.08.29.

¹⁸ GULYÁS Attila: Kiberhadviselés észak-koreai módra II. *Szakmai Szemle*, XV. évfolyam 4. szám, 2017. december. p. 33.

http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2017_4_szam.pdf; letöltés: 2019.08.10.

A művelet érdekessége, hogy mindaddig, amíg a McAfee szakemberei nem tárták fel a Dél-Koreát 2013. március 20-án ért – *Dark Seoul*¹⁹ nevű – kibertámadás körülményeit, senki sem feltételezte, hogy egy hekkercsoport által végrehajtott átlagos támadásnál többről van szó. A *Dark Seoul* vizsgálata során azonban a McAfee Labs megállapította, hogy a támadás egy évek óta tartó fedett hírszerző művelet záróakkordja volt.²⁰

Jogkérdések

A legfontosabb és merőben eltérő természetű kibertámadások felelevenítése után következzenek a jogi értékelés szempontjából felmerülő neuralgikus pontok.

Mindenekelőtt a *Mérföldkövek* cím alatt felsorolt eseteket négy nagy csoportba szükséges sorolnunk. Az észtországi események a *Resperger-féle* kategorizálás alapján békeidőben végrehajtott műveletként értékelendők, míg az Irakban, a Kaukázusban, illetve az izraeli válaszcsoport keretében történt események már a fegyveres konfliktus fogalomkörébe tartoznak. Bár az észak-koreai akciót – a biztonságpolitikai szempontból értékelt államközi kapcsolatok alapján – leginkább a békeidőben végrehajtott kibertámadásnak kell tekinteni, de a művelet jellege miatt mégis külön kategóriaként érdemes kezelnünk az esetet. Ennek oka, hogy – amint azt a későbbiekben látni fogjuk – a hír- és adatszervező tevékenység sajátos helyet foglal el a jogi szabályozás szempontjából. A negyedik csoport tagjaként a CIA fedett műveletét, valamint a *Stuxnet*-ügyet kell megemlítenünk. Figyelemmel a hidegháború jellemzőire, továbbá arra, hogy a forrongó Közel-Kelet légkörében gyakorlatilag bármikor fennáll egy fegyveres konfliktus kibontakozásának a lehetősége, így a körülményeket a válsághelyzet tartalmi elemi jellemzik leginkább.

Az önvédelem joga

Kétségtelen, hogy a 21. század az „okoseszközök” kora. Manapság már nem csupán a magánszemélyek élvezik a virtuális tér világát, de az állam alapvető strukturái is beköltöztek a kibertérbe. Városok, önkormányzatok, ipari komplexumok, az állam erőszakszervezetei, katasztrófavédelmi egységei mind-mind olyan szereplők, amelyek duplikált léte és működése az anyagi világ mellett a kibertér szerves részét is képezik. Figyelemmel erre, nem tekinthető elrugaszkodott megállapításnak, hogy az államot az anyagi világban megvalósult támadással egyenértékű következményekkel járó offenzíva érheti a virtuális dimenzióban is.

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikke rendelkezik az *egyéni vagy kollektív önvédelem* jogáról, miszerint:

„A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem érinti az Egyesült Nemzetek valamelyik tagja ellen irányuló fegyveres támadás esetében az egyéni vagy kollektív önvédelem természetes jogát mindaddig, amíg a Biztonsági Tanács a

¹⁹ SHERSTOBITOFF, Ryan – LIBA, Itai – WALTER, James: *Dissecting Operation Troy: Cyberespionage in South Korea*. p. 3.
<https://www.mcafee.com/enterprise/en-us/assets/white-papers/wp-dissecting-operation-troy.pdf>;
letöltés: 2019.08.29.

²⁰ Uo. p. 17.

*nemzetközi béke és a biztonság fenntartására szükséges rendszabályokat meg nem tette.*²¹

Ha elfogadjuk, hogy a materiális világ és a kibertér azonos horderejű kockázatokat rejteget az állam számára, akkor teljes joggal merül fel a kérdés, hogy önvédelmi helyzetbe hozhat-e egy államot a kibertérben elszenvedett fegyveres támadás? A kérdés megválaszolásához először a fegyveres támadás fogalmi elemeit kell tisztázni. Nyilvánvaló, hogy 1945-ben az Alapokmány szövegezőinek egyértelmű volt, hogy mi minősülhet fegyveres támadásnak, és fel sem merült bennük, hogy harcokosikon, repülőgépeken és hadihajókon kívül bármi mással lehet támadást intézni egy másik állam ellen. Tekintettel arra, hogy az Alapokmány nem fejti ki a fegyveres támadás tartalmi elemeit, így nem zárható ki az *önvédelem* analógia útján való alkalmazhatósága. Két körülmény együttes fennállására van szükség ahhoz, hogy egy állam önvédelmi helyzetbe kerüljön. Egyfelől a számítógépes támadásnak el kell érnie egy – szintén meg nem határozott – rendkívüli intenzitást, aminek meghatározása nem egyszerű kérdés. Annyanban biztosak lehetünk, hogy ha egy állam katonája a határon állva karabélyával átló a szomszédos országnak a területére, a másik állam még nem hivatkozhat az 51. cikkre. Viszont ha egy ország légiereje módszeresen bombázza egy másik állam területeit, akkor a megtámadott állam minden további nélkül fegyveres támadásnak minősítheti az eseményeket.²² A kibertérben végrehajtott támadások esetében megoszlanak a vélemények az intenzitás fokát illetően. A szakemberek többsége megegyezik abban, hogy egy kiberművelet akkor éri el az intenzitás megkívánt fokát, ha a támadás hatása azonos vagy legalább összehasonlítható a kinetikus, biológiai vagy vegyi fegyverek ártalmaival. Így fegyveres támadásként értékelendő a kiberművelet, ha az direkt vagy indirekt módon emberek halálát, sérülését vagy ingatlanok megsemmisülését okozza.²³ Egyesek további követelményeket fogalmaznak meg, mint például hatások azonnali bekövetkezése, a támadás és az általa okozott negatív következmények közötti közvetlen kapcsolat, a káros hatás idegen állam területén történő realizálódása, valamint a káros hatások mérhetősége, felértékelhetősége.²⁴

A fentiekben felsorolt kritériumokat figyelembe véve megállapítást nyert, hogy az Észtországot ért támadás intenzitása nem alapozta meg a *fegyveres támadásként* való értékelését. Bár az anyagi kár mértéke jelentős volt (szakértők szerint az online roham sokkal súlyosabb károkat okozott a balti államnak, mint azok a kereskedelmi szankciók okoztak volna, amikkel Moszkva a krízis első heteiben fenyegetőzött), azonban a körülmények ismeretében kiviláglik, hogy sem direkt, sem indirekt módon nem okozta emberek halálát, sérülését, valamint ingatlanok elpusztításához sem vezetett. Ezt az álláspontot erősíti, hogy a NATO sem minősítette fegyveres támadásnak az esetet. A történetek azonban nem maradtak

²¹ Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya.

<http://www.menszt.hu/hu/egyeb/az-egyedul-nemzetek-alapokmánya>; letöltés: 2019.08.10.

²² SÜLYÖK Gábor: A terrorcselekmény elkövetéséhez használt polgári légi jármű lelövésének nemzetközi jogi és alkotmányjogi megítélése. *Fundamentum*, IX. évfolyam 3. szám, 2005. p. 34.

<http://fundamentum.hu/sites/default/files/05-3-03.pdf>; letöltés: 2019.08.10.

²³ ZIOLKOWSKI, Katharina: Stuxnet – Legal Considerations. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE), Tallinn, 2012. p. 10.

https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Ziolkowski_Stuxnet2012-LegalConsiderations.pdf; letöltés: 2019.08.10.

²⁴ Uo.

következmények nélkül, hiszen 2008-ban – nagy valószínűséggel az előző évben Észtországot ért kibertámadás hatására – Tallinnban állították fel a NATO Kooperatív Kibervédelmi Kiválósági Központját (Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence).

Összeségében elmondhatjuk, hogy ha egy *kritikus infrastruktúrát* (atomerőmű, kórház, kőolajfinomító, ivóvízrendszer, logisztikai szempontból kiemelt jelentőséggel bíró közúti, vasúti, vízi, légi csomópont) ér támadás és az kifejezetten az infrastruktúra megsemmisítésére irányul, akkor a cselekmény fegyveres támadásnak minősíthető. A katonai kibertéri műveletek kapcsán kifejezesebben nemzetközi bírói gyakorlatról nem beszélhetünk, de a jövőben nagy valószínűséggel kényes kérdésként fog megjelenni nemzetközi fórumok előtt az intenzitás meghatározásának kérdése. A bírói gyakorlat történelmi léptékekben nézve ugyanis meglehetősen rövid idő alatt erőteljes változások felmutatására képes.

A *betudhatóság* kérdésköréről a későbbiekben lesz szó, de a bírói gyakorlat változásának szemléltetéseképpen meg kell emlékeznünk a *Nemzetközi Bírószék (CIJ)*, valamint a délszláv háborúban elkövetett jogsértéseket vizsgáló, a Jugoszlávia területén elkövetett és a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekmények megbüntetésére létrehozott törvényszék (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – ICTY*) egy-egy ítéletének neuralgikus pontjáról. Amíg a CIJ 1986-ban a *Nicaraguai és ellene irányuló katonai és félkatonai tevékenységek* ügyben úgy ítélkezett, hogy az állam felelősségének megállapításához a „tényleges ellenőrzés” (*effective control*)²⁵ bizonyítása szükséges, addig az ICTY „*az eltérő körülmények miatt megalégedett Szerbia és a boszniai szerbek kikiáltott állama között fennálló függelmi kapcsolatokban benne rejlő ellenőrzés gyakorlásának lehetőségével*”²⁶ (*overall control*).²⁷

Ezek az ítéletek – bár új megvilágításba nem helyezik az észt esetet, de – mindenképpen árnyalják a képet. Egy állam bankhálózatát, rendőrségét, kommunikációs infrastruktúráját érintő támadás az ország vezetési rendszerében olyan fokú zavart okozhat, amelynek következtében néhány nap leforgása alatt működésképtelenné válik. Az eredmény polgárháború vagy ahhoz közeli állapot. Egyértelmű, hogy bár a balti államot 2007-ben ért offenzíva nagyon komoly anyagi károkat okozott, de nem vezetett anarchikus állapotok kialakulásához. Viszont a *Nicaragua-* és a *Duško Tadić*-ügyben tizenhárom év alatt a *betudhatóság* fogalmának tekintetében végbement változás alapján nem zárhatjuk ki egy olyan rigorózus bírói gyakorlat jövőbeni kialakulásának lehetőségét, amely egy ország összeomlásának reális lehetőségével fenyegető kibertámadást is elégségesnek tart a *fegyveres támadás* megállapításához.²⁸

²⁵ Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Judgement of 27 June 1986. pp. 64–65. (para. 115.) <https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>; letöltés: 2019.08.11.

²⁶ KOVÁCS Péter: Nemzetközi közjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2016. p. 552.

²⁷ Prosecutor v. Duško Tadić, Judgement, Case No.: IT-94-1-A, 15 July 1999. p. 62. (para. 145.) <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>; letöltés: 2019.08.11.

²⁸ Hangsúlyozandó, hogy a Nicaragua-ítélettől a Duško Tadić tekintetében hozott verdiktig terjedő időszakon nem változott meg végérvényesen a *betudhatóság* bírói értelmezése. A témát érintően a Nemzetközi Jogi Bizottság álláspontja szerint az ellenőrzés kívánt mértékét mindig az adott eset körülményeire tekintettel kell megállapítani.

Az intenzitás vizsgálatának tekintetében a *Stuxnet* esetét elemezve hasonló következtetésre juthatunk. Egy atomerőmű ellen intézett támadás kiválthatja az adott ország önvédelemhez való jogát, de kizárólag akkor, ha az az atomerőmű elpusztítását célozza. A *Stuxnet*-ügy vizsgálata során nem vált világossá, hogy a vírus mennyiben okozott fizikai kárt az IR-1 centrifugákban, de még ha feltételezzük is, hogy sérült a centrifugák fizikai integritása (pl. szelepei, gázfűvókái, rotorjai megrepedtek),²⁹ akkor sem értékelhető fegyveres támadásként a vírus alkalmazása. Ugyanis a centrifugák mechanikus elemeiben bekövetkező esetleges kár az anyagi javak olyan triviális sérülésének kezelendő, amely biztosan nem üti meg az intenzitás – fegyveres támadás megállapításához – szükséges mértékét. Ezt a véleményt támasztja alá a jogtudósok többségének a véleménye, amelyek értelmében kritikus infrastruktúrákat támogató informatikai hálózatok tönkretétele csak abban az esetben minősülhet fegyveres támadásnak, ha hatásait tekintve egyenértékű a kritikus infrastruktúrának helyt adó ingatlanok, létesítmények fizikai megsemmisítésével.³⁰

A kibertámadás nyomán esetlegesen beálló önvédelmi helyzet másik feltétele, hogy az számítógépes támadást végrehajtó személyek cselekménye valamely másik államnak betudható legyen. Betudhatók az állam *a)* törvényhozó, *b)* végrehajtó, *c)* bírói hatalmi ágához tartozó szerveinek a cselekményei. Kétséget kizáróan ilyen esetként értékelendő, ha egy ország katonája, rendőre vagy nemzetbiztonsági szolgálatának tagja szolgálati feladatainak ellátása keretében hajt végre kibertámadást.

Más a helyzet azonban, ha az effajta műveletet terrorcsoportok vagy magánszemélyek valósítják meg. A magánszemélyek aktusai főszabályként nem tudhatók be az államnak, kivéve, ha az adott személy vagy csoport az állam kvázi ügynökeként jár el. Ha az egyén vagy csoport az állam irányítása-ellenőrzése alatt tevékenykedik, akkor *de facto funkcionárius*nak minősül és cselekménye ugyancsak betudható az államnak. Ergo, ha – mint ahogy azt az észet esetről szóló tudósításokban oly gyakran hallottuk – hazafias hekkerek állami felhatalmazás alapján, annak utasításra intéznek számítógépes támadást, akkor egyértelműen megállapítható az állam felelőssége. Viszont ha az előbb említett személyek „csupán” az állam felügyelete mellett tevékenykednek, akkor kérdésként merül fel az állam irányításának, ellenőrzésének a mértéke.

SULYOK Gábor: A terrorcselekmény elkövetéséhez használt polgári légi jármű lelövésének nemzetközi jogi és alkotmányjogi megítélése. *Fundamentum*, IX. évfolyam 3. szám, 2005. p. 35.
<http://fundamentum.hu/sites/default/files/05-3-03.pdf>; letöltés: 2019.08.10.

²⁹ Cserhádi András a témát érintő tanulmányában arról értekezik, hogy a vírus egyik elemének (417-es támadó kód) pontosan az volt a feladata, hogy a centrifugák védelmi rendszerét blokkolja, rotorjaiban kárt okozzon.

CSERHÁTI András: A Stuxnet vírus és az iráni atomprogram. *Nukleon*, IV. évfolyam, 2011. március. p. 4.
https://nuklearis.hu/sites/default/files/nukleon/Nukleon_4_1_85_Cserhati_.pdf; letöltés: 2019.08.11.

³⁰ Megjegyzendő, hogy ha nem is széles körben, de elfogadottak azok a vélemények is, hogy pusztán a különös jelentőséggel bíró adatok megsemmisítése minősülhet fegyveres támadásnak. A hivatkozott állaspontot képviselő érveinek alapja, hogy manapság már bizonyos adatállományok értéke összehasonlítható az ilyen adatokkal rendelkező infrastruktúrák értékével.

ZIOLKOWSKI, Katharina: *Stuxnet – Legal Considerations*. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE), Tallinn, 2012. p. 11.
https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Ziolkowski_Stuxnet2012-LegalConsiderations.pdf; letöltés: 2019.08.10.

Ahogy arra már korábban utaltam, az állami felelősség megállapításához szükséges ellenőrzés tekintetében nem beszélhetünk homogén bírói gyakorlatról. A Nemzetközi Bíróság a *Nicaraguai kontrák* ügyében hozott ítélete szerint a „*tényleges ellenőrzés*” (effective control) szükséges az állami felelősség megállapításához, de a volt Jugoszlávia területén elkövetett emberiség elleni bűncselekmények nemzetközi törvényszékének (ICTY) gyakorlata már egy lazább, alacsonyabb mértékű „*általános ellenőrzéssel*” (overall control) is megelégedett. A gyakorlat nem egyértelmű, annyi azonban biztos, hogy az ellenőrzés kívánt mértéke az adott eset összes körülményének ismeretében kerül megállapításra.

Az állam felelősségének megállapíthatóságánál a betudhatóság szempontjából két alapvető problémával találkozunk. Egyfelől az elkövetők nagy száma és az informatikai hálózatok felépítése miatt csak hosszú idő alatt lehet száz százalékos bizonyossággal visszakövetni és beazonosítani minden egyes elkövetőt. Az észet esetben 178 országból indultak a DDoS-támadások, ezek jelentős része nyugat-európai ország volt. Másfelől, ha magánszemély vagy azok egy csoportja támadóként beazonosításra is kerül, akkor az állami kontrol szintjének felderítésénél ütközünk komoly akadályokba. Két évvel a támadások után Konsztantyin Goloszkokov, a *Nási* (Kreml által támogatott ifjúsági mozgalom) tagja beismerte, hogy ők szervezték a támadást, ám a Financial Timesnak adott interjújában határozottan tagadta, hogy a kormány utasításait hajtották volna végre.³¹ Nem különb a helyzet a *Stuxnet* esetében sem. Több közvetett bizonyíték is van, ami a CIA és a Moszad tevékenységére utal, de több forrásban felmerült a Siemens neve is (a német nagyvállalat 2008-ban az Idaho National Laboratory mérnökeivel együtt tanulmányozta a Siemens SCADA-rendszerek sebezhetőségeit).³²

Mindezek alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a jelenleg rendelkezésünkre álló eszközök alapján képesek vagyunk a támadók lehetséges körét szűkíteni, de rövid³³ időn belül lehetetlen hozzájutni egy kibertámadás előkészítésének és kivitelezésének pontos részleteihez. Utóbbiak viszont elengedhetetlen feltételei akár az *effective*, akár az *overall control* megállapításának.

---

³¹ Ifjúoroszok indították az orosz-észet kiberháborút.
https://index.hu/tech/net/2009/03/12/ifjuoroszk_inditottak_az_orosz-eszt_kiberhaborut_/;
letöltés: 2019.08.12.

³² CSERHÁTI András: A Stuxnet vírus és az iráni atomprogram. Nukleon, IV. évfolyam, 2011. március. p. 5.
https://nuklearis.hu/sites/default/files/nukleon/Nukleon_4_1_85_Cserhati.pdf; letöltés: 2019.08.11.

³³ Manapság egy számítógépes támadás elég pontosan visszakövethető, és nagy bizonyossággal megállapítható annak forrása. A problémát mindig a visszaféjtésre fordított erőforrás és idő jelenti. A művelet megértésére a következő egyszerű példa szolgál. Tételezzük fel, hogy a feladatunk két kód megfejtése/feltörése. Az első egy két karakterből álló kód, aminek a megfejtése – feltételezve, hogy azért minket bíztak meg a kód feltörésével, mert értünk hozzá – nem okoz nagy kihívást, valószínűleg néhány óra alatt végzünk vele. Ennek fényében, ha egy számítógépes támadást nem túl szofisztikált eszközökkel hajtanak végre, gyorsan visszaféjtjük az eseményeket és az elkövető azonosíthatóvá válik. A megtámadott félnek ezen a ponton már csak az ellentámadás eszközeinek és módszereinek a kiválasztása a feladata. Más a helyzet, ha egy 1000 karakterből álló kód feltörése a feladatunk. Egy ilyen védetség megfejtése már lehet, hogy több évet és rengeteg pénzt is igénybe vesz. A kibertámadások esetében alkalmazott eszközök és módszerek minősége általában az utóbbi esettel egyenértékű. Így az kibertámadás végrehajtásakor csupán valószínűsíthetjük a támadó „személyét”, és lehet, hogy csak évek múltán lehet biztosat mondani. A támadás pillanatában így elsődleges – jogi megítélés szempontjából nélkülözhetetlen – kérdésként nem az elkövető kiléte merül fel, hanem a kárenyhítés módja.

Ezen a helyzeten segíthet a Kínában már alkalmazott új internetprotokoll, az IPv6 használata. Az új generációs internet egyik legfontosabb biztonsági eleme a *Source Address Validation Architecture* (SAVA). Az architektúra a számítógépek és IP-címek azonosításával olyan adatbázis építésére alkalmas, amelyben a számítógép és az IP-cím egyaránt szerepel.³⁴ Egy ilyen rendszer segítségével – ha az egész világon kiterjedten alkalmazzák – a hatóságok képesek lehetnének a számítógépes támadó egyértelmű és gyors azonosítására, aminek következtében lényegesen leegyszerűsödne az állami kontrol megállapításához szükséges információk beszerzése.

Ezen a ponton kiemelendő, hogy a technokrata szemléletű Orwell *1984* című nagyhatású alkotását idéző megoldás felveti az állami kontrol célhoz kötöttségének és mértékének a kérdését is, beleértve az abszolút felügyelet kizárásának nyilvánvalóan alapvető emberi igényét (lásd a különféle titkosított alkalmazások fejlesztői, üzemeltetői, valamint az ellenük fellépő állami szereplők mindennapos versenye).

Tisztázásra váró további kérdések

Az eddigiek alapján megállapítást nyert, hogy adott esetben (például ha Észtország vagy Irán tekintetében a támadás intenzitása komolyabb pusztítást okozott volna) egy számítógépes támadás *önvédelmi helyzetbe* hozhat egy államot. Ebben az esetben egy nemzetközi fegyveres konfrontáció kezdetének vagyunk tanúi, amely egy sor új kérdést vet fel. Ettől a ponttól egy másik joganyag, a nemzetközi fegyveres összeütközéseket szabályozó normák alkalmazandók. A hivatkozott joganyag két alapvető feladata a következő: *a)* meghatározni a hadviselő felek által alkalmazható eszközöket, módszereket, *b)* korlátozni a hadviselő felek által támadható célpontok körét.

Az 1949. évi genfi egyezményeket kiegészítő 1977. évi I. Jegyzőkönyv (a továbbiakban: I. Kiegészítő Jegyzőkönyv) 48. cikke általános szabályként fogalmazza meg, hogy:

„A polgári lakosság és a polgári javak tiszteletben tartásának és védelmének biztosítása érdekében az összeütköző Feleknek mindenkor különbséget kell tenniük a polgári lakosság és a harcosok, valamint a polgári javak és katonai célpontok között, és ennek folytán csak katonai célpontok ellen folytathatják harci tevékenységüket.”³⁵

Tehát a nemzetközi konfliktus szereplői hadba bocsátkozásuk esetén úgy kötelesek műveleteiket megszervezni és kivitelezni, hogy azok célpontjai nem lehetnek polgári javak és civil személyek.

---

³⁴ KELEMEN Roland: A kibertámadás minősülhet-e fegyveres támadásnak?

<https://jogaszvilag.hu/szakma/a-kibertamadas-minosulhet-e-fegyveres-tamadasnak/>; letöltés: 2019.08.12.

³⁵ 1989. évi 20. törvényerejű rendelet a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kötött Egyezmények I. és II. kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98900020.TVR>; letöltés: 2019.08.17.

Rögtön problémaként merül fel, hogy a kibertérben meglehetősen nehézkes elválasztani a civil és a katonai infrastruktúrát. A virtuális térben rengeteg a duális felhasználású hálózat, amelyeknek a jogállása tisztázatlan, így az idézett 48. cikk alapján nem egyértelmű, hogy egy kiberművelet alkalmával igénybe vett kettős felhasználású infrastruktúra katonai vagy civil hálózatnak, támadható vagy tiltott célpontnak minősül.

Ezen a ponton érdemes felidézni az I. Kiegészítő Jegyzőkönyv 52. cikk 2. pontját, amelyek értelmében biztosított a polgári javak átminősítésének lehetősége, amennyiben a polgári objektumok „*jellegüknél, elhelyezkedésükénél, céljuknál, vagy rendeltetésükénél fogva hatékonyan elősegítik a katonai műveletet és amelyek teljes, vagy részleges megsemmisítése, elfoglalása, vagy semlegesítése az akkori körülmények között meghatározott katonai előnyt jelent.*”³⁶ Emellett az 52. cikk 3. pontja rögzíti, hogy kétség esetén vélelmezni kell az adott tárgy civil rendeltetését.

A támadhatósággal kapcsolatban felmerült kérdésünk tekintetében – a hivatkozott normaszöveg értelmében – a következő megállapításokat tehetjük. Egy duális felhasználású objektum esetében annak pusztán természeténél fogva nem bizonyítható, hogy kizárólag fegyveres támadás elkövetéséhez használják. Amennyiben pedig kétséget kizáróan nem bizonyított a katonai célzatú alkalmazás, a hálózatot polgárinak, tehát tiltott célpontnak kell tekinteni.

Hangsúlyozandó, hogy adott esetben egy duális felhasználású hálózat célponttá minősítése a *megkülönböztetés nélküli támadás* tilalma értelmében is jogsértő lehet. Az I. Kiegészítő Jegyzőkönyv 51. cikk 5. pont szerint megkülönböztetés nélküli:

*„...az olyan bombázás, vagy bármely más olyan módon, vagy eszközzel indított támadás, amely egyetlen katonai célpontnak tekint több, egymástól különálló és jól megkülönböztethető olyan katonai célpontot, amelyek egy nagyvárosban, városban, faluban, vagy más olyan területen vannak elhelyezve, ahol a polgári személyek, illetve polgári javak hasonló tömörülése található és az olyan támadás, amely a polgári lakosság körében feltehetően annyi áldozatot követel és annyi sebesülést okoz, valamint a polgári javakban akkora károkat idéz elő, hogy azok önmagukban, vagy együttesen meghaladnák a támadástól várható konkrét és közvetlen katonai előny mértékét.”*³⁷

Példának okáért, ha a hálózat semlegesítése következtében egy kórház vagy egy város ivóvízellátásáért felelős infrastruktúra tartósan működésképtelenné válik és ezáltal veszélybe kerül a polgári lakosság, akkor az aktus kimerítené a megkülönböztetés nélküli támadás tilalmának tényállását.

---

³⁶ 1989. évi 20. törvényerejű rendelet a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kötött Egyezmények I. és II. kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98900020.TVR>; letöltés: 2019.08.17.

³⁷ Uo.

További kérdésként merül fel a támadható személyek köre. Háborús körülmények esetén a személyek tekintetében két nagy csoportot különböztetünk meg. Egyfelől a fegyveres erők tagjait (ez az a személyi kör, akik cselekményei betudhatók az államnak), akik kombattánsnak minősülnek, így támadható célpontok, másfelől a civileket, akiket – a fentiekben részletezett szabályok értelmében – tilos támadni. A kérdést árnyalja, hogy bizonyos körülmények fennállta esetén a polgári lakosság tekintetében is van lehetőség átminősítésre. A felkelők közül harcosnak kell tekinteni, aki: *a)* felelős parancsnokság alatt áll, *b)* messziről felismerhető megkülönböztető jelzést visel, *c)* fegyvereit nyíltan viseli, *d)* cselekményei során betartja a háború törvényeit és szokásait.³⁸ Joggal merül fel a kérdés, hogy a *Nási*hoz hasonló hazafias-ifjúsági mozgalmak tagjai mennyiben értékelhetők kombattánsnak a genfi egyezmények értelmezési mátrixában.

E kérdéskör oldalvizén újabb feladatként jelenik meg a *gondatlan résztvevők* cselekményeinek értékelése. Mert amíg az Észtország ellen 2007-ben indított támadásban egyesek szándékosan vettek részt,³⁹ nem zárható ki az az esetkör sem, hogy egy számítógép a birtokosának figyelmetlensége, nem kellő körültekintése miatt válik egy észet esethez hasonló támadás szereplőjévé. Ennek legegyszerűbb esete, ha valaki nem használ tűzfalat, közcélú internetről nem ellenőrzött fájlokat telepít saját gépére (*trójai vírusok*), illetve ha nem használ (vagy online „mozizás” idejére kikapcsolja) a víruskereső programot.

Újabb érdekes kérdés, hogy az államok milyen eszközöket alkalmazhatnak nemzetközi fegyveres összeütközés során. Képzelnék el azt az esetet, hogy az állami ágens (vagy akár a harcossá átminősített civil) egy panelház lakásából indítja a támadást. Ilyen esetben a panelházban lakó civilek helyzete nagyban emlékeztet az *élő pajzsként* használt emberek helyzetére. Az I. Kiegészítő Jegyzőkönyv 51. cikk 7. pont rendelkezése alapján jogsértő ugyan az *élő pajzs* alkalmazása, de a megtámadott felet nem mentesíti a polgári személyek védelmére vonatkozó kötelezettség alól az a körülmény, hogy a támadó civilek jelenléte útján kívánja elérni katonai céljait (I. Kiegészítő Jegyzőkönyv 51. cikk 8. pont). Témánk szempontjából ezek a tények annyiban jelentősek, hogy a megtámadott állam tekintetében kizárják bizonyos eszközök (pl. tűzérségi tűz vagy légi támogatás) alkalmazását az azonosított támadóval szemben. Más megvilágításba helyezve: ha a megtámadott állam nem tudja kétséget kizáróan bizonyítani, hogy a panelházban kombattánsokon kívül egyéb, civilnek minősülő személyek nem tartózkodtak, valamint hogy a számítógépet katonai célokra használták, az informatikai ellentámadáson kívül a hadviselés tradicionális eszközeinek alkalmazása jogellenesnek fog minősülni.

---

³⁸ KOVÁCS Péter: Nemzetközi közjog. Osiris Kiadó, Budapest, 2016. p. 671.

³⁹ Észtország ellen intézett DDoS-támadás vizsgálata során – utóbb – megállapítást nyert, hogy egyes civilek különböző fórumokról letöltött alkalmazások segítségével szándékosan lettek részesei az offenzívának.

LATTMANN Tamás: A nemzetközi jog lehetséges szerepe az informatikai hadviselés területén. p. 2.

https://www.academia.edu/8028014/A_nemzetk%C3%B6zi_jog_lehets%C3%A9ges_szerepe_az_informatikai_hadvisel%C3%A9s_ter%C3%BClet%C3%A9n; letöltés: 2019.08.17.

Ahogy arra már a bevezetőben utaltunk, az *Operation Troy* a maga nemében sajátos jellemzőkkel bír a jogi szabályozás tekintetében, és ezen természeténél fogva számos (nemzetközi köz)jogi relevanciával bíró kérdést vet fel. Az önálló tanulmány terjedelmi kereteit igénylő téma kapcsán itt elég annyit megjegyeznünk, hogy az I. Kiegészítő Jegyzőkönyv 46. cikkében rögzített normák értelmében maga a hírszerző tevékenység (nemzetközi közjogi szempontból⁴⁰) nem minősül jogellenes aktusnak, így a(z) – erőszak alkalmazásával rész-egész viszonyban álló – fegyveres támadás értelmezési síkján egyetlen állam sem kerülhet önvédelmi helyzetbe az ellene irányuló kémkedés következtében. Lényegében ez a szabály él tovább a Tallinn Manual 2.0 89. cikk 5. pontjában, amely szerint a kibertérben megvalósított hír- és adatszerzés önmagában nem minősül fegyveres támadásnak. A fegyveres támadás lehetőségének kizárása mellett azonban hiba lenne azt feltételezni, hogy az üzemeltetők által fenntartott, kibervédelemmel támogatott infokommunikációs közegben megvalósuló kémtevékenység nem hordozza önmagában a nemzetközi jog megsértésének lehetőségét. A Tallinn Manual 2.0 32. cikk a békeidőben végrehajtott kémtevékenység kapcsán elvi élel leszögezi, hogy bár a kémkedés önmagában nem sérti a nemzetközi jogot, de a végrehajtás módja magában hordozza ezt a lehetőséget.

Összegzés

Az előzőekben egy meglehetősen aktuális és a nemzetközi közjog színpadán egyre nagyobb súllyal bíró probléma érzékeny pontjainak kiemelésére és a lehetséges megoldások irányainak meghatározására tettünk kísérletet. A terjedelmi korlátokra figyelemmel a cikk csupán a problémás kérdések felvetésére fókuszált, és közel sem érintett minden kérdést. Mind a *Stuxnet*, mind Észtország esetében önálló elemzést érdemelnek az olyan jogkérdések, mint *megelőző önvédelmi helyzet (interceptive-anticipatory self-defence)*, *területi szuverenitás*, vagy éppen a *belügyekbe való beavatkozás tilalma*.

A kibertérben végrehajtott katonai műveletek témakörét érintő tanulmányok alapkérdése – ahogy arra már a bevezetőben is utaltunk –, hogy mennyiben alkalmazhatók a hadviselés jogának regulái a támadó műveletek ezen kiváltképp új formájára. Újra és újra felvetődik a kérdés, hogy a hagyományos osztályzásokhoz (pl. civil vs. kombattáns) képest szükséges-e új, a kibertérben megvalósuló összecsapásokhoz igazított kategóriák létrehozása. A fentiekben foglaltakra, valamint a hivatkozott kérdést tárgyaló értekezések számára és konklúzióira tekintettel megállapíthatjuk, hogy semmi nem zárja ki a nemzetközi közjogban kikristályosodott megoldások analógia útján történő alkalmazását. Másfelől ebben az új dimenzióban végrehajtott támadó műveletek tükrében egyértelmű a tradicionális szabályok deficités jellege is, amelyeknek tisztázása, megoldása a nemzetközi közjoggal foglalkozó jogászok jövőbeni – rövid távú és megkerülhetetlen – feladata.

---

⁴⁰ A kémkedés tevékenységének szankcionálását az államok saját hatáskörben tartják. Magyarországon a *Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény* 261. §, 261/A. §, valamint a 262. § szabályozza a hírszerző tevékenység különböző eseteit. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV>; letöltés: 2019.08.17.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1989. évi 20. törvényerejű rendelet a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kötött Egyezmények I. és II. kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98900020.TVR>; letöltés: 2019.08.17.
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV>; letöltés: 2019.08.17.
- Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya.
<http://www.menszt.hu/hu/egyeb/az-egyesult-nemzetek-alapokmánya>; letöltés: 2019.08.10.
- BERKI Gábor: A kibertéri konfliktusok változásai. Hadmérnök, VIII. évfolyam 1. szám, 2013. március. pp. 173–185.
http://hadmernok.hu/2013_1_berkig.pdf; letöltés: 2019.08.06.
- Brussels Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11-12 July 2018. (para. 20.)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm; letöltés: 2019.08.31.
- Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Judgement of 27 June 1986. pp. 64–65. (para. 115.)
<https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>; letöltés: 2019.08.11.
- Cyber Attacks Disable Georgian Websites.
<http://georgiamfa.blogspot.com/2008/08/cyber-attacks-disable-georgian-websites.html>; letöltés: 2019.08.10.
- CSERHÁTI András: A Stuxnet vírus és az iráni atomprogram. Nukleon, IV. évfolyam, 2011. március.
https://nuklearis.hu/sites/default/files/nukleon/Nukleon_4_1_85_Cserhati_.pdf; letöltés: 2019.08.11.
- CSUTAK Zsolt: Szép új világ, avagy a kibertér és a mesterséges intelligencia korának új kihívásai. Felderítő Szemle, XVII. évfolyam 1. szám, 2018. pp. 170–188.
<http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-1.pdf>; letöltés: 2019.08.05.
- GULYÁS Attila: Kiberhadviselés észak-koreai módra II. Szakmai Szemle, XV. évfolyam 4. szám, 2017. december. pp. 30–42.
http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2017_4_szam.pdf; letöltés: 2019.08.10.
- Ifjúoroszok indították az orosz-észti kiberháborút.
https://index.hu/tech/net/2009/03/12/ifjuoroszkok_inditottak_az_orosz-eszt_kiberhaborut_/; letöltés: 2019.08.12.

- KELEMEN Roland: A kibertámadás minősülhet-e fegyveres támadásnak?
<https://jogaszvilag.hu/szakma/a-kibertamadas-minosulhet-e-fegyveres-tamadasnak/>;
letöltés: 2019.08.12.
- KISSINGER, Henry: Világrend.
Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. p. 15.
- KOVÁCS Péter: Nemzetközi közjog.
Osiris Kiadó, Budapest, 2016.
- LATTMANN Tamás: A nemzetközi jog lehetséges szerepe az informatikai hadviselés területén.
https://www.academia.edu/8028014/A_nemzetk%C3%B6zi_jog_lehets%C3%A9ges_szerepe_az_informatikai_hadvisel%C3%A9s_ter%C3%BClet%C3%A9n;
letöltés: 2019.08.17.
- O'FLAHERTY, Kate: Israel Retaliates To A Cyber-Attack With Immediate Physical Action In A World First.
<https://incyberdefense.com/news/israel-retaliates-to-a-cyber-attack-with-immediate-physical-action-in-a-world-first/>; letöltés: 2019.08.31.
- Operation Troy espionage campaign : Hackers steal South Korean military secrets.
<https://thehackernews.com/2013/07/operation-troy-espionage-campaign.html>;
letöltés: 2019.08.29.
- Prosecutor v.Du[ko Tadi], Judgement, Case No.: IT-94-1-A, 15 July 1999. p. 62.
(para. 145.)
<http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>; letöltés: 2019.08.11.
- PUSKÁS Béla: A diplomácia és a virtuális tér kapcsolata.
Felderítő Szemle, XVII. évfolyam 3. szám, 2018. pp. 39–54.
<http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-3.pdf>; letöltés: 2019.08.06.
- RÁCZ András: Az ötnapos háború – a grúziai konfliktus.
Nemzet és Biztonság, 2008. szeptember. pp. 52–57.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/racz_andras-az_otnapos_haboru_a_gruziai_konfliktus.pdf; letöltés: 2019.08.10.
- RESPERGER István: A válságkezelés kicsit másképp.
Nemzetbiztonsági Szemle, IV. évfolyam 3. szám, 2016. pp. 28–48.
http://epa.oszk.hu/02500/02538/00015/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi-szemle_2016_3_028-48.pdf; letöltés: 2019.08.10.
- SHERSTOBITOFF, Ryan – LIBA, Itai – WALTER, James:
Dissecting Operation Troy: Cyberespionage in South Korea. p. 3.
<https://www.mcafee.com/enterprise/en-us/assets/white-papers/wp-dissecting-operation-troy.pdf>; letöltés: 2019.08.29.
- SÜLYÖK Gábor: A terrorcselekmény elkövetéséhez használt polgári légi jármű lelövésének nemzetközi jogi és alkotmányjogi megítélése.
Fundamentum, IX. évfolyam 3. szám, 2005.
<http://fundamentum.hu/sites/default/files/05-3-03.pdf>; letöltés: 2019.08.10.

- Timeline: How Stuxnet attacked a nuclear plant.
<https://www.bbc.com/timelines/zc6fbk7>; letöltés: 2019.08.10.
- US 'launched cyber-attack on Iran weapons systems'.
<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-48735097>; letöltés: 2019.08.06.
- Warsaw Summit Communiqué. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016. (para. 70.)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm; letöltés: 2019.08.31.
- WILLIAMS, Christopher: Israel video shows Stuxnet as one of its successes.
https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/8326387/Israel-video-shows-Stuxnet-as-one-of-its-successes.html?awc=15609_1564236625_f230cb492cfe24bdceb7d97fc07c0527&WT.mc_id=tmgoff_poth-inbaff_tra_hotels&utm_source=531979&utm_medium=AWIN&utm_content=tra_hotels&utm_campaign=www.csoonline.com; letöltés: 2019.08.10.
- ZIOLKOWSKI, Katharina: Stuxnet – Legal Considerations. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE), Tallinn, 2012.
https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Ziolkowski_Stuxnet2012-LegalConsiderations.pdf; letöltés: 2019.08.10.

CSERNUS KRISTÓF

**A JÁRMŰVEL ELKÖVETETT
TERRORCSELEKMÉNYEK ÉS A VÉDEKEZÉS
LEHETŐSÉGEI**

„The idea is to use a pickup truck as a mowing machine, not to mow grass but mow down the enemies of Allah.”¹

„Az ötlet az, hogy egy kisteherautót használj fűnyíróként, de nem fűnyírásra, hanem hogy megold Allah ellenségeit.”

BEVEZETÉS

Manapság már szinte mindenki hallott olyan eseményről, amikor egy terrorista személy gépjárművel emberek közé hajtva követ el terrorcselekményt. Az elmúlt években ez az elkövetési módszer igencsak elszaporodott, és egyre kifinomultabb módon hajtják végre. Egyetemi tanulmányaim során egyre érdeklődőbbé váltam a terrorizmus mint kutatási terület iránt, valamint a Nemzetbiztonsági Szakkollégium „Fegyveres válságok és külső terrorizmus” elnevezésű kutatócsoportjának a tagjaként figyelemmel kísérem az aktuális eseményeket. Ennek kapcsán erősödött bennem az elhatározás, hogy e témakörben kutassak, illetve tudományos diákköri dolgozatom témájaként ezt válasszam.

Írásom aktualitását az adja, hogy háborzongató események történtek Európaszerte az elmúlt években. Korunk terrorizmusa eljutott odáig, hogy hatalmas károkat képes okozni hihetetlenül kevés anyagi és emberi erőforrás ráfordításával. Mi lehetne aktuálisabb téma terrorelhárítási kutatási körben, mint korunk egyik olyan modern elkövetési módszere, amely a múltban a védekezésre irányuló törekvés során kevés sikert aratott? Egy látszólag új, brutális károkat okozó formája a terrortámadásoknak, amely a biztonsági szakemberek egyik legnagyobb félelmévé vált: gyakorlatilag a semmiből érkezik, és elmondhatatlan vérontásra képes. A terrorcsoportok ugyanakkor mind nagyobb előszeretettel alkalmazzák, hiszen céljuk rettegéskeltés, ami abból is adódik, hogy a terrorizmusban „*nincsenek érvényes szabályok, ami egyrészt az államiság hiányából, másrészt a felkelők, terroristák által követett stratégiából következik.*”²

Ezek fényében hatékony és praktikus védekezési eszközök korlátozottan állnak a hatóságok rendelkezésére. Dolgozatom általános célja, hogy elemző, vizsgáló munkát követően olyan módszereket, lehetőségeket mutassak be, amelyek a múltban bekövetkezett eseményeket figyelembe véve hatékony védekezést tesznek lehetővé, és egy komplex intézkedéssorozatot mutat be, amely a hatóságok által alkalmazható.

---

¹ IBRAHIM, Yahya: The Ultimate Mowing Machine. Inspire, Fall 1431, 2010. p. 54.

<https://azelin.files.wordpress.com/2010/10/inspire-magazine-2.pdf>; letöltés: 2018.02.20.

² RESPERGER István: Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok. Honvédségi Szemle, 2017/1. szám. p. 27.

https://honvedelem.hu/files/files/61193/az_aszimmetrikus_hadviselesre_adhato_valaszok.pdf; letöltés: 2018.01.24.

A fenti célok elérése érdekében alkalmazott kutatási módszerek:

- kapcsolódó hazai, de nagyrészt nemzetközi szakirodalom feldolgozása;
- internetes cikkek, publikációk feldolgozása;
- esettanulmányok;
- statisztikakészítés.

DEFINÍCIÓK

A dolgozat e részében olyan a témával kapcsolatos alapfogalmak kerülnek kifejtésre, amelyek a központi téma megértése szempontjából különösen fontosak, viszont ezek a definíciók önmagukban is egy-egy újabb írás témaköréként szolgálhatnának, így az csak felületes, a téma megértése szempontjából fontos alapinformációkat tartalmaz.

Radikalizáció

Meglátásom szerint a radikalizmus egy olyan hajlamosságra való átszellemülést takar, amely során a személy szabálykövető viselkedése átváltozik egy deviáns, a társadalomban elfogadott normáktól eltérő magatartást tanúsítani képes individuummá. Az erőszakos és nem erőszakos változata között különbséget kell tennünk. Az erőszakos radikalizáció olyan összetett folyamat, amely növeli az erőszakban történő részvétel iránti elkötelezettséget. Több kölcsönhatásba lépő kockázati tényezőt tartalmaz, széles körben eltérhet az egyének és a környezetek között. A folyamat részletesebb elemzése szorosan kapcsolódik pszichológiai témakörben végzett kutatásokhoz, amely a dolgozat témájának szempontjából nem releváns. A nem erőszakos radikalizációt fontos elkülöníteni, mert az radikális, de nem erőszakos elképzelések iránti elkötelezettségre utal. Az erőszakmentes radikalizálódás nem ritka a társadalomban. Lehet nagyon valós társadalmi kihívások megnyilvánulása, és gyakran a társadalmi növekedés egyik fő mozgatója.³

Islámizmus és iszlám fundamentalizmus

Az iszlámizmus olyan mozgalmakra utal, amelyek valamilyen módon az iszlám politikai és vallási profiljának megemelésére törekszenek.⁴ Általában a saria⁵ iszlám vallási törvény útmutatása szerinti aktivisták mozgalmára utal, és e törvény szerint akarják alakítani a kormányt és a társadalmat. A tárgyalt terrorcselekmények azon halmaza, amelyek elkövetését terrorszervezetek magukra vállalták. Megfigyelhető, hogy az indíték szinte minden esetben a vallási ideológiából keletkezik. Ezt alátámasztja több terrorista vezető nyilvánosság előtt elmondott beszéde, amelyben a „hitetleneket”

³ SARMA, Kiran M.: Risk Assessment and the Prevention of Radicalization from Nonviolence Into Terrorism, *American Psychologist*, 2017, Vol. 72, No. 3. pp. 278–280.
<https://www.apa.org/pubs/journals/releases/amp-amp0000121.pdf>; letöltés: 2018.01.24.

⁴ BUNZEL, Cole: Jihadism on Its Own Terms. p. 5.
https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/jihadism_on_its_own_terms_pdf.pdf;
letöltés:2018.01.24.

⁵ A szó arab jelentése: „út”, „vízhez vezető ösvény”. Az iszlám erkölcsi, morális vezérelve, teológiai rendszerében az Isten által meghatározott helyes viselkedés. Örökérvényű, megváltoztathatatlan isteni kinyilatkoztatás, értelmezése áganként enyhébb vagy szigorúbb.

említi célpontjukként. Egy másik meghatározás szerint: „Az iszlámizmus egy vallási ideológia, amely az iszlám holisztikus értelmezésével foglalkozik, amelynek végső célja mindenképpen a világ meghódítása.”⁶

Az iszlám fundamentalizmus az iszlámizmus legkonzervatívabb eleme. Arra törekszik, hogy visszatérjen a vallás alapjaihoz, elsősorban a forradalom iránt, nem pedig a modernitás vagy a nyugati modellek iránt érdeklődik, célja az iszlám megtisztítása. Egyes kutatók szerint a fundamentalizmus szó használata helyett az iszlám radikalizmus lenne a helyes.⁷

Az ilyen nézeteket valló személyek vallási identitásukból is fakadóan nem riadnak vissza az erőszak alkalmazásától az általuk elérni kívánt cél érdekében. A 21. században ezek az eszmék primitív, embertelen és könyörületet nem ismerő módszerek alkalmazására sarkallják híveiket, ami az általuk helyesnek vélt ideológiát követve valósul meg. A múltbeli terrorszervezetek által elkövetett *ramming*⁸ cselekményeket szinte minden esetben e motívum által vezérelve hajtották végre.

Dzsihádzizmus

Arab szó, jelentése „erőfeszítés”, „küzdelem”. A vallás és a politika egyedülálló megközelítése. Lényegében egy magát dzsihádistának nevező szellemiség, amely nem riad vissza a fegyveres küzdelemtől sem, ha a hitetlenekkel szemben kell fellépni. Abu Mus'ab al-Suri a könyvében meghatározza a híres szíriai dzsihádisták stratégiát: a dzsihádisták azok a csoportok és egyének, amelyek/akik a fegyveres dzsihádisták és Isten szuverenitásának meghatározott eszméjét az arab világ állandó kormányzatai vagy idegen ellenségek ellen fogadták el.⁹ A dzsihádisták – hasonlóan az iszlámistákhoz – a saria vallási törvényei érvényesítése érdekében tevékenykednek, azzal a különbséggel, hogy egy olyan küldetésként tekintenek rá, amely megköveteli az erőszak alkalmazását és az ártatlan civil áldozatok figyelmen kívül hagyását. 2001. szeptember 11. után Osama bin Laden – hogy indokolja a civilek megtámadását – azzal érvelt, hogy demokratikus állam polgárai választották meg vezetőiket, kiknek cselekedetei az iszlám ellen valók.¹⁰ A dzsihádisták ideológia létezésével az európai muzulmán közösségek kirekesztődnek a társadalomból, jogaik korlátozódnak. E probléma megoldása nem feladata a hatóságoknak, és arra nem is képesek.¹¹

⁶ MOZAFFARI, Mehdi: What is Islamism? History and Definition of a Concept. Totalitarian Movements and Political Religions, Volume 8, 2007 – Issue 1. p. 21.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14690760601121622>; letöltés: 2018.02.07.

⁷ GUIDÉRE, Mathieu: Historical Dictionary of Islamic Fundamentalism. Scarecrow Press, Inc. Lanham-Toronto-Plymouth, UK 2012. p. 76.

⁸ A *ramming* szó magyarázata külön fejezetben történik.

⁹ BUNZEL, Cole: Jihadism on Its Own Terms. p. 6.

https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/jihadism_on_its_own_terms_pdf.pdf;

letöltés:2018.01.24.

¹⁰ What is jihadism?

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-30411519>; letöltés:2018.02.07.

¹¹ KIS-BENEDEK József: Dzsihádzizmus Európában. Szakmai Szemle, 2016. 3. szám. p. 53.

http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_3_szam.pdf; letöltés 2018.03.30.

Terrorizmus

A terrorizmus fogalmára nem létezik egységes meghatározás. Napjainkra az erőszak, a fenyegetés és a félelemkeltés megtestesítője. Definiálása azért nehéz feladat, mert a terrorcselekmények motivációjukat, céljukat és más körülményeiket tekintve eltérnek egymástól.¹² Benjámin Netanjahu izraeli miniszterelnök szerint „*a terrorizmus a polgárokon gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani.*”¹³ Dr. Kasznár Attila gondolata a terrorizmusról: „*A halál, a rombolás, az erőszak vonzza a figyelmet. A terrorizmus megdöbbsent és sokkol, elrémiszt és zavart kelt, ezzel pedig el is érte egyik fő célját.*”¹⁴ Dr. Gál István László pedig így fogalmaz: „*A terrorcselekmények veszélyessége a váratlanságban, a kiszámíthatatlanságban és a gyors, mobil csapásmérő képességben rejlik.*”¹⁵

Ugyanakkor a kutatók közös álláspontja, hogy a terrorizmus egyfajta politikai erőszak, amelynek célja a szándékos félelemkeltés, valamint a társadalom és a kormányzat megrendítése.¹⁶ Noha a terrorizmusra mint fogalomra nem létezik definíció, a *ramming* cselekmények szempontjából kijelenthetjük, hogy az elkövetők célja nem más, mint meggyőzni az állampolgárokat arról, hogy nincsenek biztonságban, bármikor bárhol érheti őket támadás, és a védekezés korlátozott lehetősége miatt a hatóságokba és társadalmuk vezető rétegébe vetett bizalmuk megrendüljön. A megelőzésre tett intézkedések során a veszély időbeni felismerésére és a megtörtént események elemző-értékelő munkájára kell fektetni a hangsúlyt.¹⁷

Vehicle ramming

A „*vehicle ramming*” egy angol nyelvű kifejezés, amelyet gépjárművekkel elkövetett terrorcselekményekre használnak. Maga a szó a nekiüt, nekivág jelentésű *to ram* igéből származik.

A *ramming* a támadás olyan formája, amelynek során az elkövető motorikusan hajtott gépjárművel, az annak tömegéből és mozgásából eredő lendület adta erő hatására célpontjának sérülést vagy anyagi kárt okoz.¹⁸ Írásom fő része az elkövetés e módszerének elemzésével, vizsgálatával, illetve az ellene való védekezés lehetséges módszereivel foglalkozik.

¹² HAVASI Zoltán: A terrorizmus és a jog. p. 1.

<https://anzdoc.com/a-terrorizmus-es-a-jog-a-terrorizmus-meghatarozasa-dr-havasi.html>; letöltés: 2018.03.30.

¹³ NETANJAHU, Benjamin: *Harc a terrorizmus ellen.* Alexandra Kiadó, Budapest, 1995. p. 20.

¹⁴ KASZNÁR Attila: *Bioterrorizmus. Terror & Elhárítás*, 1. évfolyam 2. szám, 2012/2. szám. p. 7.

http://tek.gov.hu/tt_pdf/1.%20%C3%A9vfolyam%202.%20sz%C3%A1m.pdf; letöltés: 2018.02.07.

¹⁵ GÁL István László: *A terrorcselekmény és a hozzá kapcsolódó bűncselekmények hatályos szabályozása Magyarországon Új Büntető Törvénykönyvében.* p. 6.

http://tek.gov.hu/tt_pdf/2013/Gallstvan_A_terrorcselekmény_es.pdf; letöltés: 2018.03.31.

¹⁶ RESPERGER István: *Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig.* Felderítő Szemle, XII. évfolyam 3. szám, 2013. december. p. 27.

<http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-3.pdf>; letöltés: 2018.02.07.

¹⁷ SIMON László: *A fokozódó terrorizmus Európában és annak hatása a katonai tömegrendezvények biztosítására.* Szakmai Szemle, 2015. 2. szám. p. 148.

http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_2_szam.pdf; letöltés: 2018.03.30.

¹⁸ *Vehicle Ramming Attacks: Threat Landscape, Indicators, and Countermeasures.* Transportation Security Administration, May 2017. p. 2.

<https://info.publicintelligence.net/TSA-VehicleRamming.pdf>; letöltés: 2017.12.03.

Kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy ez a cselekmény olyan elkövetési módszer, amely a legkisebb ráfordított energiával alkalmas magas áldozatszám elérésre, mivel gyakorlatilag az elkövetőnek nincs másra szüksége, mint hogy a terület fizikailag alkalmas legyen a járművel való megközelítésre és sok ember tartózkodjon az adott helyszínen. A későbbiekben szó esik arról, mely esetekben, milyen szempontok alapján és hol érdemes a védekezés különböző módozataira hangsúlyt fektetni.

Összegzés

Az e fejezetben tárgyalt meghatározások egytől egyig arra utalnak, milyen ismérvekkel, ideológiai, pszichológiai és társadalmi háttérrel rendelkeznek az elkövetők, az írásom további részében tárgyaltak ezen az irányvonalon haladnak.

A TAKTIKA FELEMELKEDÉSÉNEK OKAI

A dolgozat e részében azt vizsgálom, hogy melyek azok az indikátorok, amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy az elkövetők ezt a taktikát alkalmazzák. Elsősorban azt kell megértenünk, hogy milyen a gondolkodásmódjuk. A terrorizmus elleni közdelem egyre hatékonyabb működésének, vagyis a titkosszolgálatok és a terrorelhárítással foglalkozó intézmények munkájának köszönhetően a terroristák lehetőségei nagymértékben csökkentek. Ennek köszönhetően újra kellett gondolniuk azokat a lehetőségeket, amelyekkel hatásosan tudják elérni a céljaikat.

E fejezetben néhány olyan, terrorszervezetek által alkalmazott propagandát vizsgáltam, amelyek a *ramming* elkövetést szorgalmazzák, és módszertani segítséget nyújtanak az elkövetők számára.

Azokkal a cselekményekkel foglalkozom, amelyeket járművel követnek el abból a célból, hogy személyeknek okozzanak egészségkárosodást vagy halált. Fontos különválasztani ezeket az úgynevezett autóbombáktól, ugyanis a *ramming* támadások esetében az elkövetők kizárólag a jármű tömegére és sebességére hagyatkoznak.

A módszer eredete

Az alábbi fejezetben összegzem, hogy mi volt az a pont, ahonnan elindult a *ramming* cselekmény alkalmazása, illetve napjainkig mely terrorista propaganda került publikálásra, amely szorgalmazza az effajta támadást. Majd néhány olyan jogszabályi vonatkozást elemzek, amelyek magyar keretek között szabályozzák a terrorizmus elleni védekezést. Ahogy azt már említettem, a történelem során számos esetben fordult elő, hogy járművel juttattak el célpontjukhoz robbanóanyagot. Ez az elkövetés már a *ramming* támadások előtt megjelent. A dolgozat e pontjában tárgyalt eredet azt ismerteti, mikortól kezdték a módszert kizárólag gyalogosok ellen használni robbanóanyag alkalmazása nélkül.

Az első ismert ilyen elkövetés 2001 februárjában az izraeli Azor városban történt. Egy palesztin származású buszsofőr egy buszmegállóban álló embercsoportba hajtott. Ezzel nyolc embert megölt és további 26 személynek sérülést okozott. A nyolc halálos áldozat között hét katona és egy civil személy volt. A támadásért a Hamász palesztin fundamentalista szervezet vállalta a felelősséget.¹⁹ Ez volt az az esemény, ahol először alkalmazták a módszert szándékosan emberi áldozatok elérése érdekében, de sem iszlámista, sem dzsihádisták ideológia nem volt a háttérben. A támadásnak egyértelműen katonai célpontjai voltak, viszont írásomban általánosságban a módszerrel foglalkozom, nem pedig az áldozatok kiválasztásának körülményeivel.

Propaganda

A terrrorszervezetek évek óta törekszenek arra, hogy a szervezet anyaországától távol élő harcosait különböző eszközökkel buzdítsák, támogassák és tanácsokkal lássák el. Napjainkban a legkézenfekvőbb felületen, az interneten keresztül teszik közzé azokat az információkat, amelyek elősegítik a dzsihádisták küzdelmét.

- INSPIRE

Az *Inspire*²⁰ az al-Kaida terrrorszervezet által kiadott angol nyelvű online magazin,²¹ amelynek segítségével a leghatásosabb módon, az interneten keresztül éri el „célközönségét”. A legutóbbi szám 2017 júliusában jelent meg. A magazin nagy mennyiségben tartalmaz iszlám vallási tanításokat a fundamentalizmus és a dzsihádisták vonatkozásában, emellett számos olyan tippet, praktikát ír, amellyel felhívja hívei figyelmét azokra a támadási felületekre, amelyeken magas határfokkal akár egy átlagos háztartásban fellelhető eszközökből könnyedén elkészített fegyverekkel lehet károkat okozni.²²

A végzetes fűnyíró

A *ramming* cselekmények szempontjából ez a magazin kiemelkedően nagy szerepet kap. A 2010. októberi számban megjelent egy *The Ultimate Mowing Machine* (A végzetes fűnyíró) című cikk. Ebben a cikkben a szerző arra buzdítja az olvasót, hogy egy kisteherautót használjon fűnyíróként, de nem fűnyírásra, hanem hogy megölje Allah ellenségeit. Alapos részletességgel ismerteti azokat az ismérveket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy egy ilyen támadást hatékonyan hajtsanak végre.

---

¹⁹ COHEN, Nir (Shoko): Bereaved families: State dancing in our blood. <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4135711,00.html>; letöltés: 2018.02.11.

²⁰ New issue of magazine offers jihadists terror tips. <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/meast/10/12/mideast.jihadi.magazine/index.html>; letöltés: 2018.03.30.

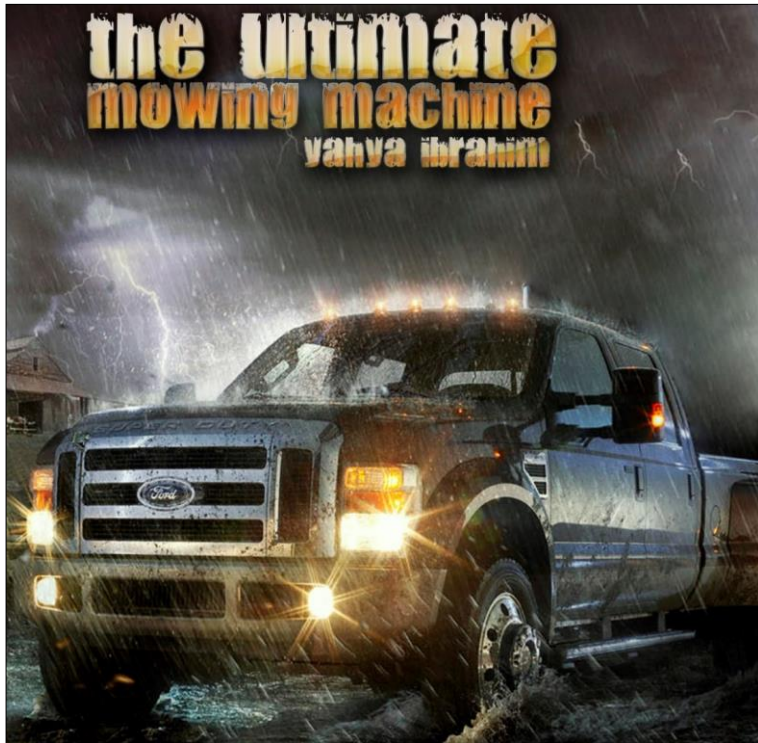
²¹ CORERA, Gordon: Inspire magazine: Who was behind it? <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15818278>; letöltés: 2018.02.14.

²² A 13. számban olyan lehetőségeket ismerteti, amelyek egy olyan bomba készítését teszik lehetővé, amelyet fel tudnak juttatni repülőgépre. A legutóbbi számban több oldalon keresztül részletezi, milyen eszköz, módszer és speciális ismeret szükséges vonatkozó kisiklatásához úgy, hogy azzal a lehető legnagyobb emberi áldozatot, illetve anyagi kárt lehessen okozni.

A szerző így fogalmaz:

„Egy négykerék meghajtásos kisteherautóra lesz szükséged. Minél erősebb, annál jobb. Hegessz az elejére fém pengéket. Ezek lehetnek hentespengék vagy más fémlapok. Nem szükséges külön megélezni, hiszen az autó gyorsaságának köszönhetően a támadás pillanatában könnyedén elvágja a csontot is. A penge a fényszóró magasságában legyen, így a penge a törzs magasságában vagy magasabban fog vágni.”²³

A fent idézett részlet alapján egyértelműen megállapítható, hogy a cikk az általa elérni kívánt címzetteket konkrétan arra utasítja, hogy *ramming* cselekményt kövessenek el. A cikk további részeiben olyan részletekre tér ki, amelyek a cselekmény áldozatszámának növelése érdekében fontosak.

1. ábra. A végzetes fűnyíró²⁴

---

²³ IBRAHIM, Yahya: The Ultimate Mowing Machine. Inspire, Fall 1431, 2010. p. 54.
<https://azelin.files.wordpress.com/2010/10/inspire-magazine-2.pdf>; letöltés: 2018.02.20.

²⁴ Uo. p. 53.

„A helyszínt és az időpontot gondosan válaszd meg. A legnépesebb helyet válaszd. Minél szűkebb ponton támadj, hogy kisebb eséllyel tudjanak elfutni. Ne válaszd olyan helyet, ahol más járművek megakadályozhatnak.”²⁵

Ezek a részletek a helyszín kiválasztásának körülményeire vonatkoznak. Vizsgálva azt, hogy a terroristák szándékosan olyan helyszínt választanak, ahol szűk helyen tartózkodik nagy létszámú embertömeg, és ahol egyéb jármű nehezen akadályozza cselekményében, az elhárításra és a védelemre történő felkészülés során már az ilyen ismérvekkel rendelkező helyszínre fókuszálhatunk. A cikk szerzője az írás végén név szerint említi azokat az országokat és közösségeket, amelyek fokozottan ki vannak téve a támadás veszélyének.

- ROME

A *Rome* egy, az Iszlám Állam által angol nyelven kiadott online magazin. Az *Inspire*-hez hasonlóan ebben is olyan tippek, módszerek szerepelnek, valamint az eddigiektől eltérően már megtörtént támadások értékelései, összegzései kerülnek ismertetésre, amelyek az elkövetőket segítik abban, hogy minél sikeresebben tudják végrehajtani a terrorakciót. Érdeemes megvizsgálni a kiadvány három cikkét, mivel ezzel közelebb jutunk ahhoz, hogy megértsük: a terroristák miért, mikor és hol használják előszeretettel a *ramming* módszert. A cikkeket a megjelenésük időrendi sorrendjében bemutatom be.

Az első a magazin 3. számában, 2016 novemberében jelent meg. A címe *Just Terror Tactics* (Terror taktikák). A szerző felsorolja mindazokat a részleteket, amelyeket egy hatásos, magas áldozatszám elérésére képes járművel elkövetett terrorcselekmény végrehajtásához az elkövetőnek ismernie kell. Kiterjed a jármű minőségére, felszereltségére, a helyszín minőségére és méretére, valamint a személyesen nála lévő kézifegyverek esetleges szükségességére és azok alkalmazásának helyes időzítésére.²⁶

A szerző így fogalmaz: „Az ilyen támadás módja az, hogy egy jármű nagy sebességgel belerohan egy hatalmas gyülekezésbe, a testüket a jármű erős külső keretével szétzúzza, miközben előre halad – fejüket, testüket és végtagjait a jármű kerekeivel és alvázával zúzva – vérontást hagyva maga után.”²⁷ Az eredeti szöveg tartalmazza az arab terminológiában használatos „kuffar”²⁸ kifejezést, amely a nem muszlim személyekre vonatkozik.

---

²⁵ IBRAHIM, Yahya: The Ultimate Mowing Machine. *Inspire*, Fall 1431, 2010. p. 54.
<https://azelin.files.wordpress.com/2010/10/inspire-magazine-2.pdf>; letöltés: 2018.02.20.

²⁶ Just Terror Tactics. *Rumiyah*, Issue 3, 2016. pp. 10–12.
<https://azelin.files.wordpress.com/2016/11/rome-magazine-3.pdf>; letöltés: 2018.02.10.

²⁷ Uo. p. 10.

²⁸ *Urbandictionary*: Kuffar.
<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Kuffar>; letöltés: 2018.03.08.

A magazin 8. számában szerepel a *Just Terror In London* (Terror Londonban) című, a magazin egy teljes oldalát kitöltő kép, amely a 2. ábrán látható. A 2017 márciusában a londoni Westminster hídon és a parlament környékén elkövetett terrorcselekmény rövid, lényegre törő elemzését tartalmazza. Megnevezi az elkövetőt, az elkövetés helyszínét, eszközeit, valamint a cselekmény eredményét.²⁹ Ennek a cikknek a megjelenése egyértelműen jelzi, hogy a terrorszervezetek propaganda-tevékenységének célja nemcsak az elkövetők buzdítása és tanácsokkal támogatása, hanem az egyes cselekmények megtörténtét követő elemzés. Jogosan feltételezhetjük, hogy a magazinban nem közölt, a háttér munkálatok során lezajlott elemzések következtében a jövőben a módszer hatékonysága érdekében sokkal részletesebben előkészített, brutálisabb elkövetési módszerekre számíthatunk.

2. ábra: Just Terror In London³⁰

²⁹ Just Terror In London. Rumiya, Issue 8, 2017. p. 33.

<https://azelin.files.wordpress.com/2017/04/rome-magazine-8.pdf>; letöltés: 2018.03.08.

³⁰ Uo.

A *Rome* magazinban a *ramming* cselekmények szempontjából közölt utolsó cikk a 2017 májusában megjelent 9. számban található. Az szintén egy szöveg nélküli, a magazin egy oldalát kitöltő kép, amelynek címe *Just Terror Tactics – Truck Attacks (Terror Taktikák – Támadás Járművel)*.³¹ A 3. ábrán látható a kép, amely konkrétan három kérdéskörben ad tanácsot az elkövetőknek:

- milyen a legideálisabb jármű;
- hogyan szerezzenek járművet;
- melyek a legkedvezőbb célpontok.

Jármű szempontjából kiemel néhány olyan tulajdonságot – a jármű fajtáját és az alapbeállításokon változtatni szükséges főbb paramétereket –, amelyek az áldozatszám növelése és a pusztítás mértéke szempontjából fontosak (némileg megemelt alváz és lökhárító, erős gyorsulás és nagy sebesség, nagy tömegű és méretű duplakerekes teherautó).

A járműszerzés módozatainál négy módszert sorol fel:

- vásárlás;
- bérlés;
- gépjárműfeltörés;
- „kölcsonkérés”.

A cikk szerzője röviden, lényegre törően, egy-egy szavas vázlatpontokban javasolja a fent említett járműszerzési módszereket. Következtetésként levonható, hogy mint azt már korábban említettem, a vásárláson kívül az összes módszer elősegíti azt, hogy az ilyen cselekményeket nagyon kevés anyagi ráfordítással is el lehessen követni.

A cikk utolsó részében a helyszín kiválasztásában segít. Négy vázlatpontban nevesít olyan helyszínfajtákat, amelyek a *ramming* cselekmény szempontjából nagy határfok elérésére alkalmasak;

- nagy kültéri fesztiválok, gyülekezetek, ünnepségek és parádék;
- gyalogosok által zsúfolt utcák (főutcák);
- kültéri piacok;
- kültéri gyűlések.

Az említett eddigi helyszínfajták közül ráismerhetünk a múltban már végrehajtott *ramming* cselekmények helyszíneire. 2016 júliusában Nizzában, a Bastille Day nemzeti ünnepen járművel követtek el számos emberi áldozattal járó terrorcselekményt. Ugyanezen év decemberében Berlinben hajtottak végre hasonló terrorakciót, amelynek helyszínéül egy karácsonyi vásárt választottak. További részletesebb esettanulmányokkal a következő fejezetben foglalkozom.

---

³¹ Just Terror Tactics. Rumiyah, Issue 9, 2017. p. 56.
<https://azelin.files.wordpress.com/2017/05/rome-magazine-9.pdf>; letöltés: 2018.02.10.

JUST TERROR TACTICS

TRUCK ATTACKS

The Ideal Vehicle

Slightly Raised Chassis and Bumper

Fast in Speed or Rate of Acceleration

Double-Wheeled, Load-Bearing Truck

Large in Size
Heavy in Weight

How to Acquire a Vehicle

- 1 Buying
- 2 Renting
- 3 Taking from a Kafir by Force or Deception
- 4 "Borrowing" from a Kafir or Murtadd

1

2

3

4

Ideal Targets

- 1 Large Outdoor Festivals, Conventions, Celebrations, and Parades
- 2 Pedestrian-Congested Streets (High/Main Streets)
- 3 Outdoor Markets
- 4 Outdoor Rallies

1

2

3

4

3. ábra: Just Terror Tactics – Truck Attack³²

³² Just Terror Tactics. Rumiya, Issue 9, 2017. p. 56.
<https://azelin.files.wordpress.com/2017/05/rome-magazine-9.pdf>; letöltés: 2018.03.08.

- INSPIRE GUIDE

Az *Inspire Guide* egy szintén az Iszlám Állam által kiadott, magát Lone Jihad Guide Teamnek (Magányos Dzsihád Útmutató Csapat) nevező, feltételezhetően több ismeretlen kilétű személyből álló csoport által szerkesztett folyóirat. Azt a célt szolgálja, hogy az egyes terrorcselekmények végrehajtását követően néhány oldalban összegezze, elemezze és kiértékelje a támadásokat, valamint a tapasztalatok alapján tanácsokat adjon a jövőben tanúsítandó olyan magatartásra vonatkozóan, amely hasonló helyzetekben a hatékonyabb végrehajtást segíti elő. Ez a fejezet nem esettanulmányokkal foglalkozik, kizárólag az iratok rövid bemutatása érdekében tartalmaz számos részletet a terrorcselekmények körülményeiről, hogy bemutassam a terrorista tömegkommunikációt és propagandát.

*NICE Operation, France*³³

Az írás 2016. július 17-én jelent meg, három nappal a nizzai terrorcselekményt követően. Hat kisebb fejezetből áll, amelyek mindegyike más szemszögből vizsgálja és értékeli a támadást.

– Az **első** részben a szerző a Korán kapcsolódó fejezeteit idézi, majd minősíti Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok politikai szintéren megvalósuló együttműködő hozzáállását a muszlim közösséghez.

– A **második** részben rövid történeti tényállásban ismertetik, hogy mi történt Nizzában 2016. július 14-én, a Bastille Day nemzeti ünnepen.

– A **harmadik** részben egy részletes elemzés olvasható, amely az elkövető magatartását mutatja be, pontról pontra leírva, mit és hogyan csinált, valamint ezt mely pillanatban, hogyan tehetné volna másképpen. Ebben az elemzésben kitér a helyszín kiválasztására, az időzítésre, a fegyver kiválasztására, az elért áldozatszámra, arra a tényre, hogy a cselekmény során a célpontok menekülési lehetősége nagymértékben korlátozott valamint arra, hogy az elkövető a járműben robbanóanyagot és fegyvernek látszó tárgyakat helyezett el a hatóságok félrevezetése és a károk helyreállítása gyorsaságának csökkentése céljából.

– A **negyedik** rész a hadművelet üzenetét fejt ki. A cél a félelem és a terror állapotának megteremtése és terjesztése volt Franciaországban és a többi európai nemzetben.

A szerzők így fogalmaznak: „*Ami növeli félelmüket e hadműveletben, az az egyedisége; a művelet módja és formája váratlan volt. A használt fegyver készen elérhető az utcákon. És ami tovább növeli a félelmet bennük, az az, hogy bizonyos hatóságok, amelyek a biztonságért felelnek, elismerik, hogy lehetetlen megállítani az ehhez hasonló hadműveleteket.*”³⁴

---

³³ Nizzai hadművelet, Franciaország.

³⁴ NICE Operation, France. Inspire Guide, 2016 / 7 / 17 - 1437. p. 4.

https://azelin.files.wordpress.com/2016/07/al-qacc84_jidah-in-the-arabian-peninsula-e2809cinspire-guide-2-nice-operatione2809d.pdf; letöltés: 2018.03.30.

Az idézett szöveg alapján kijelenthetjük, hogy a terrrorszervezetek tökéletesen tisztában vannak azzal, hogy a hatóságoknak az ilyen típusú cselekmények elleni védekezés nagy nehézséget okoz, ezért joggal számíthatunk a jövőben hasonló támadásokra.

– A cikk **ötödik** eleme megemlíti, hogy az elkövető az *Inspire* magazinban korábban közölt ismeretek, tanácsok és tippek nem mindegyikét alkalmazta cselekménye végrehajtása során, pedig ha így tett volna, a támadás még hatékonyabb lett volna.

– A **hatodik**, egyben utolsó fejezet összegzőképpen ismét Franciaország muszlim világ felé tanúsított hozzáállását minősíti, és választás elé állítja a francia társadalmat: folytatja-e a háborút az ellen, amit ők „csak terrorizmusnak” neveznek.

*The British Parliament Operation in London*³⁵

4. ábra. INSPIRE GUIDE – The British Parliament Operation in London³⁶

A 2017. március 23-án megjelent cikk egy nappal a londoni parlament közvetlen közelében végrehajtott *ramming* terrorcselekmény végrehajtását követően látott napvilágot. Ez a támadás nem tömegrendezvény helyszínén történt. Ennek fényében az elemzés és értékelés során is szó esik a támadás ezen ismérveiről és hatásairól. Öt rövidebb fejezetből áll, amelyek a támadást elemzik és értékelik.

– Az **első** rész egy rövid történeti tényállást tartalmaz, amely nagy vonalakban írja le a támadást.

– A **második** fejezet egy általános elemzés, amely a cselekmény két fő elemére összpontosít: a helyszínválasztásra és az időzítésre. Időzítés szempontjából fontos, hogy Theresa May brit miniszterelnök asszony parlamenti tartózkodása idején követte el a cselekményt, így politikai és katonai tartalommal töltötte meg a támadást. A helyszín kiválasztása szempontjából egyértelműen megállapítható, hogy az eddig megszokott, nagy létszámú tömeg tartózkodását és ezzel párhuzamosan várhatóan magasabb áldozatszám elérését biztosító helyszíntől eltérően a támadás egy központi, a Westminster és a brit parlament közvetlen közelében található hídon történt, amely turisták tömegét vonzza.

³⁵ A brit parlament hadművelet Londonban.

³⁶ The British Parliament Operation in London. Inspire Guide, 2017 / 3 / 23 - 1438 / 6 / 24.
https://azelin.files.wordpress.com/2017/04/al-qacc84_idah-in-the-arabian-peninsula-e2809cinspire-guide-5-the-british-parliament-operation-in-london22.pdf; letöltés: 2018.03.30.

– A **harmadik** rész a terrorcselekmény üzenetét tartalmazza. A helyszín kiválasztásának következtében létrejött politikai és katonai töltet mellett üzenetet tartalmaz Nagy-Britanniának, amely a muszlimokkal szembeni háborúk befejezésére irányul. A szerzők így fogalmazzák: „*Valóban fontos üzenet ez Nagy-Britanniának, megerősítve, hogy nem fogjuk abbahagyni a harcot, függetlenül attól, hogy mennyire erősíti magát és mennyit fektet a biztonságába addig, amíg nem hátrál meg és hagyja békén a muszlimokat.*”³⁷

– A **negyedik** fejezet ismét szót ejt arról, hogy az elkövető milyen jól használta ki az időzítés és a helyválasztás adta előnyöket, valamint a váratlanság és a hatóságok felkészületlensége adta lehetőségeket.

– Az **ötödik**, egyben utolsó fejezetben összegzésképp üzen a nyugaton tartózkodó harcosaiknak – ők a háborújuk feje és kivont kardjuk –, és buzdítja őket, hogy Allah nevében és muszlim közösségük jövője érdekében folytassák a harcot a hitetlenekkel szemben.

- Iszlám vezetői kommunikáció – Abu Muhammad al-Adnani

Az iszlám ideológia által vezérelt terrorszervezetek vezetői számos alkalommal a *ramming* elkövetési módszert említik a propagandatevékenységük során a hitetlenek megölésének egyik lehetséges változataként.

5. ábra. Abu Muhammad al-Adnani³⁸

³⁷ The British Parliament Operation in London. Inspire Guide, 2017 / 3 / 23 - 1438/ 6 / 24. p. 3. https://azelin.files.wordpress.com/2017/04/al-qacc84_idah-in-the-arabian-peninsula-e2809cinspire-guide-5-the-british-parliament-operation-in-london22.pdf; letöltés: 2018.03.30.

³⁸ Islamic State: Abu Muhammad al-Adnani 'killed in Aleppo'. <https://www.bbc.com/news/uk-37224570>; letöltés: 2018.04.01.

Abu Muhammad al-Adnani (további ismert nevén al-Adnani al-Shami) az Iszlám Állam terrorszervezet magas rangú vezetője és egyben szóvivője volt. 1977-ben született (pontos dátum nem ismert) és 2016. augusztus 30-án halt meg. Al-Adnani szíriai származásából adódóan az egyik legmagasabb rangú vezetői szerepet töltötte be a terrorszervezet élén, mivel a vezetőség nagy része iraki származású.

A rövid fejezet célja az olvasó elé tárni az al-Adnani által működtetett *Dabiq* elnevezésű, az Iszlám Állam kiadásában működő propagandamagazinban közölt beszédének egy részletét.

Így fogalmaz:

„*Üsd szét a fejét egy sziklával, vagy vágd le egy késsel, vagy üsd el az autóddal, vagy lökd le egy magas helyről, vagy fojtsd meg, vagy mérgezd meg.*”³⁹

Ez a részlet tartalmazza azt az „utasítást”, amellyel az autó mint eszköz használatára sarkallja, elütés módszerével. Mint azt korábban említettem, a terroristák lehetőségei az utóbbi időben nagymértékben csökkentek. Nehézségek árán tudnak jól működő, éles robbanószerekhez jutni. E szövegrészlet is kiterjed arra a tényre, hogy a járművet nem más eszközök célba juttatása céljából alkalmazzák, hanem arra, hogy az autó mozgási energiája és tömege segítségével okozzon kárt célpontjaiknak. Az iszlám hitű terroristák számára a nyugati hitetlenek ellen folytatott sikeres harc érdekében számos más emberölésre alkalmas magatartási formát is említ, amelyek szintén alacsony költségvetésűek. Ez szintén azt bizonyítja, hogy nemcsak a *ramming*, de más módszerek tekintetében is a ráfordított anyagi/emberi erőforrás hatásfokára és a cselekménnyel elért eredményre helyezik a hangsúlyt.

Összegzés

A fejezetben tárgyalt terrorista propagandatevékenység vizsgálatát követően kijelenthetjük, hogy egy szélsőségesen radikális, erőszakos személyben a propaganda alkalmas olyan indítást ébreszteni, hogy az adott személy hajlandó elkövetni a cselekményt. A tömegkommunikációs eszközök sajnos továbbra is a terrorszervezetek rendelkezésére fognak állni, ezért véleményem szerint e kommunikációk elleni védekezés önmagában gyenge hatásfokú lenne. A továbbiakban a biztosítási tervek, a felderítési és elhárítási tevékenységek során az ezekben a propagandákban megjelenő információk kulcsszereppel kell bírjanak, mivel nemcsak a potenciális elkövetők, hanem a hatóságok birtokába is jut az információ, így ehhez igazodva közelebb juthatunk a biztonsághoz.

---

³⁹ BAYOUMY, Yara: Isis urges more attacks on Western ‘disbelievers’.
<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-urges-more-attacks-on-western-disbelievers-9749512.html>; letöltés: 2018.01.23.

ESETTANULMÁNYOK A RAMMING CSELEKMÉNYEK KÜLÖNBÖZŐ ELKÖVETÉSI FAJTÁI SZEMPONTJÁBÓL

Mint az korábban már említettem, joggal feltételezhető, hogy a jövőben hasonló elkövetési módszerek használatára széles körben számítani lehet, ezért ezek bekövetkezésére előre fel kell készülnünk. Ennek egyik legcélszerűbb módja az, hogy a múltban megtörtént eseményeket vizsgálunk, amelyek hiányosságainak feltárása a jövőbeni intézkedések tekintetében a védekezés hatékonyságának növelésére szolgálhat. A következőkben bemutatott esettanulmányokban részletesen kifejtem a védekezés szempontjából egyes kiemelkedően fontos ismérveket, így elősegítve a megfelelő intézkedések jövőbeni előkészítését. A hatóságok általánosan alkalmazott módszere az elemzés és az értékelés, arról nem is beszélve, hogy a terroristák is ugyanezt a módszert alkalmazzák saját fejlődésük érdekében. Az események ismertetése nem terjed ki a történések minden részletére, kizárólag a dolgozatot tárgyát képező módszer elkövetésének pillanataira, előkészületeire és a kapcsolódó fontos információkra.

Nizza

2016. július 14-én Európa történelmében a *ramming* támadások tekintetében az eddigi legnagyobb vérontást hajtották végre. Ezen a napon tömegrendezvényre került sor Nizzában Franciaország egyik legnagyobb országos ünnepe, a Bastille Day alkalmából. Ezen a napon az elkövető, Mohamed Lahouaiej Bouhleb egy bérelt teherautóval az ünnepelő tömegbe hajtott, majd mintegy két kilométeren keresztül haladt tovább. Cselekményével 84 személy halálát és 434 személy sérülését okozta. A rendőrség két kilométer megtételét követően lelőtte. A támadás egy tömegrendezvény helyszínén történt, ahol a járműves elkövetés potenciálisan a legtöbb áldozat elérését tette lehetővé. A nem megfelelő megelőző intézkedések, és a helyszínen tartózkodó rendőri erők felkészültségének hiányosságából adódóan e cselekmény a *ramming* támadások történetének legborzasztóbb példájaként szolgál.⁴⁰

A nizzai terrorcselekmény a terroristák szempontjából óriási siker volt. Számításaik – miszerint elhanyagolhatóan alacsony anyagi ráfordítással okoztak hatalmas károkat – beváltak. E cselekmény elkövetése az elkövető halálán felül csak és kizárólag egy teherautó bérlésének megfelelő összegbe került. A rendezvényt egy olyan útszakaszon rendezték, amely kétséget kizáróan alkalmas gépjárműforgalomra. Azt a kérdést vizsgálva, vajon a szervezés kiterjedt-e arra, hogy egy esetleges *ramming* támadás bekövetkezése esetén a védelem biztosított legyen, a válasz egyértelműen nem. Az esemény 2016-ban történt, amikor már történtek hasonló cselekmények, de a hatóságok nem voltak felkészülve arra, hogy ilyen jellemző terrortámadásra kell számítani.⁴¹

---

⁴⁰ The Nice attacker's road to terror.
<http://www.france24.com/en/20160718-nice-attackers-road-terror-Mohamed-Lahouaiej-Bouhleb>;
letöltés: 2018.03.30.

⁴¹ Nice attack: What we know about the Bastille Day killings.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-36801671>; letöltés: 2018.03.30.

6. ábra. A nizzai támadás⁴²

A jármű vezetője azon a helyen, ahol az embertömeg zsúfolódni kezdett, könnyedén, akadály nélkül gyorsítani tudott, és mintegy két kilométer távolságon ellenállás nélkül hajtott keresztül az ünneplőkön. Kijelenthetjük, hogy a jármű károkozó hatását a cselekmény megkezdését megelőzően megakadályozni képes műszaki akadályok e tömegrendezvény esetében célravezetőnek bizonyultak volna.

Berlin

Az európai országok elleni terrortámadások egyik legmeggrázóbb eseménye Berlinben történt 2016. december 16-án. Helyi idő szerint 20 óra körüli időben egy Scania R450 típusú félpótkocsis kamion a Berlin nyugati régiójának központjában található Breitscheidplatz téren megrendezett karácsonyi vásár pavilonjai közé hajtott, ezzel 12 személy halálát és további 56 személy sérülését okozva.⁴³ A pusztítást követően a kamion irányt váltott, visszatért az úttestre, ahol mintegy 100 métert haladt tovább, majd megállt. Ekkor az elkövető – Anis Amri, egy Tunéziából származó, menekült státuszú személy – kiszállt a járműből és elmenekült. Később, december 23-án egy tűzharc során Milánóban a rendőrség lelőtte.⁴⁴ A jármű úgynevezett „hijacking” (eltérítés) módszerével került a birtokába: egy lengyel fuvarozó cég által alkalmazott lengyel állampolgárságú személytől vette át erőszakkal a jármű irányítását a támadás napján, a délutáni órákban. A támadást követően a jármű sofőrjét holtan

⁴² SHEREF, Lucy: How will your holiday to the South of France be affected after Nice attack? <https://www.express.co.uk/travel/articles/689784/Nice-terror-attack-south-france-government-advice-warning-foreign-office-flight-advice>; letöltés: 2018.04.01.

⁴³ Police investigate deadly Berlin truck crash as 'presumed terrorist attack'. <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/19/berlin-truck-crashes-into-christmas-market>; letöltés: 2018.03.30.

⁴⁴ Christmas market attack 'particularly repugnant' if carried out by refugee, says Merkel – as it happened. <https://www.theguardian.com/world/live/2016/dec/19/berlin-truck-crash-christmas-market-live>; letöltés: 2018.03.30.

találták az anyósülésben, fejlövést kapott és többször megszúrták. Az eseményt követően, három nap elteltével a karácsonyi vásárt ismét megnyitották, a támadás helyszínén emlékhelyeket hoztak létre, a rendezvény teljes helyszíne körül pedig betonakadályokat telepítettek. Az Iszlám Állam terrorszervezet vállalta a felelősséget a cselekmény elkövetéséért.⁴⁵

7. ábra. A berlini támadás⁴⁶

A támadást elemezve számos információra következtethetünk, amelyek a terroristák tipikus *ramming* módszerének jegyeit tartalmazzák. Elsősorban – vizsgálva az időzítést és a helyszínválasztást – egyértelművé válik, hogy a nyugati társadalom alapvető értékeit célozta: vallási célzata volt, hiszen az ünnepi időszakot pár nappal megelőzve, Németország fővárosának egyik leghíresebb karácsonyi rendezvényén történt a támadás. Az járműhöz történő hozzájutás módszere már a propagandáról szóló fejezetben is említett eltérítés, tehát erőszak alkalmazásával kerítette hatalmába a járművet, így szerevezve érvényt annak a terrorista törekvésnek, miszerint egy súlyos károkat okozó terrortámadás végrehajtásához az elkövetőnek szinte semmilyen anyagi ráfordításra nincs szüksége. Elkövetési eszközként – a járművön túl – említésre méltó, hogy az elkövetőnél lőfegyver és kés is volt, de azokat a jármű sofőrjén kívül mással szemben nem alkalmazta.

A terrortámadást követően a hatóságok a további hasonló akciókat megelőzve a vásár területe körül betonakadályokat telepítettek.⁴⁷ Felkészületlenségükre utal, hogy ezt a vásár megnyitását megelőzően nem tették meg, pedig az megakadályozhatta volna a végzetes következményekkel járó támadást. Ebből is látszik, hogy a jövőben tömegrendezvények szervezésekor a fizikai védelemre fokozottan figyelni kell egy esetleges *ramming* támadás megelőzése érdekében.

⁴⁵ EDDY, Melissa – SMALE, Alison: Germany Releases Berlin Attack Suspect as ISIS Claims Involvement. <https://www.nytimes.com/2016/12/20/world/europe/berlin-attack-christmas-market.html>; letöltés: 2018.03.30.

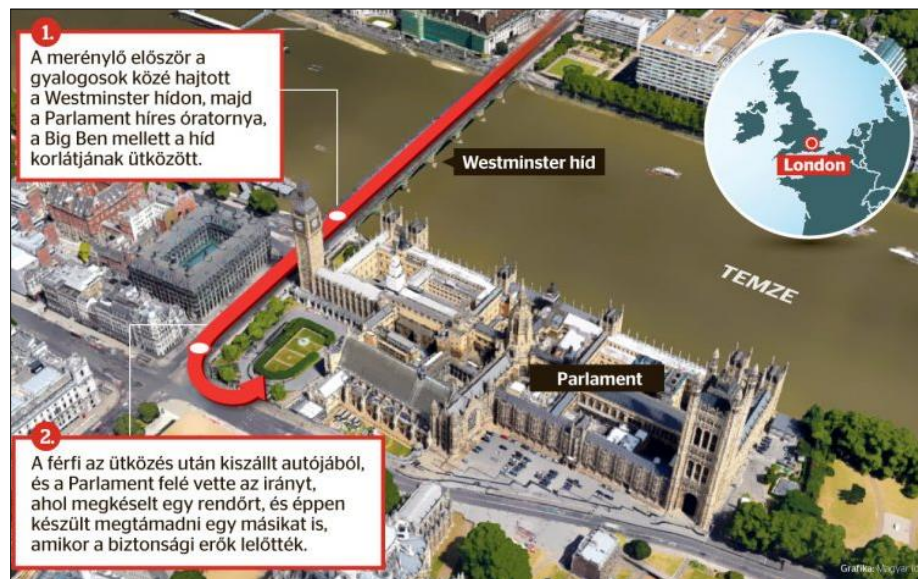
⁴⁶ Berlin lorry attack: What we know. <https://www.bbc.com/news/world-europe-38377428>; letöltés: 2018.04.01.

⁴⁷ HJELMGAARD, Kim: Days after attack, Berlin opens Christmas market. <https://www.usatoday.com/story/news/world/2016/12/22/berlin-attack-christmas-market-reopens/95756696/>; letöltés: 2018.03.30.

London, Westminster

2017. március 22-én helyi idő szerint 15 óra körül Khalid Masood a londoni Westminster hídon egy bérelt Hyundai Tucson típusú gépjárművel haladt a parlament irányába. A híd 2/3 részénél tartott, amikor hirtelen felhajtott a járdára, végighajtott a híd – keresztül a járókelőkön –, majd a Bridge St.-en keresztül a parlament közelében felállított kerítésnek ütközve állt meg. A járműből kiszállva egy rendőrt késsel megölt, majd egy rendőr lelőtte. Cselekménye során négy fő civil személy, egy fő hivatásos rendőr halálát, valamint 50 fő sérülését okozta.⁴⁸

Az elkövető tekintetében egy nagyon fontos tényt állapítottak meg. Khalid Masood brit állampolgár volt, neveltetése és szocializációja során nem találkozott szélsőséges ideológiával. Élete során többször ítélték börtönbüntetésre, és az ott töltött idő alatt felvette az iszlám vallást, születési nevét (Adrian Russell Elms) Khalid Masoodra változtatta, és erőszakosan radikális eszmékkel kezdett szimpatizálni.⁴⁹

8. ábra. A londoni támadás⁵⁰

⁴⁸ DEWAN, Angela – SAID-MOORHOUSE, Lauren: London attack: Assailant shot dead after 4 killed near Parliament.
<https://edition.cnn.com/2017/03/22/europe/uk-parliament-firearms-incident/index.html>;
letöltés: 2018.03.30.

⁴⁹ JAMIESON, Alastair – SMITH, Alexander: London Attacker Khalid Masood's 'Profile Is Highly Unusual'.
<https://www.nbcnews.com/storyline/london-parliament-attack/london-attacker-khalid-masood-shows-not-everything-can-be-stopped-n738001>; letöltés: 2018.03.30.

⁵⁰ Terrortámadás a londoni Parlamentnél.
<https://www.magyaridok.hu/kulfold/iszlamista-terrotamadas-londoni-parlamentnel-1511332/>;
letöltés: 2018.04.01.

A helyszínválasztás szempontjából fontos szem előtt tartani, hogy az eddig ismertett esettanulmányoktól eltérően a támadás nem tömegrendezvény helyszínén történt. Vizsgálva azt, hogy egy ilyen támadás feltétele a jármű védtelen gyalogosok közvetlen közelében történő közlekedésének lehetősége, kijelenthetjük, hogy az ehhez hasonlóan magas létszámot vonzó, a forgalom számára nyitott, turisztikai szempontból központi helyen található helyszínen a *ramming* elkövetés elleni védekezés nagyobb nehézséget okoz, mint tömegrendezvények helyszínén. A preventív védekezés körében a legalkalmasabbnak mutató fizikai akadályok telepítése e tekintetben sokkal körülményesebb, és logisztikai szempontból nehezebb feladatnak mutatkozik. A jármű az elkövető birtokába bérlés útján került, e tekintetben a támadásra fordított pénzmennyiség meghaladta a nullát, de egy nagyszabású robbantásos vagy egyéb nagy logisztikát igénylő cselekményhez képest elhanyagolható.

Ezt a támadást a stratégiai jellegű terrortámadások körébe soroljuk, mivel az áldozatszám alacsony mivolta ellenére a támadás nagy sajtóvisszhangot, félelmet kelt, valamint nagyban befolyásolja a társadalom terrorizmusról és a terrorizmus elleni védekezéséről kialakult képét.⁵¹

A londoni támadást követően a hatóságoknak és az önkormányzati vezetésnek szorosabb együttműködést kell kialakítaniuk egymás között annak érdekében, hogy egy hasonló, hétköznapi helyszínen elkövetett *ramming* cselekmények elleni védelmet a lehetőségekhez képest maximálisan meg tudják valósítani.

Spanyolország

Spanyolországban 2017. augusztus 16-án és 17-én egy rendkívül összetett cselekménysorozatra került sor. Szinte egy időben hajtottak végre a katalóniai régió különböző városaiban robbantásos és járművel elkövetett terrorcselekményeket, ezzel nagyobb nehézségeket okozva a hatóságoknak a védekezés terén. Az alábbiakban városokra lebontva ismertetem a történéseket, egyes esetekben felületesen érintve olyan eseményeket, ahol nem *ramming* elkövetés történt, de a spanyolországi események átfogó ismerete érdekében kifejtem őket. Szintén vizsgálom a helyszínek kiválasztását, a jármű megszerzésének módját, és egy eddig nem tárgyalt, az egy időben több helyszínen történő támadás megjelenését.⁵²

- Alcanar

2017. augusztus 16-án Alcanar városában egy házban robbanás történt. A ház romjai között Abdelaki Es Sally és Youssef Alabbaa holttestét találták meg. A házban propánbután-gázpalackok robbantak fel. A hatóságok úgy vélik, ez egy elterelő hadművelet volt a további támadások végrehajtása érdekében.⁵³

⁵¹ TÁLAS Péter: A londoni merénylet azt is üzeni, hogy gyengülnek a dzsihadisták. Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések, 2017/8. p. 1.

<https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-8-a-londoni-merenylet-azt-is-uzeni-hogy-gyengulnek-a-dzsihadistak-talas-p.original.pdf>; letöltés: 2018.03.30.

⁵² BURGÉN, Stephen: Spain terror attacks: Catalan interior ministry was warned about imam. <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/24/spain-terror-attacks-catalan-interior-ministry-was-warned-about-imam>; letöltés: 2018.03.30.

⁵³ COCKBURN, Harry: Barcelona attack: Imam at centre of investigation among dead in house explosion. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/barcelona-attack-imam-police-investigation-house-explosion-location-islamist-terrorist-plot-las-a7905226.html>; letöltés: 2018.03.30.

- Barcelona

2017. augusztus 17-én 17 óra körüli időben Barcelonában, a La Ramba nevű központi sétálóutcán Younes Abouyaaqoub egy kölcsönzött Fiat Talento típusú kisteherautóval hajtott végre *ramming* terrorcselekményt. A támadás helyszíne egy a turisták és a helyiek által egyaránt kedvelt sétány. Az elkövető kb. 500 méteren keresztül hajtott a tömegben keresztül cikázva, ezzel 13 személy halálát és további 130 személy sérülését okozva. Az emberekkel történő ütközések következtében a jármű légszákjai kinyíltak, valamint az automata biztonsági rendszer működésbe lépett és megállt. Az elkövető gyalog indult tovább, és egy véletlenszerűen választott jármű fölött átvette a hatalmat, sofőrjét késsel leszúrta, majd elmenekült. Augusztus 21-én Subirats városban, Barcelonától kb. 40 km-re, egy benzinkút közelében a hatóságok bejelentés alapján megtalálták és menekülés közben lelőtték az elkövetőt.⁵⁴

- Cambrils

2017. augusztus 17-én 21:30 körül Cambrils városban biztonsági kamerák rögzítették azt, amikor öt férfi – Houssaine Aouyaaqoub, Omar Hichamy, Mohamed Hichamy, Moussa Oukabir és Said Aalla – egy helyi boltban késeket és baltát vásárolnak. Éjfél után egy órával ugyanez az öt férfi egy hármas útkereszteződésben Audi A3 típusú személygépjárművel hajtott végre *ramming* támadást gyalogosok egy csoportja ellen, később a járműből kiszállva – olyan mellényeket viselve, amelyekkel azt a látszatot keltették, mintha öngyilkos merényletre készülnének robbanószerrel a testükön – késsel támadtak az ott tartózkodókra. Az esemény során egy személy meghalt, további hat pedig megsérült. A rendőrök a helyszínen az elkövetők közül négyet lelőttek, egy pedig később behalt lött sérüléseibe.⁵⁵

Összegzés

Idő-pont	Nap-szak	Város	Helyszín	Jármű	Jármű-szerzés módja	Halott (fő)	Sérült (fő)
2016. 07.14.	este	Nizza	tömegrendezvény (ünnepség)	teherautó (Renault Midlum)	Bérlés	86	434
2016. 12.16.	este	Berlin	tömegrendezvény (karácsonyi vásár)	teherautó (Scania R450)	rablás	12	56
2017. 03.22.	nappal	London	hétköznapi helyszín	személyautó (Hyundai Tucson)	bérlés	5 ⁵⁶	50
2017. 08.17.	este	Barcelona–Cambrils	hétköznapi helyszín	kisteherautó/ személyautó (Fiat Talento/ Audi A3)	bérlés	14 ⁵⁷	136

⁵⁴ HORTON, Helena – HENDERSON, Barney – MIDGLEY, Robert: Everything we know about the Barcelona terror attack. <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/17/everything-know-barcelona-terror-attack/>; letöltés: 2018.03.30.

⁵⁵ ZHOU, Naaman: Timeline of terror in Spain: how Barcelona and Cambrils attacks unfolded. <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/18/terror-timeline-of-barcelona-and-cambrils-attacks-and-other-terror-raids>; letöltés: 2018.03.30.

⁵⁶ Ebből négy személy halálát okozta a *ramming* támadás, egy fő hivatásos rendőrt a járműből kiszállva késsel ölt meg.

⁵⁷ Mivel az elkövetés több helyszínen zajlott megközelítőleg egy időben, ezért a barcelonai és a cambrils-i áldozatokat együtt adtam meg.

A fejezetben említett négy esettanulmány a *ramming* elkövetés több módozatát foglalja össze. A dolgozatom végső célja az összegyűjtött információk alapján összegezni és vizsgálni a járművel történő elkövetés minden olyan részletét, amelyeket az ellene történő védekezésre való felkészülés során érdemes a jövőben figyelembe venni. A következő fejezetben összegzem és tételesen kifejtem mindazon ismerveket, amelyeket a *ramming* terrorcselekmények elleni védekezés szempontjából fontos vizsgálnunk és belőlük következtetéseket tennünk.

KÖVETKEZTETÉSEK, ÖSSZEGZÉS

Jelen fejezetben, az eddig tárgyalt részletek kerülnek összegzésre, a rendelkezésekre álló lehetőségek alapján vizsgálatra és elemzésre, majd ezek fényében a konklúzió kerül megállapításra. Mint azt eddig is láhattuk, a központban az a szemléletmód áll, hogy az elkövetők szemszögéből vizsgálva igyekeztem megérteni a *ramming* terrorcselekmény elkövetésének motivációját, népszerűségét és minden egyéb részletét. Következtetésem során szintén ezen módszerrel haladok végig a megállapított információkon.

– Elsődlegesen ki kell jelentenünk, hogy 100%-os biztonság nem létezik. Az államoknak lehetőség szerint az állampolgárok tudtára kell adniuk és fel kell készíteniük őket arra, hogy a veszély, amely rájuk leselkedik, nem szüntethető meg, csak a kockázatot lehet csökkenteni. Emellett véleményem szerint általános oktatási program keretében lehetőséget kell biztosítani az állampolgárok ilyen irányú felkészítésére, legalább középiskolai szinttől kezdődően.

– A tapasztalatok azt mutatják, hogy alacsony költségvetése és az ellene történő védekezés nehéz mivolta miatt a jövőben nagyobb eséllyel kell számítanunk a terroristák részéről a *ramming* elkövetési módszer alkalmazására.

– A legnagyobb veszteségeket és károkat – mint terrortevékenységgel – a *ramminggal* is tömegrendezvények helyszínén lehet okozni. Az ilyen rendezvények tömeges látogatottságának egyértelmű valószínűsége miatt tudatosan készülnünk kell az esetleges *ramming* támadás elleni védekezésre. Az elkövetők előnyösebb helyzetben vannak, hisz a nagy tömegben pánik alakul ki és a hatóságok később tudnak a helyszínre érni. A védekezés legcélszerűbb módja olyan technikai akadályok telepítése, amelyek a támadás során akár egy teherautó méretű járművet is képesek megállítani.⁵⁸ 2014 januárjában a Department of Defense – US Army Corps of Engineers Protective Designe Center kiadott egy listát,⁵⁹ amelyben számos olyan fizikai akadályt sorolnak fel, amelyek a jármű mérete, illetve a rendezvény jellege szerint képesek különböző szintű védelmet biztosítani. A fizikai akadályokat

---

⁵⁸ MURRAY, Graeme: Anti-terror barriers will be used during Edinburgh Fringe Festival in wake of London and Manchester attacks.

<https://www.dailyrecord.co.uk/news/scottish-news/cops-erect-security-barriers-during-10874042>;
letöltés: 2018.03.31.

⁵⁹ Department Of Defense – US Army Corps Of Engineers Protective Designe Center: DoD Anti-ram vehicle barrier list.

http://www.usace.army.mil/Portals/2/docs/Protection/DOD_Anti-Ram_Vehicle_Barriers_January_20141.pdf;
letöltés: 2018.03.30.

úgy kell elhelyezni, hogy az elkövető az általa elérhető területen ne legyen képes hatékony elkövetési lehetőség beazonosítására. Emellett a rendezvény logisztikai működése közbeni közlekedési útvonalak ellenőrzése is elengedhetetlen.

– Az átlagos, hétköznapi helyszíneken elkövetett támadásnak alacsonyabb a hatásfoka, mint a tömegrendezvényen elkövetetté, ennek ellenére az elkövetők ilyen helyszíneket is választanak. A *ramming* elleni védekezés során irreális cél, hogy egy város teljes területén az utcákat olyan akadályokkal lássák el, amelyek az elkövetést megakadályozzák, viszont olyan nagy létszámot vonzó helyeket, amelyek a *ramming* támadásnak ki vannak téve, el kell látni megfelelő fizikai védelemmel úgy, hogy azok a városképet nem rontva illeszkednek a környezetbe, mégis képesek megállítani egy járművet támadás esetén. Ilyenek lehetnek a tömegközlekedési eszközök megállói, ahol a gyalogosforgalmat nem választja el fizikai akadály a közúti fogalomtól, továbbá hidak járdái, ahol a támadás esetén nincs hová menekülni (Londoni Westminster hídi támadás), turisztikai látványosságok, pályaudvarok, kültéri szórakozóhelyek, vendéglátóipari egységek.

– Ahogy azt a spanyolországi események kapcsán megfigyelhettük, a továbbiakban az elkövetők részéről egy időben több helyszínen történő támadásra is számítani kell, valószínűleg az áldozatszám növelése érdekében. Tudomásul véve a tényt, miszerint az elkövetők folyamatosan fejlődnek és „tanulnak” saját hibáikból, az sem kizárt, hogy a jövőben ugyanazon helyszínen egy támadást követően a károk felszámolásának folyamatában igyekeznek újabb támadást végrehajtani. Ebben a tekintetben arra is figyelmet kell fordítani, ha az elkövetők olyan járművet használnak, amelyet úgy alakítanak ki, hogy az megtévesztésre alkalmas módon hasonlítson egy hatóság által használt járműre, így jogosultságot szerezve a helyszínre történő behajtásra.

– Rendőrségi szempontból a rendezvények biztosítását megelőzi egy biztosítási terv készítése. A védekezés hatásfokának növelése érdekében az ország teljes illetékességi területére javasolt protokolláris biztosítási tervet készíteni a *ramming* módszerének központba helyezésével, és egy algoritmuszerű, taxatív intézkedési tervet létrehozni annak érdekében, hogy a felkészített állomány munkája összehangolt és a lehető leghatékonyabb legyen.

– Nem egyedi eset, hogy az elkövető a jármű megállását követően a járműből kiszállva gyalog folytatta ámokfutását, késsel és lőfegyverrel további áldozatokat szedett. A közterületen szolgálatot ellátó rendőri erőknek további képzéseket kell biztosítani annak érdekében, hogy egy ilyen helyzetben a leghatékonyabb fellépésre legyenek képesek. E képzés egyik legfontosabb eleme az elsősegélynyújtás. A reaktív intézkedések tekintetében az elkövető elfogása és ártalmatlanítása mellett a helyszíni sérültellátás minősége határozza meg a halálos áldozatok számának további növekedését. A helyszínen intézkedő hatóságoknak – köztük a mentőknek – több szempont alapján kell eldönteniük, hogy egy esetleges terrorakciót követően melyik sérülttel kezdik meg az ellátást, rendészeti szempontból az mennyire biztonságos saját, társaik és a sérültek biztonsága érdekében. Tömeges kárhelyről jogszabály alapján⁶⁰ akkor beszélhetünk, ha a helyszínen a sérültek száma

⁶⁰ MARSJ Zoltán: Tömeges baleset. http://elseosegely.hu/cikk.90.tomeges_baleset; letöltés: 2018.04.01.

meghaladja az ötöt. Egy *ramming* támadás helyszínén tett intézkedések során biztosítani kell a szakszerű segítség helyszínre történő kiérkezését és a biztonságos munkavégzés körülményeit, hiszen civil személynek nem kötelessége életét és testi épségét kockára tenni az ellátás végrehajtása érdekében. A rendőri állomány ilyen célzatú képzése, valamint a tömegrendezvények helyszínén szakszerű segítségnyújtásra képes központok felállítása az esetleges további veszélyek megelőzése és a károk felszámolása érdekében fontos lehet.

Tanulmányomban összegyűjtöttem azon adatokat, információkat, amelyek véleményem szerint a *ramming* terrorcselekmények elkövetése mögötti szándékok és motivációk megértéséhez szükségesek, ezen keresztül közelebb kerülhetünk az ellenük való hatékony védelem kidolgozásához. A propagandaanyagok feldolgozása és az esettanulmányok elemzése során rávilágítottam néhány olyan kérdésre, amelyek az elhárítást végző hatóságok szemszögéből fontosak. Felmerül a kérdés, vajon a jövő mit hoz a *ramming* cselekmények területén, az elkövetők vajon melyik irányba indulnak el, hogy cselekményeik hatásfokát növeljék. A gépjárművek technikai paramétereinek növelésével, azaz teljesítményének, tömegének, kialakításának változtatásával érik ezt el, avagy – mint ahogy azt munkámban fentebb bemutattam – kombinált, más típusú elkövetési módszerekkel vegyesen alkalmazva fogják véghez vinni terrorcselekményüket.

Sajnálatos dolog, de tény: csakis jól működő, egymással kooperatív szervek képesek arra, hogy bármely, a *ramming* elkövetési módszerrel végrehajtott támadást együttesen megelőzzenek, megakadályozzanak, félbeszakítsanak. Vajon hatásfokát tekintve a jövőben a terrorcselekmények járművel való elkövetése előtérbe kerül a klasszikus elkövetési módszerekhez képest? Képesek lehetnek-e a hatóságok a *ramming* támadásokat az elkövetésüket megelőzve felderíteni, illetve képesek lehetnek-e minden támadást úgy kezelni, hogy az okozott veszteségek és károk minimalizálva legyenek? Azt gondolom, hogy jelen dolgozatom e témakört külön szemszögéből világítja meg a jövőben ezzel foglalkozni kívánó közösség számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BAYOUMY, Yara: Isis urges more attacks on Western ‘disbelievers’.
<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-urges-more-attacks-on-western-disbelievers-9749512.html>; letöltés: 2018.01.23.
- Berlin lorry attack: What we know.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-38377428>; letöltés: 2018.04.01.
- BUNZEL, Cole: Jihadism on Its Own Terms.
https://www.hoover.org/sites/default/files/research/docs/jihadism_on_its_own_terms_pdf.pdf; letöltés:2018.01.24.
- BURGÉN, Stephen: Spain terror attacks: Catalan interior ministry was warned about imam.
<https://www.theguardian.com/world/2017/aug/24/spain-terror-attacks-catalan-interior-ministry-was-warned-about-imam>; letöltés: 2018.03.30.
- Christmas market attack 'particularly repugnant' if carried out by refugee, says Merkel – as it happened.
<https://www.theguardian.com/world/live/2016/dec/19/berlin-truck-crash-christmas-market-live>; letöltés: 2018.03.30.

- COCKBURN, Harry: Barcelona attack: Imam at centre of investigation among dead in house explosion.
<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/barcelona-attack-imam-police-investigation-house-explosion-location-islamist-terrorist-plot-las-a7905226.html>; letöltés: 2018.03.30.
- COHEN, Nir (Shoko): Bereaved families: State dancing in our blood.
<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4135711,00.html>; letöltés: 2018.02.11.
- CORERA, Gordon: Inspire magazine: Who was behind it?
<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15818278>; letöltés: 2018.02.14.
- Department Of Defense – US Army Corps Of Engineers Protective Designe Center: DoD Anti-ram vehicle barrier list.
http://www.usace.army.mil/Portals/2/docs/Protection/DOD_Anti-Ram_Vehicle_Barriers_January_20141.pdf; letöltés: 2018.03.30.
- DEWAN, Angela – SAID-MOORHOUSE, Lauren: London attack: Assailant shot dead after 4 killed near Parliament.
<https://edition.cnn.com/2017/03/22/europe/uk-parliament-firearms-incident/index.html>; letöltés: 2018.03.30.
- EDDY, Melissa – SMALE, Alison: Germany Releases Berlin Attack Suspect as ISIS Claims Involvement.
<https://www.nytimes.com/2016/12/20/world/europe/berlin-attack-christmas-market.html>; letöltés: 2018.03.30.
- GÁL István László: A terrorcselekmény és a hozzá kapcsolódó bűncselekmények hatályos szabályozása Magyarország Új Büntető Törvénykönyvében.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/2013/GallIstvan_A_terrorcselekmeny_es.pdf; letöltés: 2018.03.31.
- GUIDÉRE, Mathieu: Historical Dictionary of Islamic Fundamentalism. (Historical Dictionaries of Religions, Philosophies, and Movements Series). Scarecrow Press, Inc. Lanhan-Toronto-Plymouth, UK 2012.
- HAVASI Zoltán: A terrorizmus és a jog.
<https://anzdoc.com/a-terrorizmus-es-a-jog-a-terrorizmus-meghatarozasa-dr-havasi.html>; letöltés: 2018.03.30.
- HJELMGAARD, Kim: Days after attack, Berlin opens Christmas market.
<https://www.usatoday.com/story/news/world/2016/12/22/berlin-attack-christmas-market-reopens/95756696/>; letöltés: 2018.03.30.
- HORTON, Helena – HENDERSON, Barney – MIDGLEY, Robert: Everything we know about the Barcelona terror attack.
<https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/17/everything-know-barcelona-terror-attack/>; letöltés: 2018.03.30.
- IBRAHIM, Yahya: The Ultimate Mowing Machine. Inspire, Fall 1431, 2010. pp. 52–57.
<https://azelin.files.wordpress.com/2010/10/inspire-magazine-2.pdf>; letöltés: 2018.02.20.
- Islamic State: Abu Muhammad al-Adnani 'killed in Aleppo'.
<https://www.bbc.com/news/uk-37224570>; letöltés: 2018.04.01.
- JAMIESON, Alastair – SMITH, Alexander: London Attacker Khalid Masood's 'Profile Is Highly Unusual'.
<https://www.nbcnews.com/storyline/london-parliament-attack/london-attacker-khalid-masood-shows-not-everything-can-be-stopped-n738001>; letöltés: 2018.03.30.

- Just Terror In London. Rumiya, Issue 8, 2017. p. 33.
<https://azelin.files.wordpress.com/2017/04/rome-magazine-8.pdf>; letöltés: 2018.03.08.
- Just Terror Tactics. Rumiya, Issue 3, 2016. pp. 10–12.
<https://azelin.files.wordpress.com/2016/11/rome-magazine-3.pdf>; letöltés: 2018.02.10.
- Just Terror Tactics. Rumiya, Issue 9, 2017. p. 56.
<https://azelin.files.wordpress.com/2017/05/rome-magazine-9.pdf>; letöltés: 2018.02.10.
- KASZNÁR Attila: Bioterrorizmus.
Terror & Elhárítás, 1. évfolyam 2. szám, 2012/2. szám. pp. 4–36.
http://tek.gov.hu/tt_pdf/1.%20%C3%A9vfolyam%20.%20sz%C3%A1m.pdf;
letöltés: 2018.02.07.
- KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus Európában.
Szakmai Szemle, 2016. 3. szám. pp. 42–54.
http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_3_szam.pdf; letöltés 2018.03.30.
- MARSÍ Zoltán: Tömeges baleset.
http://elsosegely.hu/cikk/90.tomeges_baleset; letöltés: 2018.04.01.
- MOZAFFARI, Mehdi: What is Islamism? History and Definition of a Concept.
Totalitarian Movements and Political Religions, Volume 8, 2007 – Issue 1. pp. 17–33.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14690760601121622>; letöltés:
2018.02.07.
- MURRAY, Graeme: Anti-terror barriers will be used during Edinburgh Fringe Festival in wake of London and Manchester attacks.
<https://www.dailyrecord.co.uk/news/scottish-news/cops-erect-security-barriers-during-10874042>; letöltés: 2018.03.31.
- NETANJAHU, Benjamin: Harc a terrorizmus ellen.
Alexandra Kiadó, Budapest, 1995.
- New issue of magazine offers jihadists terror tips.
<http://edition.cnn.com/2010/WORLD/meast/10/12/mideast.jihadi.magazine/index.html>;
letöltés: 2018.03.30.
- Nice attack: What we know about the Bastille Day killings.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-36801671>; letöltés: 2018.03.30.
- NICE Operation, France. Inspire Guide, 2016 / 7 / 17 - 1437. p. 4.
https://azelin.files.wordpress.com/2016/07/al-qacc84_idah-in-the-arabian-peninsula-e2809cinspire-guide-2-nice-operatione2809d.pdf; letöltés: 2018.03.30.
- Police investigate deadly Berlin truck crash as 'presumed terrorist attack'.
<https://www.theguardian.com/world/2016/dec/19/berlin-truck-crashes-into-christmas-market>; letöltés: 2018.03.30.
- RESPERGER István: Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok.
Honvédségi Szemle, 2017/1. szám. pp. 24–43.
https://honvedelem.hu/files/files/61193/az_aszimmetrikus_hadviselesre_adhato_valaszok.pdf; letöltés: 2018.01.24.
- RESPERGER István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, XII. évfolyam 3. szám, 2013. december. pp. 5–36.
<http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-3.pdf>; letöltés: 2018.02.07.

- SARMA, Kiran M.: Risk Assessment and the Prevention of Radicalization from Nonviolence Into Terrorism, *American Psychologist*, 2017, Vol. 72, No. 3. pp. 278–288. <https://www.apa.org/pubs/journals/releases/amp-amp0000121.pdf>; letöltés: 2018.01.24.
- SHEREF, Lucy: How will your holiday to the South of France be affected after Nice attack? <https://www.express.co.uk/travel/articles/689784/Nice-terror-attack-south-france-government-advice-warning-foreign-office-flight-advice>; letöltés: 2018.04.01.
- SIMON László: A fokozódó terrorizmus Európában és annak hatása a katonai tömegrendezvények biztosítására. *Szakmai Szemle*, 2015. 2. szám. pp. 145–162. http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_2_szam.pdf; letöltés: 2018.03.30.
- TÁLAS Péter: A londoni merénylet azt is üzeni, hogy gyengülnek a dzsihadisták. *Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések*, 2017/8. <https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-8-a-londoni-merenylet-azt-is-uzeni-hogy-gyengulnek-a-dzsihadistak-talas-p.original.pdf>; letöltés: 2018.03.30.
- Terrortámadás a londoni Parlamentnél. <https://www.magyaridok.hu/kulfold/iszlamista-terrotamadas-londoni-parlamentnel-1511332/>; letöltés: 2018.04.01.
- The British Parliament Operation in London. *Inspire Guide*, 2017 / 3 / 23 - 1438/ 6 / 24. https://azelin.files.wordpress.com/2017/04/al-qacc84_idah-in-the-arabian-peninsula-e2809cinspire-guide-5-the-british-parliament-operation-in-london22.pdf; letöltés: 2018.03.30.
- The Nice attacker's road to terror. <http://www.france24.com/en/20160718-nice-attackers-road-terror-Mohamed-Lahouaiej-Bouhlel>; letöltés: 2018.03.30.
- Urbandictionary: Kuffar. <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Kuffar>; letöltés: 2018.03.08.
- Vehicle Ramming Attacks: Threat Landscape, Indicators, and Countermeasures. *Transportation Security Administration*, May 2017. <https://info.publicintelligence.net/TSA-VehicleRamming.pdf>; letöltés: 2017.12.03.
- What is jihadism? <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-30411519>; letöltés: 2018.02.07.
- ZHOU, Naaman: Timeline of terror in Spain: how Barcelona and Cambrils attacks unfolded. <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/18/terror-timeline-of-barcelona-and-cambrils-attacks-and-other-terror-raids>; letöltés: 2018.03.30.

HÉREGI ERIKA ALEZREDES

**INFORMÁCIÓS MŰVELETEK
MINT A HIBRID HADVISELÉS ESZKÖZEI**

Esettanulmány: Oroszország információs kampánya az ukrán állam és haderő ellen: propaganda és dezinformáció.

Bevezetés

A hadtudomány a különböző korok hadviseléseinek jellemzőit elemzi, értékeli, rendszerezi, modellezi. A modern kor háborúinak legfőbb résztvevői, a nagyhatalmak olyan tömegpusztító arzenálokkal rendelkeznek, hogy az indirekt hadviselés különös jelentőséget kap a stratégiai szervezésben.¹ Az újfajta geopolitikai gondolkodásban az idő stratégiaileg kiemelten fontos, a nem katonai eszközök alkalmazásával végrehajtott gyors, váratlan támadás jelentősen befolyásolja a katonai erők jövőbeni alkalmazásának sikerét. A hibrid hadviselés során a háborús erőszakot gerjesztő interakciók jelentős hányada nem katonai jellegű, bár a célok igen. A céljuk elsődlegesen az ellenséges állam működésképtelenné tétele, az elrettentés, a káosz létrehozása a háttérből irányított, összehangolt akciókkal.²

A kutatás tárgya, módszerei

A napjaink hadviselésére vonatkozó általános jellemzők leírása összetett feladat, hiszen a 21. század háborús konfliktusaiban a régi, az új és a hibrid hadviselési formák széles skálájával találkozunk. Bár a nukleáris elrettentés minden ellentmondásával együtt első számú kiegyenlítő tényező maradt a nukleáris fegyverekkel rendelkező nagyhatalmak között, a kor stratégiai környezete összetettebbé vált, mint a hidegháború idején volt. A 21. század fegyveres konfliktusai magukon hordozzák a hagyományos, premodern háborúk jegyeit, ugyanakkor újabb, a posztmodern háborúkra jellemző tulajdonságokkal is bírnak. De mivel az elemzés célja a tudományos megismerés, a kutató szeretné az újfajta hadviselésnek egy absztrakt modelljét megfogalmazni. Nem tekinthet el ugyanakkor az aktuális események bemutatásától sem, hiszen azok – még ha egyéneként változó képet is mutatnak a modernkori hadviselésről – magukon hordozzák, illetve jól illusztrálják a stratégiai modell jellemzőit, általános tulajdonságait.

Az erő alkalmazásának nem nyílt, álcázott módja megtalálható volt a premodern háborúkban is, de ilyen fokú alkalmazása most került előtérbe. Reguláris és különleges erők, terrorizmus, bűnözői eszközök, információs és pszichológiai

---

¹ SIMICSKÓ István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. Hadtudomány, XXVII. évfolyam 3–4. szám, 2017/3–4. szám. p. 4.

http://real.mtak.hu/67458/1/Ht_201734_5_18_u.pdf; letöltés: 2019.05.11.

² TULAK, Arthur N.: New Challenges in the Information Environment.

<http://apdf-magazine.com/hybrid-warfare/>; letöltés: 2019.05.13.

hadviselés tarkítják a posztmodern háborúk stratégiai modelljeinek palettáját.³ Ezek közül a hibrid hadviselést választottam kutatásom tárgyául. A jelenség vizsgálatához először szeretnék egy általánosabb modellt adni. A megismerést és megértést segítő modell elkészítése azért is célravezető, mert megalkotásával lehetővé teszem, hogy a megismerési folyamat megfeleljen azon kritériumoknak, amelyek alapján a valóság megismerésének tudományos válfaja különbözik a tudásszerzés egyéb módjaitól. Ezen kritériumok a következők:

- általánosíthatóság;
- megismételhetőség;
- bizonyíthatóság;
- ellentmondás-mentesség (koherencia);
- elemezhetőség, újdonság;
- egyszerűség;
- fontosság (hasznosság);
- mélység (az új eredmény számos korábbihoz kapcsolódik).

Vizsgálatom alapvetően a hadtudomány keretein belül marad. A hadtudomány a hadviselésnek, illetve annak stratégiai, hadműveleti és logisztikai elveinek a tudománya, a fegyveres küzdelem általános törvényszerűségeit vizsgálja, azokat rendszerezi. Más megfogalmazásban a háborúk, a fegyveres küzdelem egészére vonatkozó tudományos nézetek rendszere. A hadtudomány erőteljesen igényt tart a geopolitikára, amely „a hatalom különböző színtereivel, időbeli mozzanataival és erőtereivel foglalkozik”.⁴ A tér nemcsak anyagi és földrajzi lehet, hanem szellemi, vallási, kiber-, űr- stb., amelyet a hibrid hadviselés alkalmazói ki is használnak. A különböző terekben végrehajtott tevékenységek alapvető célja a hatalom megszerzésével, gyakorlásával és fenntartásával kapcsolatos. „Maga a hatalom képesség arra, hogy valaki/valami valamit előállítson, kifejlesszen vagy elpusztítson, tönkretessen, megsemmisítsen.”⁵ Az erő a hatalom eszköze.

A jelen tanulmányban azt szeretném vizsgálni, illetve arra vonatkozóan szeretnék egy modellt megadni, hogy a hibrid hadviselés során ez az erő hogyan, milyen módszerekkel működik (*tool-kit*), mi a konkrét célja és mennyire hatékony. A teret társadalmi és politikai képződménynek fogjuk fel, és mint ilyen, komplex, sokrétű és fluid jelenség. A képződmény flexibilis értelmezése előnyökkel és hátrányokkal is jár: bevonhat olyan területeket is, mint például az emberi psziché vagy az emberi elme – mint ahogyan ezt Geraszimov is javasolja a 2013-as doktrínájában⁶ –, ugyanakkor a modell leírása ezzel sokrétűbbé, nehezebbé válik, akadályozva ezzel az általánosíthatóságot, a megismételhetőséget, a bizonyíthatóságot, az elemezhetőséget és az egyszerűség elvét.

³ TULAK, Arthur N.: New Challenges in the Information Environment.
<http://apdf-magazine.com/hybrid-warfare/>; letöltés: 2019.05.13.

⁴ BÁRDOS-FÉLTORONYI Miklós: Bevezetés a geopolitikába. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2006. p. 12.

⁵ Uo. p. 23.

⁶ KOÓS Gábor – SZTERNÁK György: A hibrid fenyegetések és a hibrid háború jellemzői – orosz szakértők szerint. Felderítő Szemle, XVI. évfolyam 1. szám, 2017/1. szám. p. 68.
<http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-1.pdf>; letöltés: 2019.05.13.

Az első részben be szeretném mutatni a hibrid hadviselés jellemzőit, mintegy stratégiai modellt adva az általános feltételekről. Meghaladja a tanulmány nyújtotta kereteket, hogy minden jellemzőt részletesen leírjak, illetve konkrét példákkal illusztráljak. Ezért az általános leírásból kiemelem az információs hadviselést, azaz a befolyásolási műveletek bevetését és alkalmazását, valamint azok két eszközét: a propagandát és a dezinformációt, a posztmodern háborúban gyakran használt hatékony eszközöket. Ezt követően bemutatom az általános jellemzőit, valamint egy konkrét esettanulmányon keresztül bizonyítom a hipotézisemet, miszerint a hibrid hadviselés nem katonai eszközei alkalmasak a gyengébb fél elrettentésére, a percepciójuk alakítására, és így viszonylag alacsony költségvetési terhekkal, a modern technológia és a média, valamint a globalizáció adta lehetőségek kihasználásával egy proaktív stratégiai és taktikai forgatókönyv hatékony elemeivé válhatnak.

A hibrid hadviselés jellemzői

Látni kell a szimmetrikus és az aszimmetrikus stratégiák közötti különbséget ahhoz, hogy megérthessük a hibrid hadviselés minőségi markereit. A szimmetrikus stratégia esetében az államok közötti harcban a hatalmi egyensúlyt veszélyeztető fenyegetésekre reagálnak katonai eszközökkel az eredeti provokációval azonos térben, időben és erőszinten, az aszimmetrikus stratégia esetében azonban – az ellenség gyengeségeit kihasználva – a kezdeményező fél a teret, a helyet és az időt, valamint a műveletek természetét az adott politikai kontextushoz, illetve az érdekszférájához igazítja. Bár az akadémiai irodalomban eltérőek a hibrid hadviselésre vonatkozó meghatározások, a modellezhetőség kedvéért mi kiválasztottuk azokat a tulajdonságokat, amelyek általánosan is és konkrétan – a krími/kelet-ukrajnai eseményekre – jellemzőek: a fő hangsúly nem a közvetlen erőszak alkalmazásán van; a cél nem az ellenfél megsemmisítése, hanem annak morális megtörése, belső bomlasztása; az indirekt módszerek alkalmazása és azok váratlansága miatt a védekezés nehéz, a katonai erő alkalmazása önmagában nem elégséges; a támadó ország kihasználja a megtámadott ország pillanatnyi gyengeségeit, sebezhető pontjait az ország népessége, valamint a nemzetközi közvélemény befolyásolására; a műveletek nehezen felfedhetők és beazonosíthatók, a közvetlen katonai beavatkozás pillanataig tagadhatók legyenek; elmosódik a határ a békeállapot, a minősített helyzet és a háború között, folyamatos a fenyegetés/fenyegetettség állapota.⁷

A hibrid háborúk stratégiai célja *„az ellenséges állam és fegyveres erők működésképtelenné, védtelenné tétele, akaratunk rákényszerítése; az állam/nép akaratának a megtörése, az ellenséges állam, illetve katonai erők működésképtelenné tétele, területének elfoglalása, elcsatolása”*.⁸

⁷ RÁCZ András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. KKI-tanulmányok, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2014. pp. 14–18.

https://www.academia.edu/8833545/Oroszorsz%C3%A1g_hibrid_h%C3%A1bor%C3%BAja_Ukrajn%C3%A1ban_Russias_Hybrid_War_in_Ukraine; letöltés: 2019.05.13.

⁸ RESPERGER István: A válságkezelés és a hibrid hadviselés. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 29. https://nbi.uni-nke.hu/document/nbi-uni-nke-hu/Resperger%20Istv%C3%A1n_A%20v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9s%20%C3%A9s%20a%20hibrid%20hadvisel%C3%A9s.pdf; letöltés: 2019.05.13.

A hibrid háború lassú lefolyású, viszonylag kis erőfeszítéssel járó, nem katonai eszközökkel, de katonai célokért folytatott hadviselés. Nem szabad azonban azt gondolnunk, hogy a hibrid háború öncélú. Mindig beágyazódik valamilyen geostratégiai kontextusba, ettől minden háború sajátos jegyekkel is rendelkezik.

A játszma és szereplői, valamint tevékenységük

A hibrid hadviselés leírásakor a játszma két alapvető szereplőjével kell számolunk: a támadó és a megtámadott/védekező országgal. Az alábbi táblázat az erőterben játszmákat játszó szereplők és tevékenységeik jellemzőit szemlélteti:

Támadó fél	Megtámadott/védekező fél
katonai erőfölény; elrettentés (különböző eszközökkel)	korlátozott mozgástér és erőszakalkalmazási képesség
a támadó féltől érkező fenyegetés nehezen detektálható	az állami szervek működése akadozik, az erőszakszervezetek diszfunkcionalitása
a támadó ország könnyen mozgósíthatja a társadalmi hálózatokat	tartós, etnikai elemmel kevert elégedetlenség a központi hatalommal szemben
a támadás legitimitációja, a különleges alakulatok beolvadása	a támadó ország kisebbségének tömeges jelenléte
információszerzés viszonylag kis erőbefektetéssel	a belbiztonsági szolgálat lojalitása a támadó fél irányába: az információk kiszivárogtatása
folyamatos kapcsolat a támadó országgal és/vagy annak fegyveres erőivel	logisztikai ellátás/utánpótlások eljuttatása az országba
erős médijelenlét kiépítése a megtámadott országban; jelentős befolyásolási pozíció	a többségi társadalom félrevezetése, megtevesztése
a kulturális azonosságot hirdető politika, hivatkozás a történelmi előzményekre	a támadó ország anyanyelvének használata a magas arányú etnikum által
ciklikus manőverek (háborús szint alatti intenzitás) – katonai elem jelenléte	katonai védelem

1. táblázat. A hibrid hadviselésben alkalmazott játszmák szereplői és tevékenységei⁹

⁹ RÁCZ András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. KKI-tanulmányok, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2014.
https://www.academia.edu/8833545/Oroszország%20A%20g%20hibrid%20h%20A%20bor%20BAja_Ukrajn%20A%20ban_Russias_Hybrid_War_in_Ukraine_; letöltés: 2019.05.13.

A hibrid háborúk modellje

Módszertanilag hasznos és a jobb megértést szolgálja, ha modellezzük a hibrid hadviselés működését, jellemzőit. A teljes valóság sokkal komplexebb, és a konkrét esetek egyedi vonásokkal bírnak. A táblázat elemeiből világosan kiolvasható, hogy a támadó fél megteremti a saját terét, illetve tereit, és a céljai érdekében összehangoltan beveti és alkalmazza a sokszínű eszközeit.

Az időfaktor strukturáltságát a fenti táblázat nem jeleníti meg, de a háború modelljéhez szorosan kapcsolódik, hogy a különböző fázisok – előkészítés, támadás, az elért sikerek stratégiai kihasználása¹⁰ – jól mutatják a stratégiai szintű gondolkodást, tervezést és kivitelezést. A hatalom térszerkezete itt jellemzően kétpólusú: a központi elem a támadó ország, míg a periférián a védekező fél helyezkedik el.

A két szereplő alá- és fölérendeltségi viszonya jól látszik az erő- és a hatalmi viszonyokon, a tevékenységek kronológiáján (a támadó fél kezdeményez, a megtámadott reagál). A modell nem jeleníti meg a stratégiai folyamatokban bekövetkező változásokat, illetve figyelmen kívül hagyja az egyéb szereplőket (pl. nemzetközi szervezeteket), valamint nem vállalkozik valamiféle vízió kialakítására sem. A modellezés célja a jelenség általános jellemzőinek bemutatása, megértése.

A hibrid háborúk eszközei

A hibrid hadviselés során jellemzően a reguláris és az irreguláris erők, a katonai és a nem katonai eszközök alkalmazása keveredik. A tanulmányban csak a nem katonai eszközöket vizsgálom. Ezek a következők lehetnek: gazdasági szankciók, destabilizáció, diplomáciai eszközök, információs hadviselés, kibertámadások. Itt is érvényesül a clausewitzi alaptétel:¹¹ „*Der Krieg ist eine bloße Fortsetzung der Politik mit anderen Mitteln*” – a háború a politika folytatása más eszközökkel. Mivel az eszközök komplexsége és kevésbé megfoghatóvá (*smart power*)¹² teszik a képet, illetve ezt a háborút kívülről irányítják, a szereplők nem vesznek részt közvetlenül a konfliktusban.

---

¹⁰ RÁCZ András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. KKI-tanulmányok, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2014. pp. 10–12.

https://www.academia.edu/8833545/Oroszorsz%C3%A1g_hibrid_h%C3%A1bor%C3%BAja_Ukrajn%C3%A1ban_Russias_Hybrid_War_in_Ukraine_; letöltés: 2019.05.13.

¹¹ CLAUSEWITZ, Carl von: Vom Kriege.

http://www.clausewitz.com/readings/VomKriege1832/_VKwholetext.htm; letöltés: 2019.05.13.

¹² Smart power: a különböző eszközök összehangolt, nagy határfokú stratégiai felhasználása.

ARMITAGE, Richard L.– NYE, Joseph S. Jr.: CSIC Commission on Smart Power. A smarter, more secure America.

<https://www.innovations.harvard.edu/sites/default/files/2601488.pdf>; letöltés: 2019.05.13.

1. ábra. A hibrid hadviselés eszközei felhasználásának modellje¹³

Az információs hadviselés

Olyan korban élünk, amikor az információ irányít. Az új technológiák megjelenése átalakítja a háborúk arculatát, illetve rávilágít arra, hogy máshogy kell a háborúkra készülnünk. Geraszimov szerint az információs tér széles lehetőségeket kínál arra, hogy csökkentsük az ellenség harci potenciálját.¹⁴ Az információs hadviselés során a támadó fél célja, hogy a védekező félnek a helyzettel kapcsolatos percepcióját megváltoztassa és a nemzetközi közvéleményt passzivitásra bírja. Az ellenség összezavarása és stratégiai fölény elérése minimális áron – ez az, amit az információs hadviselés alkalmazói szeretnének elérni. Maga a jelenség nem új, az újdonságot a globális környezet, illetve az új technológiák megjelenése és használata adja.

¹³ MSG-ET-043 Hybrid Warfare Modelling and Simulation.
<https://www.sto.nato.int/SitePages/newsitem.aspx?ID=3433>; letöltés: 2019.05.13.

¹⁴ GERASZIMOV, Valerij: Ценность науки в предвидении.
https://vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf; letöltés: 2019.05.13.

Az információs hadviselés meghatározó tulajdonságai a következők:

- nincs hagyományos értelemben vett frontvonal;
- alacsony a bekerülési költség;
- elmosódott határvonalak: az információs infrastruktúra egyre növekvő interakciója következtében elmosódnak a határok a köz- és az egyéni érdekek, a háborús és a bűnözői viselkedés között, valamint nincs már akkora jelentőségük a nemzetek közötti történelmileg kialakult földrajzi határoknak sem;
- a percepcióalakítás megnövekedett szerepe;
- hírszerzési és elemzési módszerek újragondolása.

Az információs hadviselés célja a stratégiai fölény megszerzése az ellenség demoralizálásával és manipulálásával. Ennek két alapvető eszköze van: a propaganda és a dezinformáció.

A propaganda

A propaganda használata komoly múltra tekint vissza a háborúk során, az információs hadviselésben a szociális médiában alkalmazott propaganda terjesztése nagyban eltér az eddigiektől. A propaganda az orosz információs gépezet eszköze, és stratégiai célokat szolgál. A propaganda elterjesztésének hatékonyságát szolgálja, hogy a közösségi média diskurzusterei rendkívül gyorsan megnöttek az utóbbi időben.¹⁵

A propaganda olyan kommunikációs eszköz, amellyel meg lehet győzni a hallgatóságot/közvéleményt, hogy elfogadjon egy forgatókönyvet, koncepciót stb. Gyakorlatilag percepcióalakításról van szó. Vizsgáljuk meg pontosan, milyen technikákat és narratívákat használ a propagandagépezet. A politikai elitek gondosan megtervezik kommunikációjukat, amelynek során nagymértékben támaszkodnak a politikai ideológiáknak a tömegekre gyakorolt manipuláló hatására is. Az emberek természetes igénye, hogy ne káoszt, hanem strukturált rendet lássanak (még ha ezt nem is tudatosítják a kritikai gondolkodás szintjén), hogy kategóriákba rendezzék és ezáltal jobban megérthessék az őket körülvevő komplex világot. A politikai ideológiák ezt a szükségletüket elégítik ki. A tömegeket irányítani és így manipulálni kívánó politikai elitek valóságábrázolása – bár jól strukturált és rendszerszerű – torzult és a politikai ideológiák szűrőjén keresztül reflektál a szubjektív „valóságokra”. Ennek megfelelően politikai üzeneteik képesek arra, hogy hosszú időn keresztül nagyszámú tömegek percepcióját alakítsák és fenntartsák.¹⁶

---

¹⁵ NYÁRI Gábor: A sötét oldal – a dezinformáció, a propaganda és a digitális diplomácia.
<https://hirlevel.egov.hu/2019/01/28/a-sotet-oldal-a-dezinformacio-a-propaganda-es-a-digitalis-diplomacia/>; letöltés: 2019.05.13.

¹⁶ BAJOMI-LÁZÁR Péter: A politikai propagandától a politikai marketingig.
https://mediakutato.hu/cikk/2009_02_nyar/03_politikai_propaganda_marketing; letöltés: 2019.05.13.

A politikai narratívák jól felépített, sokszor igaz előzményekből, alapelvekből kiinduló, mégis téves konklúziókat levonó koherens szövegek, amelyek jó helyen, jó időben, kellő gyakorisággal elterjesztett változatai alkalmasak a közbeszéd és a gondolkodás alakítására.

A propaganda célja az ellenség démonizálása, az elrettentés, a saját tevékenység legitimizálása, valamint a lakosság mobilizálása és a politikai elit támogatása.

A dezinformáció

A dezinformáció egy tudatosan és körültekintően megkonstruált üzenet. Fontos szabály, hogy valamennyi igazságtartalma vagy legalábbis a tömegek által elfogadott valóságtartalma legyen. Az üzenet kihasználja a célközönség előítéleteit, illetve elfogultságát. Másképp fogalmazva: egy alaposan átgondolt és megtervezett hamis üzenet, amit egy ismeretlen csoport vagy szervezet küld vagy anonim módon vagy egy közvetítőt keresztül. Tulajdonképpen megtévesztésről vagy félrevezetésről van szó.¹⁷

Az informatika (ebben az esetben a mobiltechnológia és a közösségi platformok) robbanásszerű elterjedése minőségileg új lehetőséget teremtett a tömeges manipulálásra, az emberek sokaságát elérő és befolyásoló információ torzítására, ferdítésére, hamisítására. Tulajdonképpen már „*technopower*”-ről beszélünk, amely már nem az ellenség fizikai területére akar behatolni, hanem az emberi elmékben akarja demoralizáló hatását kifejteni. A kibetér fontos műveleti területté vált.¹⁸

Esettanulmány: ukrajnai háború, 2014

2014-ben az Oroszországi Föderáció gyakorlatilag lövés nélkül annektálta a Krímet, Donecket és Luhanszkot pedig kikiáltották független köztársaságoknak. Ezeket jól koordinált és intenzív médiakampány támogatta mind Ukrajna területén, mind külföldön. Az orosz információs háború Ukrajnában 2014-ben egy erőteljes, sokoldalú és összehangolt művelet volt. Oroszország tagadja, hogy beavatkozott volna vagy támogatta volna az oroszbarát szeparatistákat. A beavatkozás tulajdonképpen proxy háborúnak tekinthető, és a tevékenységeket aktív médiakampány kísérte, amely aláásta az ukrán hatóságoknak az ország újraegyesítésére irányuló törekvéseit.

A háború geopolitikai kontextusa Vlagyimir Putyin orosz államfő arra vonatkozó törekvése volt, hogy visszaállítsa Oroszország eurázsiai birodalmi státuszát. Ehhez azonban újra ellenőrzése alá kell vonnia az ukrajnai és a fekete-tengeri területeket, valamint a Krímet. A nemzeti dicsőségről szóló narratívákban Ukrajna úgy jelent meg, mint a hajdani birodalom integráns része. Oroszország eurázsiai országnak tekinti magát.

---

¹⁷ HAINES, John R.: Russia's Use of Disinformation in the Ukraine Conflict.
https://www.files.ethz.ch/isn/188897/haines_on_disinformation.pdf; letöltés: 2019.05.13.

¹⁸ NYÁRI Gábor: A sötét oldal – a dezinformáció, a propaganda és a digitális diplomácia.
<https://hirlevel.egov.hu/2019/01/28/a-sotet-oldal-a-dezinformacio-a-propaganda-es-a-digitalis-diplomacia/>; letöltés: 2019.05.13.

Az általam végzett médiaelemzések célja az orosz információs kampány kommunikatív stratégiáinak feltérképezése. Ennek során kirajzolódik, hogy hogyan ábrázolja az orosz média az ukrán hadsereget, a biztonsági szolgálatokat, a kijevi kormányt, valamint „kollaborációját” a Nyugattal. Explicit és implicit üzenetek váltakoznak, amire az érzelmileg telített médiatermékek nagyon alkalmasak.

A tartalomelemzés során a következő trendek, címkézések, kulcsszavak voltak megfigyelhetők:

- párhuzam a 3. Birodalommal;
- az ukrán katonák lekicsinylő jellemzése – bűnözők, drogosok stb.;
- büntetőosztagok;
- népirtás, terrorizmus;
- a kijevi junta és követői;
- ruszofóbia, nacionalizmus, xenofóbia;
- Ukrajna mint becsődölt állam;
- az ukránok a Nyugat bábui;
- a Nyugat provokációi Oroszország ellen Ukrajnában.¹⁹

A cikkekben, tudósításokban, interjúkban fellelhető témákból élesen kirajzolódik a kritika, amelynek célja démonizálni és elrettenteni az ellenséget. A propagandaszövegekben sorra negatív képeket találunk.

Példák a propagandatevékenység narratíváira

Russia Today:

„Az orosz hadsereg Ukrajna stabilizáló ereje.” (2014. március 4.)

„Oroszország csak az oroszokat védi.” (2014. március 18.)

„A várakozásokkal ellentétben a Krím félsziget biztonsága valóban stabilabbá vált.” (2014. március 2.)

Oroszország „joga, hogy megvédje érdekeit” Ukrajnában. (2014. március 4.)

„... az ukrán nép érdekei” a „fő prioritás”. (2014. március 3.)

„Lassan érlelődik a viszály és a lázadás az ukránok körében az ukrán kormány ellen.” (2014. március 3.)

---

¹⁹ SAZONOV, Vladimir – MÜÜR, Kristiina – MÖLDER, Holger (edit.): Russian Information Campaign Against the Ukrainian State and the Defence Forces. p. 85.
https://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2017/02/Report_infoops_08.02.2017.pdf;
letöltés: 2019.05.13.

1. kép. A hadsereg és a civil lakosság kapcsolatának médiában történő megjelenítése²⁰

A kép egy kétgyerekes apukát ábrázol egy katonával. A derűs kép azt sugallja, hogy nincs is háború, és a civilek elfogadják a katonai jelenlétet.

További példa:

„A helyi lakosság milíciája természetesen azt akarja, hogy a Donecki Köztársaság ne függjön többé a kijevi junta és az azt követő junták akaratától. A lakosság 80 százaléka csatlakozni akar Oroszországhoz.”

Ez a mondat a Komszomolszkaja Pravda 2014. április 26-i számában megjelent interjúban hangzott el, amelynek alanya Igor Sztrelkov, Szlavjanszk önvédelmi parancsnoka volt.²¹

²⁰ Tea, sandwiches, music, photos with self-defense forces mark peaceful Sunday in Simferopol. <https://www.rt.com/news/ukraine-crimea-photos-tweets-434/>; letöltés: 2019.05.13.

²¹ „Ополченцы из местного населения, конечно, хотят, чтобы Донецкая республика больше не зависела от воли киевской хунты и от хунт, которые придут ей на смену. Процентом 80 населения желает присоединения к России.”
Коц, Александр – СТЕШИН, Дмитрий: Командующий самообороной Славянска Игорь Стрелков: Задержанные наблюдатели – кадровые разведчики. <https://www.kp.ru/daily/26225.7/3107725/>; letöltés: 2019.05.13.

Példák a dezinformációra

Konkrét esetek:

- A Malaysia Airlines 17-es, Amszterdam és Kuala Lumpur közötti menetrend szerinti járata 2014. július 17-én 283 utassal és 15 főnyi személyzettel a fedélzetén lezuhant az ukrán–orosz határ közelében. 2014–2015-ben az orosz fél álláspontja több alkalommal változott, többnyire egymásnak ellentmondó teóriákról tettek közzé „bizonyítékokat”.
- 2014. július 21-én az orosz Védelmi Minisztérium sajtótájékoztatót tartott,²² ahol műholdképekkel igyekeztek bizonyítani, hogy az utasszállító repülőgépet egy ukrán területről kilőtt Buk típusú rakéta pusztította el, de kiderült, hogy a képeket szoftveresen manipulálták. 2014. november 14-én az orosz állami R1 televízióban közzétettek egy műholdkép-hamisítványt,²³ amelyen egy vadászrepülőgép lelő egy utasszállítót. A montázs szerezplő repülőgép nem Boeing 777-es, hanem Boeing 767-es típusú, és nem ott van rajta a légitársaság logója, ahol a lelőtt gépen szerepelt. A valóságban a repülőgépet – a roncsról készült fotók alapján – a bal oldalán érte a találat, ám a fotón látható repülőgépet a rakéta jobbról közelíti.
- 2015 májusának elején a Novaja Gazeta orosz lap arról számolt be, hogy egy orosz szakértői vizsgálat is arra jutott, hogy az MH17-es utasszállító repülőgéppel egy Buk rakéta végzett.²⁴
- A Russia Today és más orosz *mainstream* média arról számolt be, hogy két újságíró megölték a donecki repülőter közelében Kelet-Ukrajnában, autójukat bombatalálat érte.²⁵ Később a Donecki Népköztársaság képviselője a Sputnik hírügynökségének azt nyilatkozta, hogy „egy újságíró meghalt, a másik súlyosan megsebesült.”²⁶ Világossá vált, hogy a „két meggyilkolt újságíró” története nem más, mint álhír.
- Szergej Lavrov, az Oroszországi Föderáció külügyminisztere azt állította, hogy Ukrajna új törvénye a „nácik dekommunizációjáról és dicsőségéről” akadályozza a minszki megállapodás végrehajtását.²⁷

---

²² Russian Ministry of Defence briefing on MH-17 Boeing 777 aircrash. 21.07.2014.

<https://www.youtube.com/watch?v=UKCaEmvhr6w>; letöltés: 2019.05.13.

²³ Image Claims to Show Ukrainian Fighter Jet Shooting Down MH17.

<https://www.youtube.com/watch?v=o6lVaIWGLY4>; letöltés: 2019.05.13.

²⁴ MIHAILOVICH, Tatzhit: Novaya Gazeta report on MH17 shootdown: The actual proof.

<https://thesaker.is/novaya-gazeta-report-on-mh17-shootdown-the-actual-proof/>; letöltés: 2019.05.13.

²⁵ Russian journalists killed in Ukrainian artillery attack.

<https://www.youtube.com/watch?v=65nbP4QuMDc>; letöltés: 2019.05.13.

²⁶ Journalist Killed, Second Injured Following Ukrainian Shelling in Donetsk.

<https://sputniknews.com/europe/201504121020798187/>; letöltés: 2019.05.13.

²⁷ Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks and answers to media questions at a joint news conference after talks with Foreign Minister of the Republic of Chile Heraldo Muñoz Valenzuela, Moscow, April 20, 2015.

<https://es-la.facebook.com/MIDRussia/posts/628928807206564>; letöltés: 2019.09.11.

Éppen ellenkezőleg, az ukrainai Verhovna Rada 2015. április 9-én elfogadott egy törvényt, amely megtiltja a kommunista és a náci rezsimek népszerűsítését, a kommunizmus dicsőítését, a kommunista és a náci rezsimek bünyügi jellegének nyilvános megtagadását, a kommunista és a náci szimbólumok nyilvános használatát/kiállítását, valamint a kommunista és a náci hősök népszerűsítését.²⁸

- A Komszomolszkaja Pravda, az NTV és számos más orosz *mainstream* média arról számolt be, hogy egy 10 éves lány az ukrán hadsereg 2015. március 23-i bombatámadása következtében halt meg Doneckben.²⁹ A BBC vizsgálata szerint azonban azon a napon nem volt bombázás, és a kislány halála egy kitalált történet volt.³⁰ Az orosz újságírók elismerik, hogy a lány „soha nem létezett”, és a tudósítást megrendelték tőlük.
- A TV Zvezda arról számolt be, hogy az ukrán hadsereg háborús övezetből hazatérő tagjait megdöbbeneti, hogy milyen rossz állapotban találják a szülővárosukat.³¹ Az ukrainai Cserkaszi állítólagos szörnyű körülményeiről a TV Zvezda fényképeket tett közzé, a fényképek azonban valójában egy Kadikcsan faluban, Oroszország magadani területén készültek.³²
- A TV Zvezda azt állította, hogy az ukrán hadsereg tiltott tüzérseget használt a csapásaihoz Doneck polgári területein. A videó, amellyel ezt az állítást megerősítette,³³ valójában a helyiek által gyűjtött tüzet ábrázolja, amikor szemetet és gumiabroncsokat égettek a Sahtar Doneck futballstadion közelében. A videó azt mutatja, hogy a helyiek nyugodtan sétálnak az utcán. Nyilvánvalóan nem így néznének ki, ha a területet halálos tüzérsegi támadás érné.

---

²⁸ Law on the condemnation of the communist and national socialist (nazi) regimes, and prohibition of propaganda of their symbols of Ukraine.

<https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF%282015%29045-e>; letöltés: 2019.05.13.

²⁹ В Донецке при обстреле погибла 10-летняя девочка.
<https://www.ntv.ru/novosti/1379157/>; letöltés: 2019.05.13.

³⁰ Reports of 10-year-old killed in Ukraine 'made up'.
<https://www.bbc.com/news/av/world-europe-32137302/reports-of-10-year-old-killed-in-ukraine-made-up>; letöltés: 2019.05.13.

³¹ Украинские силовики возмущены состоянием своих родных городов.
https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201504052218-575z.htm; letöltés: 2019.05.13.

³² Ghost towns – Kadykchan, Russia.
https://www.youtube.com/watch?v=9HoWVa_pdRM; letöltés: 2019.05.13.

³³ Украинская армия открыла огонь на поражение в Донецке.
https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201506072038-21o6.htm; letöltés: 2019.05.13.

- A RIA Novosti, a Zvezda és más orosz *mainstream* médiumok arról számoltak be, hogy az önálló államnak kikiáltott Donecki Népköztársaság képviselői az ukrán harckocsikról náci zászlókat távolítottak el.³⁴ Az alaptalan történet megerősítésére használt kép a második világháború származik, a német náci zászlóból Photoshoppal előállított ukrán zászló lett (2. ábra).

2. ábra. Náci zászlóból ukrán zászló...³⁵

- Az RT, a Gazeta és más orosz médiumok tévesen állították, hogy Lviv Regionális Tanácsa azt követelte a kijevi kormánytól, hogy „ismerje el a Krímet és Donbaszt orosz területeknek”.³⁶ A valóságban a lvivi törvényhozók olyan állásfoglalást fogadtak el – a Verhovna Rada 2014. szeptember 16-i határozata –, amely elítélte Oroszország árulását és az Ukrajnával kötött számos megállapodása megsértését, a Krím félsziget annexióját Oroszország által, valamint Kelet-Ukrajna katonai megszállását. A dokumentum nem tartalmazott semmilyen követelést, amelyet a csaló propagandisták és az oroszországi *mainstream* médiumok említenek.

³⁴ Глава ДНР передал ОБСЕ снятый с украинского танка флава со свастикой.
<https://ria.ru/20150528/1066902471.html#14330580118273>; letöltés: 2019.05.13.

³⁵ Russia's top 140 lies about Ukraine.
<http://www.russialies.com/russias-top-140-lies-about-ukraine/>; letöltés: 2019.05.13.

³⁶ Львов требует от украинских властей признать, что Крым и Донбасс не являются территорией Украины.
<https://russian.rt.com/article/88552>; letöltés: 2019.05.13.

Az akciók látszólag nem kapcsolódnak egymáshoz, mivel időben és térben távol esnek egymástól – az eszközöknek illetően flexibilitása jó lehetőségeket kínál a politikusok számára, hogy bekapcsolódjanak.³⁷ „A köd” a háborúban³⁸ itt gyakorlatilag azt jelenti, hogy a műveletek nehezen felfedhetők és beazonosíthatók, ezért tagadhatók. A szemben álló felek pedig egymást hibáztathatják a hibrid hadviselés folytatásában, mivel az akciókat kívülről irányítják, nem vesznek részt közvetlenül a konfliktusban.

Konklúzió

A hibrid hadviselés egy összetett modellként értelmezhető. A hagyományos műveletekkel szemben a hibrid hadviselésben a hagyományos és az aszimmetrikus módszereket együttesen használják, és a cél az ellenség stratégiai szintű vezetésének a megtörése. Az eszközök palettája széles: kemény, közepes és puha eszközök váltják egymást. Az információs hadviselés puha eszközei a „megtörni, működésképtelenné tenni, elfoglalni” elveknek felelnek meg.

A támadó ország – amint ezt az esettanulmányban bemutatott példákban is láttuk – kihasználja a modern információs technikai eszközeit, és számol az azok által nyújtott manipulációs hatásokkal. És mint ilyenfajta aszimmetrikus hadviselés, hatékonyan bizonyul, és nagy valószínűséggel a jövő háborúinak jellemző komplex, elrettentésre alkalmas hadviselési formája lesz.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ARMITAGE, Richard L.– NYE, Joseph S. Jr.: CSIC Commission on Smart Power. A smarter, more secure America. <https://www.innovations.harvard.edu/sites/default/files/2601488.pdf>; letöltés: 2019.05.13.
- BAJOMI-LÁZÁR Péter: A politikai propagandától a politikai marketingig. https://mediakutato.hu/cikk/2009_02_nyar/03_politikai_propaganda_marketing; letöltés: 2019.05.13.
- BANASIK, Mirosław: Russia's hybrid war in theory and practice. Journal on Baltic Security, Volume 2 Issue 1, 2016. pp. 157–182. <http://www.baltdefcol.org/files/files/JOBS/JOBS.02.1.pdf>; letöltés: 2019.05.13.
- BÁRDOS-FÉLTORONYI Miklós: Bevezetés a geopolitikába. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2006.
- CLAUSEWITZ, Carl von: Vom Kriege. http://www.clausewitz.com/readings/VomKriege1832/_VKwholetext.htm; letöltés: 2019.05.13.

---

³⁷ BANASIK, Mirosław: Russia's hybrid war in theory and practice. Journal on Baltic Security, Volume 2 Issue 1, 2016. pp. 157–182. <http://www.baltdefcol.org/files/files/JOBS/JOBS.02.1.pdf>; letöltés: 2019.05.13.

³⁸ CLAUSEWITZ, Carl von: Vom Kriege. http://www.clausewitz.com/readings/VomKriege1832/_VKwholetext.htm; letöltés: 2019.05.13.

- Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks and answers to media questions at a joint news conference after talks with Foreign Minister of the Republic of Chile Heraldo Muñoz Valenzuela, Moscow, April 20, 2015.
<https://es-la.facebook.com/MIDRussia/posts/628928807206564>;
letöltés: 2019.09.11.
- GERASZIMOV, Valerij: Ценность науки в предвидении.
https://vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf; letöltés: 2019.05.13.
- Ghost towns – Kadykchan, Russia.
https://www.youtube.com/watch?v=9HoWVa_pdRM; letöltés: 2019.05.13.
- HAINES, John R.: Russia's Use of Disinformation in the Ukraine Conflict.
https://www.files.ethz.ch/isn/188897/haines_on_disinformation.pdf;
letöltés: 2019.05.13.
- Image Claims to Show Ukrainian Fighter Jet Shooting Down MH17.
<https://www.youtube.com/watch?v=o6lVaIWGLY4>; letöltés: 2019.05.13.
- Journalist Killed, Second Injured Following Ukrainian Shelling in Donetsk.
<https://sputniknews.com/europe/201504121020798187/>; letöltés: 2019.05.13.
- KOÓS Gábor – SZTERNÁK György:
A hibrid fenyegetések és a hibrid háború jellemzői – orosz szakértők szerint.
Felderítő Szemle, XVI. évfolyam 1. szám, 2017/1. szám. pp. 48–74.
<http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-1.pdf>; letöltés: 2019.05.13.
- Law on the condemnation of the communist and national socialist (nazi) regimes, and prohibition of propaganda of their symbols of Ukraine.
<https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF%282015%29045-e>; letöltés: 2019.05.13.
- MIHAILOVICH, Tatzhit: Novaya Gazeta report on MH17 shootdown: The actual proof.
<https://thesaker.is/novaya-gazeta-report-on-mh17-shootdown-the-actual-proof/>;
letöltés: 2019.05.13.
- MSG-ET-043 Hybrid Warfare Modelling and Simulation.
<https://www.sto.nato.int/SitePages/newsitem.aspx?ID=3433>; letöltés: 2019.05.13.
- NYÁRI Gábor: A sötét oldal – a dezinformáció, a propaganda és a digitális diplomácia.
<https://hirlevel.egov.hu/2019/01/28/a-sotet-oldal-a-dezinformacio-a-propaganda-es-a-digitalis-diplomacia/>; letöltés: 2019.05.13.
- RÁCZ András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában.
KKI-tanulmányok, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2014.
https://www.academia.edu/8833545/Oroszorsz%C3%A1g_hibrid_h%C3%A1bor%C3%BAja_Ukrajn%C3%A1ban_Russias_Hybrid_War_in_Ukraine_; letöltés: 2019.05.13.
- Reports of 10-year-old killed in Ukraine 'made up'.
<https://www.bbc.com/news/av/world-europe-32137302/reports-of-10-year-old-killed-in-ukraine-made-up>; letöltés: 2019.05.13.

- RESPERGER István: A válságkezelés és a hibrid hadviselés. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
https://nbi.uni-nke.hu/document/nbi-uni-nke-hu/Resperger%20Istv%C3%A1n_A%20v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9s%20C3%A9s%20a%20hibrid%20hadvisel%C3%A9s.pdf; letöltés: 2019.05.13.
- Russia's top 140 lies about Ukraine.
<http://www.russialies.com/russias-top-140-lies-about-ukraine/>; letöltés: 2019.05.13.
- Russian journalists killed in Ukrainian artillery attack.
<https://www.youtube.com/watch?v=65nbP4QuMDc>; letöltés: 2019.05.13.
- Russian Ministry of Defence briefing on MH-17 Boeing 777 aircrash. 21.07.2014.
<https://www.youtube.com/watch?v=UKCaEmvhr6w>; letöltés: 2019.05.13.
- SAZONOV, Vladimir – MÜÜR, Kristiina – MÖLDER, Holger (edit.): Russian Information Campaign Against the Ukrainian State and the Defence Forces.
https://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2017/02/Report_infoops_08.02.2017.pdf; letöltés: 2019.05.13.
- SIMCSKÓ István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. Hadtudomány, XXVII. évfolyam 3–4. szám 2017/3–4. szám. pp. 3–16.
http://real.mtak.hu/67458/1/Ht_201734_5_18_u.pdf; letöltés: 2019.05.11.
- Tea, sandwiches, music, photos with self-defense forces mark peaceful Sunday in Simferopol.
<https://www.rt.com/news/ukraine-crimea-photos-tweets-434/>; letöltés: 2019.05.13.
- TULAK, Arthur N.: New Challenges in the Information Environment.
<http://apdf-magazine.com/hybrid-warfare/>; letöltés: 2019.05.13.
- В Донецке при обстреле погибла 10-летняя девочка.
<https://www.ntv.ru/novosti/1379157/>; letöltés: 2019.05.13.
- Глава ДНР передал ОБСЕ снятый с украинского танка флаг со свастикой.
<https://ria.ru/20150528/1066902471.html#14330580118273>; letöltés: 2019.05.13.
- Коц, Александр– СТЕШИН, Дмитрий: Командующий самообороной Славянска Игорь Стрелков: Задержанные наблюдатели — кадровые разведчики.
<https://www.kp.ru/daily/26225.7/3107725/>; letöltés: 2019.05.13.
- Львов требует от украинских властей признать, что Крым и Донбасс не являются территорией Украины.
<https://russian.rt.com/article/88552>; letöltés: 2019.05.13.
- Украинская армия открыла огонь на поражение в Донецке.
https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201506072038-21o6.htm; letöltés: 2019.05.13.
- Украинские силовики возмущены состоянием своих родных городов.
https://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201504052218-575z.htm; letöltés: 2019.05.13.

A KÖTET SZERZŐI

Bertalan Dávid	ogy. alezredes, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Bohács Ferenc	hadnagy, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hallgatója
Csernus Kristóf	a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hallgatója
Csurgó Attila	ezredes, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Erdész Viktor	főhadnagy a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Dr. Gyenei Balázs	hadnagy
Héregi Erika	alezredes, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Müller Zsolt	ezredes
Németh Attila	az Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Szalai Imre	nb. dandártábornok, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza
Prof. Dr. Szerternák György	ny. ezredes, CSc, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola egyetemi tanára

---

E SZÁMUNK TARTALMA

BOHÁCS FERENC HADNAGY

A TERRORIZMUS ÉS AZ ISZLÁM ÖSSZEFÜGGÉSEI

Napjainkban a biztonságot, így a biztonságpolitikát is egyre inkább befolyásoló tényezővé nőtte ki magát a globális méretűvé eszkalálódott terrorizmus. Tanulmányomban górcső alá veszem a terror és a terrorizmus fogalomkörét, prioritásként kezelve a dzsihadista terrorizmust. Az „Iszlám Állam” nevű terrorszervezet felszámolásának – vélhetően – vége felé közeledve a terroristák és szervezeteik Európába, az Európai Unió politikailag meghatározó tagállamainak területére szeretnék áthelyezni a dzsihad hadszínterét, ezzel kényszerítve az ellenük harcoló szövetségek tagjait, hogy hagyjanak fel a támadásaikkal. Fontosnak tartom kijelenteni, hogy nem minden muszlim vallású ember terrorista.

Kulcsszavak: terror, terrorizmus, iszlám, dzsihad, fundamentalizmus, radikalizmus, vahabizmus.

BERTALAN DÁVID OGY. ALEZREDES

A HIBRID HADVISELÉS ÉS AZ ÁLHÍREK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE

Az utóbbi öt évben a hibrid hadviselés az egyik központi eleme volt a hadtudománnyal foglalkozó kutatásoknak. Hasonlóan népszerű az álhírek terjesztésével kapcsolatos jelenségek vizsgálata is. Céloom bemutatni mindkét fogalom hátterét, legfontosabb jellemzőit, az esetlegesen felmerülő vitás kérdéseket, valamint a közöttük kimutatható kapcsolat néhány esetét. Az írásom záró részében következtetések és javaslatok formájában összegzem az álláspontomat.

Kulcsszavak: hibrid hadviselés, nem lineáris hadviselés, álhírek, összeesküvés-elméletek.

MÜLLER ZSOLT EZREDES

A TERVEZETT NICARAGUA-CSATORNA VÁRHATÓ BIZTONSÁGI KÖVETKEZMÉNYEI

A magyar kormány 2015. július elsejével meghirdetett déli nyitás stratégiájának egyik fókusza Latin-Amerikára irányul. Az ezt megelőző keleti nyitás folyamata során szerzett tapasztalatok rámutattak, hogy a gazdasági célú kezdeményezés során tárgyalási pozícióink előnyösebbek lehetnek egy, már elemeiben ismert stratégiai környezetben.

CONTENTS

LIEUTENANT FERENC BOHÁCS

THE RELATIONSHIP BETWEEN TERRORISM AND ISLAM

Today, terrorism that has escalated to a global scale, has become an increasingly influential factor in security, including in security policy. In my paper, I am dealing with terrorism, giving priority to jihadist terrorism. Towards the end of the eradication of the terrorist organization „Islamic State”, terrorists and their organizations are likely to move to the territory of politically determinant member states of the European Union to relocate the theatre of jihad, and forcing these states to stop attacking them. I think it is important to state that not all Muslims are terrorists.

Keywords: terror, terrorism, Islam, jihad, fundamentalism, radicalism, wahhabism.

LIEUTENANT COLONEL DAVID BERTALAN

SOME CONNECTIONS BETWEEN HYBRID WARFARE AND FAKE NEWS

For the past five years, hybrid warfare has been one of the focal points of military science research. The studies about the spread of the fake news are also very popular. My aim is to present the background and the most important characteristics of both concepts, the possible issues that may arise, and some cases of the relationship between them. In the final part of my paper I summarize my position in the form of conclusions and suggestions.

Keywords: hybrid warfare, non-linear warfare, fake news, conspiracy-theories.

COLONEL ZSOLT MÜLLER

THE EXPECTED SECURITY CONSEQUENCES OF THE PLANNED GRAND INTER-OCEANIC CANAL

One of the focuses of the Hungarian government's southern opening strategy announced on July 1, 2015 is Latin America. The experience of this process of opening up the East has shown that negotiating positions in an economic initiative may be more advantageous in a strategic environment that is already known in its elements.

A tervezett „óceánok közötti” csatorna fekvése, a lehetséges kivitelezők gazdasági-politikai háttere, illetve a projekt egyéb karakterisztikái olyan hatással bírhatnak majd a térség biztonságpolitikai és gazdasági tényezőinek alakulására, amelyek meghatározóak lehetnek a világ óceánjain folyó kereskedelem, valamint az ehhez kapcsolódó, egyéb gazdasági és politikai viszonyok alakulására. Az esetlegesen megvalósuló csatornaprojektben való szerepvállalás komoly gazdasági és politikai előnyökkel járhatnak Magyarország számára is.

Kulcsszavak: a déli nyitás stratégiája bővítésének lehetősége, megkerülhetetlen gazdasági globalizáció, Kína és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolata, a Nicaragua-csatorna és a Panama-csatorna viszonya, Magyarország lehetőségei.

SZALAI IMRE NB. DANDÁRTÁBORNOK

IPARI KÉMKEDÉS A 21. SZÁZADBAN

Az ipari kémkedés, üzleti hírszerzés évszázadokra történő visszatekintése a 21. században is aktuális. A politikai és a katonai szövetségi rendszerek nem értelmezhetőek konkurenciaként a gazdasági előnyökért folytatott küzdelemben. A globalizáció vívmányaival a lehetőségek kiszélesedtek, az üzleti titkok megszerzése privatizálódott, ugyanakkor a legjelentősebb szereplőket még mindig állami szinten kell keresnünk. A digitális kor ipari kémtörténeteinek világában továbbra is Kínáé és az Amerikai Egyesült Államoké a vezető szerep.

Kulcsszavak: ipari kémkedés, üzleti hírszerzés, gazdasági előnyök, globalizáció, Kína, Amerikai Egyesült Államok.

CSURGÓ ATTILA EZREDES

A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK SZEREPE AZ ERŐK MEGÓVÁSA FELADATAINAK TERVEZÉSÉBEN

Az erők megóvása tervezésének alapját a műveleti környezet részletes elemzéséből rendelkezésre álló információk ismeretében elvégzett kockázatelemzés képezi. Napjainkban a műveleti környezet vizsgálata megköveteli az átfogó megközelítést. Az átfogó megközelítést szükségessé teszi a különböző biztonsági szektorok – politikai, katonai, gazdasági, társadalmi – vizsgálatát, a szektorokon belül kialakult irányvonalak beazonosítását, valamint az általuk kifejtett hatások elemzését. A biztonságot befolyásoló irányvonalak összekapcsolódása olyan másodlagos és harmadlagos hatásokat eredményez, amelyek egyre nagyobb feladatot rónak a nemzetbiztonsági szolgálatokra.

Kulcsszavak: erők megóvása, műveleti tervezés, műveleti környezet, biztonság, nemzetbiztonság.

The location of the planned 'ocean-to-ocean' channel, the economic and political background of potential contractors, and other characteristics of the project will have an impact on the security and economic factors of the region, which may be decisive for the trade in the world's oceans as well as other related issues, economic and political relations. Engaging in a potential GIOC project can bring significant economic and political benefits to Hungary.

Keywords: possibilities to expand the „southern opening” strategy, inevitable economic globalization, China–US relationship, GIOC and/or Panama Canal, opportunities of Hungary.

BRIGADIER GENERAL IMRE SZALAI

INDUSTRIAL ESPIONAGE IN THE 21TH CENTURY

Industrial espionage and business intelligence have had a great influence on global market, and will be a major factor in the 21th century as well. Behind the scenes of political and military alliances, the so-called allies are struggling for economic advantage. The achievements of globalization widened the possibilities of private security and intelligence companies; nonetheless, the most important actors are still the states. The most amazing digital-spy stories still attached to the United States and to the People's Republic of China.

Keywords: industrial espionage, business intelligence, economic advantages, globalization, China, United States.

COLONEL ATTILA CSURGÓ

THE ROLE OF NATIONAL SECURITY SERVICES IN THE PLANNING OF FORCE PROTECTION

The foundation of the force protection's planning is the risk analysis based on the information available from a detailed examination of the operational environment. Nowadays, the examination of the operational environment requires a comprehensive approach. The comprehensive approach requires an analysis of the various security sectors, such as political, military, economic, economic and the identification of the sectoral trends, and the analysis of their impact. The confluence of security-influencing trends results in secondary and tertiary effects that are increasingly assigned to national security services.

Keywords: force protection, operational planning, operational environment, security, national security.

PROF. DR. SZTERNÁK GYÖRGY NY. EZREDES

OROSZORSZÁG TÚLTERHELÉSE ÉS KIMOZDÍTÁSA AZ EGYENSÚLYBÓL – A KÖLTEKEZÉSRE KÉNYSZERÍTÉS HATÁSÁNAK ÉRTÉKELÉSE

Az amerikai intézet, a RAND stratégiai kutatóközpont, amely az amerikai kormány megrendelésére dolgozik, 2019-ben közzétett egy jelentést a különböző lehetőségekről, válaszlépésekről az Oroszországi Föderáció politikai, gazdasági és katonai tevékenységének gyengítésére. Az elemzés egy olyan jelentést foglal magában, amely átfogóan megvizsgálja az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei erőszakmentes, költséghatékony lehetőségeit politikai, gazdasági és katonai területeken, hogy hangsúlyozzák az Oroszországi Föderáció geopolitikai, geostratégiai gyengeségeit, kiegyensúlyozatlanságát.

Tanulmányunkban megkíséreljük összehasonlítani az amerikai és az orosz szakértők álláspontját, bizonyítani a két ország közötti ellentmondás és a bizalomhiány okát a kölcsönös előnyökön nyugvó együttműködés lehetőségének tükrében.

Kulcsszavak: geopolitika, geostratégia, stratégia, túlterhelés, dezinformáció, kiegyensúlyozatlanság, lehetőségek.

ERDÉSZ VIKTOR FŐHADNAGY

AZ AMERIKAI HÍRSZERZÉSI REFORM ÉS TANULSÁGAI

Az Amerikai Egyesült Államok Hírszerző Közössége a 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokkal és az iraki tömegpusztító fegyverekkel kapcsolatos hírszerzési kudarcai hatására, valamint az elnöki végrehajtó és a kongresszusi törvényhozási hatalom nyomására az elmúlt másfél évtizedben folyamatos szervezeti és technológiai fejlődésen ment keresztül. A jelenleg is tartó folyamat célja, hogy a hírszerzési rendszer számára rendelkezésre álló releváns információ minél hatékonyabban jusson el a megfelelő döntéshozóhoz, illetve hogy javítsák a fedett műveletek hatékonyságát. Ehhez a rendszer egységesítésére és integrálására, valamint a folyamatok egyszerűsítésére van szükség.

A reformok pillérei a digitális innováció, a szervezeteket és a szakágakat szétválasztó bürokratikus és szakmai kulturális akadályok lebontása, valamint a személyi állomány képzésének új alapokra helyezése. A tanulmány a Hírszerző Közösség felépítésén, a Nemzeti Hírszerző Igazgató Hivatalán és annak Nemzeti Hírszerző Stratégiáján, valamint a CIA átszervezésén keresztül mutatja be a reformok jelenlegi helyzetét, azok további irányait, majd levonja azok tanulságait.

Kulcsszavak: hírszerzés, elemzés, HUMINT, mesterséges intelligencia.

COLONEL (RET.) PROF. DR. GYÖRGY SZTERNÁK, CSc

**OVEREXTENDING AND UNBALANCING RUSSIA –
ASSESSING THE IMPACT OF COST-IMPOSING OPTIONS**

In 2019 the American RAND Corporation is a strategic research centre that works on orders from the US government, published a report on various options and responses to weaken the political, economic and military activities of the Russian Federation. This brief analysis includes a report that comprehensively examines the non-violent, cost-effective options of the United States and its allies in political, economic and military areas to emphasize the geopolitical, geostrategic weaknesses and imbalances of the Russian Federation.

In our study, we try to compare the views of American and Russian experts, to prove the cause of the contradiction between the two countries and the lack of trust in the light of the possibility of cooperation based on mutual benefit.

Keywords: geopolitics, geostrategy, strategy, overextending, disinformation, unbalancing, opportunities.

FIRST LIEUTENANT VIKTOR ERDÉSZ

**INTELLIGENCE REFORM IN THE UNITED STATES –
LESSONS LEARNED**

Intelligence failures related to the 9/11 terrorist attacks and the alleged Iraqi weapons of mass destruction triggered pressure by both the Administration and Congress on the US Intelligence Community to reform its organization and technology. The process, which commenced 15 years ago and is still ongoing, aims to ensure that relevant information generated in the intelligence system reach decision makers as fast as possible and to ensure effective covert operations. In order to achieve this, the system needs to be unified and integrated, as well as the simplification of processes.

The pillars of the reform are digital innovation, tearing down bureaucratic and organizational cultural barriers separating services and disciplines, and placing personnel training on new foundations. This paper presents the current state and direction of reforms through the structure of the Intelligence Community, the Office of the Director of National Intelligence and its National Intelligence Strategy, as well as the restructuring of the CIA, and finally draws the lessons learned.

Keywords: intelligence, analysis, HUMINT, artificial intelligence.

NÉMETH ATTILA

A MOBIL INFOKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK JELENTŐSÉGE A TÖMEGRENDEZVÉNYEK, TÖMEGMEGMOZDULÁSOK KOORDINÁLÁSA KAPCSÁN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ EURÓPAI UNIÓ LET'S CROWD PROGRAMJÁRA

Az Európai Unió Let's Crowd programjában a tömegmegmozdulások előrejelzése, a tömegrendezvények biztosítása és szervezésének hatékony támogatása tölt be központi szerepet. A tanulmány ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik.

Az Európai Unió polgárai különösen fogékonyak az új technológiák nyújtotta lehetőségekre, amelyek igénybevételéhez rendkívül gyakran használnak mobil infokommunikációs eszközöket. Ezek jelentős számban mobil-, hordozható eszközök, amelyeket a polgárok jellemzően maguknál tartanak, kommunikálnak azokkal, valamint információt fogyasztanak és osztanak meg segítségükkel. A mobil eszközök információs rendszerekhez csatlakoznak a kommunikáció biztosítása céljából. Az információs rendszerek által generált adatok felhasználhatóságát vizsgálom a tömegrendezvények, tömegmegmozdulások rendvédelmi biztosításának támogatása céljából.

Kulcsszavak: infokommunikáció, Let's Crowd, adatkezelés.

DR. GYENEI BALÁZS HADNAGY

A KIBERMŰVELETEK NEMZETKÖZI JOGI VETÜLETEI

A 21. század az „*okoseszközök*” kora. Manapság nem csupán a magánszemélyek élvezik a virtuális tér világát, hanem az állam alapvető struktúrái is beköltöztek ebbe az újszerű dimenzióba. Városok, önkormányzatok, az állam erőszakszervezetei mind-mind olyan szereplők, amelyek duplikált léte és működése az anyagi világ mellett a kibertér szerves részévé vált.

Az Észtországot ért kibertámadás, valamint a *Stuxnet* és az *Operation Troy* azonban csakhamar bizonyította, hogy a kibertér megszületésével új műveleti terület is megjelent a kihívások horizontján. Ezzel párhuzamosan egyre nagyobb intenzitással merültek fel olyan, a jog terebélyesébe tartozó kérdések, mint: a kibertérben végrehajtott műveletek közül melyiket lehet fegyveres támadásnak tekinteni? Mit tehet a megtámadott állam a támadás vagy a közvetlen veszély elhárítása érdekében? Milyen fokú felelősség terheli a „támadó” államot a kibertérben végrehajtott cselekményei tekintetében? Jelen dolgozat célja az említett kérdések vizsgálata, valamint a lehetséges megoldási irányok meghatározása.

Kulcsszavak: katonai kiberműveletek, kibertámadás, nemzetközi közjog, fegyveres támadás, önvédelemhez való jog.

ATTILA NÉMETH

THE RELEVANCE OF THE MOBILE INFOCOMMUNICATIONS DEVICES IN THE COORDINATION OF MASS GATHERINGS AND PUBLIC EVENTS, SPECIAL REGARD ON LET'S CROWD PROJECT OF EUROPEAN UNION

The main aims of the European Union's "Let's Crowd" program are to forecast the mass gatherings, to secure and effectively support of the public events. The study is connecting to this subject.

The EU citizens are particularly opened to the new technology, and very often use mobile infocommunications equipment. These are mostly mobile, portable devices, take with them, communicate with them, use and share information with them. The mobile devices connected to information systems to ensure the communication. I am studying the possibility of data usage, processed by the information systems, to support the law enforcement agencies on securing mass gatherings and public events.

Keywords: infocommunications, Let's Crowd, data handling,

LIEUTENANT DR. BALÁZS GYENEI

THE LEGAL ASPECTS OF THE CYBER-OPERATIONS IN THE VIEW OF INTERNATIONAL LAW

The 21th century is the age of "*smart tools*". However, nowadays not only citizens enjoy the world of virtual space, but also do the basic structures of the states. The duplicated operation and existence of cities, councils and authorities of law enforcement have become the integral part of cyber dimension.

As the cyberattack against Estonia, the *Stuxnet* and the *Operation Troy* proved before long, with the birth of cyberspace arose a new form of belligerency on the horizon of challenges. On the other hand, some intriguing questions appeared in the territory of law, such as: Could malicious cyber-activities be deemed a use of „armed force"? How can a state prevent or avert directly a cyberattack? How can be called the aggressor state to account for cyberattack? The aim of this paper is to analyse these questions furthermore to lay the foundations of the answers.

Keywords: military cyberspace operations, cyber-attack, public international law, armed attack, right to self-defence.

CSERNUS KRISTÓF

A JÁRMŰVEL ELKÖVETETT TERRORCSELEKMÉNYEK ÉS A VÉDEKEZÉS LEHETŐSÉGEI

A dolgozat témája a járművel elkövetett terrorcselekmények és a védekezés lehetőségei. Témaválasztásom azért esett erre, mert az elmúlt időszakban Európában egyre gyakrabban alkalmazzák ezt a fajta elkövetési módszert. Mindig is érdekelt a terrorizmus mint kutatási témakör, ennek okán úgy döntöttem, ezt az elkövetési módszert dolgozom fel.

A téma nagyon aktuális. Noha a módszer alkalmazása nem új keletű, Európában az elmúlt években az effajta elkövetési mód gyakorivá vált. A terroristák tisztában vannak azzal, hogy a 2001. szeptemberi események új dimenziókba terelték mind a terrorizmust, mind a terror elleni küzdelmet. Míg akkor óriási háttérlogisztika, anyagi és emberi erőforrás volt szükséges egy terrorcselekmény elkövetéséhez, mára ez megváltozott. A *ramming* elkövetés gyakorlatilag a semmiből bukkan fel, és szinte nulla anyagi ráfordítással képes óriási károkat okozni.

Dolgozatomat abból a célból készítettem, hogy a lehető legtöbb információt összegyűjtve, vizsgálva és azokból konzekvenciát levonva a hatóságok számára alkalmazható olyan intézkedéssorozatot fogalmazzak meg, amely a járművel elkövetett terrorcselekmények elleni védekezés során hatásos védekezést eredményez. E célok elérése érdekében az alapvető definíciók meghatározásán túl hazai és legfőképpen nemzetközi szakirodalmat, nemzetközi cikkeket és publikációkat kutattam és vizsgáltam. Néhány megtörtént eseményről esettanulmányokat és statisztikát készítettem, majd ezek segítségével vontam le következtetéseimet.

Kulcsszavak: terror, jármű, *ramming*, védekezés.

HÉREGI ERIKA ALEZREDES

INFORMÁCIÓS MŰVELETEK MINT A HIBRID HADVISELÉS ESZKÖZEI

A tanulmány a 21. század negyedik generációs hadviselésének, a hibrid hadviselés lényeges jellemzőit vázolja fel. A bonyolult és nemrégiben „felfedezett” hadviselés többé-kevésbé általános modelljének megteremtésével igyekszem rávilágítani arra, hogy ez a hadviselés a katonai és a nem katonai eszközök keveréke. Ez utóbbiak magukban foglalják a különböző hatalmi eszközöket, amelyek összehangolása szükséges az összetett hatás eléréséhez. A hibrid háborúban használt eszközök széles spektrumából választottam ki a kifinomult és könnyen nyomon követhető (kevésbé tagadható) propagandát és dezinformációt.

Az alkalmazott technikák megismerése érdekében esettanulmányok kerülnek bemutatásra a kelet-ukrajnai orosz katonai invázióban végrehajtott információs tevékenységekre vonatkozóan. A médiában megjelent közleményekkel bemutatjuk a közvélemény formálásának mechanizmusát, valamint az embereknek az adott politikai helyzetre és eseményekre vonatkozó percepciójának manipulálását.

KRISTÓF CSERNUS

**THE ACTS OF TERROR COMMITTED WITH VEHICLES
AND THE POSSIBILITIES OF DEFENCE**

The subject of the study is acts of terror committed with vehicles (vehicle ramming attack), and the possibilities of defence. I chose this subject because terrorists have recently shown a tendency to pick this specific method more frequently across Europe. I have always been interested in terrorism as a research topic; this is why I decided to write my study about acts of terrorism committed with ramming.

This is a topical issue. Though the use of ramming is not new, in recent years, the number of acts of terrorism committed with this method has increased significantly in Europe. Terrorists are aware of the fact that the events of 9/11 brought about fundamental changes in terrorism and counter-terrorism alike. Although an act of terrorism used to demand an extensive background of logistics, a significant source of men and material, it is no longer so. An act of ramming is basically coming out of nowhere and with nearly zero expense, yet it is capable of causing enormous losses and damages.

This study is intended to gather as much information as possible about the topic, examine the data collected and use the conclusions drawn in order to set up a series of measures which would provide an effective defence against acts of ramming for the authorities. In order to achieve the stated goals, besides giving basic definitions I researched and analysed Hungarian and international literature, articles and publications. I made several case studies and statistics of some events that took place, and reached my conclusions on the basis of these.

Keywords: terror, vehicle, ramming, defence.

LIEUTENANT COLONEL ERIKA HÉREGI

**INFORMATION OPERATIONS
AS TOOLS OF HYBRID WARFARE**

This study aims to outline some essential features of the fourth generation warfare of the 21st century: the hybrid warfare. By providing a more or less general model of this complex and ‘explored’ recently warfare, the author seeks to highlight that it is a mix of military and non-military tools. These latter includes multiple instruments of power that need to be synchronized to reach synergetic effects. From the wide spectrum of the tools used in hybrid warfare, the author has chosen the sophisticated and easily traceable (less deniable) propaganda and disinformation.

In order to provide an insight into these techniques employed in the information campaign during the Russian-led military intervention in Eastern Ukraine in 2014, the author has used some case studies. By citing media releases from that time, she shows the mechanism of shaping the public opinion and people’s perception of the certain political situation and events.

Jelen tanulmányban bemutatásra kerül a hibrid hadviselés és annak működése. A tanulmány a propaganda és a dezinformáció narratíváit írja le, és ezáltal hozzájárul a posztmodern háborúban alkalmazott széles körű megközelítés fogalmi keretéhez. A tanulmány meghatározza a propaganda és a dezinformáció fogalmát, ezzel hozzájárul a posztmodern háborúban alkalmazott széles körű megközelítés fogalmi keretéhez.

Bár a különböző weboldalak vizsgálata, amelyek bemutatják e kétértelmű és jelentős befolyással bíró hadviselés modelljeit, hasznosnak bizonyult a tulajdonságok leírásában, a tanulmány a hadviselés egyéb típusait nem vizsgálja. Nem törekedett a hadviselés leírásának egy szélesebb geopolitikai kontextusban történő elhelyezésére sem. Ugyanígy nem foglalkozik az összetett és modern hadviselés veszélyeinek elhárításával sem, mert a kérdés megoldása túlmutat a kutatás határain.

Kulcsszavak: posztmodern háborúk, hibrid hadviselés, információs hadviselés, propaganda és dezinformáció, ukrajnai háború.

Findings: Through this study the author offers an illustration to the exploration of the hybrid warfare and its operation. The paper specifies the narratives of propaganda and disinformation and by doing so it contributes to the conceptual framework of the widespread approach used in the postmodern war.

Research limitations: Even though screening the websites that show the patterns of this ambiguous and very influential warfare it was helpful to describe the attributes, the study rejected to describe other segments of the warfare. It did not seek to blend the description of the warfare into a wider geopolitical context either. Addressing the issue of the response to the threat that this complex and modern warfare poses goes beyond the limits of the research.

Keywords: postmodern wars, hybrid warfare, information warfare, propaganda and disinformation, war in Ukraine.

CONTENTS

SECURITY POLICY

LIEUTENANT FERENC BOHÁCS

THE RELATIONSHIP BETWEEN TERRORISM AND ISLAM

LIEUTENANT COLONEL DAVID BERTALAN

**SOME CONNECTIONS BETWEEN HYBRID WARFARE
AND FAKE NEWS**

COLONEL ZSOLT MÜLLER

**THE EXPECTED SECURITY CONSEQUENCES
OF THE PLANNED GRAND INTER-OCEANIC CANAL**

INTELLIGENCE – RECONNAISSANCE

BRIGADIER GENERAL IMRE SZALAI

INDUSTRIAL ESPIONAGE IN THE 21TH CENTURY

COLONEL ATTILA CSURGÓ

**THE ROLE OF NATIONAL SECURITY SERVICES
IN THE PLANNING OF FORCE PROTECTION**

FACTS ABOUT COUNTRIES

COLONEL (RET.) PROF. DR. GYÖRGY SZTERNÁK, CSc

**OVEREXTENDING AND UNBALANCING RUSSIA –
ASSESSING THE IMPACT OF COST-IMPOSING OPTIONS**

FIRST LIEUTENANT VIKTOR ERDÉSZ

**INTELLIGENCE REFORM IN THE UNITED STATES –
LESSONS LEARNED**

FORUM

ATTILA NÉMETH

**THE RELEVANCE OF THE MOBILE INFOCOMMUNICATIONS
DEVICES IN THE COORDINATION OF MASS GATHERINGS
AND PUBLIC EVENTS, SPECIAL REGARD ON LET'S CROWD
PROJECT OF EUROPEAN UNION**

LIEUTENANT DR. BALÁZS GYENEI

**THE LEGAL ASPECTS OF THE CYBER-OPERATIONS
IN THE VIEW OF INTERNATIONAL LAW**

KRISTÓF CSERNUS

**THE ACTS OF TERROR COMMITTED WITH VEHICLES
AND THE POSSIBILITIES OF DEFENCE**

LIEUTENANT COLONEL ERIKA HÉREGI

FOR READERS

OUR AUTHORS

CONTENTS

CONDITIONS OF PUBLICATION

A FELDERÍTŐ SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI

AZ ÍRÁSMŰVEKKEL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK

Etikai követelmények:

- az írásmű másol, ebben a formájában még nem jelent meg;
- a szerző(k) kizárólagos szellemi tulajdona, amelyet a szerzői nyilatkozat aláírásával igazol(nak);
- korrekt, visszakereshető hivatkozásokkal ellátott;
- bibliográfiával ellátott (amely tartalmazza a hivatkozott irodalom jegyzékét, az internetes anyagok jegyzékét a letöltés idejével együtt);
- a szerző(k) saját véleményét is tükrözheti, amely értelemszerűen nem mindig egyezik meg a Szolgálat álláspontjával.

Tartalmi követelmények:

- a folyóiratokban – jellegével összhangban – a honvédelemmel, azon belül elsősorban a nemzetbiztonsággal, hírszerzéssel, felderítéssel, katonai biztonsággal és a biztonságpolitikával kapcsolatos tudományos igényű kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más témákat, anyagokat – jelentetünk meg;
- az írásmű legyen logikus, áttekinthető, tartalmilag összefüggő és jól tagolt;
- a témával kapcsolatos saját koncepció megfogalmazása legyen érthető, a következtetések pedig megalapozottak, érvekkel, adatokkal alátámasztottak legyenek.

Formai követelmények (és a kapcsolódó információk):

- a szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20–21 gépelt oldal);
- a kéziratot elektronikus formában, Times New Roman 12 pontos betűkkel, másfeles sortávolsággal írva, a képeket és ábrákat feldolgozható (.jpg vagy .tif) formátumban kérjük megküldeni a felderito.szemle@knbsz.gov.hu e-mail címre. A kézirathoz kérjük mellékelni a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását vagy munkakörét, állandó laccímét, telefonon és interneten történő elérhetőségét;

- a közlésre elfogadott írásokért – a szerzői nyilatkozattal létrejött megállapodás figyelembevételével – szerzői honorárium fizethető;
- a kéziratokat a Szerkesztőbizottság minden esetben lektoráltatja. A kiadványban megjelentetni kívánt írásokat a Szolgálat kompetens, tudományos fokozattal rendelkező munkatársai vagy más szakértők lektorálják;
- a Szerkesztőbizottság – a lektori vélemények figyelembevételével – fenntartja a jogot, hogy a megjelenésre alkalmatlannak ítélt kéziratokat – indoklás nélkül – nem közli. Az ilyen írásokat nem küldi vissza és nem őrzi meg;
- a kiadványban bárki publikálhat, akinek az írását a Szerkesztőbizottság az etikai, tartalmi és formai követelmények alapján, kiadványban történő megjelentetésre, valamint az interneten történő közzétételre alkalmasnak tartja. A közlésre nem került kéziratot csak az adott naptári év végéig őrizzük meg, de a szerző kérésére azt visszaadjuk;
- a közleményhez rövid tartalmi összefoglalót (Absztrakt/Rezümé) kell mellékelni, maximum 10–12 sorban, magyar és angol nyelven;
- a közleményhez három–öt kulcsszó megadása szükséges, magyar és angol nyelven.
- az írás angol nyelvű címét is kérjük megküldeni.

A KÖZLEMÉNYEKEL SZEMBEN TÁMASZTOTT FORMAI KÖVETELMÉNYEK

A folyóirat kizárólag az MSZ ISO 960 szabvány alapján készített hivatkozásokkal ellátott tanulmányt, cikket jelentet meg.

A közleményhez szükséges megadni:

A SZERZŐ, SZERZŐK NEVE (rendfokozata);

AZ ÍRÁS CÍME (magyarul, angolul);

REZÜMÉ (magyarul, angolul);

KULCSSZAVAK (magyarul, angolul);

SZERZŐI NYILATKOZAT.

BIBLIOGRÁFIAI HIVATKOZÁS

A társadalomtudományokban a megszokott számozott hivatkozást az idézések jegyzetben¹ módszerrel kérjük alkalmazni.

Abban az esetben, ha a szerző nem ezt a módszert alkalmazza, a kéziratot lektorálás nélkül visszaküldjük átdolgozásra!

Idézések jegyzetben:

A szövegen belüli idézést követően felső indexként megadott sorszámok jegyzetekre utalnak, amelyeket a szövegbeli megjelenésük sorrendjében kell közölni. Ezek a jegyzetek tartalmazhatják az idézéseket.

Első idézés:

Ha az idézések jegyzetben vannak megadva, egy dokumentumra vonatkozó első idézésnek tartalmaznia kell az idézés és a bibliográfiai hivatkozások külön jegyzékében lévő kapcsolódó tétel pontos megfeleltetéséhez szükséges adatokat. Az első idézésnek tartalmazni kell: legalább a szerző(k) nevét és a teljes címet úgy, ahogy azok a bibliográfiai hivatkozásokban meg vannak adva, továbbá az idézett rész oldalszámát, ha az szükséges.

Példák:

- (1) ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról. p. 34.
- (2) BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. p. 33.
- (3) KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. p. 6.
- (4) www.globalsecurity.org/army/iraq; letöltés: 2012.04.19.

Bibliográfiai hivatkozások jegyzéke:

A bibliográfiai hivatkozások jegyzékében a hivatkozásokat az első adatelem betűrendjében kérjük megadni.²

Példák:

- (1) ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. ISBN 963 9276 45 6
- (2) BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. In: SZILÁGYI Tivadar (szerk.): Szemelvények. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1994. pp. 31–50.

---

¹ Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. pp. 19–20.

² Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. p. 18.

- (3) KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái. In: Új Honvédségi Szemle, 1993. 47. évf. 6. sz. pp. 1–7. ISSN 1216-7436
- (4) www.globalsecurity.org/army/iraq; letöltés: 2012.04.19.

Ábra, vázlat, térkép, diagram, egyéb melléklettel szembeni követelmények:

- az ábra, vázlat sorszáma (például 1. ábra.);
- az ábra, vázlat címe;
- az ábra, vázlat forrása (vagy: Szerkesztette: ...);
- idegen nyelvű ábra, vázlat esetén lehetőség szerint magyar nyelvű jelmagyarázat.

Rövidítések, idegen kifejezésekkel kapcsolatos követelmények:

- az idegen kifejezéseket, rövidítéseket magyarul és eredeti idegen nyelven kell az írásműben az első alkalommal feloldani lábjegyzetben;

Példa:

- WFP – World Food Program – ENSZ Világélelmezési Programja.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELÉRHETŐSÉGEINK

Postacím: Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa
1111 Budapest, Bartók Béla u. 24–26.

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa
1502 Budapest, Pf. 117.

E-mail: felderito.szemle@knbsz.gov.hu

Dr. Deák Anita alezredes
06(1) 386-9344/5210, HM 65-210
e-mail: deak.anita@knbsz.gov.hu